7
12-C
1

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
7
10 H
33

Ex Bibliotheca
ajori Coll. Rom.
Societ. Jesu

824.23

7-12-C 1.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SCANDERBEGVS
HOC EST
VITA ET RES STRENVE feliciterq; geſtæ, GEORGII CASTRIOTI, Epiri regis, ob magna facta SCANDERBEGI dicti, contra Turcarum immanitatem & perſidiam, quæ omnia è ſuis orationibus & breui hiſtorico contextu cognoſcentur, omnibusque Chriſtianis ad intelligendum deteſtandum & debellandum Turcicam rabiem impiiſſimam, præſertim hoc tempore valde inſeruiunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AVTHORE
Reuerendiſſ. D. GEORGIO BARTHOLDO PONTANO *à Braitenberg, S. Metrop. Eccl. Pragen. Præpoſito, Olomucen. & Budiſſinen. Canonico, Protonot. Apoſt. Com. Pal. S. Cæſ. Regiæq; Maieſtatis & Reuerendiſſ. Sereniſſq;. Archiducis Maximiliani Conſiliario.*

BIBL. SEM. COLL. ROM. SOC. IESV

HANOVIÆ, Typis Wechelianis apud Claudium Marnium & hered. Ioan. Aubrii.
M DC IX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Illuſtri & Magnifico Domino,

D. IAROSLAO

BORZITA DE MARTINICZ, Domino in Smeczna, Vokors & Malikowicz, S. C. Maieſt. Conſiliario, diſtrictus Slanenſis Capitaneo, &c.

GEORGIVS BARTHOLDVS PONTANVS *à Braitenberg S. Metr. Eccleſ. Præpoſitus &c. ſalutem, benedictionem, omniſq; boni incrementum toto corde precatur.*

QVÆ ratio me impulerit, Illuſtris Domine, vt SCANDERBEGVM virum pietate Chriſtiana vereq; Catholica, nec non virtute Heroica immortalem, virum toti orbi ſpectabilem, imitatione dignum, in omni ætate & populo, in diſciplina literaria & militari, è te-

nebris indignis, in lucem publicam & in hac forma, vel diſpoſitione producam, præfatio ſequens quæ ad lectorem directa eſt, ſufficienter declarabit. Quòd verò iſtius operis patrinum aut patronum elegerim Illuſtrem D. V. ſuoque nomini percelebri inſcripſerim, eſt, quòd in ea non multo minorẽ, quàm in GEORGIO Epirotarum Rege, pro Deo, Religione & patria, contra Turcas immaniſſimos, animum, pietatem, ingenium, voluntatem, ſtudium, laborem, induſtriam, contra omnes, quotquot ſunt Dei, Religionis & Patriæ, inimicos, non ego ſolùm, ſed propè omnes boni & de SS. Eccleſia & Republ. Chriſtiana benè mereri cupientes, ſuſpiciãt & ament. Illuſtre eſt, illuſtri genere eſſe natum, illuſtrius verò longè, nõ tantum nomen illuſtre acceptum

conſer-

Digitized by Google

conſeruare; ſed & illud virtutibus propriis quaſi ſibi vendicare, amplificare & in poſteros ſuos cum laude & memoria perenni trãsfundere. Non opus eſt exemplis longe petitis, res ipſa vertitur in conſpectu omnium & in Illuſtri D.V. pulcherrimè elucet. Nota eſt familia, nota educatio, noti ſunt primi iique boni affectus. At vbi acceſſit luſtratio regionum & gentium, rerum vſus, gratia & dignitas officiorum à Cæſare pientiſſimo, ibi tum cœpit effulgere, quanta ſit in Illuſtri D.V. pietas erga Deum, erga Eccleſiã Sacroſanctam Catholicam zelus & charitas, erga Rempubl. Chriſtianam iuuandi deſiderium, erga patriã affectus & propenſio, erga ſubditos ſuos conuertendos & conſeruãdos ſollicitudo paterna, erga clerũ reuerentia & beneuolentia, erga

Digitized by Google

maiores pia obſeruantia, erga pares æquabilitas & moderatio, erga minores humanitas & affabilitas, erga eos, qui ſcientiis, doctrinis & artibus præclari cenſentur, animi iucunditas & munificentia, erga libros ſacros & prophanos optimos cura & diligentia, erga bonos omnes bonitas, erga eos deniq;, qui Deo, Eccleſię & patrię aduerſantur, animi magnitudo, vis & conſtantia (pulcherrimæ vtique coronæ laudis margaritæ) quæ SCANDERBEGIACÆ non multum eſt abſimilis, ſimilior tandem pro Dei gloria, cum Dei gratia, futura. Certè ſi in vno, in SCANDERBEGO verè ſimul cernitur inſignis adoleſcentiæ decor, mirus in Religione & pro Religione feruor, contra Turcas animus odiumque acerrimum, Turcarum mores immaniſ-
ſimi,

Digitized by Google

ſimi, tyrannis, inconſtantia & fraudulentia, ſtrenui, magniq; Principis officium, vigilantia pro patria, occaſionum non negligendarum ſtudium, militaris diſciplinæ rigor & conſeruatio, mutua Principis erga milites & ſubditos atque vice verſa charitas, Religionis veritas, neceſſitas & ſanctitas, mirabile Dei pro gloria ſua, Eccleſię ſuę ſanctę & fidei Catholicæ defenſione adiutorium, ſtrategemata militaria, documenta virtutum & officiorum in Rep. & ſexcenta ſimilia. In his tamen omnibus elucet Chriſtianorum & eorum quidem, qui Catholici ſunt, cum pietate & virtute, coniuncta Religio, natura, conſtantia & veritas. Ideo hunc eundem SCANDERBEGVM, tanquam ſpeculum virtutum & exemplorum, quique comprehendit

Digitized by Google

ſacra & prophana optima, lectu iucunda, ſcitu neceſſaria, imitatione digna, Illuſtri & Magnificæ D.V. propter amorem & merita, poſt alias rationes iam prænominatas, & quas futuris temporibus celebrandas relinquo, non minùs gratulanter quàm confidenter offero, vt virtutibus heroicis inſiſtẽs, pro aris & focis pugnans, ſicut cœpit laudabiliter, fiat Athleta Dei & patriæ communis noſtræ columna aliqua ex neceſſariis non poſtrema, Bohæmia gratuletur, ſibique gaudeat, Sacroſancti Patroni Bohęmię ſuffragiis meritiſque aſſiſtant, filii chariſſimi, nepotes, poſteriq́ue omnes per omnes generationes, laudum virtutumq́; ſuarum videant monumenta ſempiterna (ſicut SCANDERBEGVM hæc ætas cũ ſequentibus) & quæ in terris parat

fideliter

fideliter laborans, in cœlis conſe-
quatur triumphans præmia glo-
riæ & beatitudinis,in omne æuum
duraturæ. Macte heros viuas, & ſis
Marpeſia cautes pro regno, patria,
Relligione,Deo. Pragæ è Muſæo-
lo meo,die feſto S. Wenceslai, Du-
cis,Martyris & Patroni Bohæ-
miæ,Anno M. DC-
VIII.

Digitized by Google

PRÆFATIO AD LEctorem beneuolum.

Turcarum deteſtatio, ortus & ſucceſſus.
Diſcordiæ ciuiles quātum noceant.

TVRCARVM *genus inuiſum eſſe Diis & hominibus teſtatur omnis hiſtoria, omnis temporis ſeries, initium, progreſſus & ſucceſſus ad hæc vſque tempora infeliciſſima. Illi enim à tenuibus primordiis ad ſummum potentiæ faſtigiū, arrepta ex Regum Imperatorumq́; diſcordiis ciuilibus occaſione, intra breue tempus conſcendêre, nec ſolum Imperium Orientis ad ſe rapuerunt, ſed etiam innumeris grauiſsimisque cladibus Romani Imperii reliquias anguſtiis arctioribus incluſas attriuere, in armis ſemper excubantes, non tam vt ſua defenderent, quam vt aliena raperent, præcipuisque orbis terrarum Regnis, nationibus & ciuitatibus cladem vaſtationemque afferrent, vt nemini, niſi qui apertis oculis cæcutiat, inde obſcurum eſſe poſsit, Turcarum rabiem & vaſtationem, flagellum eſſe* D E I *punientis impietatem hominum, maxime vero Chriſtianorum contem-*

ptum-

ptumque verbi & veri cultus diuini. Sicut enim à ſuo Mahumete edocti, ita in hodiernum diem viuunt aguntque. Is idem Mahumetes natus eſt Imperante Mauritio, anno reparatæ ſalutis 591. in generis humani perniciem, parentibus obſcuriſsimis, in pago Arabiæ Itrarip nomine, qui cum fraude & impoſturis magnam nominis ſui famam inter ſeditioſos Arabes & Aegyptios comparaſſet, tandem ſub Heraclio anno 623. Sarracenorum & Arabum cum Dux tum propheta factus eſt. Militauerat apud Heraclium exercitus Sarracenus contra Perſas, cumq́; non ſolum ſtipendia ei negarentur, ſed etiam Heraclii Quæſtores contumeliis eos irritarent, dicentes, difficulter Romano Græcoque militi poſſe dari ſtipendia, nec ſupereſſe pecuniam, quæ huic canum turbæ obiiceretur: Hac illi permoti iniuria, cum alioquin ad defectionem & latrocinia eſſent procliues, oppida Damaſco vicina diripiunt, excuſſoque Romanorum Imperio Ducem ſibi Mahumetem, qui ducta vxore ditiſsima, largitionibus ſibi ſeditioſorum animos facile conciliabat, crearunt. Ipſe impoſtura plenus Enthuſiasmos & colloquia diuina fingebat, nouamq́; doctrinam ex deprauatione veteris nouiq́; teſtamenti conſutam, quam diuinitus ſibi

Mahumetes Turcarum propheta quis.

Cauſa Turcarum cur deſciuerint.

Digitized by Google

reuelatam traditamq; falſo gloriabatur, aſſeclis ſuis, opera Sergii cuiusdã monachi Arriani vſus, promulgabat. Ab his initiis impoſtor, diuinos ſibi, inter ſuos, honores adeptus eſt, regnũq; Sarracenicum, cũ quo Turcas, eandem propter religionẽ, coniungimus, inſtituit. Regnauit in vicinia Damaſci annis [illegible]uem, mortuus anno Christi 631. ætatis annũ agens quadrageſimũ, veneno (vt ferunt) extinctus. Nam cũ gloriatus eſſet, 3. die ſe reſurrecturũ, ideoq; corpus ſuũ humo tegi vetuiſſet, vnus ex diſcipulis eius, Albunor, veritatẽ & doctrinæ & vaticiniorum probaturus, clam ei venenum propinauit, quo hauſto, toto corpore tumefactus interiit. Cumque in duodecimum vſque diẽ corpus eius inſepultum iaceret, nec vlla reſurrectio, ſed fœtor intolerabilis ſequeretur, Albunor ſuperueniens corpus à canibus diſcerptum offendit, oſſaque reliqua collegit, & in vrnam concluſa ſepeliit. Hæc de Mahumete in ſua Chronica, Lonicerus. Qualis autem Pater, tales filii, qualis rex, talis grex, malus coruus, malum ouum. Taceo hic de Mahumetanorum ſecta impiiſsima, ceremoniis, legibus, officiis & id genus alia, præterea ſucceſſorum lineam & res ſceleratiſsime geſtas, (cum non hiſtoriam intendam ſcribere) ſileo ipſorum impietatem, per-

Sergius monachus iniquus.

Mahumetes veneno extinctus.

perſidiam, latrocinia, inſidias, dolos, fraudes, homicidia & ſcelera alia immaniſſima, quæ horret animus cogitare, ſtylus non ſufficit exprimere; non eſt ſcelus, quod non patrarunt, & adhuc patrare non reformidant, indignum quod dicitur, digniſſimũ (faxit vtinã DEVS) vt non è regnis florentiſſimis, ſed è memoria hominum eliminarentur, peſtis, ruina & exitium pietatis Chriſtianæ virtutumq́ omnium. Principes Chriſtiani multoties in hoc deſudarunt, vt militia ſacra & aperta, hominem nephandiſſimum è regno ſuo, reliquam gentem ſubditam è bonis deturbarent, occiderent, exterminarent, alius alio felicius, vel minus felicius, prout DEI voluntas, ipſorum intentio & peccata mortalium exigere videbantur. Inter quos ſane admirandus eſt ſeculis omnibus incomparabilis ille Athleta DEI, diuinitus datus miles Chriſtianis contra Turcarum ferociam atque ſuperbiam, inuictiſſimus animo armisque Georgius Caſtriotus alias Scanderbegus, quod idem eſt ac Alexander magnus, Rex Epiri, cognitor omnium ſecretorum Tyranni, magnus domitor hoſtium & Religionis Chriſtianæ tam ſtrenuus defenſor, quam mirificus propagator, inuentus eſt, qui non flagellum duntaxat, ſed & domi-

Scanderbegi laus.

nus & victor Tyranni fuit, vt cognoſceret Tyrannus cum omni ſua Mahumetana perfidia & turba, DEVM regnare & in terris habere, qui tot tantasq; nequitias Turcarum impiiſſimorum aliquando tandem, DEI voluntate & adiutorio poſsit compeſcere & exantlare. De quo Abbas Vrſpergenſis in ſua chronica folio 445. Sed **Lonicerus** *in ſua Chronica de quo ante ſic ſcribit.*

Pater Scanderbegi.

Pater Scanderbegi Ioannes Caſtriotus illuſtris fuit Epiri Albaniaque Princeps, ex nobili regiaque Pyrrhi Epirotarum Regis proſapia genus ducens, multarum ciuitatũ Epiri, aliarumque regionum, inter quas Croia potentia & robore fuit præcipua, Dominus, à cuius oppugnatione Amurathes, vt dictum, Scanderbegi virtute & auſpicio reiectus fuit. Caſtrioto huic quatuor fuere filii, Repoſius, Conſtantinus, Stanislaus, & Georgius, inter quos minimus natu Georgius iis tũ animi, tum corporis dotibus emicuit, vt quoſuis in admirationem ſui raperet, magnamq; iam tum in pueritia de ſe expectationem concitaret. Infeſtis armis eo tempore Macedoniam, omneſque circumiacentes regiones impetebat. Amurathes Turca, ferroque & igni obuia quæq; deuaſtans, nullius vel vita vel bonis parcebat. Quo mot⁹

Filii quot.

Georgii Scanderbegi dotes.

peri-

periculo Iohannes Caſtriotus Epiri Princeps, vt fato vrgenti cederet, nec cuncta ſimul in ruinam ſecum traheret, cùm Tyranni ſæuitiam reprimere aut euitare alio modo nequaquam poſſet, è duobus malis, quod minus eſſet, eligendum ratus, vltrò in clientelã & fidem Tyranni ſe ſuaq; omnia commiſit, vt vel hac ratione extremum excidium à ſuis amoliretur, ſi fortè Tyranni furor hac ſupplicis deprecatione mitigari, & à ſubditorum iugulo gladius, & tàm à priuatis quàm publicis ædificiis incendium & rapinæ auerti poſſent. Amurathes contra ingenium ſuum, adeoque præter ſpem ipſius Caſtrioti, hanc ſupplicis deditionem accipiens, iis conditionibus ſe mitigari paſſus fuit: Vt Caſtriotus per omnia iuri ſuo cedens, totum ſe ſibi ſubditum ac tributarium profiteretur: Nec vllum cum Chriſtiani nominis Principibus fœdus iniret, quatuorque filios Turco daret obſides. Quid poſtrema iſta conditione triſtius Principi huic Chriſtianã fidem amplectẽti accidere potuiſſet, nempè, quod omnes ſimul filios ſuos immaniſſimi Tyranni & Chriſtianæ religionis perſequutoris acerrimi tutelæ et fidei vel potiùs lanienæ & perfidiæ committere cogeretur? Vicit tamen amor patriæ, quam vt ſeruaret incolumem, multorumq; Chriſtiano-

Caſtrioti patris fœdus iniquũ cum Turca dando filios in obſides.

Digitized by Google

rum animas è morte eriperet, paternum animum exuit, quatuorque ſuos filios Turco tradidit. Qui ſecum abductos protinus patriis inſtitui legibus, nefariisque Mahumetiſtarum ſacris initiari, circumcîdi, aliaque ipſis nomina imponi mandauit. Georgii Scanderbegi adoleſcentis indoles. *Cumque heroica prorſus indoles in minimo natu Georgio eniteret, corporisque egregium decus eum ſummopere commendaret, facile in quantum virum euaſurus eſſet, coniecturis haudquaquam fallacibus Amurathes conſequi potuit, ideoque eum Scanderbegum, hoc eſt, Alexandrum heroa, vel Alexandrum Magnum vocauit, eumque in militaribus heroicisque omnis generis exercitiis accuratè informari iuſſit. Qua in re ea adoleſcentis huius fuit induſtria, ea alacritas, adeoque corporis agilitas, vt non ſolùm omnes æquales in palæſtra, omnisque generis armis longe ſuperaret, ſed etiam, cum heroica in eo eſſet animi magnitudo, ante annos præclarum fortitudinis frequenter ederet ſpecimen, & cum decimum octauum annum nondum attigiſſet, præferocem quendam Scytham, qui* Duellum cum Scytha & victoria. *vaſti corporis ſui fretus viribus, quosvis in Aula Turcica confidenter ad pugnæ certamen prouocare haud verebatur, ipſe nudus &*

quidem

quidem pedes magna cum laude victum proſtrauerit, caputque præciſum, vt victoriæ ſuæ monimentum, Amurathi muneris loco obtulerit. Amurathes animi magnitudinem, corporisq́; robur inſigne miratus, amore ſingulari eũ proſequutus eſt, regiisq́; munerib. ornauit, cũque vix dum decimum octauũ exceſsiſſet annum, regias ei præfecturas commiſit, quibus ea fide, dexteritate, animiq́; moderatione præfuit, vt non ſolum in omnium admiratione fuerit, ſed vltro ei ſubditi quæuis obedientiæ præſtarent officia.

Vſus deinde eo fuit Amurathes, in difficillimis expeditionibus, bellisq́; grauiſsimis Duce ſummo, nec eius ductu & auſpicio, vnquam victoria excidit, ſed abſq́; aliquo ſuarum copiarũ detrimento, regna, nationes, & vrbes complures ſuo imperio adiecit. Ea porrò præter heroicã animo inſitam magnitudinem in hoc Scanderbego fuit clementia, ergaq́; afflictos commiſeratio (quæ duæ virtutes niſi coniunctæ fuerint, immeritò ſibi viri fortis vel magnanimi nomen aliquis vſurpauerit) vt in omnibus bellis & victoriis eam inierit rationem, vt humani cruoris quam minimũ effunderetur, præſertim ſi aduerſus Chriſtiani nominis homines ei pugnandum eſſet. In vrbium expugnatio-

Dux Scanderbegus in adoleſcentia feliciſſimus.

Scanderbegus clemẽs & compatiens.

Virtutes viri fortis.

Chriſtianũ ſanguinem ſemper cõſeruauit, quoad potuit.

ne vexillum, quod manu geſtabat, primum ſemper in hoſtili aggere vel muro apparuit. In Græcia, Vngaria, vicinisque regnis virtus eius inprimis fuit conſpicua, ſemper in eam curam incubuit, quomodo cum minimo Chriſtiani ſanguinis detrimento bellum conficeretur. Pugnam ingredienti è labris, æſtuantis animi vehementia, ſanguinem erupiſſe aiunt. Narrant etiam nunquam eum pugnam detrectaſſe, nunquam terga vertiſſe, nunquam vulneratum eſſe, niſi leui ſagitta in pede, nec hoſtibus plus quam ſena equitum, terna peditum millia oppoſuiſſe, & ſua manu ſupra duo hominum millia, Barbarorum præſertim, iugulaſſe, tanto ictuum impetu, vt multos per medium diſſecuerit transuerſim ad vmbilicum vsque. Nec eius virtus inuidia obtrectatorum caruit. Cum enim Chriſtiani ſanguinis effuſionem ſæpenumero præcauerat, non defuerunt, qui eum apud Amurathem in crimen perfidiæ & proditionis vocarent, metuendumque muſsitarent, vt vel ad Chriſtianos deficeret, vel ad Tyrannidem aſpiraret. Verum tanta vbique in rebus gerendis vtebatur Scanderbegus prudentia & induſtria, vt tale quid ne ſuſpicari quidem auderet Amurathes, præſertim

Scanderbego pugnanti ſanguis è labris erupit.

Scanderbegus inuulnerabilis.

Scanderbegus ſua manu interfecit ſupra 2000. in hiſtoria inuenies tria millia.

Scanderbegus habuit obtrectatores & æmulos apud Amurathem.

Scanderbegus prudens & circumſpectus.

Digitized by Google

tim cum citra eius ductum expeditiones parum felices fore intelligeret. Interim regiis eum muneribus cumulare non deſiſtebat, vt ſi quid turbarum mouere animum fortè induceret, regia tamen munificentia & liberalitate prohiberetur, atrociſsimiſque eum quibusque periculis, velut alterum Herculem vel Bellerophontem ſubinde obiiciebat, ſic vt contra duos præferoces Barbaros ipſi ſoli dimicandum aliquando fuerit, quos ambos pari virtute, qua Scytham illum, de quo ſuprà diximus, victos vita priuauit. Tandem mortuo Ioanne Caſtrioto, Epiri Albaniæque Principe, Amurathes filios eius tres natu maiores clàm veneno interficiendos curauit, Georgium natu minimum ad aliam fortunam reſeruaturus, vt extincta prorſus Epirotici Principis familia de regno illo ſecurior eſſet. Hanc ſuam ſuorumque calamitatem & iniuriam vindicandam ratus Scanderbegus, prudenter occaſioni rei gerendæ intentus fuit. Cumque poſt res plurimas fortiter geſtas exercitum aduerſus Vngariam, & Deſpotam Seruiæ ductaret, à Turca deſciſcens Croiam vrbem Epiri munitiſsimam, quam Turcica præſidia firmabant, mira arte & aſtutia occupauit, totamque Epi-

Scanderbegus contra duos Barbaros.

Georgius ad aliam fortunam reſeruatus.

Georgi⁹ iniuriæ vindicandæ intentus.

Deſciſcit à Turca.

ne vexillum, quod manu geſtabat, primum ſemper in hoſtili aggere vel muro apparuit. In Græcia, Vngaria, viciniſque regnis virtus eius inprimis fuit conſpicua, ſemper in eam curam incubuit, quomodo cum minimo Chriſtiani ſanguinis detrimento bellum conficeretur. Pugnam ingredienti è labris, æſtuantis animi vehementia, ſanguinem erupiſſe aiunt. Narrant etiam nunquam eum pugnam detrectaſſe, nunquam terga vertiſſe, nunquam vulneratum eſſe, niſi leui ſagitta in pede, nec hoſtibus plus quam ſena equitum, terna peditum millia oppoſuiſſe, & ſua manu ſupra duo hominum millia, Barbarorum præſertim, iugulaſſe, tanto ictuum impetu, vt multos per medium diſſecuerit tranſuerſim ad vmbilicum vſque. Nec eius virtus inuidia obtrectatorum caruit. Cum enim Chriſtiani ſanguinis effuſionem ſæpenumero præcauerat, non defuerunt, qui eum apud Amurathem in crimen perfidiæ & proditionis vocarent, metuendumque muſſitarent, vt vel ad Chriſtianos deficeret, vel ad Tyrannidem aſpiraret. Verum tanta vbique in rebus gerendis vtebatur Scanderbegus prudentia & induſtria, vt tale quid ne ſuſpicari quidem auderet Amurathes, præſertim

Scanderbego pugnanti ſanguis è labris erupit.

Scanderbegus inuulnerabilis.

Scanderbegus ſua manu interfecit ſupra 2000. in hiſtoria inuenies tria millia.

Scanderbegus habuit obtrectatores & æmulos apud Amurathem.

Scanderbegus prudens & circumſpectus.

tim cum citra eius ductum expeditiones parum felices fore intelligeret. Interim regiis eum muneribus cumulare non deſiſtebat, vt ſi quid turbarum mouere animum fortè induceret, regia tamen munificentia & liberalitate prohiberetur, atrociſsimiſque eum quibusque periculis, velut alterum Herculem vel Bellerophontem ſubinde obiiciebat, ſic vt contra duos præferoces Barbaros ipſi ſoli dimicandum aliquando fuerit, quos ambos pari virtute, qua Scytham illum, de quo ſuprà diximus, victos vita priuauit. Tandem mortuo Ioanne Caſtrioto, Epiri Albaniæque Principe, Amurathes filios eius tres natu maiores clàm veneno interficiendos curauit, Georgium natu minimum ad aliam fortunam reſeruaturus, vt extincta prorſus Epirotici Principis familia de regno illo ſecurior eſſet. Hanc ſuam ſuorumque calamitatem & iniuriam vindicandam ratus Scanderbegus, prudenter occaſioni rei gerendæ intentus fuit. Cumque poſt res plurimas fortiter geſtas exercitum aduerſus Vngariam, & Deſpotam Seruiæ ductaret, à Turca deſciſcens Croiam vrbem Epiri munitiſsimam, quam Turcica præſidia firmabant, mira arte & aſtutia occupauit, totamque Epi-

Scanderbegus contra duos Barbaros.

Georgius ad aliam fortunam reſeruatus.

Georgi⁹ iniurię vindicandæ intentus.

Deſciſcit à Turca.

rum, eiectis Turcicis præſidijs recuperauit, magna ſimul Macedoniæ parte ſibi ſubiecta: cumq́ in oppugnatione Croiæ à Mahumete grauiter affligeretur, Lyſſiq́ ad Dryllum amnem, de bellicis rebus cum præfecto Veneto conſultaret, febri correptus è viuis exceſſit, anno ætatis ſuæ 63. anno Chriſti ſexageſimo ſeptimo, ſupra milleſimum quadringenteſimum. Scanderbegi huius res geſtas tredecim libris complexus eſt Marinus Barletius Scodrenſis, diuinitus fortitudinis veſtigia corpori eius impreſſa eſſe, matrem etiam prægnantem de filii huius magnitudine ſomnio præmonitam aſſerens. In ſomnis enim viſa ſibi fuerat inuſitatæ magnitudinis ſerpentem parere, qui vniuerſum Albaniæ regnum obtegeret, capiteq́ in Turciam vſq́ porrecto, Regem Turcicũ deglutiret, caudam vero vſque ad Chriſtianorũ propugnacula, & mare Adriaticum extenderet. Quo ſomnio vehemẽter territam maritus eius Iohannes Caſtriotus bono animo eſſe iuſſit, portendi enim eo magnitudinem naſcituri filii, qui Turcicum regnum grauiter afflicturus, ipſumque Regem Turcicũ vita priuaturus, multosque Chriſtiani nominis homines à Turcici Tyranni iugo liberaturus eſſet. Quam ſomnii interpretationem veram fuiſſe exitus tandem comprobauit. Sua

Epirum recuperat.

Scanderbegus obiit. anno ætatis 63. anno Chriſti 1467

Marinus Barletius deſcripſit res geſtas Scanderbegi libris 13.

Somniũ de Scãderbego.

Somnii interpretatio.

anim

Digitized by Google

enim defectione Scanderbegus effecit, ne Chriſtianos in magno tum metu, & periculo conſtitutus amplius Amurathes affligeret, adeoque ex animi dolore, quē ob Croiam amiſſam, ſuoſque in ea recuperanda conatus irritos, conceperat, delıranti ſimilis vitā cum morte commutaret. Adhæc ferunt brachio Scanderbegi effigiem ſtricti gladii naturaliter impreſſam fuiſſe, ſic vt artificis manu accuratius pingi ſuisq; coloribus exprimi nequiuerit. Hæc de Scanderbegi rebus breuiter hoc loci exponere viſum eſt, vt inde pius lector diſcat, quanta ſit illa Turcorum Tyrannis, dum non contenti in triſtiſsimam ſeruitutem Chriſtianorum filios rapere, eos à DEO auulſos Mahometica blaſphemia imbuunt, boniſque tam corporis, quam animæ ſpoliatos iugulant.

Scādeɾbegi brachio effigies ſtricti gladii naturaliter impreſſa.

Marinus autem Barletius Scodrenſis ſacerdos, hiſtoricus inſignis, omnem eiusdem Scanderbegi vitam reſque ſtrenue & feliciter geſtas 13. libris eruditiſsimis complexus eſt, ſeriē, modum, artem bellicam, ingenium præterea Herois illius, vireſque contra hoſtem nominis Chriſtiani coniuratum, & quicquid in illo ſceleris eſt ediſſerens, ſed & orationes ponit ad militem habitas, & quæ inter eum & aduerſariorum impiiſsimum ſcriptitata fuerunt,

ex quibus Turcarum ortus, ſcelera & in Chriſtianos odia perpetua maniſeſtiſsimè dilucidãtur, & oculis Chriſtianorum obiiciuntur. Dignus author qui propter diuini nominis laudẽ & auxilium, propter inuicti Scanderbegi gloriam perpetuam, propter Chriſtianorum animos informandos confirmandoſq́; cõtra nequitiam & impietatẽ Turcicam, & maxime his temporibus non tantum Vngariæ, ſed & toti Chriſtianitati extrema minitantem, & tandẽ propter multam vtilitatem exinde redundantẽ ab omnibus audiatur, legatur & cõmendetur. Nam ſi patriæ hiſtoria in primis eſt addiſcenda, quis non videt, ea quæ in Epiro facta ſunt, fieri ab illo cane rabido Turca in Vngaria & locis nobis finitimis, idemq; odiũ, perfidiam, fraudẽ, irruptionẽ, timorẽ, bellumq; eſſe, quod fuit antiquitus, ideoq́; exẽpla Caſtrioti nobis debere eſſe doctrinam, conſolationem & ſtimulum. Neq; Liuius neq; Herodotus neq; alii hæc docẽt, neq; nobis cùm Romanis amplius, ſed cum Turcis infidelibus, impiis & crudelibus pugnandũ eſt, quorum mores, animi, inſidiæ, perfidia, & Tyrannis primo cognoſcenda, vt anteuertatur vel euertatur. His aliisq; plurimis iuſque cauſis iuſtiſsimis, cum exemplaria Marini Barletii non ſint præ manibus, & ſi quæ reſtãt,

Marinus Barletius cur legendus.

Cur recudantur Orationes cum argumentis.

aliis

alijs operibus coniuncta manent, vt paucis de illa hiſtoria cõſtet, nouã editionẽ in vſum Reip. maturandam cenſui, vtq́; iuuarẽ lectorẽ orationes omnes præmiſſis argumẽtis ſuis, vt hiſtoria breuiſſime conciperetur, ordine poſui, vt & in forma minori & ad ferendũ vel verſandũ facili imprimeretur, & ſigillatim neq; emptor ſolutione magna grauaretur. Et profecto res digna & labor digniſſimus, vt hoc opuſculum nõ tantum ab Imperatoribus, Ducibus, præfectis militiæ & militibus legatur & cõſeruetur, ſed & in ſcholis quibuſuis loco fabularũ & inutilium lectionum vel occupationum, tam pueris quã adultis prælegatur, explicetur, animis & memoriæ commendetur, quatenus à prima ineunte ætate odium erga Turcas execrandos deteſtandosq́; concipiant, & ſibi à quibuſuis Turcarum inſidiis nec nõ conuerſationibus exemplis aliorum edocti diligenter caueant.

Opus hoc legendũ ab omnibus & in ſcholis.

Quod vt fiat, quantum in me eſt hortor & obteſtor. Hunc laborem ante decem annos auſpicatus ſum & perfeci, ſed neſcio quis malus genius reliqua impediuit; ab illo autem tempore & lectio & relectio, commendatio, vſus & quaſi neceſſitas vltra alia me coegit vt eundem laborem reſumerem & perficerem, ſolius DEI gloriam immortalem,

Eccleſiæ SS. defenſionem & Reip. Chriſtianæ ſalutem, commodum, felicitatemq́; attendēdo. Qua in re quod potui, feci, Deo opt. max. Eccleſiæ SS. & Reip. Chriſtianæ operam, ſtudia & officia mea in perpetuum conſecrans & deuouens, neq́; mihi antiquius aliud aut acceptius, aut memoria æterna magis dignum, quam his pro virili placuiſſe aut deſeruiuiſſe.

SCAN-

Digitized by Google

SCANDERBEGVS,

Hoc eſt;

VITA ET RES STRENVE feliciterq; geſtæ Georgii Caſtriotæ, Epiri regis, ob magna facta SCANDERBEGI *dicti.*

GEORGIVS Caſtriotus è Ioanne Caſtrioto, Epiri Regulo & maximè Croiæ, qui ſub Amurathe floruit, itéque è Voiſaua nobiliſſimi Triballorum principis filia, ortum duxit, minimus natu, poſt quinque fœminas, Maram, Iallam, Angelimã, Vlaicam, Mamizã, mares item Staniſam & Conſtantinum. Scanderbegi autem vel Alexandri Magni nomen poſtea è rebus præclarè geſtis, ſortitus eſt. quæ ipſa Natura præſignare voluit, dum in brachio infantis dextro formam enſis ita expreſſit, vt manu facta videretur: ad arma & arcus à iuuentute mirè inclinatus, ea morum elegantia & Chriſtianæ fidei in eo erat promiſſa Religio quædam, vt omnium in ſe ora oculoſque conuerteret. Hic cum fratribus & ſororibus datus eſt obſes Amurathi à patre iam poſt tot bellorum clades compreſſo, ſpe pacis & quietis

Georgii Scanderbegi ortus & vita.

Scanderbegus cur dictus.

Formã menſis in brachio dextro à natura habuit.

Obſes Amurathi datus à patre.

Digitized by Google

futuræ. Quem propter fidem datam, Tyrannus ritu Mahometico circumcîdi cum reliquis; & noua nomina ex conſuetudine gentis imponi fecit, prout & huic Scanderbegi, & illi honorifice alimenta, tam bona de illo concepta opinione, decreta fuerint. Breui denique temporis ſpacio, promptum ad ómnia ingenium linguam literaſque Turcicas, Arabicas, Græcas, Italicas, Illyricas, didicit, ſimulque nunc gladio nunc arcu iaculoque, tum eques, tum pedes incredibilia prope omnia promptiſſimi corporis experimenta edere, atque audere aliquid ſemper maius annis viſus eſt, vnde principis & omnis populi animos ſibi mirabiliter conciliauit, ſciens pati famem, ſitim, algorem, ęſtus, vigilias & reliqua quæ ſunt optimo militi neceſſaria.

Linguas didicit.

Labores itē militares.

Quare non paſſus Amurathes diutius priuatum eum apud ſe verſari, Sanzachi inſignibus, qui gradus dignitatis poſt Baſſas ſecundus eſt, decorauit, quibus & fratres exornati fuerunt. Iam decimum & octauum annum egreſſus, in Aſiam iuſſu Tyranni profectus, ibi prima belli ſumpſit auſpicia, & victor ad Ottomannum cum ſociis reuerſus eſt, cui omnes milites primas partes tribuerunt, vnde in Aſiam paulo poſt Dux exercitus bellici expeditus delata ad eum rerum ſumma & faſcibus Imperatoriis. Ex quo prælio, fuſis pari celeritate fortunaque hoſtibus priorem gloriam facilè ſuperauit, præterque ingentia militum teſtimonia, alia quoque certiora longè eius gloriæ & fortunæ monumenta ad Ottománum attulit, captiuorum magnum numerum, cæſorum hoſtium ſpolia ac ſigna militaria complura

Scanderbegus factus Sanzachus.

Victor in Aſia.

plura cæteraque bellica inſtrumenta, ad abuſum vſque, exercitus prætereà integer ac penè illæſus reductus eſt, vt victi quidem apparerent, in victoribus autem nulla concertationis ſigna ſeu veſtigia cernerentur. Venerat aliquo tempore poſt Scytha quidam, qui ferox magis quam fortis bellator familiam omnem Tyranni prouocabat, ſi quis ferro ſecum vellet decernere. Genus vero certaminis id proponebat, vt in anguſto loco, nudi ambo relicti, ſingulis tantum gladiis fortunā experirentur. Scanderbegus, vt erat ſtatura celſa, proceraque, brachia in homine pulchriora non viſa, collum robuſtum, obſtippumque, vt laudatur in Athletis, humerorum mira latitudo, color candidus, latenti velut purpura ſuffuſus, aſpectus oculorum non toruus, non vanus, ſed gratiſſimus, non curans munera ab Amurathe propoſita, aſſignato loco certaminis, vt Barbarus petierat, depoſita vtrinque veſte, tuniciſque vltimis cum Scytha, nudus in medium proſiliit. Cumq; Scytha in hoſtem prior incumberet & ilia eius punctim intenſo ferro peteret, Scanderbegus toto maximè corpore inflexus ac velut in arcum deductus, & læua ſimul apprehendens Barbari dextram, ictum inhibuit & adacto cæſim gladio, guttur illi cum ſingulis arteriis impigrè abſcidit, Tyrannoque caput alacer obtulit. Sed & illud commemoratu dignū. Cum Amurathem ſequeretur in Bythiniam adeoque in Berſam ciuitatem, quæ Imperii Aſiatici caput, duo ex Perſide viri Iaia & Zampſa, ad Tyrannum aduolarunt, ſtipendii petendi cauſa, mutui ſuarum laudum præcones, & prouocan-

Scytham prouocantem ad duellum nudum nudus vicit.

Scanderbegi conſtitutio corporis.

Perſas duos prouocātes et malitioſè pu-

gnantes interfecit. tes fortiſſimum quemque ad pugnam, equum tantum, gladium, lanceam, ſcutumque ac reliquum corpus omnibus armorum præſidiis nudatum oſtentantes. Amurathes, videns omnes obmuteſcere, Scanderbego perſuaſit certamen, quod ille amplectens in gratiam principis, vnū poſt alterum, licet doloſè agerent, diuino adiutus auxilio, gladio ſuſtulit; Rex, purpurati, ac ſocii deinceps omnes variis donis cumulatiſſimè victorem honorarunt, Vindicem atque auctorem publici decoris eum appellantes. Nihil dico de expugnatione Nicomediæ, Pruſiæ, Otræque non ignobilis Aſiatici oppidi, ſpectante Amurathe, vbi primus murum conſcendit, ſigna fixit victricia, vrbē fermè ſolus intrauit ac cepit. Miſſus poſtmodum in Europam, ſæpius contra Chriſtianos, nunc Græcos nunc Vngaros, prudentis magis quàm audacis Imperatoris nomen tulit. Nam ante omnia DEVM orabat, vt in Chriſtianorum ſanguine hauriendo laudem non haberet, & gerebat ita ſe ſemper, vt neque ſuperari ipſe quoad poſſet pateretur, & Chriſtianis ſalutis opportunitatem modis omnibus oſtenderet: vel ſi aliter non poſſet, viuos caperet, tolerabiliorem ſeruitutem eorum ratus, quàm necem: exercitum autem ſuum mirè conſeruabat, cum multis victoriis. Exin nullus maior vel gratia vel authoritate ferè apud Regem erat. Militum animis nemo acceptior. Idem mitis, facilis, clemens, laudem non ex communi ad ſe trahens ſed in medium conferens. Pecuniarum quantum colligebat, tantum erogabat, efficaciſſimū ad conciliandas amicitias meritò exiſtimans &

Scanderbegus vindex & auctor decoris publici.

Primus murum conſcēdit Nicomediæ.

Contra Chriſtianos pugnandi modus Scanderbegi.

Virtutes illius.

aptiſ-

aptiſſimum ad ingenia vulgi liganda vinculum. Et quiſque vltro libenter ſequebatur eius veſtigia. Interim pater eius Croiæ moritur, filios veneno Amurathes enecat, ipſi vel auitum vel de ſuis in Aſia offert imperium ſi iuris ſui eſſe vellet, petit tamen ne ſe in hac bellorum mole deſerat. Cui Scanderbegus verbis & geſtis ſe inſinuans, mœrorem ex patris fratrumque conceptum obitu pulchrè ſupprimens, & omnem ſuſpitionem de regno paterno affectando remouens facilè ſatisfecit. Quamuis Tyrannus, licet non erat perdendi hominis ratio, libenter occultè eum ſuſtuliſſet, nec apertè audebat, cum tam acceptum videret omnibus, ne & plurium animos à ſe alienaret, & eo peſſimo exemplo, in poſterum externæ virtuti ſuum clauderet regnum, qua maximè ſemper Ottomannum creuerat Imperium. Vnde illum contra Georgium Myſiæ Principem Deſpotem Seruiæ vulgo appellatum cum apparatu bellico aliquoties expediuit, ſed fœlix reuerſus eſt Adrianopolim, multa ſingularia certamina per id tempus edixit, vt eum periculis omnibus exponeret, ſed ſuperauit omnia, Deo ſolo adiuuante, cui omnia accepta referenda. Cogitauit interim ſecum tacitus de laqueis mortis apud Amurathem euitandis, de regno paterno conſequendo & de religione Chriſtiana Catholica tam publicè profitenda, quam propaganda: & magnitudinẽ periculi perpendens diſſimulauit omnia, donec in prælio, quod cõtra Wladiſlaum Pannoniorũ Regẽ, Amurathes mouerat, prius ſummo ſtudio cladem Turcis procurans & conſilia cum amicis

Liberalitas ligat animos militum.

Fratres Scanderbegi veneno tolluntur.

Suſpitionẽ omnem à ſe auertit apud Amurathẽ.

Exterorum virtute claret regnum Ottomanicũ.

Georgium Deſpotem ſuperauit.

Modus, quo euaſit iugũ Tyranni.

ſuis intimis concludens inclinata Turcarum fortuna, occaſio ſeſe offerret optima, aſſecutus ſcribam auriculárium Baſſæ, quem ad id ſumma ratione obſeruabat, apprehenſum hoſtili animo coniecit in vincula, ab eoque confeſtim mortis timore nihil quicquam recuſante, fallaces literas ad Croiæ Magiſtratum extorſit, quibus iubebatur nomine Amurathis Scanderbego nouo præfecto deſignato, præfecturam & vrbis curam omnem tradere, aliaque multa ſcribendo addita, quę probabili quadam ratione rem fulcirent, & ad credendum magis inuitarét. Literis exaratis, ſcriba repente cum cæteris comitibus fugæ, obtruncatur, quo diutius ea res Amurathi eſſet abſcondita. Inde cum ſuorum agmine diſcedens, ſeptimo die Dibram ſuperiorem peruenit, aliosque ad tradendas præfecto literas & accipiendū Magiſtratum, alios præmiſit occultiſſimè ad latitandum per ſaltus & ſyluas vicinas Croiæ, donec vrbis ipſe poſſeſſionem acciperet, illosque ad arma capeſſenda euocaret. & intra mœnia latenter introduceret ad opprimendum præſidiū Turcicum. Ceſſerunt omnia fœliciter & Barbarus præfectus credit & cedit, ſuccedit ſine mora Caſtriotus, cum magna lætitia & ciuium & hoſtium. Noctu autem introducto milite & obſeratis portis locisque firmioribus à Caſtrioto ſignum ad cędem datum, ab eodem Duce & militibus tum Croienſibus tum aliis hoſtes & in lectulis & vbi inueniebantur, occiſi ſunt, niſi qui vellent fidem Chriſtianā amplecti, quorum exiguus valde repertus numerus. Ingens conſternatio rerum, clamor, gemitus, querelæ, minæ, la-

chrymæ,

Digitized by Google

chrymæ,vbiq; confuſæ reſonabant, ab aliis verò dulce nomen libertatis clamabatur. Sic deleta ſigna & veſtigia Tyranni,& qui ex hoſtibus dimiſſi,in via cæſi, ordinata Croiæ omnia, ipſe Caſtriotus Dibram redit, Sfetigradum oppidum advendicandum ſibi reliquum imperium & loca vicina, tum ad excludendos hoſtibus exitus, qui in prouincia erant, tum ad obſidendos aditus, ſi qui ab Amurathe interim mitterentur, forti milite muniuit. Habuit inter alios Moſen & Ameſam laboris illius ardui ſocios: ac Principes Chriſtianos & vicinos & ante multos alios Summū Pontificem optimè erga ſe affectum, à quibus & muneribus & militibus coadiutus fuit, ſimul etiam à ſuis conſanguineis, viris principibus & fortiſſimis. At nunc ad orationes ſuas, valde Chriſtianas & Catholicas, quæ etiam argumentis illuſtrantur vt & hiſtoria breuiter continuetur & ratio orationis cognoſcatur, ſtylum noſtrum conuertemus.

Libertatis dulce nomen.

Moſes & Ameſa ſocii Scanderbegi.

Argumentum orationis.

Caſtriotus Croia expugnata & pro beneficio ſuo munita Petrellam oppidum cupit obſidione cingere, inque poteſtatem ſuam, ſicut poſtea & alia redigere: ideoq; militibus ſuis, cauſam cur Epirum liberare voluerit à ſeruitute Tyranni & cur conſilia ſua cælauerit, exponit: commendat poſtea illorum in ſe voluntatem & affectionem inſignem, & Petrellam oppidum primo expugnari debere, vltimo contendit.

Digitized by Google

E LIBRO PRIMO.

Oratio Scanderbegi ad milites.

Commendat militem ab officiis patri præſtitis.

Ab officiis ſibi præſtitis.

A ſua in eos affectione.

Quædam prius fieri, quam dici debent.

Conſilia cur celauerit.

NEque nouum, neque inopinatum quippiã hîc video, Duces ac milites fortiſſimi, quod non iam pridem animus meus præſagierit, & ſibi promiſerit, quum & veterem gentis nobilitatem, & publica veſtra ac priuata in Ioannẽ patrem officia mecum ſedulus repeterem. De me enim (verbo abſit audacia) nullo vnquam vitæ tempore dubitaui, quum hanc mentem, hanc pietatem in patriam ſeruarem, hos gererem pro libertate ſpiritus, eadem veſtra quoque deſideria, paria mecum vota erant, vt ſæpius (id quod libenter memini, & nunc audacter refero) degentem apud Tyrannum omnibus ſtudiis atque officiis ad hoc muneris inuitâſtis, oblitus fortaſſe tum patriæ, oblitus mei decoris, & immemor prorſus libertatis viſus ſum vobis, quum nulla ſatis certa ſpe, nullo præclaræ cogitationis indicio mœſtiſſimos domum remitterem, cõſulebam certè mihi vobiſque eo ſilentio, Ciues, ea ſimulata animi remiſſione, quippe quum & eius generis res eſſent, quæ prius fieri quàm dici debebant, & vos freno potius quàm calcaribus indigere videremini. Cælaui, fateor, conſilia mea vos, ſubticui tam diu voluntatis rationem omnem: non quod vel fides veſtra mihi ſuſpecta, vel animi non ſatis noti eſſent, quum priores ipſi in ea rerum alea cogitatus veſtros præmonſtraſſetis, ſed deterrebat mortalium fragilitas, &

incon-

Digitized by Google

inconſtantia humana, quæ cum ad omnia præceps feratur, ad libertatem magis rapitur quàm ducitur, nihil penſi, nihil ordinati habet: & ſi minimum occaſionis, ad eam nō modo vendicandam, ſed tentādam arriſerit, non mille (vt aiunt) enſes, mille pericula, non manifeſta mors, & apertum fortunarum vitæque diſcrimen à propoſito auertere poteſt. Verum vbi fruſtra tentata re inanes conatus detexeris, aut funeſtiſſimū ſupplicium, aut deterior longè ſeruitus manet, omniſque in poſterum abſcinditur ſpes, ac lapſa ſemel occaſio in perpetuum euaneſcit, ſemel tētatur ea res: quod ſi perperam ceſſerit, imperpetuum facultas amittitur. Proinde (verum ingenue fatebor) vix mihi ipſe ſatis tutus eius conſilii particeps videbar, timebam, ne lingua tantæ impatiens rei, ne parietes ipſi domus me proderent: teſtis eſt Ameſa nepos, præcipuus poſteà adiutor conſilii, & comes laboris, & alii perpauci, quorum opera & fideli & impigra in exequēda ea re vſi ſumus. Quod quum eadem mihi cum illis vitæ intercederet conſuetudo, idem victus, idem propriè animus eſſet: nemo tamen me patriæ memorem, niſi in Hungarico bello deprehendit: nemo Chriſtiani & liberi hominis vocem, niſi tum cum impunè potuit, audiuit. Poteratis alium vos Epirenſes, (non enim deerant præclara ingenia in hac prouincia) auctorem libertatis, & ampliatorem rerum veſtrarum atque animorum inuenire, maluiſtis tamen (ita forſan volentibus Diis) libertatem hanc licet ſeram à me expectare, quam vel per alios quærere, vel ipſimet vobis conficere. Non eſt pertę-

Inconſtantia humana.

Ad libertatem vendicandam tentantur omnia.

Periculoſum libertatem appetere.

Lapſa ſemel occaſio euaneſcit.

Scanderbegus nec ſibi tutus conſilii ſui.

Ameſa adiutor conſiliorum Scanderbegi.

Patriæ & Chriſtianitatis memor quando.

Dii ita voluerunt.

ſum tam egregios ſpiritus in libertate educatos, animos barbaricis ſubiectos ſordibus tam diu tenere, vt me nunc aliquando videretis. Sed quorſum iſtud liberatoris nomen patientia veſtra vſurpo mihi? Non attuli libertatem huc, inueni, vix ſolum veſtrum tetigeram, vix nomen meum audieratis, cum aduolâſtis, occurriſtis quadam contentione omnes; velut patres veſtros, fratres, filios, à mortuis remeaſſe, velut DEOS omnes acceſſiſſe audiſſetis. Præoccupâſtis illico, obruiſtis ea magnitudine officiorum, ea animorum alacritate, vt tantum ſeruitutis videar vobiſcum contraxiſſe mihi, quantum acquiſiuiſſe apud vos libertatis, non imperium ipſe vobis, non vrbem hanc dedi, vos tradidiſtis mihi, armatos inueni, non arma tradidi. Libertatem in pectore, in fronte, in enſibus, in haſtis, vbique geſtantes comperi, & tanquam optimi tutores à patre relicti ſeruatum mihi ad hunc vſque diem ſceptrum, pari fide atque diligentia reſtituiſtis, & in maiorum meorum poſſeſſionem labore atque induſtria veſtra incruentum deduxiſtis; nunc in cæterorum poſſeſſionem (Diis iuuantibus) ducite. Maiorem vel maximam iam partem operis abſoluimus. Croia recuperata, agro omni ſubacto, Dibris & reliquis deinceps populis nobis adiunctis, ac hoſtium nomine ex campis ſublato, oppida ſuperſunt. Si ad incommoda illorum ſpecto, videns omnibus à nobis obſeſſis, præoccupatis, nuda tantum mænia incluſis relicta, bono ſum animo, ſi ad locorum difficultatem & præſidia intus à Tyranno poſita, maximo vel ingenio aliquo, vel pertinacia vtendum videtur.

Liberatoris nomen Scanderbeg ſibi vſurpat.

Epirenſium fides erga Scanderbegum et gaudium.

Libertas in corde Epirenſium & in armis.

Animat illos à laborum qui ſuperſunt facilitate.

Digitized by Google

detur. Sed melius hæc preſentes in ipſo hoſtis conſpectu, & ferrum ardenti dextera tenentes, quàm nunc abſentes, & ſuſpenſis animis, conſultantes iudicabimus. Mouenda itaque impigrè ſigna, & induendi vbique vincentium animi, adiuuabit conatus noſtros fortuna, quę hucuſque in ſingulis nos egregiè eſt comitata & ſecuta. Petrella tamen prima omnium petenda nobis, non quod aliis ſitus difficultate, vel munimento naturę, id oppidum cedat, ſed ex eo, quod vicinior eſt huic vrbi, maiorem famam, & timorem Croienſis fortunæ, eo nos credo inuenturos, multa ſpectacula tum virtutis veſtræ, tum calamitatis ſuæ in oculis habuêre: mouere hæc poterunt non parum fortaſſe, & in quo non mouebunt, pertinacia certè noſtra ſupplebit. Vnum illud fixum omnibus, obſtinatumque eſſe debet, niſi ea expugnata ſit vrbs, & voti compotes ſimus, domum non reuerti, experiendum eſt omne artis, laboris, patientiæ, ferri, auri, argentique genus, vt inde prima huius victoriæ auſpicia ſumâtur, ſi per vim capere eam annuent Dii, nullus relinquendus obſtinatis apud nos miſerationis locus, ſed vel inſolentiſſimè vtendum victoria, vt cæterorum frangamus animos. Si dedētibus oppidanis potiri ea incruentis nobis licuerit, magna modeſtia tum priuatim, tùm publicè agendum erit, ad inuitandos alios ad deditionem animos.

Fortuna comes.

Petrella oppidum.

A commoditate & fama.

Modi vincendi.

Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.

Argumentum.

Cum iam Petrellam obtinuiſſet Caſtriotus,

vbi non ſolum militem vllum in ea potiunda, ſed nec verbum quidem (vt aiunt) fruſtra amiſerit, licet multam intempeſtatem, hyemis vigilias itẽ & miſerias cum ſuis coactus fuiſſet perpeti, Petram Albam profectus eſt, vbi oppidani, vix fixis humi ſignis ſe dediderunt, mox Stellaſium obſidione cinxit. Oppidani & milites in deditionẽ conſenſere, & cum Præfectum verbis flectere nõ potuiſſent, vinctum cum aliis eius ſententiæ ſociis ad Scanderbegum deduxêre & conditionibus acceptis vrbem tradidêre. Exin copias mira celeritate in Sfetigradum traduxit: at illi animoſiores gerebant ſpiritus, vt nec minis nec pollicitationibus nec Desdroti Præfecti captiui ſociorumque nece mouerentur. Hinc cõſilio capto, Moſisque ſui amici intimi rationes ſequẽs hyberno tempore vt pote incommodiſſimo, vt præſidium, quod anteà circiter erat collocatum maneret, conſtituit, ne turbaretur obſidio & incluſi intra muros tenerentur hoſtes, atque ita paulatim res protraherentur in tempus anni cõmodius, neque illis ſpatium concederetur ad reſpirandum. Interim vt & aliquam ſuorum videretur habere rationem Caſtriotus, & recuperatum imperium melius firmaret, inter dimittendum exercitum, res geſtas attollit laudibus & militi gratiarum actionem exoluit.

Scanderbegus ſolo nomine audito vicit.

Sfetigradẽſ. duri & contumaces.

Sfetigradẽſ. tenentur obſeſſi.

Oratio Caſtrioti ad Duces, præfectos, & milites ſuos, pro rebus bene geſtis, ac imperio recuperato.

Neſcio quid prius, quid poſterius, laudandum ſit in vobis, milites, virtus ne, an fortuna:

Digitized by Google

tuna: hanc illa inuitauit, hęc iuuit illam, & (quod maxime in hoc genere rerum gerendarum oportebat,) conſilia, conatusque veſtros celeritate æquauit. Quare maximum præſagium hinc futuri Epirotici ſplendoris, & dignitatis veſtræ cepi. Quid negatura impoſterum fortuna nobis? Quid non ſuperatura patientia veſtra non video? Vix trigeſimus hic dies eſt, ex quo ſecundis auibus, poſſeſſum à Barbaro ſolum, poſſeſſam patriam, animi dubius, ac penè ex tam longa peregrinatione ignotus tetigi. Hodie, Sfetigrado excepto, non nomen eſt, non odor (vt aiunt) eius in prouincia relictus: gratiæ imprimis agendæ ſunt DEO, qui ita mentem ademit hoſtibus noſtris, vt tot fortiſſimorum locorum poſſeſſionem incruentam etiam in vos tranſtulit. Tum patientia veſtra ſuis non fraudanda laudibus, quæ non cæli minas, non hybernam intemperiem, non ſubiecta tot oculis aſpexit incommoda, non caput detorſit, donec conceptum iā pridem deſiderium ex animi ſententia exoluiſſet. Nunc vtrorumque voluntatem laudo, & qui ſequendam, & qui differendam victoriam ſentitis. Quippe cum nihil debeat fortem virum tardare, per aquam (vt aiunt) per ignem, per inuia quæque permeabile iter habere cōſueuit virtus. Tamen ſi nihil hæc dilatio iniqui eſt allatura, poteſtis citrà iniuriam meminiſſe, humana quoque vobis corpora eſſe. Ite proinde fœlices, & victrices dexteras, ac quod ſupereſt, ſpiritus refocillate, ſolidiores poſteà in nouos actus ad clementius anni tempus reuerſuri. Tunc arma cōdico, tunc ſudores omnibus, tunc perpetuam

Dignitas Epirotici regni
Fortuna.
Patientia.
Gloria.
Gratias agit Deo Scanderbegus.
Militi etiam propter labores duros.
Fortem virum nihil remoratur.
Virtutis via inuia.
Dimittit militem.

Digitized by Google

Promittit ſtipendia ex hoſtili agro.

belli materiam, tunc ſtipendia eſtis, quæ nunc promeruiſtis, cumulatiſſimè accepturi. Nam ſi ita per ſilentium Ottomani licebit nobis ſine obſtaculo bellum, vt cæpimus, gerere, depopulandus eſt ager hoſtilis, diripiendus, incendendus, ac tentanda quædam præſidia locorum, ſi adiungere nobis poſſimus. Sed ſi bellum (id quod propius vero puto) aduerſus nos decernet Tyrannus, accommodanda erunt ex tempore, & conſiliis ipſis hoſtium, conſilia noſtra.

Sfetigraden. primo expugnandi.

Quicquid tamen de aliis ſumus acturi, in Sfetigradum primus quiſque impetus, prima arma depromenda. Turpe æque ac moleſtum videtur mihi, vt ibi radices adhuc per ſummam ignominiam Epirotici nominis teneat hoſtis. Sed cedendum nunc tempori fuit, ne ſi pertinaciam Sfetigradenſem maiore pertinacia ſuperare contenderemus, fruſtra re tentata, turpiùs victi abiremus, & inſolens hoſtis paulatim conatus noſtros contemnere aſſueſceret. Non enim cum viris tantum, ſed cum cælo ipſo pugnandum eſſet. Vitio datum accipio priſcis quibuſdam Imperatoribus, quod per imprudentiam, reique militaris ignorationem, paratiſſimos exercitus magis incommodis rerum, quam hoſtili gladio amiſerint.

Prouidentia Scanderbegi in re bellica.

Pugnãdum non eſt natalib. Chriſti feriis.

Cæterum adeſt etiam præ foribus natalis Chriſtianus, non puto aliquid tentandum in hoſtem hoc tempore, non vitam alicui auferendam, quo ipſi vitam & lucem accepimus tẽpore, ſed crebris votis (vt ſæpius repetam) vbique gratiæ ſuperis perſoluendæ pro libertate, pro imperio, pro vxoribus liberiſque, pro iiſdem ipſis recuperatis. Ego vobis, ſi ob aliud quippiã im-

ſimpar ſim, milites, ad gratias referendas, ob id præcipuè eſſe confiteor, quod tot præclara nepotum pignora, tot gratiſſimorum, & inuictorum Ducum aſpectum reſtituiſtis mihi. Magna quæque his ducibus, his adiutoribus animus ſpondet ſibi, dabunt occaſionem, dabunt materiam ipſi, vnde vobis quoque olim ingentes gratiarum actiones habeam. Nunc ſi quid in me eſt, quod ad vos vel ornandos, vel illuſtrandos attineat, efferte audacter deſideria veſtra, nanque (vt arbitror) eam pro magnitudine veſtrorum in me meritorum debeo vobis animi gratitudinem, quam in me nunquam deſiderabitis.

Conſolatio ob Duces adiutores belli futuri.

EX LIBRO SECVNDO.

Argumentum.

AMurathes ruminat doletque inopinatum facinus Caſtrioti, iacturam militũ ſuorũ, victoriamque Vngarorum, cædemque Baſſæ, ſuorumque militum fortiſſimorum, vt diceret corã ſuis valde dolenter, licet omnia nolens volens in laudem maximam Scanderbegi, nunc minax nunc querulus, nunc ingratum nunc ſceleratum eum appellans, & maximè audito Croiam eſſe captam à Scanderbego, capta eodem tenore cætera oppida, cæſa præſidia ac regnum auitum eius omne in illius poteſtaté miro totius gentis fauore redactum.

Amurathes de Scanderbegi defectione dolor & cogitatio.

Oratio Amurathis.

Venenum iam diu ſeruatum, ingratus & ſceleratus cliens meus tandem aliquando euo-

muit. Idem feciſſet iampridem, ſi ei furori atque ſcelerato conſilio modus adfuiſſet, tempus captauit, quo tutior impunitiorque nefandi voti cõpos exiſteret, propter grauiores ſuas ex Hungarica clade belli neceſſitates & maiorũ rerum momenta. Quærebat nunc callidus Princeps, quo magis in eum ſuorum animos excitaret, ſibique conciliaret. Quæ eum ratio (quamuis nullam rationem ſcelus habere diceret) ad tam impium facinus impuliſſet? Cum liceret apud ſe illi & ditiſſimo & maximo eſſe, nihilque penitùs eorum deſiderare, quę inſatiabilis quiſque hominis animus ad omnem vel domeſticæ vel militaris rei gloriam ſibi ipſe votis expoſcere poteſt. Numquam homo alienigenus apud me maiori cura habitus eſt & educatus, & peregrinæ virtuti ingentiora præmia numquam propoſita: hæc ne Principum meorum fides, bene nunc actum mecum atque cum Ottomano imperio, maximo onere domeſticaque fraude atque inſidiis ſum liberatus, alia fortaſſe vis veneni, aliud pernitioſum incendium fuiſſet ſi ea peſtis intra parietes diutius coaluiſſet. Illud illud tantum vehementer doleo, de arbitris diis & hominibus pariter conqueror, neque vnquam id ſceleris inultum patiar, quod in Vngaria ab illo præter ius omne faſque, nefario conſilio hoſtibus victoria ſit tradita. Si enim aliqua ſuberat contrà me vlciſcendi ratio & iuſti doloris ſpecies, quod paternum eius regnum poſſiderem, quid exercitus meruerat per omnem fœditatem, & crudelitatem velut victima hoſti oblatus? Quid innoxius meorum ſanguis? Quid ſcriba tandem

inno-

innoxius, qui neque ipſe manus impias effugere potuit?

Argumentum.

Dum ille dolet, dum accendunt alii Barbarorum animos relatione omnium quæ facta ſunt, alii conſulunt euertendos primò Vngaros, poſteà contra Scanderbegum procedēdum, dum extrema contra eum conſulunt, Scanderbegus è contra Sfetigradenſiū populos & agros etiam hoſtiles diuexat, depopulatur, hoſtemque ſe Tyranni apertè ferro flammaque commonſtrat, in Lyſſo oppido à Croia duobus & viginti paulo plus millibus paſſuum diſtante Comitia inſtituit, quo ſelectiſſimi quique milites, viriq; Principes, & potentes tàm viribus quā opibus, contentióne quadam promptiſſimiſq; aduolarunt animis: in qua conuentione adhortatus eſt Caſtriotus viros omnes, quotquot fuerunt, dignitate & fortunis eminentes, omnemque circumſtantem populum, vt fidem Orthodoxam in primis amplectentur, defendant & propagent, hocq; plurimis de cauſis, prout Oratio ipſa edocet.

Adhortatio Scanderbegi ad vniuerſum concilium, pro tuenda Orthodoxa fide, in Lyſſo oppido.

Vtinam, Pattes & Principes optimi, aliquis ſit credendi finis Chriſtianis noſtris, & Ottomanæ nos fidei ſatietas tādem aliqua teneat, immò perfidia pluſquam Punica palam fiat. Neque enim ego hodiè quietum patriæ ſtatum, inuiſus fortaſſe noui belli autor turbarem, & vos ad haſce belli incommoditates, & maximarum rerum pericula ſollicitarem, niſi Iohannes Caſtriotus ille pater *Ab impietate Turcica crudelitate & perfidia.*

Digitized by Google

In patrem & filios.

meus, Princeps alioqui prudentiſſimus, tantum olim perfido huic Amurathi fidei habuiſſet, dum funeſtæ pacis prætextu, velut certa pignora obſides ab eo filios, non difficilius quam petierat, impetraſſet. Sed quid de parente meo diutius conqueror? communis eſt hic error. commune fatum omnium Chriſtianorum Principum. Quid de Græco dicam? quid de Myſorum & aliorum deinceps Chriſtianorum imperio? Omnes profecto nimia iſta credendi facilitas perdidit, nilque iam illis à perfido Ottomano relictum eſt, niſi vt tantum eos pœnitere poſſit. Quare nihil eſt Patr. Con. quod vobis in hac parte orationis à me dici poſſit, cum ſatis alieno malo, vtili exemplo edocti eſſe debueritis. Dum tamen hæc conqueror, & Ottomanas ipſe fraudes mecum diligentius repeto, & ante oculos pono, pariterque vos intueor, prudentiam æque & concordiam ſpecto, illud me maxime confirmat, & bono iubet eſſe animo, quod vix vllam ab eo gentem, præterquam dolis & inſidiis ſubactam, vel ſua ipſa credulitate, & domeſticis euerſam ſimultatibus cerno. Age tamen dicat quiſpiam, multa quoque ab Ottomano virtute parta, innumeras prouincias, plura hac ætate imperia, armis eius ſub iugo miſſa, numerat longos triumphos, irrupit ferox in Aſiam, percurrit non ſemel Græciam, Myſiamque incruentus toties penetrauit, ſic ne igitur indomitam Albaniam, inuictam Epirum iniuriæ illius opportunam putauerimus? vbi tot Duces, tot Principes inuictiſſimi, tot bellicoſiſſimi populi vna concordes vigent in armis; quanti enim faciant barbari, virtutique veſtræ tribuant,

A Chriſtiani imperii fato.

Ab alieno exemplo.

A ſucceſſu Turcæ per dolos & inſidias.

Obiectio pro Turcis tacita.

A fortitudine Epirenſium heroum.

tribuant, huiuſce rei certiſſimum ipſe teſtimonium afferre poſſum, qui cum illis domi militiæque plures annos traduxi, inuiti, coactiq; contra vos bellandi neceſſitatem omnem ſubeunt: inuitus vero atque timidus animus quid boni, quid magni gerere poſſit, dicat mihi ſtrenuus atque optimus miles? Sed dum me cupiditas iſta dicendi, & iuſti doloris cauſa longius protrahit, non defuturos multos fateor, qui doleant, quod ſe tam diu paci, licet non omnino honeſtæ aſſuetos, nunc ad hæc belli incommoda euocem, dicantque quemcunque euentum parit fortuna, nihil tamen poſſe ſine cruore expediri. Dolebunt identidem matres, filios in belli diſcrimina miſſuræ, conquerentur vxores de virorũ ſalute ſollicitæ, & orbitatẽ ſibi timentes paruuli domi relicti liberi. Appellabunt me omnes fortaſſe crudelem, & deteſtabuntur (quod ominari horret animus) nouum belli periculorum, & ſanguinis auctorem, quanquam libertatis potius, (abſit verbo temeritas) aſſertorem & conciliatorem vocare deberent. Vix ſuppetit oratio mihi ad eam legitimam & iuſtam defenſionem, auertat hoc tamen DEVS optimus maximus: non eſt ita publici boni oblitus animus, vt vnus tot veſtras vndique querelas audire, tot communia omnium mala vnus videre poſſim, quin ſi mei aliquem conſilii pœnitet, P. C. neque è Repub. & ex omnium dignitate hæc belli capiendi à me oſtenſa occaſio videtur, & Croiam ſum Amurathi (ſi ita conducibilius videtur vobis) & haſce omnes infelicis regni reliquias mox re-

Ab experientia propria.

Confutat Argumenta detrectantiũ bellum in Turcam.

A publica vtilitate.

ſtituturus, priuatoque periculo ſaluti proſpecturus meæ potius, quam regnaturus publico veſtrûm. Illud vnum tantum ſubditi mihi populi, & innoxij ciuium ſanguinis vicem doleo, quos ſine duce, ſine tutore, velut victimas hoſti offerri non patitur animus haud immemor fidei illius, quam nuper in me ſibi reſtituendo omni ętati teſtatam reliquerunt. Sed quid per DEOS immortales (vt vobiſcum iam liberius loquar.) An igitur æquum erat ciuem veſtrum à patria ſemper extorrem in ſeruitute apud Amurathem inter tot pericula, in damnata religione degere, potius quam in Epiro in natali ſolo apud Chriſtianos, apud vos, quicquid ætatis erat reliquum exoluere debuiſſe? An in Epiro prætereà eſſe, & auorum ſedes, paternum imperium, ſepulchra, templa, DEOS ipſos in barbarorum poteſtate per omnem fœditatem & ignominiam aſpicere potuiſſe diutius? Quid de Croia demum (vt nulla ſit patriæ pietas,) an vrbs tam munita, tam opibus clara validiſſimaq;, in hoſtium manu relinquenda fuit? Cor Albani imperii, & vna ad omnes ipſe bellorũ & pacis commoditates à maioribus noſtris condita, negare iſtud quidem (nî nimis ipſe blandior mihi) vix poteſtis, Patres Iuſtiſſimi. Mitiùs tamen cũ Amurathe agi potuiſſe quiſpiã dixerit, non ita irritandum barbarum, non per tot ſcelera vel patriam recuperandã fuiſſe, ſi modo ſcelus id potius, quàm neceſſaria vitæ defenſio appellanda ſit, quæ non homini ſolum iure gentium, verum brutis animalibus lege ipſa naturæ eſt conceſſa, ſi tamen ſcelus hoc appellamus. Quid

A religione.
A patria pietate.

Croia cor Albani Imperii.

Quid de tot eius in me odiis, tot ſimultatibus dicendum erit? Quid de inſidiis illius? quæ non ſolum vobis, ſed vniuerſo fermè terrarum orbi, vulgatæ, vel cruentiſſimo hoſti aliquid potuiſſent lachrymarum elicere. Quid demum de miſerabili fratrum meorum cæde? quos omnes eodem fermè temporis ſpacio vel momento, apud eum funeſto fato abſumptos his oculis vidi. Parum ne hoc igitur (proh dolor) meme ad hunc vſque diem imbutas ſanguine meorum manus aſpicere potuiſſe, & apud homicidam impium tam certo vitæ periculo omnes fermè dulcioris ætatis annos tranſegiſſe? Sed quid in his immoror? Oſtendet propediem omnia an probè, an improbè facta, euentus belli iuſtus iudex: vnum illud polliceri auſim omnibus, vos militem me vel ducem inuicta patientia ad omnes labores ſubeundos, ad quæque ſubeunda pericula habituros, non die, non nocte, non aliquo tempore, veſtræ pariter & Chriſtianæ rei ſum defuturus: & quamuis animi hanc mei cupiditatem virtus & rerum gerendarum gloria æquare non poterit, æquabit certè diligentia & fides ſingularis, longeque ſuperabit, tamẽ non pœnitendũ ſaltem in eo conſiliũ noſtrum eſſe poterit: nam quum hoſtis ingenium, artes, dolos, moreſque deinceps omnes (quod maximum cenſeri ſolet in rebus bellicis) tam diutino vitæ vſu optimè norim, nihil incautè ſum, nihil temerè, nihil non conſideratè acturus, ni fatum aliquod vrgeat, quod nulla vis humana vincere poteſt. Cur autem hæc leuia commemoro? quum maiora vel maxima

A crudelitate hoſtis.

Euẽtus belli iuſtus Iudex.

A fide Scanderbegi, & diligentia.

A præſidio Dei.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

plane omnia belli huiuſce fomenta, DEVS vobis optimus dederit. Habetis vobiſcum Senatum, populumque Venetum, vnicum Chriſtianæ fidei columen, terra, marique hac ætate longe potentiſſimum, & qui cum omni hominū memoria triumphos ſuos comparare, & de vniuerſo laudis genere certare queat. Habetis hoſce Principes eius Reipublicæ non minimam partem, qui tum ſua, tum patrum voluntate, atq; decreto, nobis omnia (quid nobis? Chriſtianæ certe Reipub.) pollicentur, iuſtiſſimum bellum non recuſant, grauibus & ipſi à perfido barbaro iniuriis laceſſiti. Timendumne quicquam eſt his ducibus, his autoribus? Quid amplius, quæſo Albani Principes à Diis immortalibus petere poteſtis? Pudeat iam nos (ſi Diis placet) fortunæ noſtræ, turpe tum nobis, tum Veneto nomini turpiſſimum, eos diutius, ita me mala noſtra dicere cogunt) dominos ferre, quos patrum noſtrorum memoria, infamis ille Scythiæ vicus vix ſeruos perferre poterat, quibus nihil cōtemptius fuit, & latrociniis tantū ac rapto viuere aſſueti, eo creuerunt hodie, vt extrema quæque nomini Chriſtiano audeant minitari. Dies me deficeret, ſi omnia enumerare vellem: pudet hoſtis humilitatem referre, cum quo bellum gerendum ſit vobis. Agedum igitur Principes, patriam, vxores, liberos, fortunaſque veſtras, per ſummam gloriam vobis vendicate, defendite, & ad veram libertatis tranquillitatem reuocate. Ecquid ſentitis, in quanto contemptu viuatis? qui libertati idem, & vobis finis ſit. Si tamen tolerabilis videtur fortuna veſtra, ſumite pro me ar-

Senatus populusq; Venetus.

Ab auxiliatibus potentiſſ.

Ab hoſtis humilitate.

A libertate patria, vxoris, liberorum &c.

Ab indignitate rei & perſonæ.

me arma iuſtiſſima, non Albano, non Principis filio, non conſanguineo veſtro, ſed Chriſtiano, ſed transfugæ. Non loquor apud recuſantes iuſta bella, Principes, defendite eum, quem Iohannes Caſtriotus, Princeps ille de vobis non malè meritus, fidei virtutiq; veſtræ ſi poſſet, commendaret. Sed ſi adhuc nihil vos mouet fortuna mea, & vel ignominioſam pacem huic bello præponitis, ad gentis ipſe meæ, populorum, & ciuium fidem confugiam, quamcunque dederit ſortem fortuna, vna cum illis æquo animo ſubiturus, qui tam magno æque ac grato animo ſuam ſalutem pro mea ſalute deuouerunt. Defenſuri tamen (vt arbitror) & vos eſtis P.C. Ad quid enim iſtuc conuocati tanto ardore conueniſtis, niſi ad bellum, quum nullus alius vobis mei vſus eſſe poſſit, niſi in bello ſit? Cæterum video iam ita omnium animos concitatos, & in concitatis animis hoſtiles ſpiritus. Contemplor ſuperbos vultus, vt armatos iamiam aſpicere videar mihi. Defendetis, inquam, vel inuiti, quum ſolũ ab Amurathe oppreſſum auxilium veſtrum implorans audieritis, quum hoſtem impatientem, ac victoria elatũ, libertatem atq; imperia veſtra euertentem, & rabido, cruentoq; ore, pollutis atque ſacrilegis manibus ad ſanguinẽ veſtrum hauriẽdum proruentem videritis. Nõ expectetis tamẽ (obteſtor) eas rerum difficultates, non expectetis, quouſq; ſerum forſan iſtud à vobis auxiliũ petatur. Sed nũc nunc vires viribus, arma armis conferentes, vel expectemus quam primum erupturum hoſtem, vel in eum vltro irruamus, quum coniunctos viderit, vel pœnitebit eũ conſilii ſui, vel ſi ire-

A meritis Ioan. Caſtrioti.

Ab hypotypoſi hoſtiliũ ſpirituum.

Poſthac occaſio calua.

Ab extenuatione potentiæ Turcicæ.

perget, luctuoſam fortaſſe vincendi cupiditatem malo ſuo eſt depoſiturus. Timet adhuc forſan quiſpiam veſtrûm, & in ancipiti ſententia nutat animus, non vnum, neque debilem aduerſus nos Amurathem exercitum miſſurum, ſed & plures & validiſſimos, vel ipſum forſan venturum ad eam iniuriæ atrocitatem vlciſcendam: parem autem non eſſe exercitum noſtrum aduerſus eas vires. Fateor iſta omnia quidem, & libenter fateor, magna tamen omnia animus meus præſagit, ſed vereor ſpondere quicquam incertis animis, quum futura in occulto ſint, & omnis lateat euentus. Quod verò ad humanum ingenium & conſilium attinet, promptum vobis rerum omnium remedium oſtendam, quippe cum nihil tam difficile ſit, quod non hominis conſilio expediri poſſit. ingenioſa eſt ad ſui tutelam natura, & quicquid iuſtè geritur, fœlices ſortiri ſolet euentus. Sed quid hoc pacto difficultatem augeo? Nonne (vt de armis taceam) ſitus ipſe locorum, & Macedoniæ ſuapte natura tutiſſima regio, vos ſatis aduerſus quoſque impetus tuebitur, qua nihil ad propulſandam iniuriam omnem aptius, nihil commodius eſſe poteſt. Nonne præterea loca ſingula, oppidaque ante hoſtis aduentum muniri poterunt viris, armis, commeatu? Quid ipſe poſtremò cum exercitu à vobis commiſſo, intra muros & tectis incluſus eo modo opportunam calamitati prouinciam relinquam? & agrorum veſtrorum direptiones, villarum incendia, & publica id genus mala ex tuto loco, & alta aliqua turri, cum pueris veſtris degener aſpiciam? Non patietur quidem animus tan-

Nihil tã diffiacile quod hominis conſilio non expediatur.

A natura iuſti belli.

A ſitu Macedoniæ tutiſſimo.

tæ

tæ ignauiæ ſibi eſſe neſcius. Adero ſemper in hoſtis conſpectu, cum copiis, cum militibus meis, & licet non iuſto prœlio, & aperta vi, impetus eius vltimo periculo tentaturus: ita tamen vtiliori alio militiæ genere, & incruentis fortaſſe legionibus meis, Amurathis vires pariter, & animos propitiis Diis frangam, vt relictis poſthac omnibus, vaſariiſque (vt aiunt) abiectis, omnem vobis prædam ſit relicturus, niſi maluerit in hoſtili ſolo & alienis campis, exercitum ſuum in tantis rerum omnium incommodis conſeneſcere, & obſeſſo quam obſidenti ſimilior eſſe. Vobis nihil quicquam defuturum eſt, ipſe enim ſemper in oculis veſtris ero, omnia obibo, ſingula peragam, quæ ad oppidanorum & exercitus mihi traditi vitam non ſuſtentandam, ſed laute quoque alendam facere videbuntur. Sed cur tantum vobis me oſtendo hodie? & ſuperbas minas iſtas, fortia dicta, ac feroces impetus non hoſti potius ſeruo? Quid item de Amurathe nunc timidis metibus obloquimur? Nihil eſt quod de aduentu eius terreamur, ſatis de hoc ſum ipſe à domeſticis eius tum in recenti illo rerũ mearũ tumultu, tum proximis diebus admonitus, ita barbarorum quoq; animos mihi adhuc conciliata iampridem beneuolentia, & iuſtior cauſa ſeruat: ingentẽ tamen exercitũ aduerſus nos, ſi quo intentius fieri poſſit, parari quotidie, tum fama ipſa, tum omnium ſermones affirmant. Quare tollenda eſt omnis mora P. C. abiiciendæ iam noſtræ iſtæ conſultationes, quas bellorum neceſſitates expectare non poſſunt, peragenda omnis prouincia, edictum proponendum, percenſenda capita ex-

A perſona ſua dexteritate.

Ab aduerſariorum beneuolentia.

A fugienda mora.

A delectu inſtituendo.

Digitized by Google

ercitus impigrè ſcribendus, ne quum hoſtis in conſpectu erit, & tubarum clangor ad milites euocandos auribus obſtrepet, nos tum ſera belli conſilia quæramus. Surgite iam igitur Patres Inuictiſſimi, dignos tandem, iuuantibus Diis, vos Chriſtiano imperio omni deinceps futuræ ætati oſtendite, gratiarum tamen à me actiones pro hodierno beneficio, armati ſub galeis ante ſigna in ſudore in puluere expectate, tales denique habituri, qualia belli præſidia dederitis.

A debito.

Argumentum.

Oratione ſupra dicta habita de defendenda fide Orthodoxa & Turca expugnãdo, ipſe Scãderbegus Imperator, & Dux libertatis totiusq; gloriç author declaratus eſt, totiuſq; rei ſumma ac belli cura ei demãdata, iura, populi & arma cõmiſſa, illiuſq; prouentus in Epiro ducenta auſeorũ millia exceſſiſſe fama eſt: & licet imperium magnum eſſet, tamen ſubditi propter belli perpetuas calamitates plus conferre nequiuerunt, ideo qui adhæſerunt illi potentiores, magna dederunt tributa. Reliqui quibus non ea erat vis neque facultas, vt tributorum onera ſubirent, corpora ipſa & perpetuam operam voluntariè ſpopondêre. Veneti item & alii, hominem ſibi miris modis deuinxêre. Amurathes verò non otiabatur, ſed tantis odiis fremens Alybaſſã vnum ex præfectis ſuis ſtrenuum & armis & cõſilio virum cum exercitu 40 millium lectiſſimorum equitum mittebat, qui cum omnibus ſuis facilem victoriam prædã magnam nec cruentam futuram victoriã promittebant, Caſtriotum itẽ captiuum & de ęo ſumendum

Digitized by Google

dum ſupplicium: item & ſpolia diuidebant iam contentione quadam inter ſe agentes. Timor in Epiro propter hoc magnus apud ciues & agreſtes, fletuſque promiſcuus, & ad DEVM preces lachrymæq; Inter hæc Caſtriotus, vti rerum peritus & vir magnanimus, ridebat hoſtis vanos conatus, tum vaniorem ſuorum trepidationem: nihilominus prudentiſſimè diſponebat omnia per vniuerſam prouinciam, dictis, factiſque animos omnium ſpeque victoriæ ita erexit, vt nihil vnquam deſiderio maiore, quam hoſtis aduentum expectare ſint viſi, vt quiſq; certatim enixam fortitudinis præliando oſtenderet operam fidemq; Principi ſuo tum priuato tum publico merito modis omnibus teſtatam relinquerent. Cumque ad eũ tot gentes & populi ferociſſimi vndique aduolarent, collaudatis ille ęquè animis omnium lectiſſimorum hominum opera accepta & octo tantummodo equitum, ſeptemque peditum millibus ſecum manere iuſſis, alios vel domos remiſit, vel ad diuerſas belli neceſſitates per loca quædam diſpoſuit, atque perluſtrato exercitu, mouens ſigna, Croia diſceſſit, & non procul à Dibra inferiore, inhibitis vexillis, cum aduentare hoſtem magis magiſque audiret, imperato per præconem ſilentio, nouus Imperator, nouos milites contrà hoſtes argumentis plurimis excitauit & confirmauit, incredibilemque Victoriam conſecutus eſt.

Oratio noui Imperatoris Scanderbegi ad Albanum militem.

Vellem milites felicioribus meis rebus atque meliori Imperii tempore & vos me ducem

nacti eſſetis, & ipſe hoc tam præclaro fidei veſtrę ſpectaculo perfrui poſſem, quippe quum nec tanta ſingulis hodie verecundia obſtrictus, vos ad hæc noua belli incommoda, cæteraque id genus mala inuitarem, & gratiſſimis nunc ciuibus in quiete & otio gratias agerem, quas olim cruentiſſimis militibus non incruentus Dux pro ſudore, pro periculis, pro hoſti dando ſanguine referendas præparaui. At quando ita vrgentibus fatis mea tulit fortuna, vt neceſſitatis ſim vobis Iudex, & periculorum magis quam otii autor, ferenda omnia ſunt vel æquo, vel forti animo, & ſubeunda quantalibet belli huiuſce magnitudo, vt in pace aliquando & ocio viuere poſſimus, ſumenda libenter & propere arma, vt præciſis tandem tam diutinæ ſeruitutis nexibus, fugatoque ex veſtibulis hoſte, feliciorem poſt hac degamus vitam, & inperpetuum libertate fruamur. Sed dum vos alloquor nunc, intueor, omnium in me animos pertracto, ſingulorum beneficia expecto, vix ipſe mei compos, nunc doleo, & lachrymis ferme temperare non poſſum, quum ſubit recordatio miſerrimi temporis illius, quod apud Amurathē impium, longo à vobis, longo ab oculis veſtris interuallo ſeiunctus, per omnem indignitatem & iniuriam pertraxi, nunc ſeruitutem ipſe meam, nunc omnis ætatis annos recolo, pariterque deploro, quum metior ex habitu animorum veſtrorum, quis libertatis, qualis imperii mei ſtatus apud vos fuiſſet, atque nunc plane ſentio, & barbari maleficia, & omnium malorum meorum ſeriem, quotque amiſerim bona,

Exordium à tempore.

A neceſſitate.

Bellum ſuſcipitur pacis gratia.

A fine ſuſcepti belli.

A calamitate ante acti tēporis.

A ſpe felicitatis futura.

priuatus

priuatus tamdiu dulciſſimorum ciuium conſuetudine. Ex altera tamen parte, quum me diligentius colligo, & tacitus ipſe mecum nunc huius exercitus formam contemplor, omnia æquo animo fero milites, neque fortunæ iam meæ, neque tot perfunctorum malorum, neque longiſſimę pœnitet ſeruitutis, quando nunc ex ea tot bonorum, & perpetuæ forſan nobis libertatis occaſio eſt oblata, quando (vt cętera taceam) tam ſpecioſę fidei veſtrę agnoſcēdę cōceſſa mihi eſt cauſa. Quid enim perferendum non fuit, vt tot nunc ardores veſtros ſpectarem, tot in me vobis reſtituendo vota audirē. totius deniq; Epiri florē ante oculos hodie haberem, arma tantummodo petentē, & pro me attrectantē? Quid illo ſpectaculo pulchrius? Omne Epiroticū nomē, & tot Venetos Senatores, ac Senatorū filios ad hanc fortunā meam, velut ad communē periculi ſortem cōuocatos fuiſſe, præſto vidiſſe, quod nō Iohanni Caſtrioto parenti meo illi, animis veſtris tam acceptiſſimo, non vlli (vt ita dicam) hac ætate Principi contigit. Et vt ad vos iterum noſtra ſe conuertat oratio, quid illud rei nouæ miraculum, totam fermè Macedoniam vacuam vidiſſe? dum ex omni parte voluntarii ad me milites concurritis, & contentione quadam, arma quiſque bellumque poſcitis, vt nemo patriæ, nemo magis ſuorum deſiderio tangeretur, ita me defenſo, vnà domos, focos, vxores, liberos, DEOS ipſos defendiſſe videmini: approbet conſilia veſtra DEVS optimus Maximus. Quod igitur ad vos hortandos dicendum erat, nihil eſt, quod à me agi poſſit, quum & ita animatos videam, &

Amplificatio à voluntate ſuorum per comparationem.

Incrementũ.

Digitized by Google

verba fortiſſimis viris virtutem non addant: quid prætereà armatis vobis, ferrumque tenentibus, armatus & ipſe dixerim, ſatis ſcire debetis, & hoſtis vos admonet, quem iam iam in conſpectu habetis: admonent tot rerum indignitates, & armant omnes, ſinguloſque, tum priuata, tum publica ira. Dicam tamen, quod & ſi non dicerem, res ipſa palam vos docere poteſt, quæ hæc noſtræ (quæſo) ſeruitutis ſpecies? Neque Chriſtiani iam ſumus, neque barbari, ſemel aut fortiter moriendum, aut arripienda poſſeſſio fidei pariter & libertatis. Quod hoc mali genus? Quotidie capitur, quotidie diripitur Epirus, in manu ſaltem vel tantum ſalus poſita nobis, aliud nullum effugium. Quem nunc barbarum in nos creditis venire, quæ mandata defert? ad quod vltionis genus properat? Iam ſingulis ſuum ſtatuit ſuppliciũ, non iuſto belli odio, nõ veri hoſtis more, ſed furore, ac rabie quadã ad ſanguinẽ veſtrũ hauriendũ fertur. Quare ſi cui patriæ pietas, ſi cui ſua virtus, ſi cui parentũ ſplendor ſubdere ſpiritus poſſunt, ſumite arma, acuite iuſtiſſimum ferrum, Croiam, & auorum ſedes, quas tam fortiter autore me incruenti recuperâſtis, cruenti (ſi ita res ferat) defendite, & regnum quod hucuſq; tanta fide ſeruâſtis mihi, & ſeruatum tanta virtute reddidiſtis, in poſterum ſeruate. Maior debet eſſe animus, maior ſolet dici virtus arcentis, quàm inferentis iniuriam. Prædam illi poſcunt, regnandi ſola cupiditate ducti in nos ruunt: vos ne præda ſitis; & vt ciues patriæ debitum exoluatis, pro qua nunquam nimis ſanguinis datum videri debet, omnia

A miſeria ſtatus præſentis.

Exaggeratio crudelitatis Turcicæ.

Concluſio.

Ab honeſto.

omnia fortitudinis ſigna demonſtrate, nunquam pro ea ſatis pugnatum, cuius pietas omnem ſuperat pietatem. Sed (vt hæc iam libens omittam) quid defuturum eſt vobis ad ſummum victoriæ & gloriæ calcem, ſi oblato beneficio vti velitis, quum non modo quicquid eſt vſquam Albani nominis, vobiſcum in hac cauſa videatis, ſed Venetos quoque Principes illos, quos vniuerſa pariter colit & formidat Italia, pro veſtra libertate ſtare conſpiciatis, nunc recuperandæ tamdiu amiſſæ patriæ, nunc ampliandæ fortunæ veſtræ ſpes & occaſio adeſt, inducite in animum, quod non induxerunt patres auique veſtri (pace illorum dixerim) vt concordia hac Macedoniæ, principis altricis, priſtinum illum ſtatum effingatis, & ex ignominia hac propiciis Diis Epirum in perpetuum vendicetis, ipſi præterea commilitonem, vel ducem habere me malitis, ad omnes labores periculaque, vos non vltimus ſequar. Et ſi in cæteris non ita felix audacia erit, mea, hoſtis tamen ingenia, mores, artes omnes vobis ſub manu dabo, qui cum diuino ita forſan agente fato, maximum vitæ tempus ad ſacietatem vſque tranſegi, funeſtiſſimo exemplo proprio malo edoctus. Piget me referre hoc loco eius humilitatem, quamuis alacriorem faciat militem, faciliores ſpes promiſſa victoriæ. Vix dicere audeo nunc, ne langueant vires, emaneſcant animi nimia eius contemnendi licentia, quippe quum ſæpe contemptus hoſtis ancipitem fecerit victoriam, & cruentum ediderit certamen,

A facili.

Veneti terror Italia.

Macedonia principum altrix.

A ſua perſona.

Mores & artes Turcarũ nouit.

A perſona hoſtis.

Contemptus hoſtis ſæpe facit victoriam ancipitem.

Digitized by Google

Occupatio. quare ita cum fiducia ſui & ſine contemptu alterius gerenda eſſe bella, primum fore præceptum, antiqui militiæ conditores ſtatuerunt. Videbitis tamen ipſi, quamprimum contemnetis perditiſſimum hominum genus, quos & antehac ferociter æque ac feliciter vel pauci contempſiſtis. Ecquis non contemnat, pariterque abominetur viliſſimam gentem? quæ omnis eſt ex ſeruorum colluuione collecta, furtis, & latrociniis potius, quàm aſſueta prælijs. Nonne (proh pudor) quorum hodie nomen tantum apud timidos mortales inualuit, Turcæ ſunt iſti ſerui, ex Scythis fugitiuis, qui (vt fertur) ſedes patrias vltra Ripheos montes, & Taracontas inſulas, etiam Aquilonis hubera ad Septentrionalem Oceanum habuere? Gens fœda, ignominioſa, in luſtris ac lupanaribus educata, quæ non luporum, non vulturum carne, non abortiuis hominum fetibus abſtinet, & cætera cuncta appetit, quæ vel ipſa fugit natura. Eos, fama eſt, Magnum Alexandrum tanquam pecora in ouile & ſæpe, intra Hyperboreos mõtes ferreis clauſiſſe repagulis, qui vix aliquid vnquam à ſe iuſto prælio partum gloriari poſſunt, dolis tantum & inſidiis magna ſibi imperia adepti, & maiora indies adepturi, ſi eis exercendæ perfidiæ materia præbeatur. Ecquid creditis de vobis Albani? Videor iam videre mihi Amurathem, quum arma aduerſus vos non proficient, ad funeſtiſſimas artes tendentem. Adeſt, adeſt in oculis ſubdolus Ottomanus cum ingentibus ad vos promiſſis, aſſueta ductus aliorum fortuna. Vbique Græcos & Triballos, vbique Myſos fore putat, quos magis etiam quàm homi-

Primum præceptum militiæ.

Turcæ qui, & vnde.

Vide Strabonem libro 3.

Digitized by Google

homines decet, fati ſui ignaros, bona fide ſibi traditos, bonus Princeps omnes aut internecioni dedit, aut luminibus priuatos, cæteriſque membris mutilatos deformauit, libenter horum meminit animus, Milites, non quod fides me veſtra vlla ex parte dubium habeat, cuius nullum vnquam Principem veſtrum ad hanc ætatem potuit pœnitere, ſed vt admoneam (vt par eſt) quos ſtudeo conſeruare, quibus vitam ſanguinemque omnem deuoui, cum quo vobis hoſte manus ſint conferendæ. Vidiſtis nanq; omnes, vidiſtis quantum fidei, quantũ virtuti veſtræ tribuam, quos ex tot gentibus, & voluntario milite, ſolos ad rerum omnium ſummam gerendam delegi, alios mœſtiſſimos domum remiſi. Vos omnes expectant quos laudent, aut accuſent. Ego nunc nec laudandum quempiam, nec vituperandum cenſeo: quid enim fidei minaci in caſtris militi haberi poteſt? Sed cùm fumantes ſanguine hoſtili enſes veſtros aſpiciam; quum prodigam vitæ virtutem ſpectator ipſe & hortator imitabor; tunc omni laudis & munerum genere cumulabo. Quæ autem maior laus, quæ ingentiora præmia vnicuique veſtrum eſſe poſſunt, quam ſeruata patria, quam omnes & ſinguli vobiſcum fertis? Conſiderate igitur viri fortiſſimi, quantum momenti hodie ſit in vobis. Hoc prælio victi, toto bello victi ſumus; contra victores; tum præſens à nobis Amurathis excutiamus iugum, tum paci tranquillitatique perpetuæ in poſterum conſulemus. Proponite vobiſmetipſis iugum hoſtile, & ludibria victoris & ſuperbos vultus. Propo-

Occupatio.

Laus militũ ſuorum.

Patria ſeruata ſupra omnes laudes.

Digitized by Google

Ab hoſtium contumeliis. nite & illud, qua frequentia omnium generum multitudinis proſequente, à noſtrorum conſpectu profecti ſimus, quam omnia votorum & lachrymarum plena reliquimus, in qua nunc expectatione, coniuges, parentes liberoſque veſtros eſſe credamus. *Ab expectatione omnium.* Stant omnes ſollicitis ac pendentibus animis, proſpectantes, quem belli euentum vobis virtus veſtra dederit. De fortuna enim nihil eſt, quod timeat vir fortis. *Occupatio.* Pudet aliquam fortunam fateri, quam non in manu atque enſe poſitam habeatis. *A fortuna.* Dii nanque ibi eſſe conſueuerunt, vbi ipſa quoque ſtat æquitas. *Ab æquitate.* Veſtrum eſt igitur, vt conceptam omnium ſpem de virtute veſtra factis æquetis quo numeroſior hoſtis, eo ſpecioſior laus veſtra, eo grauiores hoſtilibus ſpoliis domum reducam. *A laudis materia.* Verum enimuero ſi quiſpiam eſt timoris ſibi ipſe conſcius, qui vires noſtras ex hoſtilis fama exercitus metiatur, & à quibus ſuperatur numero, virtute quoque ſe credat ſuperatum iri, hinc bona cum venia faceſſat, ne impedimentum magis illum, quàm auxilium mecum traham. *Degener miles excluditur.* Reuertatur propere ad vxorem, ad liberos, quem victor poſtea exercitus domi intra muros & tectis clauſum inueniat. Si vero ea omnium voluntas & communis iſte eſt timor, exercitum hunc, niſi pudeat, Deorum pariter & hominum maioribus firmemus copiis, vel potius extemplo conuerſis ſignis abeamus. *A loci natura.* Qui enim cum hiſce legionibus, in Macedonicis præſertim tutiſſimis ſuapte natura campis, Amurathis præfectum timeat, indignus

gnus mihi videtur eo, quem gerit, enſe, indignus aura qua veſcitur. Inuitus in hac parte orationis moror apud vos milites, nedum fortes viros, ſed Principes etiam fortium. Agedum igitur, priſtinam excitate virtutem, generoſos ſumite animos, omnium rerum reſpectum, præterquam victoriæ, vobis abſcindentes (vt cuncta vno verbo abſoluam) morte ſola vinci deſtinate. Si vicerimus, omnia in poſterum felicia futura vobis credite, fortiter victis, idem erit malorum & miſeriarum finis. Hoc ſi fixum omnibus deſtinatumque eſt, fruſtra me iam ardor iſte dicendi vlterius prouehit, quandoquidem nullus acrior homini ſtimulus, perſpecta virtutis conſcientia, ad vincendum à natura eſt datus.

Militis eſt morte ſola vinci.

Fortiter victis mors malorum & miſeriarum finis.

Argumentum.

Poſtquam confirmaſſet animos militum ſuorum, vt & ipſi pugnam poſcerent, & quaſi ſine ſignis, ſine Duce & ordine erumpere præſumerent, tacita lætitia ſingulorum feroces minas audiebat, nec ſatis tutum videns, tam iuſta militum deſideria ſedari, tardari amplius, vota DEO alia ſoluit, alia vouit. Croiaque diſcedens prope Dibram inferiorem, in ſyluam quoſdam locauit, vt obſeruato tempore, à tergo hoſtium improuiſi erumpentes, pari clamore & impetu, timidos exanimarent, ac incluſos cæderent, quoſdam ali-

ter diſpoſuit. Cuius quidem exercitum primo deriſit Alybaſſa, cuius potentiam tandem ſenſit & indoluit. Pugnatum eſt à ſole orto ad horam diei tertiam, cæſa ſunt eo prælio Barbarorum ad 22. millia, virorum duo millia capta, ſigna militaria 24. Ex victoribus pauci cecidere, vix centum & 20 feruntur, licet vulneratorum maior longe numerus fuerit. Gratiiſque DEO peractis, corporibuſque cibo & gaudio refectis, milites ad agrum hoſtilem diripiendum adhortatur Caſtriotus, in quo innumeram prædam ſibi accumulârunt.

Adhortatio Caſtrioti ad milites ſuos ad agrum hoſtilem diripiendum.

Pugnâſti hucuſq; mihi miles, pugnâſti patriæ, nunc tua te euocat militia, nunc propria inuitat fortuna. Vides late ſtratas virtute tua hoſtium legiones, recenſes ingentia facta, & quanta apud me pro ſudore hoc, pro ſanguine, pro his belli laboribus exhauſtis, vos præmia expectent, taciti fortaſſis vobis ipſi reſpondetis. Non fallam quidem expectationem veſtram, quantum in me erit. Ita & publica & priuata cuique apud me laus manet, ſi modo laude ſola (vt nunc liceat iocari vobiſcum) militum ingenia paſcuntur. Aliud nihil adeſt hodie mihi, quo fortes honorem dexteras, ſed & ſi affatim eſſent omnia, & manu ipſe mea darem vobis, quid gratius lætioreſque (arbitrio alieno) accipere poteſtis, quam quod quiſque ſua captum manu, domum ouans retulerit? En iacet non longe hoſtilis ager,

A militum ingeniis.

Digitized by Google

lis ager, rerum omnium opulentiſſimus. Præſidia per virtutem exuiſtis, nunc prædam vobis dimiſſam, per ſummum captate otium: & quos nunc videt hilares patria, ſentiat late victores hoſtile ſolum, quandoquidem non minima eſt hæc tam bene geſtæ rei acceſſio futura. Vt tamen hodierno prælio, & à me aliqua ex parte vos honoratos dicant mortales, neque miles militi inuideat, quum omnium æqua fuerit in bello virtus, occiſorum hoſtium equos, pedes habeat ſibi, & omnes equites eſſe iubeo. Læti nunc igitur me ad hæc dulciora perfunctæ militiæ præmia, ſuperis bene iuuantibus, ſequimini.

A præda opulentiſſima.

A virtute militum.

Litteræ Vladislai Pannonum & Poloniæ Regis ad Scanderbegum de Victoria gratulatoriæ & inuitatoriæ, vt illum in perſona cũ milite ſuo contra Amurathem adiuuaret.

Vladislaus Hungariæ & Poloniæ Rex, Scanderbego Albanorum Principi S. P. D. Diſtulit fortaſſe in hoc tempus fortuna ſeram iſtam gratulationem noſtram quo non tantum hodie tibi ob recuperatum feliciter imperium, ſed pari etiam prudentia, fortitudineque defenſum, duplici rei proſpero euentu gratularemur. Et gratulamur itaque nec tibi tantum, verumetiam Chriſtianis omnibus, quod tantá ſit benignitate DEI per virtutẽ nunc tuã, rei Chriſtianæ acceſſio facta. Quandoquidem non minima ſemper inter cætera mala noſtra clades illa ducenda fuit, Epiroticæ gentis amiſſio. Cum iniquis ſublatus fatis Iohannes Caſtriotus pater tuus princeps, (vt audio) de omnium animis

Laus Scanderbegi à Patre.

Digitized by Google

Virtus Scanderbegi.

propinqua ſubeſt, auxilii optandi: quare vltro nunc te ad tam neceſſarium bellum euocare, tũ virtus tua in primis cognita ſuaſit, tum rerum omnium noſtrarum periculum, diſcrimenq; coëgit. Cæterum cum ignoret nemo, quàm id nunc ſis incommodo acturus tuo, propter recentem adhuc domeſticarum rerum tumultum, & vix dum pacatum nouiter redempti imperii ſtatum, id te mouere non debet, cum & tibi præclariſſimum nomen hac expeditione ſis pariturus, & hoc præſens beneficium apud minimè ingratos animos ſis collocaturus. Quod enim prior tu hodie pro ſalute noſtra dignitateque feceris, id nos pro tua laude, & imperii incremento ſemper faciemus. Vale ex Buda regia noſtra. 5. Nonas Iulii Anno M. CCCCXLIII.

Diſcrimen Wladislai

Oratio Pauli Duchugini reguli Epiren: de eodem negocio.

Quo ſim genere vobiſcum orationis hodie vſurus, Principes Albani, & in quam veſtrûm ſententiam iturus, expectatis omnes cupidis fortaſſe animis, ſed fruſtrà id quidem, quum neque ex Scanderbegi, neque Epirotici imperii dignitate, mihi quicquam elocuti videmini (cum præfatione honoris veſtri dixerim) licet primæ ſint leges conciliorum, ſicut libere loquendi, ita patienter audiendi. Quoniam (quantũ ad haſce Hungarici belli conſultationes attinet) illam ego & probatiorem longè ſententiam dicerem, & æquiori animo audirem, quæ nullũ penitus regi auxilium decreuiſſet, ſed vicina incendia, periculaque aliena domeſticis malis, ac propriis neceſſitatibus poſtha-

Leges conciliorum vt libere loquendi, ita patienter audiendi.

Ab alienis periculis.

poſt habenda cenſuiſſet. Quid enim magis ridiculum, quæſo, quam nunc octona millia hominum, nunc quinque nunc pauciora (ſi Diis placet) ad tanti belli molem computari à vobis? quaſi tanta contentione, potentiſſimum regem ad vltimum fermè certamen, eam militum paucitatem ab Epirotico nomine exigere credatis? Sequetur is miles Scanderbegũ in Varnenſes campos? vbi tot omnium publicis & priuatis votis expectatur. Videbunt tot proceres Hungariæ, & Chriſtiani exercitus ducem principem veſtrum, quem tanta vbique fama præceſſit, non cum aliqua exercitus ſpecie, ſed quadam potius prædonum ſimiliori manu è cornu ſuo prodeuntem. Nanque ſi (quod Dii omen auertant) vinci illum contigerit, victum merito aduerſis fatis hoſtes irridebunt, & ſui magis, quod in alienis locis eum hominum numerum duxiſſet, qui vix domi eſſet tutus. Victorem modica laus, minora manent prę mia. Sed mittenda alius auxilia nouo conſilii genere hortatur, tenendum domi Scanderbegum, habendam ciuium rationem, habendam multitudinis inconditæ, quæ ægrè alterius imperium ſit paſſura. En eo iam vertitur omnis diſputatio noſtra, Principes (vt nunc dicebam) vt aut denegetur omne penitus auxilium regi, aut alium vos animum induatis. Mittemus ſcilicet Hungaris præclara hæc belli præſidia ſine Scanderbego, in cuius nomine ſolo plus eſt illis præſidii futurum, quam ſi omnes ſecum nos habeant cum vxoribus liberiſque noſtris, quem præcipuè inuitant omnes, quem ſinguli expoſcunt. Mitta-

A tenuitate auxilii.

A perſona Scanderbegi non proſtituenda periculo.

Nomen ſolum Scanderbegi magnũ eſt præſidium bello.

verba fortiſſimis viris virtutem non addant: quid prætereà armatis vobis, ferrumque tenentibus, armatus & ipſe dixerim, ſatis ſcire debetis, & hoſtis vos admonet, quem iam iam in conſpectu habetis: admonent tot rerum indignitates, & armant omnes, ſinguloſque, tum priuata, tum publica ira.

A miſeria ſtatus præſentis.

Dicam tamen, quod & ſi non dicerem, res ipſa palam vos docere poteſt, quæ hæc noſtræ (quæſo) ſeruitutis ſpecies? Neque Chriſtiani iam ſumus, neque barbari, ſemel aut fortiter moriendum, aut arripienda poſſeſſio fidei pariter & libertatis. Quod hoc mali genus? Quotidie capitur, quotidie diripitur Epirus, in manu ſaltem vel tantum ſalus poſita nobis, aliud nullum effugium.

Exaggeratio crudelitatis Turcicæ.

Quem nunc barbarum in nos creditis venire, quæ mandata defert? ad quod vltionis genus properat? Iam ſingulis ſuum ſtatuit ſuppliciũ, non iuſto belli odio, nõ veri hoſtis more, ſed furore, ac rabie quadã ad ſanguinẽ veſtrũ hauriendũ fertur.

Concluſio.

Quare ſi cui patriæ pietas, ſi cui ſua virtus, ſi cui parentũ ſplendor ſubdere ſpiritus poſſunt, ſumite arma, acuite iuſtiſſimum ferrum, Croiam, & auorum ſedes, quas tam fortiter autore me incruenti recuperâſtis, cruenti (ſi ita res ferat) defendite, & regnum quod hucuſq; tanta fide ſeruâſtis mihi, & ſeruatum tanta virtute reddidiſtis, in poſterum ſeruate. Maior debet eſſe animus, maior ſolet dici virtus arcentis, quàm inferentis iniuriam.

Ab honeſto.

Prædam illi poſcunt, regnandi ſola cupiditate ducti in nos ruunt: vos ne præda ſitis; & vt ciues patriæ debitum exoluatis, pro qua nunquam nimis ſanguinis datum videri debet,

omnia

Digitized by Google

omnia fortitudinis ſigna demonſtrate, nunquam pro ea ſatis pugnatum, cuius pietas omnem ſuperat pietatem. Sed (vt hæc iam libens omittam) quid defuturum eſt vobis ad ſummum victoriæ & gloriæ calcem, ſi oblato beneficio vti velitis, quum non modo quicquid eſt vſquam Albani nominis, vobiſcum in hac cauſa videatis, ſed Venetos quoque Principes illos, quos vniuerſa pariter colit & formidat Italia, pro veſtra libertate ſtare conſpiciatis, nunc recuperandæ tamdiu amiſſæ patriæ, nunc ampliandæ fortunæ veſtræ ſpes & occaſio adeſt, inducite in animum, quod non induxerunt patres auique veſtri (pace illorum dixerim) vt concordia hac Macedoniæ, principis altricis, priſtinum illum ſtatum effingatis, & ex ignominia hac propiciis Diis Epirum in perpetuum vendicetis, ipſi præterea commilitonem, vel ducem habere me malitis, ad omnes labores periculaque, vos non vltimus ſequar. Et ſi in cæteris non ita felix audacia erit, mea, hoſtis tamen ingenia, mores, artes omnes vobis ſub manu dabo, qui cum diuino ita forſan agente fato, maximum vitæ tempus ad ſacietatem vſque tranſegi, funeſtiſſimo exemplo, proprio malo edoctus. Piget me referre hoc loco eius humilitatem, quamuis alacriorem faciat militem, facilior's ſpes promiſſa victoriæ. Vix dicere audeo nunc, ne langueant vires, emaneſcant animi nimia eius contemnendi licentia, quippe quum ſæpe contemptus hoſtis ancipitem fecerit victoriam, & cruentum ediderit certamen,

A facili.

Veneti terror Italiæ.

Macedonia principum altrix.

A ſua perſona.

Mores & artes Turcarũ nouit.

A perſona hoſtis.

Contemptus hoſtis ſæpe facit victoriam ancipitem.

Digitized by Google

Occupatio. quare ita cum fiducia ſui & ſine contemptu alte-
Primum præceptum militiæ. rius gerenda eſſe bella, primum fore præceptum, antiqui militiæ conditores ſtatuerunt. Videbitis tamen ipſi, quamprimum contemnetis perditiſſimum hominum genus, quos & antehac ferociter æque ac feliciter vel pauci contempſiſtis. Ecquis non contèmnat, pariterque abominetur viliſſimam gentem? quæ omnis eſt ex ſeruorum colluuione collecta, furtis, & latrociniis potius, quàm aſſueta præliis. Nonne (proh pudor) quorum hodie nomen tantum apud timidos mortales inualuit, Turcæ ſunt iſti ſerui, ex Scythis fu-
Turcæ qui, & vnde. Vide Strabonem libro 3. gitiuis, qui (vt fertur) ſedes patrias vltra Ripheos montes, & Taracontas inſulas, etiam Aquilonis hubera ad Septentrionalem Oceanum habuere? Gens fœda, ignominioſa, in luſtris ac lupanaribus educata, quæ non luporum, non vulturum carne, non abortiuis hominum fetibus abſtinet, & cætera cuncta appetit, quæ vel ipſa fugit natura. Eos, fama eſt, Magnum Alexandrum tanquam pecora in ouile & ſæpe, intra Hyperboreos mōtes ferreis clauſiſſe repagulis, qui vix aliquid vnquam à ſe iuſto prælio partum gloriari poſſunt, dolis tantum & inſidiis magna ſibi imperia adepti, & maiora indies adepturi, ſi eis exercendæ perfidiæ materia præbeatur. Ecquid creditis de vobis Albani? Videor iam videre mihi Amurathem, quum arma aduerſus vos non proficient, ad funeſtiſſimas artes tendentem. Adeſt, adeſt in oculis ſubdolus Ottomanus cum ingentibus ad vos promiſſis, aſſueta ductus aliorum fortuna. Vbique Græcos & Triballos, vbique Myſos fore putat, quos magis etiam quàm homi-

hominès decet, fati ſui ignaros, bona fide ſibi traditos, bonus Princeps omnes aut internecioni dedit, aut luminibus priuatos, cæteriſque membris mutilatos deformauit, libenter horum meminit animus, Milites, non quod fides me veſtra vlla ex parte dubium habeat, cuius nullum vnquam Principem veſtrum ad hanc ætatem potuit pœnitere, ſed vt admoneam (vt par eſt) quos ſtudeo conſeruare, quibus vitam ſanguinemque omnem deuoui, cum quo vobis hoſte manus ſint conferendæ. Vidiſtis nanq; omnes, vidiſtis quantum fidei, quantũ virtuti veſtræ tribuam, quos ex tot gentibus, & voluntario milite, ſolos ad rerum omnium ſummam gerendam delegi, alios mœſtiſſimos domum remiſi. Vos omnes expectant quos laudent, aut accuſent. Ego nunc nec laudandum quempiam, nec vituperandum cenſeo: quid enim fidei minaci in caſtris militi haberi poteſt? Sed cùm fumantes ſanguine hoſtili enſes veſtros aſpiciam; quum prodigam vitæ virtutem ſpectator ipſe & hortator imitabor; tunc omni laudis & munerum genere cumulabo. Quæ autem maior laus, quæ ingentiora præmia vnicuique veſtrum eſſe poſſunt, quam ſeruata patria, quam omnes & ſinguli vobiſcum fertis? Conſiderate igitur viri fortiſſimi, quantum momenti hodie ſit in vobis. Hoc prælio victi, toto bello victi ſumus; contra victores; tum præſens à nobis Amurathis excutiamus iugum, tum paci tranquillitatique perpetuæ in poſterum conſulemus. Proponite vobiſmetipſis iugum hoſtile, & ludibria victoris & ſuperbos vultus. Propo-

Occupatio.

Laus militũ ſuorum.

Patria ſeruata ſupra omnes laudes.

Ab hoſtium contumeliis.

nite & illud, qua frequentia omnium generum multitudinis proſequente, à noſtrorum conſpectu profecti ſumus, quam omnia votorum & lachrymarum plena reliquimus, in qua nunc expectatione, coniuges, parentes liberoſque veſtros eſſe credamus.

Ab expectatione omnium.

Stant omnes ſollicitis ac pendentibus animis, proſpectantes, quem belli euentum vobis virtus veſtra dederit.

Occupatio.

De fortuna enim nihil eſt, quod timeat vir fortis.

A fortuna.

Pudet aliquam fortunam fateri, quam non in manu atque enſe poſitam habeatis.

Ab æquitate.

Dii nanque ibi eſſe conſueuerunt, vbi ipſa quoque ſtat æquitas.

A laudis materia.

Veſtrum eſt igitur, vt conceptam omnium ſpem de virtute veſtra factis æquetis quo numeroſior hoſtis, eo ſpecioſior laus veſtra, eo grauiores hoſtilibus ſpoliis domum reducam. Verum enimuero ſi quiſpiam eſt timoris ſibi ipſe conſcius, qui vires noſtras ex hoſtilis fama exercitus metiatur, & à quibus ſuperatur numero, virtute quoque ſe credat ſuperatum iri, hinc bona cum venia faceſſat, ne impedimentum magis illum, quàm auxilium mecum traham.

Degener miles excluditur.

Reuertatur propere ad vxorem, ad liberos, quem victor poſtea exercitus domi intra muros & tectis clauſum inueniat. Si vero ea omnium voluntas & communis iſte eſt timor, exercitum hunc, niſi pudeat, Deorum pariter & hominum maioribus firmemus copiis, vel potius extemplo conuerſis ſignis abeamus.

A loci natura.

Qui enim cum hiſce legionibus, in Macedonicis præſertim tutiſſimis ſuapte natura campis, Amurathis præfectum timeat, indignus

gnus mihi videtur eo, quem gerit, enſe, indignus aura qua veſcitur. Inuitus in hac parte orationis moror apud vos milites, nedum fortes viros, ſed Principes etiam fortium. Agedum igitur, priſtinam excitate virtutem, generoſos ſumite animos, omnium rerum reſpectum, præterquam victoriæ, vobis abſcindentes (vt cuncta vno verbo abſoluam) morte ſola vinci deſtinate. Si vicerimus, omnia in poſterum felicia futura vobis credite, fortiter victis, idem erit malorum & miſeriarum finis. Hoc ſi fixum omnibus deſtinatumque eſt, fruſtra me iam ardor iſte dicendi vlterius prouehit, quandoquidem nullus acrior homini ſtimulus, perſpecta virtutis conſcientia, ad vincendum à natura eſt datus.

Militis eſt morte ſola vinci.

Fortiter victis mors malorum & miſeriarum finis.

Argumentum.

Poſtquam confirmaſſet animos militum ſuorum, vt & ipſi pugnam poſcerent, & quaſi ſine ſignis, ſine Duce & ordine erumpere præſumerent, tacita lætitia ſingulorum feroces minas audiebat, nec ſatis tutum videns, tam iuſta militum deſideria ſedari, tardari amplius, vota Deo alia ſoluit, alia vouit. Croiaque diſcedens prope Dibram inferiorem, in ſyluam quoſdam locauit, vt obſeruato tempore, à tergo hoſtium improuiſi erumpentes, pari clamore & impetu, timidos exanimarent, ac incluſos cæderent, quoſdam ali-

ter diſpoſuit. Cuius quidem exercitum primo deriſit Alybaſſa, cuius potentiam tandem ſenſit & indoluit. Pugnatum eſt à ſole orto ad horam diei tertiam, cæſa ſunt eo prælio Barbarorum ad 22. millia, virorum duo millia capta, ſigna militaria 24. Ex victoribus pauci cecidere, vix centum & 20 feruntur, licet vulneratorum maior longe numerus fuerit. Gratiiſque DEO peractis, corporibuſque cibo & gaudio refectis, milites ad agrum hoſtilem diripiendum adhortatur Caſtriotus, in quo innumeram prædam ſibi accumulârunt.

Adhortatio Caſtrioti ad milites ſuos ad agrum hoſtilem diripiendum.

Pugnâſti hucuſq; mihi miles, pugnâſti patriæ, nunc tua te vuocat militia, nunc propria inuitat fortuna. Vides late ſtratas virtute tua hoſtium legiones, recenſes ingentia facta, & quanta apud me pro ſudore hoc, pro ſanguine, pro his belli laboribus exhauſtis, vos præmia expectent, taciti fortaſſis vobis ipſi reſpondetis. Non fallam quidem expectationem veſtram, quantum in me erit. Ita & publica & priuata cuique apud me laus manet, ſi modo laude ſola (vt nunc liceat iocari vobiſcum) militum ingenia paſcuntur. Aliud nihil adeſt hodie mihi, quo fortes honorem dexteras, ſed & ſi affatim eſſent omnia, & manu ipſe mea darem vobis, quid gratius lætioreſque (arbitrio alieno) accipere poteſtis, quam quod quiſque ſua captum manu, domum ouans retulerit? En iacet non longe hoſtilis ager,

A militum ingeniis.

Digitized by Google

liſager, rerum omnium opulentiſſimus. Præſidia per virtutem exuiſtis, nunc prædam vobis dimiſſam, per ſummum captate otium: & quos nunc videt hilares patria, ſentiat late victores hoſtile ſolum, quandoquidem non minima eſt hæc tam bene geſtæ rei acceſſio futura. Vt tamen hodierno prælio, & à me aliqua ex parte vos honoratos dicant mortales, neque miles militi inuideat, quum omnium æqua fuerit in bello virtus, occiſorum hoſtium equos, pedes habeat ſibi, & omnes equites eſſe iubeo. Læti nunc igitur me ad hæc dulciora perfunctæ militiæ præmia, ſuperis bene iuuantibus, ſequimini.

A præda opulētiſſima.

A virtute militum.

Littera Vladislai Pannonum & Poloniæ Regis ad Scanderbegum de Victoria gratulatoria & inuitatoria, vt illum in perſona cū milite ſuo contra Amurathem adiuuaret.

Vladislaus Hungariæ & Poloniæ Rex, Scanderbego Albanorum Principi S. P. D. Diſtulit fortaſſe in hoc tempus fortuna ſeram iſtam gratulationem noſtram quo non tantum hodie tibi ob recuperatum feliciter imperium, ſed pari etiam prudentia, fortitudineque defenſum, duplici rei proſpero euentu gratularemur. Et gratulamur itaque nec tibi tantum, verumetiam Chriſtianis omnibus, quod tanta ſit benignitate DEI per virtutē nunc tuā, rei Chriſtianæ acceſſio facta. Quandoquidem non minima ſemper inter cætera mala noſtra clades illa ducenda fuit, Epiroticæ gentis amiſſio. Cum iniquis ſublatus fatis Iohannes Caſtriotus pater tuus princeps, (vt audio) de omnium animis

Laus Scanderbegi à Patre.

optimè meritus, neq; tibi in aliena degenti poteſtate, regnum auitum filio tradere, neque aliter, ab Amurathe oppreſſus, imperio ſuo conſulere potuit. Et viueret vtinam nunc felix eo nato parens, qui omnium ſuperaſſet fortunam, ſi te ante vidiſſet, quàm à vita diſcederet. Ita vnus planè videris mihi (pace omnium dixerim) hac tempeſtate princeps, ſicut omnibus animique corporiſque bonis, ita diuino quodam fato præditus, cuius auſpiciis non ſolum tuta in poſterum omnis Epiroticæ terræ ora futura ſit, ſed cuncti præterea populi à corpore Macedoniæ imperii, nefario Ottomanorum latrocinio iampridem direpti, in antiquam formam iuris ac ditionis ſuæ redituri. Quid enim (vt cætera taceam, quæ & apud Barbaros vel puero tibi olim tāta indies creſcente inuidia, maximum nomen prodiderunt) victoria illa ſpecioſius? quam nuper Alybaſſa cum tot copiis cæſo, fugatoque, partam tibi ingenti admiratione æque audiuimus, ac credidimus. Sed adeſt nunc Scanderbeg, Diis agentibus, qui te exacto quodam conſilio in hæc difficillima tēpora Chriſtianæ Reipublicæ reſeruarunt, maioris penitus tibi gloriæ materia. Subeſt occaſio contra Amurathem, omnes veteres, nouaſque tuas ac tuorum iniurias vlciſcendi, nec priuatas iſtas tantum, ſed & publica id genus mala, atque tot oppreſſæ, ne dicam extinctæ iam fidei ludibria, ſi cum victore exercitu tuo iſto, nondum deſperatis rebus noſtris adeſſe velis. Inuitant te ad hoc omnes Hungariæ & Poloniæ principes, ac viri fortiſſimi: inuitat Iulianus Sancti Angeli Car-

A victoria Alybaſſa.

Vber gloriæ materia eſt Scanderbego pugnandi contra Amurathem.

li Cardinalis, cũ piis illis Chriſtianę ſalutis militibus, iamdiu nobiſcum in armis inſtructus: nihil præter tua ſigna expectamus. Quam ſi nũc oblatam vitro à Diis immortalibus occaſionem non reiicis, debellari poſſe penitus palam omnes affirmant, expellique Turcas, & à tam diutina Europæ poſſeſſione deturbari. Omittendum itaque hoc loco apud te omne adhortationis genus cenſeo, pro ea cauſa, quæ defenſa, ſalutem, lucem, libertatem: omiſſa, ominari horreo, quæ ferat. Satis nos hucuſque tandem deſeruiuimus Chriſtiani, conflagrauimus iam omnes, dum nemo incendium ad ſe traiecturum putat. Quid de Græcorum cernimus, quantum de Triballorum imperio? Iacturas demum ipſas meas, totque exhauſta ac exhaurienda indies mala, quis recenſeat? Quis fortiſſimos Principes, Hungarici imperii propugnacula, per omnes ætates amiſſos, & tot validiſſimos exercitus eodem funeſto belli fato abſumptos, ac occidione fermè occiſos? ita vt nulla ſit in Hungaria iam domus, nulla matrona luctus expers. Audiunt hæc Chriſtiani Principes, nec mouet vllum miſerabilis ſociorum fortuna. Sic nos velut piacula quædam, luendis omnium periculis, hoſti paſſim obiectari patiuntur. Vnus Eugenius Sanctiſſimus Romanæ rei Præſul, & Philippus Burgundiæ Dux, afflictæ fortunæ onus non detrectarunt. Alter Iulianum hunc præclaro nobis milite adiunxit: Philippus claſſe inſtructa, & in Helleſpontum vſque miſſa, Turcis tranſitum, quantum in ipſo fuit, fortiter prohibuit. Alia nunc nobis ſpes

Libertas.

Veriſſima ſententia, vtinam Germania haberet aures audiendi.

Vngariæ ſtatus.

Eugenius Papa.

Philippus Burgundiæ dux.

Virtus Scanderbegi. propinqua ſubeſt, auxilii optandi: quare vltro nunc te ad tam neceſſarium bellum euocare, tũ virtus tua in primis cognita ſuaſit, tum rerum omnium noſtrarum periculum, diſcrimenq; coëgit. *Diſcrimen Wladislai* Cæterum cum ignoret nemo, quàm id nunc ſis incommodo acturus tuo, propter recentem adhuc domeſticarum rerum tumultum, & vix dum pacatum nouiter redempti imperii ſtatum, id te mouere non debet, cum & tibi præclariſſimum nomen hac expeditione ſis pariturus, & hoc præſens beneficium apud minimè ingratos animos ſis collocaturus. Quod enim prior tu hodie pro ſalute noſtra dignitateque feceris, id nos pro tua laude, & imperii incremento ſemper faciemus. Vale ex Buda regia noſtra. 3. Nonas Iulii Anno M. CCCCXLIII.

Oratio Pauli Duchugini reguli Epiron: de eodem negocio.

Quo ſim genere vobiſcum orationis hodie vſurus, Principes Albani, & in quam veſtrûm ſententiam iturus, expectatis omnes cupidis fortaſſe animis, ſed fruſtrà id quidem, quum neque ex Scanderbegi, neque Epirotici imperii dignitate, mihi quicquam elocuti videmini (cum præfatione honoris veſtri dixerim) licet primæ ſint leges conciliorum, ſicut libere loquendi, ita patienter audiendi. *Leges conciliorum vt libere loquendi, ita patienter audiendi.* Quoniam (quantũ ad haſce Hungarici belli conſultationes attinet) illam ego & probatiorem longè ſententiam dicerem, & æquiori animo audirem, quæ nullũ penitus regi auxilium decreuiſſet, ſed vicina incendia, periculaque aliena domeſticis malis, ac propriis neceſſitatibus *Ab alienis periculis.* poſtha-

poſt habenda cenſuiſſet. Quid enim magis ridiculum, quæſo, quam nunc octona millia hominum, nunc quinque nunc pauciora (ſi Diis placet) ad tanti belli molem computari à vobis? quaſi tanta contentione, potentiſſimum regem ad vltimum fermè certamen, eam militum paucitatem ab Epirotico nomine exigere credatis? Sequetur is miles Scanderbegũ in Varnenſes campos? vbi tot omnium publicis & priuatis votis expectatur. Videbunt tot proceres Hungariæ, & Chriſtiani exercitus ducem principem veſtrum, quem tanta vbique fama præceſſit, non cum aliqua exercitus ſpecie, ſed quadam potius prædonum ſimiliori manu è cornu ſuo prodeuntem. Nanque ſi (quod Dii omen auertant) vinci illum contigerit, victum merito aduerſis fatis hoſtes irridebunt, & ſui magis, quod in alienis locis eum hominum numerum duxiſſet, qui vix domi eſſet tutus. Victorem modica laus, minora manent pręmia. Sed mittenda alius auxilia nouo conſilii genere hortatur, tenendum domi Scanderbegum, habendam ciuium rationem, habendam multitudinis inconditæ, quæ ægrè alterius imperium ſit paſſura. En eo iam vertitur omnis diſputatio noſtra, Principes (vt nunc dicebam) vt aut denegetur omne penitus auxilium regi, aut alium vos animum induatis. Mittemus ſcilicet Hungaris præclara hæc belli præſidia ſine Scanderbego, in cuius nomine ſolo plus eſt illis præſidii futurum, quam ſi omnes ſecum nos habeant cum vxoribus liberiſque noſtris, quem præcipuè inuitant omnes, quem ſinguli expoſcunt. Mitta-

A tenuitate auxilii.

A perſona Scanderbegi non proſtituenda periculo.

Nomen ſolum Scanderbegi magnũ eſt præſidium bello.

Digitized by Google

A præſidiis ſine Scanderbego infirmis.

mus igitur, ſi quiſquam eſt qui proficiſci velit. Nõ poteſtis ciues in otio ſine Scanderbego diem vnum trahere. Poterit armatus miles aliena ſequi auſpicia: Non domus, non patria tuta ſine eo videtur vobis, tutus erit in alieno ſolo miles procul ab aſſueto Imperatore? Quid igitur agendum? abhorrent Hungariam copiæ veſtræ ſine Scanderbego. Vos patriæ amor ac ciuiũ beneuolentia mordet. Illud non vultis, hoc non poteſtis Principes. Oportet itaque vos aliter animatos eſſe, ſi Vladislai deſiderium non reſpuitis. Ego & maximum delectum, quo celerrimè fieri poteſt modo, habendum cenſeo, & propoſiti belli occaſionem ſuſcipiendam, neq; formidandum cuipiam de patriæ ſtatu, quum aliis nunc Ottomanum imperium diſtineatur curis. Victoriam prætereà indubiam ex huius prælii euentu, quis non audacter ſpondeat ſibi? niſi cui ſuum ita edoctum ingenium pauorem facit. De Scanderbego vero id vnum nemo veſtrûm negauerit, facilius vos inuenturos virum, qui ciuibus veſtris in pace, & iure reddendo, quam ferrum tenentibus militibus, præſit. Sed ne ad hoc magnifica tantum verba attuliſſe videar vobis, ecce cum quinque millibus armatorum me ipſum Hungarico bello, pro Chriſti fide inprimis, & veſtra omnium, ac Scanderbegi dignitate offero, & ſi ita res ferat, deuoueo.

Pauli Duchagini pietas & liberalis promiſſio.

Forma literarum & reſponſio Scanderbegi ad Regem Vladislaum.

Scanderbegus Epirenſium Princeps, Vladislao Hun-

Hungariæ ac Poloniæ Regi, S. P. D. Accepi literas tuas lætitia, d. ſiderioque pari, Inuictiſſime Regum, quas cum in maxima ducum meorum frequentia legi iuſſiſſem, nemo omnium eſt auditus, qui tam iuſti belli occaſionem à te oblatam, non vltrò adeundam cenſeret. Ita & publicè omnes, & priuatim ſinguli dicere, gratius quicquam hodie à Diis immortalibus ſibi tribui non potuiſſe, quam vt & optimum Regem aliquo ſibi non ingratorum animorum officio deuincirent, & rei Chriſtianæ ſimul tam opportunam operam præſtarent. Gauiſus ſum maximè ipſe in ea meorum voluntate, tum tua in primis, tum communi cauſa, quum ita animatos pro Chriſti fide, & affectos tibi milites noſtros, & omnium generum ordines, vel ſine vlla adhortatione mea viderim; quanquam quis niſi Diis pariter & hominibus inuiſus tam iuſtiſſimum bellum recuſauerit, vt nullus ſit religionis pudor, nulla communis periculi ratio, pro eo rege, ad quē, quod regnamus Chriſtiani, quod viuimus, quod ſpiramus, quod loquimur, vnicè referre & poſſumus & debemus. Quis non arma libens ſumpſerit? & in apertum etiam ruat diſcrimen pro Hungariæ populis, quibus tanto malo ſanguineque, per omnes ætates Chriſtianę ſalutis defenſio ſtetit, qui vel ab ipſis propè in cunabulis æterni hoſtium noſtrorū hoſtes, Chriſtianæ ſeſe iam dignitati inde deuouerunt. Vtinā vellet Deus Opt. Max. Vladislae, vt poſſem ipſe ad hoc præclarum bellum tibi tantum afferre virium, quātum ſum animi & cupiditatis allaturus, nō iaceret diutius fortaſſe in eo ſqualore Europa,

Vngaria Chriſtianorum defenſio.

Scanderbeg operam ſuā offert Vladislao.

ab impio oppreſſa Amurathe: non velut piaculo quodam aliorum fumarent toties Hungarico cruore Baſilienſes ac Varnenſes campi, & Epirotico ſanguine omnis Macedoniæ angulus. Periimus iam omnes, dum quiſque ſibi ſe tantū natum exiſtimat. Sed quid nunc ipſe mecum has inutiles querelas iacto, & nequicquam conqueror? Profecto neque virium mearum pœnitet omnino, neque ſi ſecundis Diis acies tecum mihi ad tam felix bellum coniungere licuerit, fortunę noſtræ Chriſtianum nomen (vt arbitror) vnquā pœnitebit. Ad ea nanque 15 millia militum, quæ in Macedoniæ finibus nuper Alybaſſam fuderunt, totidem adiicere in animo eſt. Cum quibus quamprimum integrū fuerit ad vos iter arripiam, ſigna tua in omnem euentum ſecuturus. Vale. Ex Croia, pridie nonas Sextiles, M.CCCC XLIII.

Baſilienſes à Baſilia aliâs dicta Baltia. Vide Pli. lib. 4. cap. 13. de inſulis Ponti.

EX TERTIO LIBRO.

Argumentum.

Amurathes audiens cædem ſuorum inſperatam per internuncios ab Epirenſi factam, videnſq; Alybaſſæ reditum ſubtriſtem & infœlicē, non parum arguit Alybaſſam rei minus dextrè fœliciterve geſtæ, quaſi ipſe ſit reus omnium, deinde in Hungarico prælio quod contra Vladiſlaum geſſerat, & ipſe ſucceſſus nō optatos expertus eſt, ſed victoriam cruentam valde obtinuit, vt dicere cogeretur; Nollem ſæpe ita vincere. poterunt merito equidem conqueri ſemper Chriſtiani de Deſpotis perfidia, (hic enim impedierat Caſtriotum, ne cum ſuis auxilium ferret Vngaris) qui Epirotica auxilia in prælio ſubtraxit. Vt nulla

Digitized by Google

nulla enim futura fuerit tot millium hominum opera, quod non excellens præſtitiſſet? quã non traxiſſet belli fortunam à Scanderbego, adiuta Hunniadis virtus? Quid eo præterea pulchrius ſpectaculum vidiſſet ætas? Qua vt dixi victoria cruenta perterritus & cladẽ vnam ſuper alteram aduertens iamque ſenío indulgere volens, ab omnis belli cupidine cogitabat abſtinere. Sed nunc à Deſpote nunc à Macedoniæ finibus hoſtilibus vndique armis atque Scanderbegi exercitu omnia deleta & deſerta ferebantur, igni, ferroque. Res Chriſtianorum florere, illos ſuccumbere, agrorum culturam omitti, præter hoſtem aſſiduum, famem iam iam imminentem timendam. Mouerunt maximè omnes tum prouincialium querelæ, tum recens Deſpotis meritum, Scanderbegi vires præterea tunc opprimendas & opprimi tutius poſſe rebantur, ne ſenſim per ruinas illas agrorum & tot oppidanorum vexationes, totius Macedoniæ vendicandæ occaſionẽ quæreret. Meditatus eſt ergò tam vanum quam nouum conſilii genus, quo notis artibus ac felici toties apud alios mendacio, captaret hominem, quẽ armis ſuperare non poſſet: addit inſuper quæ mala per Caſtriotum ſibi facta.

Littera Amurathis Ottomani ad Scanderbegum.

Amurathes Ottomanus Turcarum Princeps, atque orientis Imperator, Scanderbego alumno ingratiſſimo, nullam ſalutem D. Officia, quibus te ornarem omni tempore, dum apud me ageres, nunquam defuerunt mihi, Scanderbege hominum ingratiſſime. Verba nunc quibus allo- *A perfidia.*

Digitized by Google

quar, deſunt, ita multiplici tu genere perfidiaque animum meum offendiſti, læſiſti dignitatem, vt quo ſim genere orationis apud te præſertim domeſticum vſurus, nec conſilium, nec modus ſuppeditet. Neque enim vel atrocior ſermo, demoliturus eſt ferox ſuapte natura ingenium, vel mitiori tu dignus oratione, qui feritatem omnem longe ſuperaſti, & ne quam mei irritandi omitteres rationem eo es nuper amentiæ progreſſus, vt vel propria incommoda, & ciuium tuorum ſalutem, Hungaricis contra me ſumptis armis poſthabueris. Piget proloqui alia, & velut vulnera quædam attingere, ſi modò obliuiſci vnquam pateretur animus, vel ſilentio tegendæ forent tot nefariæ tuæ fraudes, & ingratiſſimi animi exempla. Monendum tamen aliquando, licet ſerò fortaſſe duxi, ne ea te ferocia præproperè cum tuo iſto funeſto imperio præcipitem agat, & tu ac diutini huius erroris cõfeſſionem exhibere velis, quum iam nullam tibi opem deſperatis rebus omnibus reliquam feceris. Satis tot tuas hucuſque iniurias pertulimus: ſat multis Ottomanum imperium contumeliis laceſſiſti, & tot ad mala patientem me ſatis præſtiti. Impunè tibi proditus ille in Hungaria exercitus ceſſiſſe exiſtimas? Impunè tot direpta in Epiro à corpore imperii mei oppida, & cæſa præſidia? Impunè & hæc (recentiora loquor) ceſſura credis? delerũ Alybaſſæ exercitum, tot agrorum vaſtationes & incendia? nouiterq; adiutos, quantum in te fuit, Hungarici belli tumultus, ac Georgii ſoceri, quod te abſtinere ab imperii ſui limitibus voluiſſet, latè depopulatus ager? Reſipiſcas tandem aliquando im-

Catalogus malorum quæ Scanderbeg intulit Turca.

probe, neque expectes diutius quorſum ſit hæc indignatio mea eruptura. Ne leniuſcula hæc ſecundarum rerum incrementa, eo ſtolidũ deſiderium prouehant, & acuant libidinem, vt miſerabilior poſtea fortuna tua, vel infenſo cuiquam atque ipſi mihi miſerationem commouere queat, Memineris aliquando (ſi quid iam reſidet in perdito ingenio humanitatis) meorum officiorum, ne tam male in te locata longius deplorem. Quamuis non ciuilis ſit animi, commemorare ea, quæ in aliquem liberaliter contuleris: ingratiſſimi tamen eſt, præteritorum meritorum ſic facilè obliuiſci potuiſſe. Quare non poſſum non dolere hoc loco ſortem tuam, Scanderbege, & miſeratione quadam affici rerum tuarum. Vt enim omittam animæ ſalutem (id quod tu ad extremũ perditus homo pro nihilo habes) vt ſpretas Machomethi leges, & contemptum à te diuinum prophetam, prę Chriſtianis ſuperſtitionibus taceam. Quid eorum, quæ magis cæca hominum ingenia delectant, defuit vnquam à me tibi, haſce pauperis regni tui ſordes, tanti hodie æſtimanti? An arma, an equi, an longus ſeruorum ordo, an pecuniarum, rerumq; cæterarum ſuperfluentia, quæ omnem ætatẽ ſolent allicere, an exercendæ virtutis, & totius glorię materia tibi deerat? an domi militiæq; negatæ dignitates, præfecturæ, & cuiuſuis generis pares tuæ ætati honores? in aula demum quis te vnquam charior mihi? quæ acceptior indoles nõ peregrina tãtũ, ſed magis intima domeſticaq; vnquam fuit? Qua diligentia, inſtitutioneq; infantẽ fermè ad me delatũ, educare curaui, & bonis artibus, ac optimis morib. alui, auxiq;

Turca ingratitudinis accuſat Scanderbegum.

Machomethi leges præferuntur Chriſtianis.

Ab occaſionibus emergendi apud Turcam.

creſcentem indies virtutem, tum præmiis, tum omnimodis laudibus, & ita bellico decore (quo nihil pulchrius eſt in rebus humanis) omni tempore exornaui, vt nullo certaminis genere, vel notior apud me miles, vel Dux clarior haberetur. Pro hiſce tu beneficiis eum te exhibes hodie, Scanderbege, vt non modo non quem putâram virum, ſed peſtem quandam intra parietes meos aluiſſe videar. Sed age patriæ te amor ſollicitabat, quam ſi à me petiiſſes, negaturus ne tibi eram, quum iam toties, ſi meminiſſe potes, vltro eam tibi promiſerim? Maluiſti tu tamen eam per maleficium ipſe, quam à me beneficio habere. Habeas igitur Diis approbantibus, neq; me reprobante, & profectò qua ſum animi clementia erga quoſcunque mihi aliquo tempore familiares, & cognitos, omnium nunc ipſe tibi veniam trado, nõ tuo præſenti merito, quod nullum eſt, ſed quia & in hoc publico odio, tum priuatim in te collati officii, tum præſtitæ tuæ olim in rebus meis fidei libet meminiſſe, quandoquidem multo diuturnius tempus fuit, in quo ſeruiuiſti, quam in quo offendiſti. Croiam & regnum paternũ tibi, licet nefaria fraude vendicâris, concedimus ea lege, vt cætera Epiri oppida, quæ nullo ad te iure pertinent, ſed virtute ipſe quondam mihi, ac belli fortuna quęſiui, vltro citroque reſtituas. Myſorum res ſocero meo incorruptas, quo ad magis fieri poteſt, quamprimum reddas, & cætera, quæ abſunt, æſtimata pecunia rependas. Deincepſque in omne tempus, tam eum quam nos amicum habuerimus, violari à te, quàm hoſtes meos aliqua iuuare opera, nefarium cenſeas. Sic & Turcarum odia

Bellicum decus in rebus humanis pulcherrimum.

Venia offertur.

Tempus fuit diuturnius ſeruitii, quàm offenſionis.

Conceditur regnum paternum authoritate etiam Turca.

odia effugies in perpetuum, & idem erit apud me tibi amoris, & beneuolentiæ locus, qui antea fuit; niſi malueris malo edoctus tuo, tum pœnitentiæ fruſtra locum quærere, cum audacia iſtæc tua & ferocia me præſentem implacabilem vltorem habeat. Noſti iam vires meas, noſti exercitus robur. Habes ante oculos Hungariæ fortunæ non leue documentum; quare longiori admonitione non indiges. Cæterum quicquid es ipſe facturus, ſcribere te ad ſummum velim. Poteris etiam cum Ayradino noſtro coram agere, homine & certo, & fideli, à quo & alia plura audies, quæ non ſunt literis commiſſa. Vale, ſi ſapis. Ex Adrianopoli 17. Kalendas Iulii, à generatione Ieſu M. CCCCXLIV.

Terrifica mina.

Ayradinus legatus.

Argumentum.

Siue ſeriò ſiue dolo ſcripſit Caſtrioto Amurathes qui quidem propter Hūgaricum metum, & grauiorem ſenectam & filii ætatem imperii oneribus imparem, & recentem illam Alybaſſæ cladē habebat quod deliberaret: Caſtriotus tamen auditis etiam ſuis, qui nec indecorum fore, quum ipſo Tyrannus prior inuitâſſet, nec inutile habere tanti principis gratiam, bellorum euentus incertiſſimos eſſe, ſtolide arma paci præponi, non fidendum felicibus fortunæ primordiis, & Vngaros plura quàm ſe aduerſus Ottomanum felicia geſſiſſe prælia, aſſeruerūt, & illa conſilia referta ſciens vires, ingenium, fidem & reliqua Turcis ingenia, pacem ferre fœdiſſimam, ſi tamen eſſet ſperanda: quodque Tyrannus illius ætatis ſit adhuc in qua poſſit bella mouere. Scanderbegus vero aiebat conſilium ſpectari in Imperatore non

Digitized by Google

manum, prudentiamque Ducum ſe magis, quam promptam bello dexteram ac ſtultam infelicemque temeritatem ſemper timere conſueſſe. Se igitur pacem, cum arma vtiliora eſſent, bellum, cum otium mallent, habituros. Recuperarent prius auorum ſedes & tot populorum ſuorum libertatem vendicarent. Tum demum pacis conſilia honorificè vel proponi vel admitti poſſe. Obtemperatur ergo Scanderbego, quem pœnitebat homines aliquid eſſe elocutos, quod ipſe non probaret. Itaque Ottomani nuncio perbenignè habito & oſtenſis munimentis ſingulis, & militum ſtationibus, cũ his literis conſtantiſſimis dimiſit. Quamuis his lectis dixerat de Epirenſe Amurathes vt diſſimularet timorẽ: Cupis cupis improbe, ſpecioſũ aliquod læthi nomẽ. Dabimus, dabimus mihi crede, aderimus ipſi alumni exequiis & præſentes iniuſti pompã funeris, maxime Rex Albanorũ, proſequemur, ne vnquã apud inferos ignobili te fũctũ fato cõqueri poſſis. Hoc bene Caſtriot⁹ prçſẽſerat, vnde ſic hoſti reſpõdere voluit.

Reſponſio Scanderbegi ad Epiſtolas Amurathis.

Athleta Chriſti Georgius Caſtriotus, aliâs Scanderbegus, Epirotarum princeps, Amurathi Ottomano Turcarũ Principi S. D. Superaſti olim tu me (vt ſcribis) multiplici genere officiorum, ego te hodie modeſtia, & linguæ temperamento vincam. Neq; enim quicquã tam ſeruilis ingenii eſſe puto, quam vel apud infeſtiſſimũ hoſtem ea fœditate ſermonis, & petulantia dicendi, abſtinere non potuiſſe. Quare & literas tuas, & nuncium æquo animo accepimus, vidimuſque, & riſum (vt vera fatear) magis excitârunt mihi tuæ literæ, quàm

Vult modeſtia ſuperior eſſe.

quàm mouerũt ſtomachũ, dum vel in ipſo ſtatim dicendi ingreſſu, tantæ ingratitudinis & perfidiæ audes me inſimulare, & rurſum leniori quodã ingenio ductus animæ meæ iacturam recenſes, miſerrimi fati tui ignarus, ac longi erroris ſtudioſus defenſor. Demumq; nullo belli iure, ordineq; rerum ſeruato, imprudenter, ne dicã impudenter, tanquam victor victo multas pacis conditiones proponis, & eas præſertim, quas liberæ aures vix queant audire. Ego quidẽ Amurathes, quãuis tot tua maledicta poſſent, vel patientiſſimũ quemq; ad maledicendũ armare, cõcedo tamẽ aliqua ætati, & liberiori ſenis ingenio, dolori reliqua, quem difficile eſt tẽperare, præſertim quod ipſe nõ iurgiis tecum, conuitiiſq;, ſed armis, & iuſta belli ira certare inſtitui. Quid tamẽ, quæſo Ottomane, ita DEOS hominesq; accuſas, quaſi prior ſis à me hoſtilia paſſus, nõ prior intuleris? ita ne neceſſariam à te defectionem perfidiã appellas? ſcelus obiicis mihi, recuperatã ingenio & virtute patriam? Sed age obiicias: nihil enim recuſo, vt horũ me reum criminum in omnia ſecula efferas. Officia quoq; in me tua, quæ longo ordine recenſes, commemoraſque, recordarer & ipſe libenter, ni ingentium omnium malorũ memoriam hæc traheret ſecum cognitio, quæ ſi forent inuicẽ compenſanda, obrueretur ſanè maioribus vndecunq; maleficiis tanta magnitudo tuorũ meritorum, reputare tamen ea tecum te ipſum, quam me referente erubeſcere malo. Miretur ſanè illud vnũ vnuſquiſque, qui ſciat, quomodo aut ipſe ad ea patiẽda ſuffecerim, aut te non aliquo tẽpore tantæ crudelitatis, odiorumq; ſatietas ceperit. Abſtuleras regnũ

Damnat Turcarum religionem.

Diluit obiectionem de ſcelere & ingratitudine.

Digitized by Google

Crudelitas Turca. paternum mihi, necaueras fratres, meque ipſum nihil tale timentẽ, iampridem nefariæ morti deuoueras, & nouum adeo nunc videtur Amurathes, quod tunc nõ immemor libertatis animus, *Libertas.* tãtæ ſeruitutis effugiũ aliquod cõquiſiſſet. Quouſque tandem dominationem tam ſuperbam laturum me putaſti? Pertuli tamen multa diutius, neq; iugum apud te vllo tempore detrectaui. Pericula publica ęquè ac priuata, tum vltro ipſe, tum iuſſu tuo adii per omnẽ ætatem. Serebantur colloquia de te quotidie, & frequẽs apud me erat de inſidiis tuis ſermo amicorũ. Ego tamen & verbis & factis tuis, fraudem omnem abeſſe diutius credidi, donec improba ſeſe conſilia late aperuerunt. Diſſimulaui tunc & ipſe, totus in tuas artes verſus, quouſque aliqua vendicandæ libertatis occaſio affulſiſſet. Nihil eſt igitur quod doleas nunc, quum tuo (vt aiunt) perieris exemplo. Parua tamen hæc Ottomane ſunt inſtar eorum, quæ ſpe ac animi cupiditate concepi. Omitte itaque impoſterum acres iſtos minarũ aculeos, & Hungaricę fortunæ nobis toties ſubiicere deſiſtas exemplum, ſuum quiſque animum habet, mi Princeps, ſuum genium, & nobis ea fortuna, quam *Conſilia non ſunt petenda ab hoste.* Dii dederint, patienter erit ferenda: interim tamen neque conſilia rerum gerendarum petimus ab hoſte, neque pacem ex te, ſed victoriam Diis propitiis quærimus. Vale. Ex caſtris noſtris, pridie idus Sextiles. M.CCCCXLIIII.

Argumentum.

Vngarico bello impediente, vt ocium ſaltẽ & pacẽ Scanderbegi turbaret Amurathes, ſi tollere nequiret, Feriſiũ vnum ex præfectis ſuis ferocis in-

cis ingenii & ad omnia impigri cum nouem millibus lectiſſimorũ equitum multis additis pollicitationibus, ſi voti compos victoriam retuliſſet, in Epirum miſit, ita tamen, vt prius hoſti viſus, quam auditus foret, proficiſci iuſſit. Qui ſilenti admodum agmine Macedoniæ fines intraret, & iam Victoriã ſeſe in manibus ſuis habere opinabatur, cum Scanderbegus vallem quandam anguſtam, Mocreum nomine, vbi ſolus barbaro patebat tranſitus, occuparet prior & milite compleret. Expectans ergò hoſtem cum ſilentio, quẽ vel ſolius loci incõmodis, & equorũ impedimẽtis victũ hoſtẽ, à tergo, à frõte, à laterib⁹ adorſus eſt & cęcidit. Capti ſunt ſeptingenti ſexaginta, occiſorũ pars maior fuit, Feriſius fugit cum reliquis. inſecutus Epirota, & multos in via trucidauit, ſine multis ſuorũ vulneribus, & tunc in hoſtilem agrũ toto agmine irrumpens, aſſueta prædæ dulcedine militum deſideria expleuit. Ottomanus percepta cæde ſuorum Feriſio condolens, at in Scanderbegum acriori ira percitus, in cuius vnius viri perniciem omne odium & conſilium ſuum conuertebat, Muſtapham præfectum (cuius frequẽti poſtea & infelici in eis locis opera ſæpe vſus eſt) ad Feriſii copias addens ſex millia in Epirum expediuit, mandans ſedulò, vt non ingrederetur vllo modo interiora Epiri loca, ſed tantũ fines prouinciæ deuaſtaret: quod & factum. Caſtriotus interim licet ſerius aliquantulum de his admonitus, cum quatuor equitum millibus, mille peditũ, Mocream attigerat notas valles adhuc hoſtili ſanguine madentes, lætus miles intrârat, & in ſilẽtio exitum expectabat. Tum Epirota quidã, qui ma-

nus effugerat barbarorum, multis inſignis vulneribus & recentem ſudans ſanguinem, ante pedes Caſtrioti ſtetit, fidem eius appellans, ferocique adhortatione animos omnium incendens, deſolatum agrum, euerſa omnia à barbaris, eoſq; fuſos & palantes paſſim vagari, præda quemque funeſta occupatū, poſſe de ſingulis paruo negocio, victoriaq; incruenta, quod ipſi voluerint ſupplicium ſumi. Ex eodem intellexit plura quæ voluit Caſtriotus vnde & Muſtaphæ prudentiā admiratus laudauitque, quamuis eius caſtra pòſt inuaſit & fugauit hoſtes. Solum imprimis monens cautè cū hoſte agendum, qui nec ipſe aliquid temerè ageret, neve cupiditate prædæ deciperētur.

Oratio Scanderbegi antequam Muſtapham aggrederetur.

Conſueui, inquit, ego, milites rebus ipſis dare conſilia, nunc ea me ab illis, & vos mecum vna accipere oportet. quæ & tutiora eſtis ſinguli, & honeſtiora (vt nulla ſit vis rationis) vel ex ipſo euentu omnium magiſtro iudicaturi. Populatores audieramus Barbaros ſine ordine, ſine vllo rerum reſpectu, per agros fuſos, palanteſque ac omnia magis alia, quàm hoſtem timentes, ſicque me auctore ſententiæ, & comite, vtili tum propoſito cuncti in eos ferrum ſtrinxiſtis. Nūc opportunus iſte viri aduentus quid noui attulerit conſilii nobis, nihil eſt quod agam vobiſcum, illū enim quæ apud hoſtem agerentur recenſentem audiſtis. Vnum illud negare nemo poterit, ſi Barbari propoſitum in caſtrorum locatione, & tot armatorum præſidio conſiderare velitis, non prædonis, [illegible] hoſtis animum ad-

mum aduerſus vos gerere intelligitis. Quamobrẽ cautius eſt vobis (vt arbitror) & conſultius cõtra hoſtes agendum, quam in prædones acturi videbamini. Abſtinendum primo impetu à populatoribus, ne intento duci ex caſtris, prorumpendi ſimul, & victoriæ materiam præbeamus, vbi dum vagos ipſi vagi inſequimur, duplici obruti hoſte inſignè obteramur. Irruendum omni robore in ipſa munimenta caſtrorum, quæ ſi pertinax (vt ſolet) perfregerit virtus, & vel ducem in fugam conuerterit, vel occiſi caput reliquis barbarorum turmis poterit offerre (quod DEVS optimus max. nobis præſtet) omnia profecto incruentis vobis expedientur. Cætera namq; prædonũ manus, tum à ſuorũ auxiliis excluſa, tum à vobis per gradus ſingulos obſeſſa, vel mortua, vel viua ſi malueritis, in poteſtatẽ veſtram veniet. Cæterũ caueatis cõmilitones, ne in caſtris diripiendis, ſordidè vos prędę cupiditas detineat, quę ſępe vel victoribus manifeſto exẽplo iacẽtis gloriã hoſtis è manib⁹ per ſummũ dedec⁹ extorquere cõſueuit.

Cupiditas prædæ ſæpe obeſt.

Argumentum.

Nouus tumultus nouam felicitatem & victoriam Caſtrioto peperit. Nam cum Lecha Zacharias regulus quidam quod liberis careret, à Lecha Duchaino Pauli filio potiundi regni cauſa eſſet obtruncatus, & Boſa defuncti mater grauis annis & ad imperii onera planè impar, conſiliis amicorũ Scodrã confugiens, Venetis cũ vniuerſo regno ſe tradidiſſet, Caſtriotus qui prætendebat pactũ inter eũ & Zachariã olim confectũ, vt quis eorum ſuperuixiſſet alterius imperio potiretur, quæ lex iuramenti vinculo fuit confirmata,

nullo modo Venetis cedere voluit, ſed Daynum vrbem, quæ erat regni caput & robur in coronæ ſpeciẽ obſedit, trifariamq; vires diuiſit. Et quamuis in finibus Epiri cum milite nouo aderat Muſtapha, qui paulo ante quinque millia in prælio rurſus cum Caſtrioto amiſerat & trecentos captiuos, eoſq; omnes vulneribus deformes ac inutiles. deſideratis victorũ ex equitibus viginti, ex peditibus quinquaginta qui ab equis obtriti ſunt potius, quã gladiis interempti & Venetorũ exercitus ingens eſſet. & Epirenſis audaciam militemque exiguum qui erat 14. millia hominum derideret, Epirenſis tamen ad obtinendam ablatę iniuria poſſeſſionem vrbis, ſicut Veneti ad tuendam deditorum fidem, erat armis paratiſſimus. Daniel Iurich Sebencinus Imperator Venetorum, ſic ſuos allocutus eſt: vnde magis cauſa belli cognoſcitur.

Adhortatio Imperatoris Veneti exercitus ad ſuos.

A ſucceſſu qui erigit criſtas.

A temeritate & magnitudine hoſtis.

Omnia ſibi licere ſtatuit ſtolida mortaliũ temeritas, vbi ſemel aliquo ſecundarum rerum incremento delinitus eſt animus. Inde vix ſui compos mens, & præſentis iam impatiens fortunæ, modo hac, modo illac pererrans, otia aliorũ turbat, & pro libidine aucupat bella, donec miſerrimo tandem exitu, inanium luat cogitationum pœnas. In oculis exemplum eſt milites. Tam vanus iſte quam ſuperbiſſimus hoſtis, quem eo iam funeſta audacia, & indulgentior prouexit fortuna, vt audeat in dies ex bellis bella ſerere, eoſque laceſſere principes, quorum ſi recenſeat in ſe officia, nihil eſt ſibi, temeritate excepta, reliquum

quum futurum, quod ad illos non poſſit referri. Sed ſubuertit ita iam rerum omnium diſcrimen, ferox hominis ingenium, vt non publicis nos tantum hodie, ſed priuatis quoque ſingulorum odiis in eum hoſtem armatos eſſe oporteat. Obſeruetur nanque ante omnium oculos Daynenſium fortuna, irritet animos iuſtiſſima ira ſociorum cura, ſunt ibi liberi veſtri Scodrenſes, vrbis præſidio poſiti, ſunt multorum fratres, ſunt conſanguinei, & affines in ea obſidione, tam Illyrici, quam Itali nominis ſtrenui, quibus iampridem à perfido prœoccupatis hoſte, in rerum omnium neceſſitate nulla ſpes alia, niſi in vobis relicta. Vos latè ſollicitis ac pendentibus animis mœſti proſpectantes è mœnibus expectant, veſtra hodie virtus vel libertatem eorum vindicabit, vel præciſa ſpe omnium rerum fœde iugum hoſtile ſubire illos neceſſe eſt, & ad ſuperbos Caſtrioti vultus ſpiritum precarium trahere. Quo nemo intolerantior in victoria, nemo inclementior facile inueniri poteſt, vtpote qui cum Barbaris diutino vſu educatus, omnem ſuperat feritatem. Vt enim taceam cætera, quid hac temeritate maius? quid ſtolidius? quod tam nefario iure cuncta occupare nititur, & inani colore pactorum ſceleratam regni libidinem excuſat, prohibet perdito exemplo mortalibus rerum propriarum deditionem, & aufert iura ipſa libertatis. Indignatur Venetos ſibi à Daynenſibus præpoſitos, oppugnatque liberum matris conſilium in defuncti bonis filii. Sed excæcauit (vt videris) eo vſque ea cupiditas hominem, & ſtudium indignationis, vt vel

A cura ſociorum & conſanguineorũ.

A periculis libertatis amittendæ.

A crudelitate hoſtis.

Digitized by Google

Ab inquieti-tudine.

in perniciem ipſe ſuam amens ira, odioque ruat. Non potuit tantum huiuſce belli curam differre, donec pulſo barbaro hoſte, quem in imperii limitibus aſſidue habet, integras ad odium Venetorũ vires afferret: non in obſeſſæ vrbis aſpectu maioribus copiis congredi nobiſcum melior ratio viſa. Diuiſit vires vbiq; peritus belli dux, nobis quàm ſibi æquior iudex. Dumque hinc Muſtaphæ, inde Daynenſis obſidionis cura mordet animum, vobis victimam potius quam hoſtem ſuum reſeruauit exercitum. Agedum igitur multi paucos bellatores, prædatorum turbam cędite, vrgete, & inflatis ſtolidè animis extorquete iniuſti belli confeſſionem, quibus profligatis, nihil eſt quod de reliquis copiis hoſtilibus, quæ Daynum obſidēt, vos noua cura terreat. Sequentes nanq; rei benè geſtæ modum, tenore eodem infeſtis ſignis, pręoccupatis eorum conſiliis, priores ipſi petemus hoſtem, vbi euocato præſidio, ex vrbe interclufis his, vndiq; victoria omnis per ſummum otium expedietur.

Exhortatio ad pugnam contra Caſtriatum.

Scanderbegus autem moderate, & leniter ſic vt ſimul & ſuorum rationem & curam hoſtium habere videretur, ſuos erigere & confirmare ſtatuit.

Adhortatio Scanderbegi ad milites moderata & lenis.

Honeſta necne videatur ſuſcepti belli ratio, milites, neque diſquirendũ hodie armatis, neque decernendũ nunc in ipſo hoſtis conſpectu fuerat, pſertim cũ à me ipſo vobis arma tradita videatis, quē vel iuſtiora recuſaſſe, vel appetiiſſe iniquiora nullo ſatis tempore conqueri potuiſtis. At quãdo illud maximè in rebus omnibus agẽdis torqueat

mor-

Digitized by Google

mortalium ingenia & ſolicitudinem augeat militarem, priuſquam gladii cominus in hoſtē ſtringantur, ſcire vnde iuſtior eſſet cauſa, & vtrum cū hoſte tantum, an cum Diis quoque pugnandum ſit vobis. Non recuſo ciues, vel quocunq; veſtrū iudice, ſi velut temerarium conſilium meum damnatis, & nimis ſtudioſus belli author videor, ſtatim conuerſis ſignis abire. Neque enim is ſum, qui vel ignaros velim ad periculum trahere, vel in eo imperii mei ſtatu, & rerum Epirenſiū tumultu, nouas cum Venetis obſtinato propoſito ordiri ſimultates. Sed vbi vacet huiuſcemodi reprehēſione conſiliū, & iuſta æquè ac neceſſaria præſentis belli ratio videatur, nullius magis intereſt, quàm veſtrum efficere virtute ipſa, ac animi pertinacia, vt felix quoq; euentus arma veſtra iuſtiora oſtēdat. Quandoquidem nihil eſt turpius viro forti, nihil magis contra regium decorem, quam per ignauiam pati iura ſua occupari ab aliis, & compreſſis (vt aiunt) manibus ſedere, vbi ius omne in armis videas. Noſtis ad vnum omnes, quę beneuolentię vis, ac idē propè vitæ vſus fuerit mihi per omnem ætatē cum Lecha Zacharia, cuius hodie tam crudelis, quam præacerba mors, tot vndique arma concitauit, & quod vehementi illo affectu impulſi inter nos legē mutuo cōſenſu dixerimus: Qui noſtrûm prior deceſſiſſet ſine liberis, regnū eius ſuperſtes iure pacti haberet. Sublatus eſt ille prior, ita agentibus fatis: Veneti imperium obtinent, ego lachrymarum tantum relictus hæres: renunciaueram olim rebus ipſe meis in illa pactione, quum & priori mihi caſus aliquis finem vitæ afferre potuerit ob communem

Belli ſit iuſta cauſa, ne ſit opus θεομαχεῖν.

Excuſatio ſui.

Felix euentus arma iuſtiora oſtendit.

In decorum per ignauiā ſua iura pati eripi.

Familiaritas Scanderbegi cum Lecha Zacharia.

mortis fortunam. Nũc bello renunciare, niſi vel victus aduerſis Diis, vel Dayni recuperata poſſeſſione apud animum meum non ſtatui. Nemo ſanus belli huiuſce culpabit me, quod ſuadet tam

Extenuat obiectionem cur in Venetos Chriſtianos vicinos bellum moueat.

pulchra ratio. Nemo illata mirabitur arma Chriſtianis, Venetis, vicinis, quorum ipſi iuſtam dederunt cauſam vel occaſionem, & quæ ipſi ferme nobis in manu tradiderunt. Obſidemus conſanguineorum & ſociorum vrbem, non infeſtis adeò, vt ipſi putant, animis, non regni, non ſanguinis hauriendi libidine vlla, ſed vt eam pariter è manibus hoſtium, ac ingratis ciuibus obſtinati erroris confeſſionem extorqueamus. Deſcendimus in aciem cum hoſtibus, priores ipſi hoſtilia paſſi. Quamobrem certis iam animis ſinguli, pulchrum tuendæ dignitatis veſtræ propoſitum induite. Satis amplam belli materiam ſuppeditare videbatur Daynenſe imperium propoſitum victori, ſed nulla (quæſo) talis vos armet ratio, cupidorum hæc animorum vota, & ignobilis vulgi irritamenta eſſe ſolent. Conceptæ duntaxat deſiderium laudis, ſtimulos ingerat fortibus viris, quamuis o-

Victoria ſpes.

mnia ſint veſtra, ſi viceritis hodie. Pulſo nanque hoc hoſte, oppidanus tum ſpe ſociorum deſtitutus, tum fame ipſa victus, mox patentibus portis victores eſt accepturus. De victoria autẽ nihil eſt quod agam vobiſcum aſſuetis vincere

Eleuat quod Veneti multi contra paucos Scãderbegicos agant.

viris: nouus hoſtis eſt, nouum gloriæ genus. Sed multitudine ſuperat Venetus? eſto, nonne pauciores ſemper vos ad hunc vſque diem belli laudem ex hoſte tuliſtis? Indignatur eo modo vincere præclarus miles, vbi nec ſingulorum

virtus

Digitized by Google

virtus ſpectari, nec priuatæ multum laudis domũ afferri poteſt. Quid præterea momenti in maioribus eorũ copiis? quibus ſicut diuerſa lingua, alius veſtitus, alius armorum vſus, ita nec idem habitus animorum. Confectus eſt exercitus ex multarum gentiũ colluuione, Illyrici, Itali, Epirotæ, ibi vario ritu eadem ignari ſigna ſequuntur, diſſonus erit in bello clamor virorum, inaniores ducum adhortationes. Quare agite, primo impetu ad fugam quam ad pugnam paratiores impellite, diſſipate, & renouate hodierna quoque laude tot contra barbaros victoriarum ſpecioſam memoriam. Remiſſiore tamen ira in hunc hoſtem vtendum, & pronioribus ad pietatem animis, captiuos ducite, neq; per intemperantiam belli, & ſtudiũ indignationis, ſanguine deditorũ victrices dehoneſtate dexteras. Non enim res eſt nobis cum barbaris, aut efferatis gentibus, ſed cũ Chriſtianis. quibus iure decertamus, vt propulſemus iniuriam, & in pace viuamus.

Confuſus miles hoſtilis.

Moſis (qui fuit tum amicus fidiſſimus & intimus Scanderbegi) oratio obiurgans militem Caſtrioti ſenſim volentem hoſti cedere, quem vinci fermè paratum, vincere docuit.

Quæ ignauia viri? quod perditũ inſueti pauoris exemplum? Potuit Dibrenſis aſſignatũ ſemel locum viuus relinquere? Potuit bellicã laudem vẽdere hoſti? Vbi miles ille qui Alybaſſę copias deleuit? Ferisii inhibuit ferociã? Muſtaphæ vires cõtudit? ac barbaricis ſpoliis Epiroticas domos dicauit? Quò tumor ille animorũ euanuit? Quò minaces illi in caſtris vultus, ac fortia promiſſa abiêre?

Moſis obiurgans exclamatio in ignauum militem.

Concertatio factiorum exercitus Scanderbegici.

Sic Daynum Scanderbego reſtituitis? Sic obſeſſæ vrbis oſtium intrare paratis? Nuſquam ne alibi hoſtium virtus? nuſquam fortis dextra? nuſquam radians enſis niſi hic? At vbique iam ſocii veſtri victores parti decoris fructus recenſent. Tanuſius captis Ducibus, ac Venetis poſt terga manibus deductis in caſtra, mediam hoſtium aciem omnem aut deleuit, aut diſſipauit. Scanderbegus perfracto Illyricorum robore, iam ſingulis per ocium iniicit vincula. Hic pauor tantum, & fugæ memoria relicta.

Argumentum.

Caſtriotus captiuorum Daynenſium agmen circa muros ducit, vt inhabitantes ad deditionẽ compelleret, illi autem conſtantes, putârunt, nõ eſſe gerendam populis mutabilem fidem, cum inſtabili Principum fortuna, & ſperare ſe ſub Venetis patribus neque perpetua vincula eorum, neque longam ſuam obſidionem futuram. Quod cum ſpreta conſilia ſua ab oppidanis vidiſſet, captiuos etiam liberos dimiſit, & Ameſæ nepoti, Marinoque Hiſpano Epirotæ, notæ viro fidei, reliqua peragenda commiſit, ad obſidionem Daynenſium properans. Ameſa impatiens otii laudisque cupidus, (quamuis non conſors,) Driuaſti vicinæ vrbis oppugnationem, diſſuadente valde Marino regiminis ſocio, attentat. ſic enim Marinus locutus eſt.

Oratio Marini.

Oſtendit Ameſa conſilii vanitatem & pericula futura.

Verius hoſtem te mihi Ameſa, quam Venetos Scãderbegus reliquit, quo cũ hodie, quãdo omni bello flagrante prouincia, longè aliæ conſultationes nobis ineundæ erant, nouas ordirer contentiones, & latentia aliqua odia excitarem, dum ſtudio

ſtio aduerſandi & iuuenilis gloriæ inuidia diſſuadere iſtuc ipſum fortaſſe videor tibi. Sed quid de me doleo? qui Diis hominibuſque abundè videbor ſatisfeciſſe, ſi conſilium in hac re meum neque omiſſum deſiderari, neque impenſum reprehendi poſſit. Veſtra eſt iactura, teipſum patruumq; hodierno bello non Driuaſti vrbem oppugnare paras, ad ciuium ſanguinem hauriendum, & exaturandum militum tuorum cruorem hoſtile ſolum properas. Siccine inſtaurauimus hanc nouam vrbem, firmauimus copiis, ac robore armatorum, vt tam cito præſidio exutam intento ad id hoſti, ac nihil magis optanti, dum alias ſtultè appetimus, velut in manibus tradamus? Siccine (vt nulla ſit huius loci cura) ex militum paucitate oppugnari vrbes quiſquam duxerit? qui vix ſufficerent ad tutandas: Driuaſti præſertim oppidum, quod ſicut amplum eſt, & numeroſum ciuibus, ita (liceat hæc in hoſte quoque laudare,) & armis, ac fortiſſimis viris refertum. Idem (nî fallor) & tu & hoſtis expectat. Irridebunt è muris ſenes, & imbellis multitudo leues apparatus & inania vrbis capiendæ conſilia. Iuuẽtus verò certaminis auida vel facta eruptione ad fugã ab oppugnatione per ſummũ dedecus nos conuertet, vel patentib. latè portis, deceptos intra muros, per ſecurũ otiũ recipiẽt, & vlciſcẽtur recentes ſuorũ clades, ac Scodrenſiũ iniurias, tollẽt tũ animos cęterę vrbes, inſurget ferocia victis. Depone igitur, quæſo, dũ integræ sũt res, pnicioſã audaciã iſtã, neque adoratum patrui nomen ea indignitate per hoſtium ora trahi patiare. Expecta ſecundis diis laudis ampliorẽ & tutiorẽ mate-

riã, tunc arma ſuadebo ipſe, & in manu tradam. Nemo inuitus felicia ſigna ſequetur, cohibe nũc feruorem iſtum & ſi difficile ſit cohibere, diſce prior ipſe pati iugum à ſenioribus, quod hoſti cupis imponere. Adoleſcentia nanque haud capax conſilii (vt liberius iam tecum loquar) non ſibi quam hoſti ſæpenumero æquior eſt, trahitur magis quàm ducitur. Nullum ea perniciosius onus mortalibus datum, conſilio bella ſunt gerenda, & vix, vbi omnia caute, recteque egeris, felix reſpondet euentus.

Diſcendum à ſenibus.

Adoleſcentia haud capax conſilii.

Argumentum.

Ameſa, cùm nihil horum curaret, ſed importunè deditionem vrbis Driuaſti vrgeret, Andræas Angelus vnus ex optimatibus, clarus vir factis, & emeritæ in bello laudis, qui ad portam inferiorem, quæ planum & occidentem verſus ſpectat, inſtructa acie, vbi & diſpoſita per muros de induſtria armatorum agmina, & firmata præſidia portarum vidit priuſquam eruptionem in hoſtes faceret, his verbis ſuorum animos ad pugnã accendere adortus eſt. Et factum eſt vt Driuaſtenſes vicerint Ameſanos, qua de cauſa grauiter cũ Ameſa expoſtulauit Scanderbegus, quia contra præceptum egit & punitus fuiſſet, niſi milites interceſſiſſent. Oratio hæc eſt.

Andreæ optimatis Driuaſti adhortatio ad ſuos milites & ciues.

Si vnquam, inquit, milites, ſuperuacua vlla eſt habita fortibus viris adhortatio, hic planè dies, veſterque omnium hilaris, & promptus acceſſus idipſum mihi nunc clariſſimè oſtendit. Quum quiſq; veſtrum à parentum, ab vxorum conſpectu, ab ipſo amplexu liberorũ huc alacriter ſpõte veſtra

A promptitudine animorum.

veſtra conueneritis, & omnia ea vobiſcum feratis. Quum pugnandum, & ſub mœnibus, & pro mœnibus inſigni ſpectaculo obtulerit fortuna. Nonne vultis, commilitones & ciues mei amantiſſimi, vrbem veſtram, patriam, lares, & Deos penates exemplo maiorum tueri, defendere, atq; ſeruare?

A pietate in patriam.

Quid omnes nunc triumphos, quos de hoſtibus reportârunt, ſcientibus gnariſque commemorem? ſat erit de multis paucos in medium afferre, longam enim narrantis orationem anguſtum non patitur tempus.

A triumphis maiorum contra Turcam.

Memini me audiuiſſe à maioribus noſtris, quemadmodum Barach ille Turcarum præfectus Amurathe imperante, cum viginti millibus equitum in agrum noſtrum irruens, pactis quibuſdam & conditionibus vrbem à ciuibus noſtris primũ petere aggreſſus eſt. Cui cum hi minimè obtemperaſſent, iſque ſata omnia, & quicquid frugiferi in campis erat, igni ferroque dare cœpiſſet, ciues noſtri & populus Driuaſtenſis in vnum coacti agmen, hoſtes hinc inde per agros & campos ſparſim diffuſos, & palantes aggreſſi, partem eorum trucidârunt, partim viuos ceperunt, & in fugam conuerterunt. Eo modo præclaram ac memorabilem victoriam reportârunt, & veluti triumphantes vrbem victores ingreſſi ſunt.

Stephanus Hercecus dux Boſniæ.

Quid præterea de Stephano, cognomine Herceco, duce Boſnæ dicam? Qui cum & ipſe cum viginti quinque millibus militum in agrum noſtrũ irruiſſet, ſimilemque expeditionem aduerſus vrbem noſtram tentâſſet, & prius illã in ſuam ditionẽ poteſtatemq; petiiſſet, quum ei populus noſter Driuaſtenſis parere noluiſſet, is in furorem & indignationem

verſus, per omnē agrum & campos ad illum depopulandum, incendendumq́;, effuſus eſt. Noſtri præclaro admodum agmine tam equitum quam peditum facto, hoſtem adorti in fugam conuerterunt, atque profligârunt, de eoque inſigni victoria potiti, quāplurimis ſpoliis & ſignis militaribus captis, ouantes ad vrbem reuerſi, patriam decorantes incolumem egregie ſeruarunt. Quare agite præclarum hoc obſtinatæ ciuitatis reſponſum ſolito hoſti afferamus & extorqueamus prædonibus inpoſterum inanem ſpem vrbium capiendarum. Pudeat deorum hominumque tam ignauum agmen diutius nos intra muros, & ſub tectis clauſos continere. Quid Daynenſis pertinacia? in quam tamdiu Scanderbegus totis viribus incubuit. Nonne omnium animis graues iniiciet ſtimulos pudoris? Nepoti vilis veſtrûm tradita cura cum ea hominum paucitate, quæ mox vix ad tutanda propria caſtra idonea erit, ſi viri eſtis, quum vobis in promtu omnia ſint, quum nihil roboris ibi ſit, non gnarus dux, non certus ordo, promptiſſimus quiſque cum paruo obeſt. Colluuiem tantum multitudinis, impatiens ocii adoleſcens, ad hanc obſidionem traxit.

A pudore, ne iuuenili hoſti & paucis ſe dedant.

A contemptu Ducis & ordinis.

E LIBRO QVARTO.

Argumentum.

AMurathes Epirotam ſub Dayni mœnibus conſeneſcentem, & tot prœliis feſſum vel exhauſtum, Chriſtianos etiam mutuas ſimultates alere audiens, Muſtaphæ priorem ignominiam virtute noua cupienti abſtergere, concedit, vt nouum bellum gerat, addita monitione,

vt cau-

vt caute cum eo hoſte agat. Caſtriotus per nuncium è præſidio ſuo quod ad fines Macedoniæ reliquerat, de omnibus ſufficienter inſtructus, alium nuncium celeriter ad ſuos expedit, monens ne vllam præberent Barbaro pugnę facultatem, ſed per montes & loca inacceſſa ducentes agmen ludificarent, donec ipſe cum copiis ſuis opportuno aduentu reformaret ſingula. Priuſquam autem cum Muſtapha confligeret, Barbarus quidam nomine Caraguſio prouocauit quemcunq; ex fortiſſimis Caſtrioti, atq; inuictus Paulus Maneſſi, notus equeſtri gloria bellator, non ferens inſultationẽ Barbari, cum Barbaro duellum ſubiit, eumq; haſta transfixit. Vnde Caſtriotus ſuos exemplo hoc gloriæ victoriæq; præuio animauit, atq; ſex millibus militum refertur cæſa ex hoſtibus 10 millia, captos 72, ſigna militaria 15, Muſtapham cum 12 purpuratis, vix è ſuis trecenti deſiderati, ſpolia autem valde multa & opima inuenta; præter id quòd Barbari cum ingentibus donis ac magna vi pecunię ſ. 25 aureorum millibus pro captiuis redimendis venerint.

Oratio Scanderbegi, qua auget ferociam ſuorum, & minuit hoſtium.

Animatos ſatis vos ſingulos præclaro hoc priuatæ virtutis ſpectaculo (ſi facta quicquam viuaces fortium virorũ ſpiritus mouent) eſſe exiſtimo milites, quippe cum nullum acriorem ſtimulum ſubiicere Dii hodie potuerint vobis, quam felicia hæc victoriæ delibamenta, quæ & augerent ferociam veſtram, & minuerent hoſtium. Quare agite, factam ad laudem viam audacter ingreſſi,

fumantes adhuc cruore hoſtili militis veſtri manus, pulchra omnes contentione imitemini. Vouit pro vobis, vouit pro victoria ſolicita ſocii cura. Immolauit victimam pro vobis fortis dextera, quo incruenti vos poſtea ſecundo Marte deuota vobis corpora conficeretis, & promiſſa peteretis ſpolia. Irrumpamus igitur nunc nunc in hoſtem, prouocauit prior extra ordinem vos ille, prouocemus priores nos tota acie ipſum, extrahamus inuitos in funeſtum campum, dum ignauus dolor vires hauſit, & torpor animorum homines mæſto ſilentio compreſſit.

Argumentum.

Mittebantur legati Decreto ſenatus Venetorũ ad Caſtriotũ pacem petentes, ſolutionem obſidionis Dayni & agrum quendam iuxta Drini flumen Buſegiarpem dictum ad inuicem conſignârunt: quos Epirota honorifice excepit & lautiſſimè habuit, hilariter audiuit & liberaliter dimiſit. Pax annunciata per vniuerſam regionem reſtituta Scodrenſibus ac vicinis vrbibus, quę fuerant adempta, & laudantur Veneti ob pacis amorem, à quibus & ciuitate donatus, interque clariſſimas familias receptus, & totius rei Venetæ in Epiro Illyricoque ſummus creatus eſt Imperator.

Grata lautaque oratio Caſtrioti ad Venetorum Legatos, qui cum pace ad eum venerunt.

Viueret vtinam nũc bonus Princeps ille (ſ. Lecha) cuius mors & pręcipuum ſimul dolorẽ mihi, & moleſtiſſima vobiſcum arma excitauit, neque enim dum impii belli auſpiciis, ac domeſtico ſangui-

ſanguine cruentam Dayni poſſeſſionem à vobis quæro, cernerem hodie prouinciam Chriſtianorum, & ſociorum tot immerſam malis, & inuiolata cum optimo Senatu pace gloriarer, quam læſam nunc tam leui cauſæ momento, vix vnquam conqueri poterit animus, ſed alia contentionis huiuſce origo, excuſabilem veſtram ſumpti belli rationem illorum perfidia fecit, quibus auctoribus primum Daynenſis deditio facta vobis, dum & iniquis conſiliis facile mulieris ingenium à me abalienaſſent, & quæ acta iam pridem inter me, & Leccham fuerant, doloſe, & aſſentationis ſtudio quodam reticuiſſent. Non ſum igitur ſuccenſus eouſque vobis, non arma ſumpſi, vt iniuſtos arguerem, non vt regni libidinem imputarem Venetis, quos vnquam iniqui alicuius belli auctores nulla ſatis ætas vidit. Illud tantum moleſtiſſime tuli, quòd minus mihi, quam par erat, credidiſſetis, & dum à verbis illorum non diſceditis, contentionis me ſtudio motum, & cupiditate aliqua impetrandi arbitrati eſſetis. Inii tum ipſe belli occaſionem, quam in manibus fermè mihi traditam videbam, quum ius omne in armis reſideret. Depono nunc vltro poſcentibus Diis, & ſi vos non poſceretis, agrum & campos, quos in Dayni compenſationem decreto Senatus attuliſtis mihi ad fœderis huiuſce firmitatem, & libenti animo accipio voluntatem patrum, liberaliſſimorumque Principum amicitiam amplector, aliud quippiam neque peto, neque accipio. Sed & quicquid agri eſt mihi, ſi oporteat, regnum,

Dolet de bello contra Dayneñſes ſuſcepto.

Laudat Venetos, & excuſat ſe.

Fides non adbibita Scanderbego.

Amicitia Venetorum Caſtrioto pra omnibus.

Digitized by Google

fortunas, vitam denique pro vobis, liberiſque veſtris, & imperii dignitate, deuoueo.

Argumentum.

Cùm audiſſet Amurathes Caſtriotum pacis fœdera cum Venetis iniiſſe, agrum hoſtilem, qui perpetuum ſuum erat ærarium, vaſtare, ſibi ſuoque Imperio eſſe hoſtem perpetuum, vt tandem illum poſt tot clades exterminaret, cum ſuis conſiliariis ſanctioribus hoc modo concludit.

Acris Tyranni adhortatio ad ſues ſuper bello contra Scanderbegum decernendo.

Fouimus iam hucuſq;, optimi duces, auximuſque nefarii transfugæ felicem ſemel audaciam, dum nouis ſemper Hungarici belli neceſſitatibus præpediti, inuiſi capitis ſupplicium diſtulimus, vt tot ſubinde iniuriis, contumeliiſque, Ottomanum imperium impunè laceſſiuerit, quas neque audire iam aures, neque videre oculi poſſunt. Creuit, (prôh pudor) proceſſit eo ferox inſania, vt audeat hodie prior totis nos armis impetere, & aperte timorem ſimul, & ignauiam veſtram arguere. Quid Alybaſſæ nunc fortunam, aliorumque ducum eundem euentum narrem vobis? Sumamus ex Macedonia imaginem conditionis noſtræ, quam ita aſſiduis euerſam excurſionibus, & hauſtam incendiis audio, vt nulla iam ſimus prouinciæ, ſed ſola hoſtium veſtigia viſuri. Ita integros dies nuper populabundus ingreſſus, compoſitis ad idipſum copiis, ſigniſque, in deuaſtanda ea regione conſumpſit. Quouſque tandem ſcelerati hominis propo-

Macedonia deuaſtata.

propoſitum paſſuri ſumus? an dum vincula nobis ipſis circundet? Extinguendi ſunt improbi conatus, ne ſenſim per negligentiam noſtram creſcat incendium, & ſerum (quod ominari reformidat animus) remedium conqueramur, quum à paruis initiis contemptus hoſtis olim funeſtum caput extulerit, & auxerit vires. Inuitant ad bellum omnia, & arma tradunt vobis. Nam & ſi nulla ſit conſilii huiuſce ratio, nonne ſatis fortium virorum animos ſollicitare debeat miſerabilis aſpectus ſubditorum populorum? An pudorem non excitent tot indies vincula noſtrorum, & fumantia late incendia villarum vltorem eo ipſo poſcentia? Compreſſimus iam totiens Hungaricam rabiem memorabili ſemper clade, ſordidaque in luctu ſuo Græcia relicta, hauſimus tot inſolentiſſimorum Principum vires, Epiroticos tumultus per ſocordiam noſtram creſcere permittimus? & vectigalem, ac ſtipendiariam nuper prouinciam æquo nobiſcum bello decertantem diutius cernimus? Itane alios tam repente Epirenſes terra edidit? Nouine, & inuſitati nobis hoſtes repente apparuerunt? Experiri iuuat igitur ipſi mihi, vtrum tam inuicta bello gens, & inflati pertinacia Ducis, iugum aſſuetum ſubire poſſit. Neque enim amplius ineunda ſunt nobis inania conſilia opprimendi per inſidias hoſtis, non alternis ducibus, copiiſque ſolitis decernendis, exaturandum ſanguine noſtrorum inuiſum ſolum. Habemus namque in oculis eandem omnium fortunam, vel ductorum, vel copiarum, quorum ad

Sero ſapiunt Phryges.

Miſerabilis aſpectus populorum.

Victoria Turcica.

Prudentius agendum.

A fortuna ductorum & copiarum.

Digitized by Google

hanc diem operam verius ad nos, quam ad hoſtem oppugnandum elegimus. Alybaſſæ aut Feriſio ne exercitum tradamus? qui præter vulnera ſuorum, deformeſque reliquias, nullum reliquum hoſtile ſignum afferant? Muſtaphæ infelicia conſilia vlterius exerceamus, vt ſtipendiis alat Chriſtianos, & foueat hoſtium vires, dum ignaua vincula cupit exſoluere? Victi totiens, capti, ac redempti tot pœnas dedimus, vt pudore merito iam nos tædeat fortunæ noſtræ. Quare ſubeunda eſt omnino nobis belli huiuſce ratio, incumbendum iis viribus, progrediendum eo exercitu, quem vix capiat Epirus, nedum eius ſuſtineat impetum. Sicque incruenti omnia expugnabimus, hoſtibuſque aut expulſis aut memorabili clade domitis, amiſſas populorum perfidia vrbes, in antiquam formam redigemus. Vel ſi pertinacia gentis (vt ſolet) temerario propoſito ducis tutandi ſtudio in arma ruet, dabimus excidio auidos ſupplicii animos, & cupita tam diu vltione veteres publicas, priuataſque iniurias compenſabimus. Sumenda hæc arma ſunt vobis fortiſſimi viri, non velut aduerſus Hungaros, alioſque hoſtes conſueuiſtis, ſed maiori longè ira, indignationeque, tanquã in ſeruos veſtros, & transfugas, qui inſolentes in vos ſpiritus nefario iampridem conſilio ſeruatos excitarint.

Contra Alybaſſam & Feriſium.

Contra Muſtapham.

A cade priorum.

A victoria futura.

Epirenſes pertinaces.

Hoſtis famã minuit.

Argumentum.

Poſtquam Caſtriotus Amurathis conſilia vel præſenſerat vel inaudierat, otiandum amplius nõ putauit, ſed ea quæ ad bellum neceſſaria præparauit diſpoſuitque arma ſuis militib. ſubminiſtrans, fœmi-

fœminas ſenes ac pueros à Croia cum armentis gregibus ac patrimoniis ablegans, quod ſpectaculum fuit miſerabile. Croiæ Vranacontem Heroem Epirenſem præfecit, ſingulorum fidem appellans, patriæ ſalutem commendans, nunc hortans, nunc imperans, nunc precibus agens, & tum perfidiæ pœnas ac ſceleris, tum generoſa fidei præmia ſtatuens, & ab Ottomani fallacibus perſuaſionibus adhortans. Sic cum 10. millibus lectiſſimis præſidium Sfetigradum, cui Petrus Perlatus præerat, & Moſes ex Dibranis militibus ordinauerat (maximo quidem posteà cum infortunio) ingrediens, in media vrbe, vbi maior erat concurſus, de libertate vrbis, habitu & dimicandi nomine cum Tyranno, diſſeruit.

Oratio Caſtrioti ad præfectum Sfetigradenſem & oppidanos.

Non poterat hodie meliorem materiam, Sfetigradenſes, offerre vobis Deus Optimus Maximus, non pulchrior occaſio laudis, ardentibus animis, & cupidis militibus ſubeſſe, quã ea, quæ nunc iuſtiſſima vobis arma tradidit, quo & priuatam ſimul fidem mihi, & publicam Epirotico nomini in omne tempus præclaro exemplo teſtatiorem ſanciretis. Pro victoria hucuſque pro decore imperii dimicauimus, nunc pro ſalute, libertate, & mænibus ipſis patriæ pugnandum eſt vobis. Enitendum, ne quas tot bellis feliciter geſtis meis auſpiciis laudes promeruiſtis, nunc per ſummum dedecus & ignauiam dehoneſtetis, multa ac maxima fermè fortunæ huiuſce pars à vobis pendet. Primus nanque Amurathis tranſitus in Epirum, primus (vt nuncius ſim ipſe vobis

Ab opportunitate temporis & fidei probanda.

Pro libertate nunc pugnandum.

Fortuna pars à militibus.

Digitized by Google

eius periculi) Barbaricus furor vos impetet, vt inde velut demolitis clauſtris Epiri, opportuniorem iniuriæ prouinciam perrumpat. Vos belli eius primitiæ manent. Vos (ſi reſidet quicquam in pectore virtutis, ſi viget in fortibus viris memor libertatis animus) contundere poteſtis ſuperbas hoſtis vires, & feroces frangere ſpiritus. à vobis & timoris & ſpei initium ſumpturus eſt Ottomanus. Si ita animatos offenderit, vt nūc ego vos in pulchro furore contemplor, & lætus immodicos fremitus audio maiorem vbiq; vim periculi timebit, & documentum eo ipſo feret abſtinendi à cęteris vrbibus Epiri. Neque premet diutius vos inani obſidione, nì conſeneſcere hîc copias ſtolidò propoſito volet obſtinatus ſenex. Is enim vrbis eſt habitus, ea natura loci, quæ cōtemnere æque quantūlibet irritatū hoſtē poſſit. Quare inducite in animum, ciues, ſola pertinacia animorum, ac fidei conſtantia incruentam hanc pariter & ſpecioſam vobis victoriam parare. Ex euentu virtutis veſtræ (id quod libenter repeto) fides quoq; cæterorum populorū plurima ex parte pendet. Vos ſpectabunt omnes, quos laudent, quos accuſent, quos demū velut omni reformata belli fortuna imitentur. Quid enim obtendere fatum, & caſuū humanorum neceſſitatem fortes viros decet? Ratione res optimè & ſuſcipiuntur, & finiuntur. Vix eſt, vt fallat conſilium fortuna, & non ſequatur virtutem. Habetis autem omnia, quę exactiſſimo iudicio potuerunt prouideri, & præſtari vobis. Non arma, non commeatus, non validiſſimum præſidium extrinſecus deſiderare poteſtis. Non inutilis vos turba vulgi impediet, non querulæ fœmi-

Libertas.

Timoris & ſpei initium à militibus.

Sfetigradi vrbis habitus.

Laus ciuium.

Ab impedimentis remotis & vincendi facilitate.

fœminarum voces, & moleſtæ occurſationes liberorum, à muneribus publicis, ab armorum cura, & patriæ cuſtodia auocabunt. Solos vos vobis, & patriæ mœnibus, Diis, aris, fociſque reliqui, vt gloriæ tantũ, & libertatis ſtimulis, laboris, ac periculi certamine, ipſoq; inter vos conſpectu accẽdamini. Adero tamen & ipſe non longè cũ expedito milite & ſpectator, & hortator tacitus virtutis veſtræ. Et licet non in temeraria libidine pugnandi omnẽ cruenti hoſtis impetum, & vniuerſi fortunam belli æquo Marte ſubiturus, multos tamen labores veſtros in me trãsferam, & vanos hoſtis conatus crebris infeſtationibus ludificabo. Quandoquidem nulla potior ratio dimicãdi, nulla tutior militia exercenda eſt nobis, inter eã hominum colluuiem, & tot armatorum millia, quã nunquam ſatis copiam facere pugnandi hoſti, nunquam, vel ſi certam victoriam videamus, totius aleam fortunæ intrare. Dabit nanq; de induſtria primũ materiam nobis bene gerendi Barbarus, fouebit audaciam noſtrã ſanguine ſuorum, vt velut ineſcatam felici ſemel ſucceſſu temeritatem facilius circumueniat, opprimatq;. Sed eludenda erunt sũma ratione cõſilioq; improba Ottomani deſideria, circũducẽduſq; paulatim immodicus hoſtis, prout temporũ ſuadebit, & locorũ habitus. Luctuoſa nãq; mihi profecto illa eſſet victoria, quã militũ meorũ pernicie emerẽ, & triſtius (mihi credite) quã lætius ſpectaculũ cernerẽ, cæſa octona, vel 10. hoſtium millia, pauciſſimorũ quantumcũque veſtrûm iactura. Satis laudabo Epirẽſes meos, & honorabo pro victoribus, ſi nõ vinci ſe à Turcarum Rege permittẽt. Reliqua voſipſos vobiſcũ

Ratio dimicandi cum Turca.

Digitized by Google

reputare Dibrenſes, quam ſollicitè monendo de fide veſtra tacita aliqua dubitatione referre malò.

Argumentum.

Annus erat vndecimus Imperii, cum Caſtriotus exercitu hoſtili, qui cõflatus erat ex nonaginta millib. equitum, peditum quadraginta millibus debebat expugnari, ille tamen præter quod fallẽdo hoſtẽ plurimos ex illis interfecit, cepit aut vulnerauit, impiger & imperterrit⁹, hoſtis inſidias & vires declinauit. Atq; ſemper timuit blandas Tyranni perſuaſiones plus quã arma, ſicut & terrẽdo vrbem Sfetigradẽſem agmine & clamo e valido, tentari fecit Petrum Perlatum Præfectum, per legatos offerens libertatem, honores, munera, ſi vrbẽ dederet. Cui Petrus ſe incõſulto milite nihil acturum, de reliquo, illos irridens, quamuis aliqui milites volebant, vt comprehenderentur & præciſis manibus, vti exploratores in caſtra remitterentur. Sed Petrus volebat ius gentiũ inuiolatũ.

Oratio Petri Perlati.

Vult hoſtis diem & militem ludere.

Aptum quidẽ tempus, ait, obſeruaſtis amici, quo arcana iſthæc veſtra in noctem differretis, vt nedum milites meos, ſed diem quoq; ipſum luderẽt. Quare timeo, ne eius generis iſthæc ſint, quæ ad me affertis, quæ lucẽ ipſam non iniuria horreant, licet forſan verecundè factum à vobis, laudari debuerit. Non tamen accepi exemplum à maioribus meis, vt quicquam inconſultum milite meo agerem, quos laboris & periculorum ſocios haberem, ac ſummouerẽ ab hoſtilibus alloquiis illos, quorum præcipuè fidẽ ad Scanderbegi imperium, ad Epiroticã libertatem defendendam, ad mei denique corporis cuſtodiam elegi. Neque con-

conſueui prætereà noctem vllis externis conſultationibus adhibere, in eo præſertim rerum tumultu, date veniam eius temporis, craſtina luce, ſi vultis, vos ad ſatietatem vſque audiam.

Nox neganda eſt externis conſultationibus.

Argumentum.

Cùm redirent Barbari à Tyranno, ipſum deſpectum ægrè ferente, & tamen oppugnationem vrbis difficilem armis iudicante, ad priorem propoſitionem repetitam idem Petrus eleganter reſpondit.

Pulchrum reſponſum Petri Perlati.

Optimè ea cauſa acta eſt, niſi apud tam obſtinatos animos & deuota libertati pectora ageretur. Inclinaturos ſine variatione ad ea poſtulata omnes eſſe, ſi vel Ottomanum nomẽ & inanes hoſtium minæ ad fortes animos penetrarent, vel imperium Scanderbegi illis faſtidio eſſet. Sed nullum maleficium eius ad hanc diem extat, neque beneficium Amurathis, quo præponãt externum ciui, amico hoſtem, Chriſtiano Barbarum. Agat, tentet, experiatur armis Tyrannus, ferro perterreat obſeſſos, perfringat muros, edat prius occiſorum aceruos, vt eo ſpectaculo exanimati ciues ad genua eius prouoluti, tunc has pacis conditiones approbent. Turpe autem nunc videtur mihi ac prope ridiculum, tantæ indignitati ſubmittere animos, priuſquam infeſtis ſignis impeti muros, & diſcurrere armatos ſub mænibus, priuſquã gemitus, vulnera, & ſanguinẽ ſuorum, priuſquam effoſſam murorum compaginem ac nudata vrbis latera conſpiciãt. Rectius vtiq; faceret Amurathes, ſi conuerſis ſignis Adrianopolim repeteret & ſenilis, quod ſupereſt ſpiritus, immu-

Nullũ maleficiũ Scanderbegi, nullum beneficium Amurathis.

Conditiones non niſi victis dantur.

Fatales populi.

Fides Petri Perlati.

nis à bellica inquietudine tranſigeret, neque fatalem ſibi populum armis diutius laceſſeret, quorum egregiam in tuenda libertate fidem, ac priuata, & publica in Duces ſuos ſtudia totiens rāto ſuorum ſanguine eſt expertus. Ego promiſſam ſemel Principi fidem & traditæ curam vrbis, niſi mortuus non relinquam: ſat præmiorum, ſat honoris, delatum mihi credidero, ſi vel defenſam patriam ſuperſtēs aſpiciet ſpiritus, vel ea collapſa vindex libertatis dextera & inſons animus inter meorum cadauera liber ad meliorem patriam migraret.

E LIBRO QVINTO.

Argumentum.

AMurathes indigne ſerens, quod Epirotici fatales populos & inuictos ſe vocarent, agendorūq; cōſilia ſibi ab infami caſtello, clauſoq; latronum agmine darētur, nullū aliud remedium, præterquā in armis cognouit. Reguli aūt & principes vicini & conſilia & ſubſidia per legatos ſpōdebāt Caſtrioto, ne pateretur ea impunitate diutius Amurathem vrbes Epiroticas vexare. Nam ſi iniquo aliquo ſidere Sfetigradenſium vrbis atrox Tyranni animus cōpos fiat, cæterorum quoque ſumptis velut inde victoriæ auſpiciis & ferociæ alimentis eandem fortunā facere. Ab hac periculi vaſtitate tum publice tum priuatim incolumitas omnium & quietiſſima poſſeſſio imperādi, tum prouinciæ totius robur & perpetua Epirotici nominis gloria pēdeat. Audiuit libēter Legatos, gratiaſque egit Caſtriotus, addēs nūc non eſſe opus auxiliis, cum autem foret neceſſitas, ſe illorū opera

opera æquè ac ſua vſurum. Intentus itaq; oppugnationi Sfetigradi, qui locus ipſe natura arduus & erectus pellebat homines, & leuiſſimo quoq; ictu oppidani deturbabant hoſtes & Perlatus cũ ſuis ſtrenuè vbiquè rem agebat, ſeptem millibus equitũ & tribus peditum inſtructis vſque ad duo millia paſſuum prope hoſtem proceſſit, nonnullis in inſidias locatis, ipſe cum reliquo equitatu maximo impetu apertiſſima & campeſtri via tẽdit in hoſtem, & priuſquam ad coniectum teli appropinquaret, inſigni ſublato clamore, & oppidanorum animos erexit & depreſſit barbarorum equitatus. Ottomanus ex hoc, intolerabilem rerum, perſonarum & apparatus totius ruinã expertus eſt. Tria namq; hominum millia confoſſa, per montis latera ſunt inuecta, vulneratorum quatuor amplius millia exceſſêre, inſtrumẽtorum bellicorum magna vis perfracta, conſũpta incendio. Oppidanis 40 non amplius militum iactura ea victoria ſtetit. Vulneratorum magnus numerus. Ingens tamen telorum multitudo ac ſpoliorum inuenta ſub mœnibus, conuectaq; in vrbẽ dũ circa Caſtrioti receſſum ſimulatũ occuparentur hoſtes. Sed quicquid conſtãter & feliciter præſtitit Caſtriotus, hoc vnus è Dibrẽſibus corruptus à Tyrãno deſtruxit, proiiciens in puteũ, quẽ vnicũ habebãt, canis cadauer, ex quo ſuperſtitioſè bibere nolebãt, ſed poti⁹ vrbẽ dedere, quantũuis argumẽtis multis Perlatus reſiſtebat, & ipſe ex eodẽ puteo primorib. præbibebat. Dimiſſi quidẽ liberi qui volebãt & ꝑmiſſi qui volebãt: proditor ille manens apud hoſtem, 50. aſprorum millia & tres veſtes precioſas honoresq; publicè accepit

Superſtitio cauſa ruinæ.

à Barbaris, ſed pauciſſimis diebus poſtea nec viſus nec auditus: ſublatus vtique occultæ perfidiæ luens pœnam. Sic autem Perlatus locutus dicitur.

Oratio Perlati vrbis præfecti, ad Dibrenſes ſuos, ne ſe Ottomano dedant.

Puteus corrũpitur canis cadauere, & fides ſuperſtitione, & ciuitas perfidia.

Itane, inquit, Dii boni, tam leui momento fides veſtra fundata erat, Dibrenſes, vt non minus animos nũc veſtros, & illam tot bellis ſpectatam conſtantiam, quam aquã ipſam corruperit? Quiſquis ille eſt tanti reus criminis, Diis pariter & hominibus inuiſus, vix poſsũ (proh pudor) mei cõpos eſſe, animumque meum componere, cum & pernicioſiſſimas has conſultationes veſtras, tamque ſubitam rerum omnium mutationem, & leuem, ac ridiculam quidem eam cauſam tantæ indignitatis aſpicio. Prodere patriam ſociorum ſatius ne videtur, vxores, liberos, aras, focos, Deos ipſos in manus hoſtium transferre? Et vos tam inſignis perfidiæ reos in omnia ſecula offerre, quam ſordidiori hoc, vel (vt vos appellatis) fœdiſſimo etiam potu contaminatos, & obnoxios præclaros ſpiritus tantam animorum mundiciã, & fidei nitorem ſeruare? Nihil video cur pereatis, milites, nî Dæmon aliquis conſilia veſtra ſana peruerterit. Iam certè eo decurritur, vt dum ſuperſtitioſiores ſumus, quam par eſt, honeſtatis, pietatis, fidei rationem vniuerſam abiiciamus, & malimus, vt perfidos nos, quam minus ſuperſtitioſos homines appellent. Ridebunt mortales, mirabuntur poſteri, deteſtabuntur etiam hoſtes ipſi tam ſtolidam fidei mutandæ cauſam, tam faciles ad ſtultam, futilemq; perfidiam animos, vel

Perfida illius ſuperſtitionis vel ſuperſtitioſa perfidiæ deteſtatio.

potius

potius credent omnes (in quam ſententiam tamen & ipſe, nî aliam vos mentem indueritis, licet inuitus deſcendo.) corruptos Barbaricis muneribus vos, & beneficiis præoccupatos, commentitiam hanc cauſam perfidiæ veſtræ nunc velle prętẽdere, qua certe obiecta culpa cũ corã omnibus vacare contendatis, culpam profecto omniũ iudicio, ſceleſtiſſimumq; facinus confeſſione veſtra confirmabitis. Quæ enim eſt tã efficax ratio? quis perſuaſionis modus? qui tot ſimul honeſtiſſimarum rerum, ac Scanderbegi officiorum memoriã abolere à pectoribus veſtris potuerit? Quæ tam fæda animorum imbecillitas, mentiumq; inconſtantia, vt adeo parua, contemnendaq; res, totius vtilis, & honeſti diſcrimen abſtulerit à vobis, nî aliud ſit tanti motus pretium, alio morbo infirmi ſenſus & corrupta ingenia. Hæc ne Scanderbego præmia Dibrenſes? Hæc conſtantiæ documenta? Hæc gratiſſimis hiſce ciuibus & ſociis veſtris debita exoluitis? Piget ea apud fortes viros referre. Nihil tutum vſquam erit, nihil ſanctum, nihil integrum, ſi tam delicatum prætextu, & perfidum ſit genus humanum, ſi tam leuibus de cauſis mortalium pendeat fides. Et quis tam ignauus eſt, tam perditus hoſtis, qui non ſemper aliquem inueniat modum nocendi, inſidietur, tentet, experiatur omnia, ſi tantum videat promiſſum fraudis fructum? Fruſtra mœnibus circumdedere vrbes patres noſtri, fruſtra aggeres & turres in iugis montium conſtructæ, fruſtra & armatorum præſidia adinuenta, ſi mutabiles cum ſingularum rerum & temporum mutatione homines gerant fidem? Si ratione hye-

mis & æſtatis velut arbores alios induamus, & inuicē exuamus animos? Quid, ſi immodici calores & intemperies cæli corrupiſſet aquā, facturi eratis? Nempe iſtuc ipſum. O perniciosum fidei genus. O deteſtabilem ingeniorum leuitatē,

Leues Dibreſes & inconſtantes.

Sic agimus, ſic loquimur de vrbis ſalute, libertate, velut de re humillima orta ſit contentio. Pedibus trahi oportebat vos exangues, ſeminecces, de loci huius poſſeſſione, non ſic voluntarios, integrosq;, tam præclaræ dominio fortunæ cedere. Nos ipſi (ſi Diis placet) vltro inuitamus hoſtem, ſubdimus iugo collum, abrogamus libertatem, ius omne, faſque polluimus, ne ſordidiori potu ſuperſtititioſa ora inficiamus.

arius.

Sic ne Darium illum Perſarū ſuperbiſſimū & lautiſſimū Regem, quum ſuperatus ab Alexādro noſtro, fœda fuga memorādę cladis veſtigia receſſeret, oblatam à ſeruulo ſibi turbidiſſimam aquam, quam interfugiendum circa equorum vngulas & cadauera occiſorum collegerat, recuſaſſe audiuiſtis? Accepit inſolentiſſimus Rex, & cum hauſiſſet, nunquam ſe bibiſſe libentius teſtatus. Præteriit ita iugum hoſtile, diſtulit fortunam, & regios ſeruauit ſpiritus.

Caius Marius.

Quid? Caium Marium magni nominis Romanum Imperatorem in bellico ardore, & inter militaria opera, ac obſeſſarum vrbiū munia obeunda, coctam nè ſēper habuiſſe refert antiquitas?

De hoc Titus Liuius, Val. Max. & Cice. in Philippicis.

Quid (vt Saguntinam pertinaciam omittam) Petilia ciuitas in Brutiis, Annibalis tempore, memorabili, ac propè incredibili exēplo, nō ne fidei ſuæ conſtantiā poſteris teſtatā reliquit? Quæ non canū modo, quos tantopere vos execratis, ſed omnis generis quadrupedū carne, ſutrinæ

trinæq; coriis, radicibus, & corticibus, ſtructiſq; cois veſci non dubitauit, vt receptā ſemel Romanis fidē, & nuda ſeruaret mœnia. Themiſtoclem illum longè clariſſimum Athenienſium, lethiferum proculum hauſiſſe ferunt, vt ingratiſſimam patriam interitu ſuo liberaret. Multa ſunt per omnia ſecula vetuſta, & noua huius generis exempla, quæ vos ipſos vobiſcum verſare, quam me referente cognoſcere malo. Sed alienam fortaſſe patriam dicetis, non veſtram. Vobis tradita, veſtra eſt Dibrenſes, veſtram potiſſimum fidem ad id muneris elegit Scanderbegus: vos reſtituere principi commiſſam vobis vrbem oportebit. Date quæſo modū tempuſque perditis conſiliis, nec vim, ac neceſſitatē appellate, quod peruerſum conſilium appellandum ſit. Quid enim, ſi ſpretis conditionibus deditionis veſtræ ad ſupplicium vos vocet Ottomanus? An recuſaturi exitialem potum ſitis? Hauſturi quidem omnes potius vos, quàm in voſmet ipſos ſæuituri. Nunc quia ſaluis vobis, nihil præterquā fides perit, inſaniſtis eadē cogitatione omnes, adeò minimū malorum inuiolatæ crimen fidei videtur. Nequeo animo meo imperare Dibrēſes, nequeo lachrymis tēperare, quum obuerſatur ante oculos, nunc illa cōcionātis Principis noſtri ſpecies, obteſtationes illæ, preceſq; diſcedētis, quas in hoc ipſo loco nuper, tāta veſtrûm corona fidē ſingulorū appellās, credul⁹ iactabat. Quū fremit⁹ itē veſtros illos, & audaces ſingulorū tū publicè, tū priuatim pollicitationes, ac fortia dicta recolo, vbi nūc voces illę Dibrēſes? vbi feroces ſpirit⁹? vbi vrbi huic deuota pectora? vbi tā audax vitę cōtēpt⁹? Eoſdē quidē

Plutarchus in vita Themiſtoclis.

Ciuitas Dibrenſium eſt, ideo ab illis defendenda.

Nil niſi fides perit.

Digitized by Google

viros, eadem arma video, diuerſum tamē animorum habitū, & cum deplorata iam vrbe infeliciſſimum rerum omniū ſtatum. Adeſt, adeſt forte in oculis veſtris ſollicitus Princeps, tā inſignis perfidiæ ſpectator. Quē putatis fore eius, quē cæterorum animū? Quos prouinciæ tumultus? Quā totius Epirotici nominis fortunā? quum ea malorū & calamitatis ſuæ initia fluxerint à vobis. Proponite ante oculos, dum integrū eſt, facti huius indignitatem, & ſeruate vos vobis. Retinete patriam ſociorū, retinete libertatē dignitatemq; veſtrā, quę per ſummū ociū tenere poteſtis. Reſpicite mæſtos ciues, reſpicite me ipſum iam iam, ſi patimini, ad genua veſtra prouolutum. En offerunt iugulū omnes. En trado & ipſe hoc pectus vobis Dibrenſes. Aperite ferro, haurite (nihil enim recuſo) ſanguinem hunc, ſi iuuat potus iſte, ſi fidem ipſi veſtrā, ſi vrbē hanc aliter ſeruare nō poteſtis. Sed heu quos nunc ſermones vobiſcū iacto Dibrenſes? Audire ſine lachrymis hæc apud vos loquentē poteſtis? Neq; moueo (vt mihi videor) iam quempiā vanus adhortator, quos nuper, dū cruentis ſanguine veſtro mœnibus inſtaret hoſtis, ad pericula, ſudores, & extrema quæq; audenda, vel nutu ſolo mouere potui. Expiraſſetis vtinā tunc mecū omnes potius, quam ad iſtas nūc conſultationes, ne dicam mala me vobiſcū fata ſeruâſſent. Poteratis tunc impranſi totum diem tranſigere armis, & pari ſitis, ac caloris tolerantia perdurare pro muris iſtis, pro ſalute ſociorum, pro Caſtrioti, & Epirotici imperii dignitate; nunc quum omne fermè iter per ſummam laudem emenſi ſitis, & verius hoſtem in caſtris obſederitis, quàm

Perfidiæ ſpectator Caſtriotus, qui fuit fidei hortator & propugnator.

Petrus ſanguinem ſuū offert.

Sermo vanus.

Digitized by Google

quàm ipſe obſederit vos, inani hac ſuperſtitione dehoneſtare & peſſundare omnia vultis? Intuemini, iterum repeto, intuemini ſordidatos ciues, audite iuſtiſſimas ſociorũ querelas, & preces obſecrantium. Ne quos vobis tantis officiis, & ſparſo paſſim cruore deuinxiſtis, nunc vel tanquã iumenta, tradatis hoſti, vel extorres patria per ſummum dedecus ſtipẽ mendicare cogatis? Momentaneum hoc erit Dibrenſes, quod nunc vos abhorretis tantopere, palatum tantum & labra veſtra inficiet; perpetuas vero calamitates perpetuas ſordes, æterna mala, amiſſa ſemel miſeris ciuibus patria, obſtinatio iſthæc veſtra eſt allatura, neque ora ſolum, oculoſque, ac ſingulos ſenſus contaminabit, ſed vret continua laceratione animos, & memores nequicquam ſpiritus libertatis. Sed, vt nullus ſit horũ reſpectus, nulla honeſtatis ratio, veſtræ ſalutis, veſtri capitis nõ minus (vt opinor) cura eſt habenda. Seruaturũ creditis Tyrannũ pacta vobis, cuius vos totiens omnes pacis conditiones inſolentiſſime recusâſtis? & ſtudio tuendæ libertatis, dictis factiſq; ita hominis indignationem in vos acuiſtis, vt nihil expectet, nihil quærat dies nocteſq; quàm vnde tam diu conceptũ venenũ in capita veſtra, in hanc vrbem euomat. Ibimus ſcilicet ſequentes fidem Amurathis, tranſibimus per tot armatorum ordines in hoſtiũ oculis integri, inuiolati? Quos tot publicis, priuatiſq; calamitatibus affecimus; vt vel ſi prohibeat Amurathes, vel ſi ipſi nolint, manus tamen ipſæ hoſtium, impatientes odii, vlciſcendi cupiditate ſponte ſua ſint in ferrum dilapſuræ? Poterunt Barbari? Quis furor hic, quæ mentium

A Tyranni perfidia.

Ab hoſtium exulceratione & cupiditate vlciſcendi.

Digitized by Google

inſania, truces hos aſpectus, & cruentas adhuc ſanguine ſuo dexteras intueri, neq; ſubrepet cuiquam tot cladium, tot malorum recentium memoria? Non feruebunt iuſtiſſimo dolore pectora, quum fratrum, parentum, quum filiorũ occiſorum vmbræ ob oculos obuerſari videbuntur? Victimæ omnes (mihi credite) erimus Dibrẽſes. Et (vtinam Dii omen auertant) dabimur pro cuiuſque appetitu ad varia genera ſuppliciorum, iugulabimur alter in alterius conſpectu, neque proderunt tum inanes querelæ vobis. Sera erit ſpreti hucuſq; conſilii pœnitentia. Expirabimus tanquam ignaua pecora, & rei proditæ vrbis, rebelles ſociorũ, proditores ſanguinis noſtri, inter hoſtiũ tormẽta infelices efflabimus animas, hominibus pariter & Diis inuiſas. At quanto ſatius eſt nunc & cum ſociis & pro ſociis viuere. Nolite igitur per Deos immortales in voſmet ipſos crudeles eſſe. Agite dum, properate mecum, en propino ipſe primus omnium vobis poculum aquæ eius, milites nunquam ſuauius eſtis, nunquã dulcius potaturi. Quandoquidem libertas eo, & vita veſtra & dignitas Albani Imperii, opes, penates, focique, & chara ſociorum patria ſeruatur.

Quæ ignominia remanebit proditoribus.

Perlatus præbibit Dibrẽſibus.

E LIBRO SEXTO.

Argumentum.

SFetigradum vrbem quę conſtitit Tyranno 30 millibus hominum priuſquã ſe dederet, iterũ miris modis impugnat Albanus & conditionibus ſollicitat. Sed fruſtra. Vnde Tyrannus ſecũ accipiens centũ 60 pugnatorũ millia præter inſtitores, operarios, ac omnis generis artifices, fabroſque, qui tum publico rei ſtipendio, tum priuatim lucri

lucri cupiditate, ea caſtra ſecuti dicuntur ad expugnationem Croiæ totiuſq; Imperii Epirotici ſe cũ filio Mahomete cõuertit. Quã Croiam Albanus ita milite cõmeatu rebuſq; neceſſariis inſtructã, Vranaconti duci propter fauorem militũ, dexteritatẽ conſiliorũ, nobilitatem generis, & res præclare geſtas cõcrediderat. Amurathes per legatos apud Vranacontẽ deditionẽ vrbis, tentauit, promittens quod libera illi foret cũ præſidio & rebus omnibus, facultas abeundi. Ad hæc bis cẽtena Aſprorum millia addita & inſignis ei locus (ſi velit) inter purpuratos Principes promiſſus. Cæteris quoq; Croienſibus ne Imperiũ eius faſtidirent, omnia quæ vel ad priſtinã libertatem, vel maiora etiam cõmoda attineant, abunde ſunt promiſſa. At Vranacontes cum armatis ferro non verbis reſpondendũ hoſti, dixit, neq; conuitiis probriſq; quibuſdam (vt ſolet) libido militaris abſtinuit. Vnde decreta vrbis oppugnatio à Tyranno, milites animati & à filio Mahomete præter cætera à patre publicè promiſſa, centena Aſptorum millia propoſita, ei qui primus euadens in vrbem, Ottomana ſigna fixiſſet.

Adhortatio Vranacontis vrbis præfecti ad Croienſes.

Hæc ſunt, dicebat Vranacontes vrbium munimẽta, hęc incõfracta murorũ propugnacula, hi immoti lapides, hoc firmiſſimũ cementi genus. Quid decoris, quid laudis, quẽ triumphum ſperaremus, ſi illæſis his, integriſque tecti munimentis, magis ab illis ipſi defenderemur, quam ea nos defẽderemus? Scilicet & ignaui ita pugnare ſciũt, & pecorum armenta luporum fremitum contemnunt, ſi tuto occludantur ouili. Sed murorum ea, non hominũ laus, vrbem Caſtriotus nobis, nõ *Vrbs ciuibus commiſſa nõ ciues vrbi.*

Digitized by Google

nos vrbi commiſit, periculis aſſueta virtus eſt, in difficilibus educata. Quis non bonus nauta tranquillo mari? Quæ firma ſunt, per ſe manent, nullamque opem humanam, nullam ferociam noſtram quærunt. Proinde fugiunt ea viri fortes, ex quibus vel ſeruatis, vel non ſeruatis, par ſequi ſolet laudis fructus: inclinata cupiunt ſuſtentari, eo properat virtus. Iterũ repeto milites, ibi ſplendor animorum, ibi præclari elucefcunt ſpiritus. Quare nudata ab hoſte latera, armata dextera tegat. Fortiũ virorũ corpora, pro ignauis munimẽtis opponantur. Integris mœnibus pugnaturi ex ſummitate murorum fæminarum more cratis, nunc proſtratis aliquantulũ, æquiori deſcendentes loco, cominus ferietis hoſtem, melius furorẽ omnem iramq; exaturabitis. Accipiam ipſe quoque certiora tum publicæ, tũ priuatæ virtutis veſtræ experimenta. Adiuuat tamẽ & nũc pulcherrime vos locus ipſe, & vix aliqua præſenti ruina murorum, de priſtina ſpe bene gerendi detractũ videtur, ſi accuratius inſpexerimus. Nam dorſum hoc montis quamuis non ita in ſublime erigatur, ſicut ab aliis partibus, nonne ſatis ad onerandos hoſtes, & eludendam vim omnem idoneum videtur? Procliuitas quoque hoſti infeſtiſſima, nonne vires vobis indefeſſas ſeruabit, ſuggeret, & concitabit tela? Exoptandum itaque potius iſtud nobis erat, ſi cædem hoſtium ex hac obſidione cupimus, ſi gloriam inſignem ex hoc bello, ac perennes in omnem ætatem titulos animo complexi ſumus. Inuitabit nanque hæc apertura murorum Barbaros, alliciet ad aſcendendum armatos, ſubibunt plures longè, quam mœnibus

Periculis aſſueta virtus.

A ſitu loci.

nibus

nibus integris forent ſubituri, tot nullo certè negocio vndique cadent, quot petierimus ipſi, nî compreſſis vos manibus, ſedere malueritis. Reſtaurabunt vobis diſiecta munimenta corporum ſuorum aceruis, ſi viri eritis, ſi memores libertatis, quid ad victoriam, quid ad memorabilem hoſtium ſtragem obſtat, duces ac milites fortiſſimi, hæc tantum vrbis latera, impeti ab hoſte poſſunt. Cætera omnia extra periculum poſita, vim nullam humanam reformidant, hic tantum labor, hoc opus vobis relictum, omnes hic eritis. Virtus, animi, conatuſque ſingulorum hic aderunt. Quid facietis tot duces, tot fortiſſimorum militum capita, longe plurimi defenſores paucitate cuſtodiarum ſumus, agendum igitur ita, enitendum. Croienſes vero vnica tantum pugna & vires contundamus Tyranni, & animum illius frangamus. Relinquet vrbem, deſeret aduerſis Diis cœptam obſidionem, vbi prima belli auſpicia tanto ſuorum cruore tincta conſpiciet.

Argumentum.

Cum Scanderbegus per illam totam oppugnationem Croiæ, Amurathi & frumentationem vi eripuiſſet, militem illius nocturnis irruptionibus & ludificationibus & variis modis occidiſſet, cum ipſius hoſtis magna ignominia & exacerbatione, vt coactus fuerit Tyrannus dicere de Albano, Dimittendum indomitum leonem neq; efferatam belluam diutius ſanguine ſuo exſaturandam, ita melius fortaſſe rabie ipſum ſua quam armis vllis vinci poſſe. Vltimo tandem Tyrannus id conſilii iniuit atque vnum ex ſatrapis multæ apud ſe

authoritatis ac ſpectati ingenii virum cũ duobus ſeruulis, donis multis ac Barbaricis inſtrumẽtis ad Vranacõtem miſit, qui eum ad proditionem oppidi & ingentibus auri argentiq. pollicitationibus pelliceret. Qui cum primo proferens dona Amurathis, multa ad ea & magnifica verba attulit, reſpondit illi Vranacontes, Præclara ex ſe munera, præclariſſimis quoque verbis ornâſti, de cætero iuſſa Tyranni effer. Tunc enim largitionem & dona admiſſuri ſumus, ſi poſtulata audierimus. Itaque his verbis nihil confuſus ad ea Barbarus cœpit dicere.

Oratio.

Cum pueris & ſeruis agitur munerum largitionibus, nõ cum viris fortibus.

Quicquid ſit, ait, de cæteris rebus, nõ ideo dona attulimus, vt eo colore quenquã deciperemus, cũ ſeruis, eo pacto & pueris agi ſolet, nõ cum liberis & fortibus viris. Et licet ſuſpecta omnia hoſtium ſint, vt verè locutus es Vranacõtes, id quod neq; ipſi ignorabamus, non auſi fuiſſemus tamen ſine rubore manibus (vt aiunt) vacuis ad te venire. Spernere gratitudinem animorum noſtrorũ non debes, ſi vir es, qualẽ præ te fers, & quẽ homines prædicant. Iſthæc æquo animo accipe dona, quæ vim tibi afferent nullam, neq; impediẽt, quo minus in rebus tuis ius tibi integrum, ac plena ſit poteſtas. Neq; ſi cõtempſeris poſtulata noſtra, & alia quæ ad te attulimus dicenda, in quibus nõ minor fortaſſe tui, quam noſtri ratio habetur, neq; ſi probaueris munera, tã ingenuo oblata animo, exprobrabimus. Quandoquidem nihil tam ſordidi animi eſt cenſendum, quam ita dare, vt inde aliquid expectare velis. Liberè ad te venimus optime dux, ex animo ipſo loquimur, non

Sordidi animi eſt, ita dare, vt inde velis aliquid expectare.

ver-

verbis, non donis capere cupimus, quem armis ferroq; toties ſenſimus invictum, qui omnia infra te ducis. Amat te ideo Amurathes, admiratur eas virtutes in hoſte, & ſi quo fieri poſſet modo, ſecum habere cupit. Ibi certe melius apud tantũ regem præclara hæc animi magnitudo, & ingenii dexteritas viam ſibi ad omnis fortunæ & gloriæ apicem inuenire poterit. Nõ quod Scanderbegũ damnemus, quem ob recuperatam, & defenſam toties, te tamẽ inprimis adiutore patriam, hoſtes etiam celebramus. Sed alio tu Principe, alia fortuna dignior. Non qui in ea obſcuritate, ne dicam ſordibus (abſit verbo temeritas) omnes ætatis annos tranſigas, & inſignes exhaurias ſpiritus. Momentanea præterea hæc quæ videtur fortunæ facies Caſtrioto eſt futura, nimis immodicũ hoſtẽ fata illi dedêre, differri poteſt ſupplicium homini, auferri non poteſt. Ita ad ingentes vires ingẽtiora quoque odia ſumpſit in eum Ottomanus. Non impenſæ, non labori, non periculis vllis iurauit ſe parſurum, non diſceſſurum ex Epiro, donec funeſtiſſimũ iugum ceruicibus eius imponat. Principium vero eius mali en ab hac vrbe à vobis potiſſimum orditur. Audimus quotidie his eius vocibus prætorium reſonare, non ſi Adrianopolis, ſi regnũ omne ſit turpiter relinquendũ, abiturũ ex poſſeſſione loci huius, niſi vobis expugnatis, niſi exaturato animo laceratione corporum veſtrorũ. Et faciet profecto (ꝙ ominari ipſe reformido) licet n. & ego hoſtilẽ in vos animũ cũ aliis gerã, tamẽ & homo ſum, & affectus humanos habeo, vix oculi, Croiẽſes, paterẽtur tã miſerũ fortunę veſtrę ſpectaculũ. Faciet inq̃, nĩ vos aliã mentẽ

Laus Vranacontis.

Odium Turca in Caſtriotum.

Minæ multa ſed vana.

indueritis, nî oblatā vltro ſalutem, lucem, libertatem, pacē per ſummum ociū acceperitis. Nā agito dū inſignis vos locus iſte, inacceſſa mœnia, & virtus præcipuè veſtra protegat, ſed quouſq; tādem hæc ſunt protectura? Eouſq; planè donec alimēta, donec cibus corporib. ſuppetat. Ecquid creditis Ottomanū hanc obſidionē medio belli ardore relicturū? Videbitis malo veſtro, percipietis, ſi arma nō proderūt. ſi omnes incaſſum aggreſſus cadēt, hoſce hoſtes, hęc tentoria ſemper habebitis in oculis, & prę forib. quotidiè, donec fames diutina, quę omnia ſuperare ſolet, vos tandem perdomet. Quid quæſo reliquū ſpei ſupereſt vobis? Vnde ea cupiditas periculorum obſtinata pectora inuaſit? An Scanderbegus ſuggeret alimēta incluſis? Qui totos dies abditus in ſyluis, & per iuga montium fugiens, ac laboribus curiſq; vndiq; oneratus, vix miſerū ducit ſpiritū? an Veneti cōmeatibus iuuabunt? qui omnia nobis aduerſus vos belli huiuſce fomenta quotidiè vel ad abusū conuehūt, & ſuggerūt. Reſipiſcite proinde nimio plus fortes viri, colligite vos aliquando. En hoſtis moneo, ſatis in pertinacia pſtitiſtis, nō eſt aduſq; patria, libertaſq; defendenda, vt vel aduerſis Diis pro ea pugnetis, cedendū eſt fortunæ, potentioribus obtemperādum. Sed quid ego hāc libertatem appello? Vera vos libertas, vera præmia, perpetuą vitæ tranquillitas, apud Amurathem manet. Conſulite vobis, dum integra omnia ſunt ad decernendum, dum hoſtes hortamur, rogamus, & malumus voluntarios vos ſocios, quam coactos ſeruos habere.

Ottomani furor.

Fames victoriam parit.

Venetos conatur alienare hoſtis Croienſibus.

Hoſtilis monitio.

Libertas aduerſis diis non defendenda.

Argumentum.

Poſteaquā Turca per ſuum ad Vranacontē legatum

gatum nil profecerat, quin magis audierat Croienſes ſpernere ferrum non verba tantũ, & ab Vranaconte, ne poſt hac ipſe vel alius quiſpiã à Tyranno ad vrbem accedere auderet, aut ſe petere ad colloquium: nam reſponſum aliud à ſe non aſportaturos, præter manibus, naſo, auribuſq; præciſis, totius corporis fœdiſſimam deformationem, atq; hæc ipſe legatus corã Tyranno & primoribus ſuis ediſſeruerat, Senex impatiens magis explẽdæ iræ cauſa, quam vlciſcendæ eius ignominiæ, omiſſam oppugnationem renouandam iubet, qua etiã nihil effecit, vt exprobraret infelicitatem ſuam diis, quod caniciem ſuam ad hæc mala, ignominiaſque ſeruaſſent, vt omnis eius anteacta vita ac Ottomanum nomen penitus eo modo deturparetur, reſq; omnes per tot annos à ſe geſtas vnũ ignobile Epiri oppidum denigraret. Ne autẽ proſequeretur inanem obſidionem, neque crederet inincludendum armis Scanderbegum, quo minus fugere poſſet & fame enecaretur, Amurathes oratorem ſuum, Iſup nomine, mittit ad Scanderbegum, qui tributarium ipſum & vectigalem Ottomani quo quo modo conſtitueret, ſi acceptare conditionem vellet, exigeretq; ab eo 10. millia aureorum annua, vel ſi tantũ recuſaret, ad quinq; millia tantum rem redigeret. Satis ampla victoriȩ ſpecies videbatur hoſti, ſi priuſquam diſcederet ex Epiro, iugum eo modo impoſuiſſet hoſti & vectigalem ſibi feciſſet prouinciam. Itaque legatus per Dibrenſes captiuos, & ob id liberatos, vt viã ad Caſtriotum oſtenderent, à Scanderbego honorifice per noctem habitus & mane ad dicendum admiſſus, ita fatus eſt.

Digitized by Google

Oratio Oratoris Tyranni ad Epirenſem.

DediſſentDii iampridem hanc mentem nobis Scanderbege, quam ad te hodie tandem longis admoniti malis, ſerius fortaſſe quam par erat, attulimus: neq; enim vel ipſi tot exercitus deletos, tot prçclaros duces eodem extinctos fato vidiſſemus, neq; tu laceratum imperium quotidie in oculis haberes, & tot paſſim vulnera ac gemitus tuorum exaudires. Sed ita natura comparatum eſt, vt ad pacem & æquitatem, niſi per ſanguinem & bellorum iniurias veniri non poſſit. Quare æquo animo quod ſupereſt accipiamus, & has ſaltem reliquias melioribus Diis ſeruemus. Satis inundauit per tot annos ſanguine humano Epirotica tellus, ſat deforme ſui ſpectaculum amœniſſima olim regio, & pulcherrima principum ſedes præbet iam diu, ingentes vires, ac quaſi ſupra mortalium vota Amurathi Dii dedêre, tibi minimas (ſi ad eum referas) vt liberè loquar Scanderbege. Non pœnitendas tamen illas, tum militum, & tua virtus, tum (quod maximum eſt) facit fortuna, vt præclarè omnibus bellis oſtendiſti, quod & ipſi admirati ſæpenumero, licet in hoſte, & publicè, & priuatim ſumus, dum ſuperbiſſimos Hungariæ populos & Græciam tot bonis affluentem, tam facile perdomitam à nobis recordamur, ſola gens hæc inuicta ac impatiens dominii eſt reperta (nihil adulor hoſtis) Atq; vtinam iſta vera non eſſent. quæ loquor, in vos tantum, vt video, hucuſque neque fortes, neque felices ſumus. Verum enimuerò hæc vobis potiſſimum timenda fortuna Epirenſes, quæ forſan

A bonis monitis quibus parendum.

Ad pacem non niſi per ſanguinem venitur.

Collatio felicitatum Turcæ & Scanderbegi.

Epirenſes fortes & felices.

forſan funeſto exitu credulos erexit ſpiritus, vt velut perpetuam illius poſſeſſionem amplexi, tādem ruatis: neque tamen, ſi ſingulas fortunæ veſtræ partes oculis proponatis, vobis quoque parū virium, & dignitatis hoc tam diutinum bellum abſtulit. Nam quamuis non multa hominum iactura hucuſque nobiſcum bellum geritis, Vbi Sfetigradum eſt? Vbi lętiſſimus eius oppidi ager? Vbi tot villæ, tot ædificia, tot prædiorum ornamenta? Vbi rerum omnium facies? Cur tam fertiliſſima regio periit? Vbi tot horrea annonæ, qua omnes olim vicinas vrbes, & Italiam ipſam replebatis? Vbi denique (vt ſileam alia) pulcherrima Croiæ mœnia? quæ ita deformata iacent, vt vix veſtigia murorum, & ſpirantes intus hominum vultus, nedum priſtinæ vrbis formam retinere videatur. Quid expectas vlterius? Vides quam prægnantia tibi ſint malis omnia, vrbes aliæ captæ, aliæ obſeſſæ, caput ipſum Imperii Croia, pene ad nihilum redacta. Sola autem hominum adhuc reſiſtit pertinacia, quæ tandem frangatur neceſſe eſt. Decreuit nanque Amurathes auctis copiis hyemem ibi omnem traducere, & aliam æſtatem, ſi opus fuerit, ac plures deinceps annos, donec fames tādem, ſi ferrū non poſſit, iniiciat iugū hominibus: ſed hoc ita demū, ſi tu quoque mali tui ſtudioſus per eam imprudētiam allatas has ad te pacis conditiones ſpreueris. En ex funeſtiſſimo hoſte ſocium te ſibi, ac tributarium conſtituit Ottomanus, ſoluit Croiæ obſidionem, aufert imperpetuum hoſtilia ſigna ex Epiro, & mauult vectigalem ſibi ſine ſanguine prouinciam hoc beneficio deuincire,

Fame iugū hominibus iniicere, ſi ferro non poſſit.

Turca tributum petit à Scanderbego.

Digitized by Google

Oratio Oratoris Tyranni ad Epirenſem.

DediſſentDii iampridem hanc mentem nobis Scanderbege, quam ad te hodie tandem longis admoniti malis, ſerius fortaſſe quam par erat, attulimus: neq; enim vel ipſi tot exercitus deletos, tot prçclaros duces eodem extinctos fato vidiſſemus, neq; tu laceratum imperium quotidie in oculis haberes, & tot paſſim vulnera ac gemitus tuorum exaudires. Sed ita natura comparatum eſt, vt ad pacem & æquitatem, niſi per ſanguinem & bellorum iniurias veniri non poſſit. Quare æquo animo quod ſupereſt accipiamus, & has ſaltem reliquias melioribus Diis ſeruemus. Satis inundauit per tot annos ſanguine humano Epirotica tellus, ſat deforme ſui ſpectaculum amœniſſima olim regio, & pulcherrima principum ſedes præbet iam diu, ingentes vires, ac quaſi ſupra mortalium vota Amurathi Dii dedêre, tibi minimas (ſi ad eum referas) vt liberè loquar Scanderbege. Non pœnitendas tamen illas, tum militum, & tua virtus, tum (quod maximum eſt) facit fortuna, vt præclarè omnibus bellis oſtendiſti, quod & ipſi admirati ſæpenumero, licet in hoſte, & publicè, & priuatim ſumus, dum ſuperbiſſimos Hungariæ populos & Græciam tot bonis affluentem, tam facile perdomitam à nobis recordamur, ſola gens hæc inuicta ac impatiens dominii eſt reperta (nihil adulor hoſtis) Atq; vtinam iſta vera non eſſent. quæ loquor, in vos tantum, vt video, hucuſque neque fortes, neque felices ſumus. Verum enimuerò hæc vobis potiſſimum timenda fortuna Epirenſes, quæ forſan

A bonis monitis quibus parendum.

Ad pacem non niſi per ſanguinem venitur.

Collatio felicitatum Turcæ & Scanderbegi.

Epirenſes fortes & felices.

forſan funeſto exitu credulos erexit ſpiritus, vt velut perpetuam illius poſſeſſionem amplexi, tādem ruatis: neque tamen, ſi ſingulas fortunæ veſtræ partes oculis proponatis, vobis quoque parū virium, & dignitatis hoc tam diutinum bellum abſtulit: Nam quamuis non multa hominum iactura hucuſque nobiſcum bellum geritis, Vbi Sfetigradum eſt? Vbi lętiſſimus eius oppidi ager? Vbi tot villæ, tot ædificia, tot prædiorum ornamenta? Vbi rerum omnium facies? Cur tam fertiliſſima regio perijt? Vbi tot horrea annonæ, qua omnes olim vicinas vrbes, & Italiam ipſam replebatis? Vbi denique (vt ſileam alia) pulcherrima Croiæ mœnia? quæ ita deformata iacent, vt vix veſtigia murorum, & ſpirantes intus hominum vultus, nedum priſtinæ vrbis formam retinere videatur. Quid expectas vlterius? Vides quam prægnantia tibi ſint malis omnia, vrbes aliæ captæ, aliæ obſeſſæ, caput ipſum Imperii Croia, pene ad nihilum redacta. Sola autem hominum adhuc reſiſtit pertinacia, quæ tandem frangatur neceſſe eſt. Decreuit nanque Amurathes auctis copiis hyemem ibi omnem traducere, & aliam æſtatem, ſi opus fuerit, ac plures deinceps annos, donec fames tādem, ſi ferrū non poſſit, iniiciat iugū hominibus: ſed hoc ita demū, ſi tu quoque mali tui ſtudioſus per eam imprudētiam allatas has ad te pacis conditiones ſpreueris. En ex funeſtiſſimo hoſte ſocium te ſibi, ac tributarium conſtituit Ottomanus, ſoluit Croiæ obſidionem, aufert imperpetuum hoſtilia ſigna ex Epiro, & mauult vectigalem ſibi ſine ſanguine prouinciam hoc beneficio deuincire,

Fame iugū hominibus iniicere, ſi ferro non poſſit.

Turca tributum petit à Scanderbego.

quam tã cruentum diutius iugum quęrere vobis. Perexiguũ verò pro magnitudine officii onus imponitur, 10. tantũ annua aureorũ milia præſtari ſibi petit. Aliud nihil, neq; veſtrũ quærit neq; ſuũ repetit. Poteſtis Epirenſes, potes Scanderbege, pro tot oppidis noſtris in Epiro, tot villis, tot pulcherrimis rebus, quas non vllo hęreditario iure, ſed vi ablatas tamdiu poſſides, iſtuc citra dedecus, & iacturam tuam concedere Amurathi iuſtiſſime petenti. An ignobilior Epiro Peloponneſus? An Caramanus nobilitate tibi, vel potentia cedit, vel opibus? (ſine reprehenſione temeritatis dixerim) cæterique vetuſtiſſimi, & populi nobiles, à quibus quotidie Adrianopolim tributa æquo & libenti animo afferuntur, præcipue quod hoc non ſeruitutis loco, ſed magis propter quoddam ardentius fidei vinculum imponitur vobis. Diſcute vires tuas, prudẽtiſſime Dux, diſcute fortunam omnem, neque hodie tam pulcherrimam occaſionem præterlabi è manibus ſine. Voles adhuc hæc fœdera, ſi id neglexeris, tum cupies forte redire quum non poteris, quum mutatus rerum tuarum ſtatus, victorum quoq; ſuperbiores ſentiet vultus. Sed dũ tã ſtudioſus huius rei hortator apud vos ſum, magis quam par erat, pro grauitate legationis, & dignitate Amurathis in hanc partẽ orationis incubui, nihil tamen reuoco ideo, quæ dixi. Quinimò ſi hoſtis apud vos aliquid poſſum precibus rogo, obteſtorque, vt dum licet, dũ conſiliũ nõ mutat ſenex, veſtri pariter, noſtriq; rationẽ habeatis. Ecquid enim creditis, huius non imperratæ pacis, ſi id forte contigerit, dolorẽ Amurathis magis, an noſtros animos offenſurũ; noſtra

Tributum, ardentius fidei vinculũ.

A viribus & fortuna Caſtrioti.

Rogat hoſtis.

hæc

hæc proculdubio, ac priuatorum capitum iactura qui ex libidine eius hæc vilia corpora huiuſce modi caſibus deſpōdemus, & ſi veſtro non poſſumus, noſtro plerūq; ſanguine animum eius exaturamus, erimus quotidiè in viſcerib. veſtris. dabimus ſanguinē, & hauriemus, donec tandē vel tot ſatietas malorū alterutros teneat, vel lōga pertinacia, & fatum aliquod vtroſque crudeliter abſumat.

Argumentum.

Ridebat Scāderbegus & omnis exercitus, quòd defatigatum iam armis ſuis Amurathē & quaſi iā victū cernerent, & quòd hoſtibus modo non poſſet, tributariis olim paulatim imponeret iugum, ideoq; Barbaris cōmiſit quod Tyranno reſponderet, de ſuo contra hoſtem conſtanti animo.

Reſponſio Epirenſis ad Oratorem Tyranni.

Haud abſimilis multū eſt, inquit, hæc tua legatio illi, quā Aiaradinusq; dudū, (ſi memoria teneo) attulit, qui in ipſis fermè imperii noſtri auſpiciis quaſdam Epiri vrbes, & Macedoniæ partē nomine Ottomani allatis ad id ipſum literis petiit. Proinde ſatis tunc vobis in perpetuum credo fuiſſe reſponſum, nam neq; diminuta adeouſque fortuna mea mihi videtur, neque veſtra ſic aucta, vt nouas has conditiones proponere nobis hodie honeſtè poſſitis. Quod enim longo ordine amiſſum Sfetigradi oppidum, diruta Croiæ mœnia, & corrupta in campis omnia recenſes, vix id iacturæ loco computatur à nobis. Salua modo hæc capita ſint, incolumis miles, ſoſpes populus, recuperabuntur amiſſa omnia, deuaſtata reſtaurabuntur, iuuantibus Diis (mihi crede.) Hæc mortalium manuum opera facilè & deſtrui,

Saluo Caſtrioto & milite ſalua ſut omnia.

Digitized by Google

& conſtrui facile conſueuerunt, modo artifices, modo fortes dexteræ non deſint. Sed dic quæſo, quando ita iuuat noſtra enumerare, quãti empta hæc vobis ad hunc vſque diem ſunt? Quanto Sfetigradenſis vrbs, licet non virtus veſtra, ſed ciuium ſuperſtitio eam perdiderit? Quãto Croienſis oppugnatio ſanguine ſtetit? Agite dum, nihil inuideo. Ita fortes, ita felices per omnia ſæcula eſtote. Videam ſemper ipſo eo modo ſigna veſtra in Epiro, obſidete vrbes, oppugnate, inſultate agris, corrũpite quicquid tenet frugiferi Macedonia, dũ ea relinquatis fortunæ veſtræ veſtigia, ea fortitudinis ac virtutis monumenta. Quare rogare potius vos, vt nõ diſcederetis, expediebat nobis, quã vel ea pecunia diſceſſum veſtrũ emere. Abſit vt viuente Scanderbego vectigalem vobis prouinciam hanc vlla videat ætas, vel hominum vllus audiat. Non ſi totius poſſeſſionem Macedoniæ, & omnes patrum noſtrorũ ſedes reſtituatis, non ſi mecum diuidat imperium Ottomanus, ea nota inuri Epiroticum nomẽ paterer. Fruſtrà itaque externa coaceruas exempla, fruſtrà Peloponneſiacam fortunam, & Aſiaticas ſeruitutes, ac cæterorum oculis noſtris ſubiicis, & diſſertando animis inculcas, quandoquidẽ nullum eſt tam efficax exemplum, quod ad eam turpitudinem poſſit liberum ingenium inuitare.

Scanderbego viuente non erit vectigalis prouincia.

Liberum ingenium ad nullam turpitudinem debet inuitari.

Argumentum.

Amurathes morbo confectus magis angebatur ob reſponſionem magnanimi Caſtrioti, qui nec tributarius eſſe volebat, ſed ante & retro & vbi poterat inuadebat exercitũ, vt hoſtis reditum om-

Digitized by Google

omnino cogitaret nō obſidionem. At infirmitate magis magiſque mortem minitante, lectulo cubans, multa cum purpuratis ſuis dolenter locutus, deinde Mahometē commendauit fidei ſuorum vt lachrymæ etiam ſenis vocem impedirent, & reiterauit, quæ non expectaſſet à Caſtrioto, & paucis horis pòſt animam impiam exhalauit.

Oratio Tyranni.

Nunquam contemnendus hoſtis, ait, atque ego de eo vno pœnitentiam toto vitæ meę tempore egi, & apud Tartara (ſi modo extincto corpore pars vlla hominis remaneat) poſthac agam, quod per contemptum paulatim educato hoſte, eam mihi ipſe calamitatem & notam in perpetuum Ottomano nomini inuſſerim, dum tam ſordide ſub Croiæ mœnibus extinctum me, totus terrarum orbis & omnis deinceps ætas velut fabuloſe referet. Opprimendus tum erat transfuga, cum per ſcelus illud in Hungaria ſceleratum vindicauit imperium. Tum in ea rerum nouitate, & nondum firmatis populorum animis, deleri potuiſſet homo incruentis ferme omnibus ſuis cum ipſo nomine. Non Alybaſſa, qui primus alimenta ferociæ ſuæ & felicis auſpicia fortunæ dedit, non alii fuiſſent mittendi, quibus tū captis tū occiſis, ea & virium ſibi fomenta, fidem apud ſubditorū ingenia perſtruxit, vt ipſe totiens tanta ignominia & imperii laceratione vix fando iſthæc crederet, niſi experientia magiſtra ſuo malo edoctus eſſet. 160 amplius milibus armatorum (dicebat) intrauimus Epirū, & hic conſedimus. Nunc ſi vacat, conferte capita, diſcutite omnia,

Dolet quod non poterat vindictā ſumere de Scanderbego.

Scanderbegus quando poterat opprimi.

Principiis obſta.

animaduertetis quantum de ſumma ſit detractũ, non poterat homines tenere locus. Hodie quot tentoria vacua? Quot errantes ſine dominis equi? Quã diminutis longe copiis Adrianopolim repetetis? nam ſpiritũ hunc Epirotico ſolo deuouere fata. Sed quid impedimenta, caſuſq; fortunæ imputo mihi? tum enim primum hæc malorum ſemina orta in Epiro. at quantis tum tot bellorum motibus ardebat Hungaria, Eugenii, ac cæterorũ Chriſtianorũ cõcitans in nos arma? Quum nõ de Epiri, ſed totius poſſeſſione imperii certabatur, vt Varnẽſes Baſilienſeſq; labores prębẽt omnib. documentum. Ita dum ad tot negotia neq; tempus, neq; vires ſufficiunt, creuit hic hoſtis, vt videtis. Quomodo autẽ poſthac cum eo, quave arte belligerandum ſit vobis, conſiliũ à me expectare nõ debetis, qui tã iniquus mihi ipſi æſtimator in rebus omnibus fui. Nunquã magis cogitatus meos fefellit fortuna, felicior tu forte bellator contra eũ futurus Machumetes, & pro tot datis honoribus mihi, Epiroticum forſan tibi triumphum ſeruauere Dii. Accipies itaque ſceptrum hoc, & alia regni inſignia fili, ac interea pręcipue hoſtẽ hunc, ne inultam mortem hanc ſinas, id vnum pro tam amplo honorificoque patrimonio tibi ſumito, eam ſolùm victimam ſeniles manus expoſcunt.

Conſilium Conſiliario malum.

Præ omnibus commendat filio vltionem in Scãderbegũ.

E LIBRO SEPTIMO.

Argumentum.

CAſtriotus ſummo perfuſus gaudio ob Amurathis mortem, receſſum Machumetis, victoriã obtentã, exultationẽ lętitiamq; ſuorum omnium

mnium, ob gratulationem ab externis gentibus, præcipue autem à Nicolao Pontifice Romano, Ladislao rege Vngariæ, Philippo Duce Burgūdiæ, qui legatos ad eum contentione quadam cum ingenti auri argentiq; pondere miſerunt, cū ſcirent ſatis eum tam longis bellorum incommodis exhauſtum, auxilio tali indigere, prout & Alphonſus Rex Arragonū magnus ſuus amicus, ad maximam pecuniæ ſummam adiecit trecenta millia modiûm tritici, centum hordei, multoſque artifices, pecuniis ſuis conductos, vt Croiæ muros inſtaurarent. Ideo promiſſas cū puella Donica Harriani Epirotici Reguli, filia nuptias celebrauit, ludos & ſpectacula exhibuit. & licet Mahumetes eū impedire propter domeſticas neceſſitates nō poterat vt volebat, appellauit tamē infelices nuptias & breue miſerorum gaudiū, cum omnia funeſtiſſimis penſanda lachrymis præproperè diceret. Nihil horum tamen neglexit, quæ ad militiam recto inſtituendā regnumque Epiroticum defendendū quoquomodo videbantur neceſſaria. Mahumeti etiā repetenti paternā de tributo propoſitionē per legatos, reſpondit ſe nullas pacis conditiones cum Tyranno admiſſurū, ſi amicitiā eorū vellet, ſubiturū id onus fuiſſe, cum omne penè Europæ atque Aſiæ robur in viſceribus, cum Amurathem cruentum in oculis, ac id ipſum ſedulò petentem habebat. Sat illis eſſe debere, quod ad eam diem exegiſſent, & eius ipſius temporis moleſtiſſimam fore memoriam ſibi. Nunc alium rerum habitum, alios homines exortos, qui cogi tantummodo ad eas ſordes, inuitari à nullo vnquā mortaliū poſſint. Ergò hoſtiles agros ingreditur, domi be-

Digitized by Google

ne conſtitutis omnibus incendit & diripit omnia, mox de regno ampliando & Belgrado oppido expugnando ad proceres ac militum omnium ordines (quamuis alienos animos ab eius voluntate aliquantulum oſtenderent, quos præuertit Vranacontis reſponſio) hanc fecit adhortationem.

Adhortatio Caſtrioti, ad proceres, ac omnium militum ordines, de regno ampliando.

Satis iam (vt arbitror) Duces & milites fortiſſimi nouis ſaginati nuptiis, ab armis hucuſque, à bello, à virtute ipſa ceſſauimus. Satis celebrauim⁹ victoriam illam ex Amurathe, dum nunc in publicis, nunc in priuatis voluptatibus, nunc in reficiendis, & nouis conſtruendis vrbibus tempus conterimus. Iá elapſus eſt annus, ex quo inſueto marceſcens ocio non hoſtem vidimus, non vllum dedimus experimentum virtutis. Nunc quoque eadem fermè vitæ ratio ſequenda relinquitur vobis, nî alium animũ induatis, & oblatæ melioris fortunæ occaſionem, melioribus conſiliis apprehendatis. Barbarus namq; (vt audîſtis) Perſicis armis occupatus, oblitus iá Epiri eſt, oblit⁹ noſtri, cæterorumq; hoſtiũ, pax vobis, ociumq; ad ſatietatem conceſſum. Sed quid turpius fortibus viris, quam ita opportuno tempore abuti? cuius maximè rei rationem reddere debent mortales, quin inuitare hoc ipſum potius ad arma, cogere ad difficillima quæque aggredienda debet, dum alio verſus hoſtis, vel Dii potius ipſi peruia vobis, & incruenta omnia oſtendunt. Hæc duo maxime tempora ſunt rerum bene gerendarum, quum vel

Ab otio iterum ad labores.

Barbarus occupatus dat occaſionẽ pugnãdi contra illum.

Turpe eſt opportuno tẽpore abuti.

Digitized by Google

vel aliis occupatum, vel afflictum videas hoſtem. Quo in ſtatu res Mahumetis ſint (vt nulla ſit aliis fides) ſatis recens eius legatio declarauit, tributum perfidus petiit, vel ſolum pacem libentiſſime laturus, ſi daretur, negauimus audacter omnia, nunc quo animo, qua ratione negauerimus, reliquum eſt demonſtrare. An & ferenda ita ſemper Sfetigradenſis iactura? Concoquendæ tot iniuriæ, tot imperii deformationes ab Amurathe acceptæ? Vbi feroces minæ noſtræ illæ? Quo ingentia conſilia, & excelſi ſpiritus abiere? Quantum dilatauimus verbis olim imperii huiuſce terminos? Quantum Macedoniæ ſubegimus? Quouſque Turcarum nomen inanibus inter nos colloquiis fugauimus? Sero hoc pacto, ſerò Albani priſcum illum rerum decorem reſtituemus, libertatem vindicabimus, & cupita tamdiu illa auorum ſecula effingemus. Dum noſtri potius aliquid amittimus quotidie, & non ſolum de ampliando imperio, ſed nec de vltione quidem vlla tot malorũ cogitamus. Verum enimuero impediuit hucuſq; cogitatus noſtros neceſſitas, impediere maiora incendia, ac maxima quæque rerum momenta, nunc ne ignauia, & negligentia noſtra impediat, enitendum eſt, milites. Quærendus aliquando, quærendus pertinaciter hoſtis, non expectandus ſemper, modo velitis, modo iubeatis. Non deeſt virtutis exercendæ materia, non ingentis occaſio laudis. En Sfetigradum vos tamdiu victores videt, expectat. Deterret (credo) ſuperioris anni oppugnatio, & male tentatæ rei euentus. Neque ipſi vos in eum laborem, & tam apertum diſcrimen

Quod duo ſunt maximè tempora belli in hoſtem gerendi.

Impedimenta regni non ampliati.

Quærendus hoſtis nõ expectandus.

Digitized by Google

trahere velim, ſed multa de ea difficultate, tũ tot noſtræ victoriȩ, tum Amurathis mors ipſa, & prȩſens hoſtium fortuna detraxit fortaſſe. Non deerunt præterea tormenta omnis generis, cæteraque inſtrumẽta, quæ incruentis vobis quam maximè fieri poſſit, aditum faciant ad hoſtem. Reliqua tempus ipſum, & viſus in oculis hoſtis docebit. Vobis ego nihil ſine labore & cruore veſtro audeo polliceri. Hoc maximè precium & Dii immortales ab hominibus exigunt. Vix tamen tunc quum fit, ſentit id ipſum vir fortis, nedum priusquam fiat, formidet. Sed ſi Sfetigradũ abhorretis tantopere, ſunt alia oppida & caſtella hoſtium non longè, quibus penſari id damnum, & expleri deſiderium noſtrum poſſit. Eſt Belgradum oppidum pari, vel minori fortaſſe ab hinc ſpatio, quàm Sfetigradum diſtans, non indignum quidẽ labore, & ſanguine noſtro, ſi vel præmia, vel laudem reſpicimus. Pudere me ipſum maximè omnium debet, quod iam agitur annus, ex quo hic imperito vobiſcum, & tot auorũ ſedes, tot conſãguineorũ oppida, & Epirotici imperii ornamẽta per eam ignominiam hoſti ſeruiẽtia cerno. Igitur hoc ſaltem quod ſuper eſt temporis, ne labi diutius è manibus ſinamus, ſequamur Perſas & ipſi, ſequamur fortunam à Diis immortalibus oblatã, propagabuntur ità imperii fines, libertas ampliabitur, vlciſcemur iniurias, vlciſcemur mala veſtra, (& quod pulcherrimum cẽſeo) ab otio iuuentus, ignauiaque vindicabitur. Eundum etſi nihil acturi eſſemus, eundum tamen putarẽ potius, quã quotidiè prędæ cupiditate cum agreſtib. finitimis, & pecoribus pugnãdo militũ animos corrũpere.

Præclara ſententia.

Dii mortalibus omnia vendunt laboribus.

Belgradi oppidi deſcriptio.

Belgradi expugnatio ſeruit ad præmia & ad laudem.

Fructus belli ſui.

Non

Non hac ratione Romanus Pontifex, non Alphōſus meus, & tot Chriſtiani Principes eā ad nos vim pecuniarū cum ingētibus donis miſere, vt ocioſi domi inter cōuiuia inter cantus & nuptiales illecebras degeremus, ſed vt armati ſub galeis inter ſudorem & ſanguinem verſaremur.

Reſponſio Vranacontis, qua dicit tempus fortibus viris ſicut nautis expectandum: & Caſtriotus acquieuit.

Neque timor vllus, inquit, neq; animi deſidia, neq; experta Sfetigradenſis fortuna, ſolertiſſime Dux, nos hodie tāto pudore à cōſiliis tuis recedere cogit, ſed anni tempus ipſū, tempus, inquam, id non facere admonet, vt primus ego huiuſce ignauię confeſſionē præſtē tibi, in quo ſēper maxima pars agendorū ineſſe conſueuit. En parū iam autumni ſupereſt, vix delectus cōficietur, vix cæteris ad oppugnationē neceſſariis expeditis, appropinquabimus muris, quod hyberna nos intēperies cū multis circumueniet incōmodis, cum cœlo, cum terra pugnandū erit. Imbres, glacies, niues, cupidum laudis militem tardabunt, & tutabūtur hoſtem. Nam licet incommodū ad omnia, iniquiſſimum tamen oppugnationi vrbium eſt id anni tempus, quippe quum non paria nobis impedimenta cum hoſtibus ferat. Muris incluſi illi, tectique munimentis decertabunt nobiſcum, & in affluentia rerum omnium facile altera manu pugnabūt altera inſtaurabūt vires, nobis pertinacia ſola, & prodigis animis vtendū erit. Quod n. ad tormenta attinet, vidimus ſatis tum in Sfetigrado, tū cęteris vrbibus, quā parū in hiſce ſit momenti, & hoc ipſum hyemis tempore minimè A tempore.

futurum. Quare fugiendos ego hos maximè inanes conatus, & militum perniciem cenſeo, atque tempus fortibus etiam viris, ſicut nautis expectādum iudico, non detrahet hæc ceſſatio de animis noſtris quippiam, non hoſti addet. De Perſico bello (ſi efferre liceat quod ſentio) parū omnino ipſe ſpei in ea re hodie pono, aut fama tantū vana eius belli erit, aut in aptius anni tempus, eos apparatus reiicient Perſæ. Sed non ideo, ſi magis è dignitate, & vtilitate omnium ea ſententia videtur tibi, conſilia tua impedimus. Sequemur cupidiſſime quocunque nos duces, aptabimus ſermones, dexteras, tempora ipſa ad tuam voluntatem. Mites tecū niues, mollis bruma, & leniſſima omnia ſunt futura, neq; labores, incōmoda, aut periculi genus vllum ſub tuis nos grauabit auſpiciis.

Argumentum.

Mahumetes iam cum Perſa pace inita, contra Scanderbegum ſolum arma gerenda cenſuit, ad quæ Ameſa quidā gloriæ & honoris cupidus Tyranno ſe vltro obtulit, cui Tyrannus 12. millia equitum ea de cauſa addidit: at Scanderbegus ſcriptis quinq; amplius hominū peditum & equitū millibus occurrit hoſti, ſub ipſa nocte, Ameſam Barbarum capit, & militaria omnia, & ſeptē hominum millia interfecit, ex Scanderbegianis vix 30. deſiderati. Ductus eſt vinctus Croiam Ameſa ille ac humaniter tractatus, tandem 13. aureorū millibus redemptus, qui & multa Scādérbego de ingenio Mahumetis & ratione gerendi belli, tacite concredidit, & reuerſus multa in Scanderbego commendauit. Quam iniuriam & Tyrannus & Debreas quidā vlciſci volens, acceptis quindecim

Digitized by Google

cim millibus in Scanderbegum ſigna mouet, hic ſeptem amplius hominum millia illico confecit; (adiuuabatur nanque à Romanis Pontificibus, Regib. Apuliæ, Venetis & aliis Chriſtianis Principibus, nec non à ſuis ſtipendiariis & ſubditis) & Barbarũ in campeſtri loco præoccupauit. Cunctabundos ſuos milites pro temporis ratione admonuit. E contra Barbarus licet timorem ſuis nox incutiebat & fiducia Scanderbegianorum, necnõ quod tãto animo progreſſus illos aduerſus ſe extra fines proprias videbant, exhortatus eſt, quod non in hoſtili ſolo ſe noſcerent pugnaturos, vbi vel inſidiæ vel fraus aliqua à tergo timeri poſſet, ſed illud præcipue, quod multitudine ſuorũ & eq militũ robore fidebat, & quod turpis admodum fuga tot millibus hominum cõglobatis vel cuiuis ignauo videri par erat. Debreas itaq; ex vna parte ſuos ſic incitabat, alios deprimens, ſe efferens.

Adhortatio Debreæ ad ſuos ad fortiter pro victoria pugnandum.

Adeſte, adeſte vos veteres milites. En egregiæ vltionis, & vindicãdi amiſſi decoris tẽpus, vlciſci vincula, & cladẽ ſociorũ, vlciſci ſanguinẽ ipſi veſtrũ poteſtis. Properant nocturni bellatores, afferunt iã cathenas (vt videre videor mihi) ad manus veſtras vinciendas. Ameſam hic credunt inuenire vrbanũ hoſpitem ſuum, credunt Mocreas hîc valles, & inuios Modriſſi ſaltus, ac aſſuetas prædonibus latebras ſecum futuras. Domi ferme (vt videtis) in rerum omnium ſecuritate affertur pugna, numero lõge ſuperiores ſumus, virtute etiã, ſi vos velitis, locus ad equeſtre certamẽ nõ aptior vllus. Quod ad me attinet, aut vna expirabo vobiſcũ, & inter chara ſociorũ cadauera liber ſaltẽ, licet infelix

conquieſcam, aut ea vobis adiutoribus efficiam, quæ ſeuera Mahumetis iudicia non arguāt. Non Croienſes pueri irridebunt vincula, non ſtudioſi clementia hoſtis appoſitis epulis, & eſculētorum ſuauitate ſeruitutis turpitudinem leniet. Quare agite, quiſque priuatum & publicum induat animum, voſq; cæteri, quos ipſe mihi optaui, & manu ferme mea elegi vltores, reſtitutores fortunæ ſociorum, memineritis quæ ipſi promiſſa mihi, quæ propter vos ipſe dederim Ottomano. Nemo enixiùs hoc muneris petiit quam nos, nemo cupidius accepit nemo vel laudē & præmia ampliora (ſi vincimus) vel ſuperbiores vultus, & moleſtiora ludibria (ſi vincimur) expectare debet.

At Scanderbegus pro victoria, ſic ad ſuos, ita vt & Debream lancea trāsfigeret & hoſtes in fugam conuerteret, & cæſa eo prælio hoſtiū 4. millia 120. donata non empta victoria Scanderbegianis.

Adhortatio Caſtrioti ad milites, vt fortiter, pro victoria decertent.

Proh pudor milites, inquit, ſumpsêre iterum in vos arma, ſumpsêre animos captiui veſtri, adſunt turpes reliquiæ illæ Ameſani exercitus, dolent, conqueruntur vos malos conuiuas fuiſſe, nam optimi cōuiuæ erat ita agere, vt nihil eſſet reliquiatum. Adeſt & nouus miles cum nouo (vt video duce: quid aliud, quam nouū glorię genus? Vincite, (vt conſueuiſtis) non diu ā, pugnate Epirenſes, ne ſi per ſocordiam vel ignauiā noſtrā hodie ex tam diutina, ac recēti admodū poſſeſſione illa fortunæ deiiciamur, Modriſſum, & Mocreas valles, non vos ſe viciſſe dicant hoſtes. Aperto campo,

campo, aperta appareat virtus, non peditum vos cura tardat, non impedit. Expeditiſſimi omnes ſumus, nihil præter ferrum & hoſtes, numero fortaſſe ampliores. Sed iacentes, (niſi me ſpes fallit) eos melius curioſi virtutis veſtræ exactores numerabitis.

Argumentum.

Irritos conatus ſuos omnes aduertens Tyrannus, neque ferro neque milite ſuperandum Castriotum, fideliſſimum Ducem ſuum ſtudet abalienare, vt vel Caſtriotũ è medio tolleret, vel relicto eo Turcarũ arma ſequeretur, data optione, vel pecuniȩ vel dignitatis, tum apud Turcas vel in Imperio Epirotico. Sicut autem cupiditas imperii & gloriæ facit obliuiſci omnium, ita occultans hæc omnia coram militibus & tandem coram Caſtrioto non Sfetigradenſium ſed Belgradenſium oppugnationem perſuaſit, vt eo liberius fidẽ datam hoſti poſſit declarare: quod tandem factũ, & perfide diſceſſit, infeliciter contra Scanderbegum pugnauit, vtiliter eſt habitus à Turcis, miſere ad principem ſuum rediit, & turpiter ſuam perfidiam confeſſus, tamen in gratiam receptus. Scanderbegus vero ab Alphonſo ſubſidium petiit ad prædictam oppugnationem, & accepit mille pedites, quingentos ſclopiferos, reliquos ſclopiarios, inſtrumenta præterea, ſiue bellica tormenta & artifices cum pecunia. Perfectis itaque ſingulis Epirenſis ita locutus ad ſuos dicitur.

Cupiditas gloriæ facit obliuiſci omnium.

Digitized by Google

Oratio Caſtrioti ad duces & milites in profectione ſua ad vrbem Belgradi oppugnandam.

Vndecimus iã hic annus eſt milites, ex quo (vt videtis) nihil aliud agimus, pterquam vt in Epiro maneamus, vt auorum ſedes, vt patriæ poſſeſſionem fato magis quodam, quàm vlla ignauia noſtra amiſſam recuperemus, recuperatamque retineamus. Nunc enitẽdum eſt tandem vobis, agẽdum ita, ne hoſtes hîc maneant, & frena iugumq;, quæ benignitate Dei tot vndecunq; bellorum periculis, & laboribus exantlatis tam glorioſè depo- *Iugum Turcicũ non ferendum.* ſuiſtis, aliis glorioſius imponatis. Quod ſi illis, q impoſuère vobis prohibet fortuna noſtra, at ſaltem teſtandum præclaro aliquo documento, vires defuiſſe vobis, animos, & pertinaces ſpiritus non defuiſſe. Nî ſatis fortaſſe teſtatum eſt idipſum vniuerſo terrarum orbi, quum oblatas olim vero ab Amurathe, (cuius memoriam temporis libenter repeto) pacis non inhoneſtæ conditiones, immemores patriæ, immemores parentum, vxorum, filiorum, quietis, ocii, & omnium rerũ, preterquam precipui cuiuſdam decoris, & incorruptæ libertatis obliti velut ſordidiſſimas reſpuiſtis. *Turca contẽnitur.* Non ſubiectas oculis cruentiſſimus Tyrannus, non infixa oculis veſtris tam horribilis exercitus memoria, mouere feroces animos potuit, & deſtinata ſemel pectora libertati, donec vel ipſi egregiè cum ea caderetis, vel memorabilis cuiuſdam victoriæ confeſſionem tanto hoſti vel inuito exprimeretis. Adiuuit cõgitatus veſtros DEVS optimus maximus, vidiſtis, perſpeximus omnes eodem fermè temporis momento

&tri-

& tributa poſcentem Amurathem, & efflantem nobis ingentem ſcilicet ſpiritum, & tot mortaliũ votis petitum. Tunc relicta Epirus, & data eſt nobis. Tunc veræ libertatis omen acceptum, ac ſequendum cupidiſſime fuit, & per recentis illius ſanguinis veſtigia hic, quem nunc paramus, ducendus erat triumphus, ac ampliãda gloria veſtra. Sed quid fruſtra præterita querimur? præſertim q̃ & nõ iniqua ratione poſſint excuſari. Amplior fortaſſe hodie laus, & cumulatiora omnia ſeruata vobis. Non ex patre ſolum fortunæ veſtræ, ſed ex filio quoque ſat egregia auſpicia ſumpta. Dedit experimentum nouus rex, & animi, & fortunæ ſuæ, quale vos ipſi, ſi ſors daretur, eratis petituri. Tributum primo popoſcit egregius dux, ſat iam armis veſtris domeſtico exemplo plane edoctus, & altera ferme manu paternum funus ducebat, altera pacem quærebat à vobis, licet honeſto quodam prætextu tributi, talem tamen laturus, qualem eratis conceſſuri. Sed conſilium illud Tyranni propter Perſicos tumultus, non timorem quis dixerit? Quid dicam? Vos eodem vultu, pertinacia eadem, qualiſcunque ratio cauſam ei vel timori, vel conſilio dediſſet, expoſtulatum negaturi fuiſtis. Et ita alacriter negata omnia, neque negâſſe quemquam pœnitet. Armatus poſtea id ipſum exigere voluit Mahumethes, dati exactores ad vos, perſoluiſtis egregiè omnia. Numerâſtis in Mocrea valle publice, priuatimque petitum tam cupide tributum iſtud, nnmerâſtis nuper in Pologenſi agro. Vbi vbi eſt, oro, recens adhuc, & cruentum Debreæ caput illud? Hoc ſignum ſequendum

Principium poſſeſſionis Epiri.

Nouus rex noua omnia.

Tributum negatum Tyranno & merito.

Solutio qualis.

Digitized by Google

erat vobis, hoc ad Belgradenſes portas figendum. Prodeſſe hæc multũ & poſſunt & debent, ad vos animandos, cætera quæ euentũ ipſum belli reſpiciunt, tempus, locusq; optimè ſuggeret. Proinde nemo obiiciat hodie mihi vel maiores hoſtiũ apparatus, vel formidandos aduentus Ottomani. Vbi armis oportebit, obnixo vultu, & intrepidis animis reſiſtemus armati. Vbi cõſilio, prudentiaque opus fuerit, temerario laudis appetitu funeſtam gloriam non petemus. Nemo vel pugnam, vel fugam noſtram ritè initam poterit arguere, vt & in Sfetigradenſi oppugnatione factum à nobis meminiſſe poteſtis. Obſedimus vrbem, vexauimus quoad commodè licuit incluſos. Quum de aduentu Amurathis fama percrebuiſſet, noluimus expectare vt ipſi obſideremur. Qua tempeſtate nedum hoſtem immodicum, ſed ne id tempus quidem expectaui, quod iniquiorem vobis proculdubio, quàm obſeſſis obſidionem illam faceret. Domum in hyberna vos reduxi, omiſſa totius vltionis, omiſſa vrbis recuperandæ, & honoris propè mei cura præ quiete commodoq; veſtro. Belgradenſis oppugnatio eadem ipſa ratione agẽda eſt nobis, & agetur quantum conſilio humano effici poterit. Conſiderabimus cautè ſub muris, aduentum hoſtium cautiſſimè obſeruabimus, vt tuti interim à tergo, & ſine reſpectu aliquo pugnetis. Venientibus vel cedemus vel reſiſtemus, pro vt res tempuſque feret, pro vt ipſi ſtatuetis. Et accommodabimus rationem omnem eius obſidionis ad veſtram omnium voluntatem. Si aliqua (vt fit) vel belli fortuna, vel pertinacia hoſtium deſiderium

Prouidentia Scãderbegi.

Scãderbegus militibus tribuit omnia quod eſt cõciliare animos & vincere.

rium noſtrum protrahet, aut eludet forſan, non ideò ſtolida obſtinatione cõſeneſcemus ſub muris. Idem & autumni erit, & oppugnationis nóſtræ finis, nì magna aliqua ratio continuandi eius belli nos impellet, aut aliunde illiceat. Sed neque autumnum virtus veſtra expectabit, neq; inglorios vos ego, & vacuis (ſi viri eritis) manibus domos reducam. Nam per DEVM immortalem quid agent tot dexteræ? tot oppoſita artificia, & bellici apparatus? Quid regius flos iſte militiæ ex omni prope Apulia electus, & datus vóbis, vel relegatus potius ad hanc cauſam in Epirũ? Examinãda hęc omnia vobis ſummo cõſilio ſunt, milites. Horũ ratio exactiſſimè ſingulis animaduertẽda, & penſanda ſaltẽ hoc pacto Sfetigradenſis iactura Epirenſes. Nihil alienũ appetimus, nõ noua gloria vlla quæritur nobis, ſi vincimus, ſed vetus reſtituitur nobis patrimoniũ, & recẽs ignominia aboletur. Nec noſtra ſolum, ſed totius penè Epirotici generis, nonne Chriſtianorũ id oppidũ & conſanguineorũ veſtrorũ? Omnes ferè meminiſtis, quod poſt Theodori Coronæ, reguli eius loci mortẽ, intentus iampridẽ Amurathes nefaria id ſibi arte ſicut cætera vẽdicauit. Plena adhuc eſt vrbs (vt audio) veteri habitatore. Adiuuabunt hęc multũ, (nì fallor) conat⁹ noſtros, intus extraque oppugnabitur hoſtis, & incruẽta fortaſſe vos victoria manet. Expectant aſſertorẽ aliquem, ác auctorem conſilii ſui. Mox velut longis preſſi tenebris, ad oblatam à vobis lucem, & auditum nomen libertatis ardentiſſime conuolabunt. Quare agitedũ, vel adeſte expectãtibus virtutẽ veſtram, vel cogite hos quoq; vna cũ cæteris. ſi obſtinatos

A milite.

Bellum hoc non propter nouã gloriã ſed propter reſtitutionẽ & abolendã ignominiã.

Theodorus Corona regulus.

Vrbs plena veteri habitatore.

Digitized by Google

Belgradum. inueneritis. Gloriatur maxime Hungaria Belgrado ſuo Danubii ad ripā appoſito, & inter maxima virtutis ſuæ exempla id oppidum refert, ad arguendam hoſtium ignauiam. Patimur itane (ſi Diis placet) & ipſi inſigni totius Epirotici nominis ignominia, Belgradum noſtrum diutius in oculis, & viſceribus noſtris ab infeſtiſſimis hoſtibus poſſideri?

Argumentum.

Pręfectus vrbis Belgradenſis audiens aduentū Caſtrioti ad oppugnationē, ſcienſq; multos Chriſtianos in ciuitate adeoque in præſidio eſſe, & timens ne per proditionem ſe tandē cum Chriſtianis & Epirotis coniungerent, cū ſenioribus multa de inſinuatione ſuſpicionis egit. Audiens autem ſuorū conſtantiam & rationes, animoſq; eorum vultuſq; contemplans aliquo modo illis credidit. Vt tamē eſſet ſecurior, obſides ex Chriſtianis petiit, qui dati & ducti in arcē cuſtodiendi, vbi Turcarum tantummodo præſidium morabatur. Pacatis firmatiſq; omnium animis & perluſtratis omnibus, excitare deinde ſuorū animos eoſq; fidei virtutiſq; monere cœpit: quamuis Caſtriotus oppugnationem ita cōtinuauit, vt ab eo peterentur induciæ, quas & ſpatio ſedecim dierum conceſſit licet difficulter, propter multas rationes, atq; interim Sebalias magnis copiis cōtrà Scanderbegū venit. Sic autē vrbis præfectus Belgradenſes hortatus eſt, vt vrbem munirent, fidemq; ſeruarent.

Abhortatio vrbis præfecti ad Belgradenſes vt vrbem munirent, fidemq; ſeruarent.

Si quid dicendum à Duce militibus in pręſenti

hac

hac cauſa erat, Belgradenſes, & ſi quid animorum vobis ex me ſumendũ fuerat, præuertit certe id ipſum, præoccupauitque orationem meam omnem oculis ſubiectus hoſtis. Nulla efficacior adhortatio, nullus acrior ſtimulus vel fortib⁹, vel ignauis illo eſſe poteſt. Non hortatur vos ille, non inuitat, vt facio ipſe, ſed vrget, cogit ad arma. Strinxit ferrum in iugulum veſtrum, attulit vincula iam iam impoſiturus, ſi iacentes inuenerit. Affert ampliora alia omnibus publice, priuatimque Scanderbegus. Videor iam videre mihi inſolentiſſimum hominis aſpectum, & cruentum os illud vocantis vos ad ſeruitutem. Obturate, occludite aures, rogo per DEOS immortales. Ad ſordidam vobis, turpemque vocem, non ore, non labris, non gladio, ſed dextera reſpondendum eſt fortibus viris. Appoſitis fortaſſe verbis, & honeſto aliquo prætextu ſocietatis pellicere ad ſe animos veſtros conabitur, & velut vana & leuia muliercularum ingenia in ſingulas partes verſare tentabit. Eodem ad omnia vultu, eadem pertinacia vtendũ eſt vobis. Luctuoſũ profecto eſt quouis modo, turpiſſimum autẽ ita libertatẽ paciſci, & priuſquam ſanguinis aliquid forti viro ſit profuſum, eam exprimi turpis ignauiæ confeſſionẽ. Non ideo ferrum, armaque ſumpſimus, vt verbis expugnaremur. Non portas eo animo clauſimus, & valide fiximus, vt ipſi aperiremus. Aperiat tandem iter ſibi hoſtis, ſi fortuna ferat, ſed timendum hoc minus, quam nunc cælum ruiturum. Quod ſi vel vrbis munimenta, vel abundantes omnis generis commeatus, vel habitũ ipſum loci, vel numerum veſtrum, vel virtutem ſpecto,

Adhortatio eſt hoſtis ipſe.

Seruitus deteſtanda.

Cautè agendum.

Ignauia turpis confeſſio.

Porta cur claudantur.

Digitized by Google

toties expectatum mihi huius belli euentum, & cupitam victoriæ palmam certiſſimo mihi animo ſpondeo. Potuit Sfetigradum in medio quaſi hoſtium ſolo, & præſidio adhuc minore omnem Epiroticum furorem tamdiu contemnere, & Ottomanum nomen ſeruare in Epiro? Potuit Croia, (liceat ex hoſte quoque exempla virtutis petere) vniuerſum fermè Europæ atque Aſiæ robur tam cupidè & audacter expectare, ac proſtratis vndique mœnibus, omni nudata præſidio, pertinacia ſola, tam inſignem gloriæ titulum in omnia ſecula promereri? Nos in rerum omnium copia, ac fermè abuſu, in proxima etiam ſpe auxilii ab Adrianopoli, infame huiuſcemodi prædonum agmen, non ſolutis vndiq; animis bona cum ſpe aſpiciemus.

E LIBRO OCTAVO.

Argumentum.

SFetigradenſes inducias doloſe à Caſtrioto petierant, quia ſperabant promiſſum à Tyranno auxilium. Interim tamen ceſſauit, licet inuitus, Tyrannus à Trapezuntio Imperio ſibi vendicando, ad quod iã in procinctu erat, vt diceret: Semper Epirus aliquid mæſti rebus noſtris affert: & Sebaliam aſtutum magis quàm audacẽ cum 40 millibus, precibus & promiſſis mittit, vt Scanderbegum vel tollat è medio, aut viuũ afferat, aut ſaltem occiſi illius caput, & ſic Epirotico bello finem imponat. qui præmittens nuncium ad obſeſſos Belgradenſes conſolatum, & ipſe quo potuit agmine ſilenti ſuperuenit inſperatus à Caſtrioto, qui carebat tum certis exploratoribus.

Muſa-

Muſachius vnus è primoribus Scanderbegi, licet ſtrenue dimicans, cum tribus millibus oppreſſus fuit. Scanderbegus Maham & Barach Turcas, qui in caput ſuum Tyranno iurauerant occidit magna virtute & animo, Barbaros vulnerauit aut enecauit, vt eſſet terrori hoſtibus, licet ipſe in magnis periculis, tamen ſi Sebalias habuiſſet plus animi, eo prælio potuiſſet fortaſſis bellum Epiroticum confici. Nam Epirotarum quinque millia cæſa tum tria peditum, reliqui equites, vulneratorum magnus numerus. Regium auxilium Apulorum totum fermè deletum, plurimi inermes oppreſſi, viui octuaginta capti. Scanderbegus vix credibilia diuini prope corporis ac inuictę virtutis experimenta dedit, & ſola quaſi ſua dextera & animos & vires hoſtium fregit ac demum eius prælii laudem è manibus victorũ extorſit & illæſus cum reliquis non longè à Croia ſubſtitit, ne Mahometes auditis à Moſe iã perfido, de quo paulo ante admirans & dolens, victum exercitũ eius, eumque victorem diceret. Quem etiam per legatos Alphonſus multiq; Principes ſunt conſolati, adhibitis muneribus. Moſes perfidus ille poſt tot petitiones & promiſſiones, de iugulando Scãderbego, factus, deſideratos quindecim milliũ milites vti Dux in Epirũ ducebat & præmiſſo duello cum vno ex Barbaris & altero ex Epirotis, victore Epirota & ipſe Moſes proditor auſus non erubuit benefactorem ſuum Scanderbegum ad duellum prouocare, fugit tamen ad conſpectum illius, quem compariturum non putârat, vt & hoſtes palã aſſererẽt, imparẽ eũ maximè Caſtrioto, crederentq;. Quocirca Scanderbegus vidẽs aper-

tum eum hoſtem eſſe quem ſemper apud ſe habebat excuſatum, habens eximium militum robur nempe ſex equitum, quatuor peditum millia, & affuturam iam multiplici omine ac certam quaſi victoriã conſpiciens, cum in caſtra rediſſet ab inani Moſis prouocatione, ſuos hortatus eſt tantumq; effecit, vt victor euaderet: Moſes vero vti belli ita fugæ dux, cum infamibus reliquiis, vix quatuor hominum millibus elaberetur integer, labore tamen & fame confectus, cum ignominia ad Tyrannum rediit, & ignominioſe ab omnibus habitus. Caſtrioti autem minus quàm centum occiſi, vulnerati octuaginta.

Oratio Scanderbegi ad ſuos ante congreſſum cum Barbaris, & eius victoria.

Procedite vos quoque (quando exaturari adeouſq; hoc ſpectaculo ſtatuit fortuna) ad aliud vtinam fortiſſimi milites. Traditũ vobis ferrũ, & vltrices poſcenti patriæ expedite dexteras, ac armatos ſequimini DEOS. Expellamus iam ocius quæſo, ſi nulla alia ratio, vel temporis, vel hoſtilis impatiẽtiæ ſtudeat, ex oculis noſtris tam nefariũ, quã moleſtiſſimũ ſpectaculũ, ac paratiorẽ iam ad fugam, quã ad pugnam hominẽ, ex inſontis, atq; nihil huiuſmodi meritæ patriæ conſpectu, graui aliquo impoſterum documento tollamus. Ad audaciam, ad expectationẽ totius victoriç, ſigna ſatis præclara oſtenſa, dataque ſunt, dũ pari virtute atq; iuſtitia progreſsꝰ hoſtis, alter miſerabili cruore, ac capitis ſui precio, alter ſordidiore fuga expectatæ nobis hucuſque victoriæ auſpicia dederunt. Pugnauimus ſatis pietate dum integrum fuit, inhibuimus publicè priuatimq; ardorẽ iſtũ,

Inſons patria.

Argumenta victoria.

ac

ac iuſto imperauimus ferro. Nunc ſola hæc pietas relicta vobis, patriam, liberos, vxores, ac caput hoc (quid proloqui reformidat animus?) libertati noſtrę, ocio, quieti natũ, dicatumq; defendere, fidẽ, delubra, ſacra, deos ipſos, quę omnia euertere, ac priſtinas ſordes inuehere in Epirum properat inſignis patriæ ciuis. Vtinã audire potuiſſetis, quę promiſſa, quam ignauiæ & ignominiæ veſtra plena omnia præſtiterit Tyrannus. Nullũ accõmodatius hodie eſſet, nullum acrius adhortationis genus. An creditis quod alia ratione maiores copias neque petiit, neque acceperit? niſi vel vires, & virtutem veſtram contemnens, quum omnẽ priſtinam fortunam Epirotici nominis in ſe tantum poſitam fuiſſe dixerit, vel perfidiæ veſtræ confidens, & ſperans noua ſe hic auxilia, nouos exercitus inuenturum? & ob id ipſum Dibram hanc fortaſſe, ac locum iſtum, Dibrenſes egregio facinori elegit, vt domeſtica ſaltem arma duci ſuo præſto eſſent, & armatum ſequeremini, quem inermem ſequi noluiſtis. Sequendus ſcilicet nunc maxime fortibus viris, quum ad perfidiæ, ad rebellionis notam, fugæ quoque ignominia addita, contemnunt fugientem Dibrenſes. Abominantur inuiſum Diis hominibuſque proditoris caput. At ſequendus tamen, & perſequendus totis ſignis, animiſque. Et aut ſcelerata veſtigia penitus ab hoc ſolo abolenda, aut ingrata oſſa victrici patriæ, & oppugnato nequicquam natali ſolo mature reddenda.

Contemnit Tyrannus militem Scanderbegi.

E LIBRO NONO.

Argumentum.

QVantum Epirus in Moſis illius perfidi & reſipiſcentis reditu in patriam lætata eſt, tantũ Mahumetis fuga illius excanduit & ſtrategema Scanderbegi credidit. Sed ecce Ameſa, nepos Scanderbegi ſocius etiam atq; collega quaſi imperii, ingentis animi, callidi & excelſi ingenii, ocii vnus impatientiſſimus, humanitate & liberalitate gratus omnibus, facilis ad alloquium & officioſus, neq; ineptus ſimulator, diſſimulatorque, vbi res poſcebat, omnibus etiam exemplo Moſis neglectis ad Tyrannum defecit, atque vt illi fidẽ faceret, nec periculum capitis apud Ottomanum ſubiret, vxorem quoq; & paruulos liberos ſecum eius ſceleris ſocios duxit, traditurus hoſti velut nõ inefficax fidei ſuæ pignus & vinculũ. Et hoc quod alii de eo apud Scanderbegum muſſitabant, hoc ille iam magno animi dolore atq; vltra omnẽ fidẽ expertus eſt. Vt autem defectionem ſuam credibilem faceret Ottomano, quamuis ſuo ipſius Ameſæ malo, qui victus & captus fuit, (licet bis ab Iſaac Baſſa exercitus duce, Epiroticus rex declaratus fuiſſet prius,) ſic ſe inſinuauit.

Oratio Ameſa, qua defectionem ſuam excuſat apud Ottomanum.

Si veterum in vos iniuriarum, & antiqui erroris noſtri memoriam repetere licet, Mahumetes, ad ſupplicium potius nunc ad te, quam ad vllã vel gloriæ, vel imperii ſpem veniſſe videremur.

Quid

Quid enim grauius in Ottomanum imperium committi potuit, quã à nobis olim Hũgarici belli tempore, tædo magis & ſcelerato, quàm hoſtili animo commiſſum vidiſtis? quum eodem perfidię tenore, me conſiliorũ omnium adiutore & ſocio (neque enim defenſio eſt vlla nobis, ſed pœnitentia quærenda) & proditus apud Morauam exercitus veſter, & Epirus tam nefaria fraude è manibus ablata, atque totinde malorum, tanti cruoris cauſæ exortæ. Sed vanus hic profectò timor, inanis ſuſpicio, apud prudentiſſimum & clementiſſimum Regem, præſertim quod & ætas me tunc forſan, ac prona in malum ſuum adoleſcẽtia, neq; ſatis propriis ſubſiſtens cõſiliis animus decepit. Credidimus patruo, multa etiã ignari credidimus, atque allecti, (qui proprius eſt eius ætatis morbus) regnandi libidine, vobis relictis nimio plus creduli fidem illius ſumus ſecuti. Cognouimus paulatim creſcente cum annis conſilio, & patrui tacitam perfidiam, & defectionem illam meam à vobis iniquiorem ipſi mihi, quam alii cuipiam fuiſſe. Recuperauit, auxit imperium Scanderbegus non ſine multo labore & opera noſtra. Expectauimus diu, ſi non auiti, & paterni iuris, portionem ſaltem & mercedem aliquam ſudoris, & periculorum tantorum nobis daret. Ducta eſt non multo poſt vxor illi, quæſitus, & ſuſceptus nouus hæres, nouus imperii ſucceſſor. Nobis præ pudore quodam hominum, ne priuati omnino degeremus, aſſignatus vilis quidam Epiri angulus, vbi (illo cætera obtinente) infamem traheremus vita. Vix poteram animo imperare, neque vnquam ſatis eam concoquere

Ab iniuriis Ottomano illatis & pœnitudine ſua.

Ab imprudentia ſua.

In patruum culpam reiicit.

Digitized by Google

ignominiam. Coegit tamen temporis ratio, & inſolens ingenium viri cælare omnia, diſſimulareque, ne ſuſpicionem aliquam cauſatus me circumueniret, vt nuper Georgio Streſio ſororis ſuæ filio fecit, quem confictis criminationibus inſimulatum omni ferme imperio nudauit. Confugiſſem libenter ad te, reliquiſſem ingratum patruum cum infamis ſordibus imperii, ſed priſtinæ illius rebellionis, & tot iniuriarum memoria deterrebat, donec nunc tandem agentibus Diis, promiſſa, & fidem tuam ſecutus, lætiſſimus acceſſi. Vix innuiſti, vix inuitaſti quod iamdiu ad id ipſum intentus, effuſiſſimo curſu aduolaui. Non tardaui, non expectaui, vel aduerſas Scanderbegi res, vel tuas ſecundas, veluti nuper Moſes, vt præ timore aliquo, vel vicinitate periculi mihi ipſi potius conſulere, quam voluntatem tuam amplexari merito videri poſſim. Cæterum neque vel ſuſpicioni apud te locum vllum, vel reuertendi cauſam reliquimus in Epiro. Adſunt ſatis valida animi noſtri vincula, & perpetuæ pignora fidei. En noſtrum habes Mahumethes, quicquid charum, iucundumque hominibus natura in vniuerſa vita dare potuit. Hæc ad te attulimus, quæ auferri debuerunt ab hoſte, & quibus dubia aliquantiſper fides obſtringenda fuit. Reliquum nihil aduectum, neq; enim in ea celeritate rei, & tam occulta fuga, ſarcinularum ratio vlla haberi potuit à nobis, & ſi colligere omnia per ſecurum ocium licuiſſet. Turpe tamen neſcio quid putaſſemus vllas veteris fortunæ ſordes ad te præſertim tam opulentiſſimum regem deferre. Fides tantum præſtanda tibi eſt, maius aliud quip-

Georgius Streſius ſororis Scanderbegi filius.

Moſis defectio.

Fidei pignora ſunt vxor & liberi.

Excuſatio cur nihil aliud ſecum tulerit.

quippiã certe non poſſumus. Et ſi certius aliquod cupis vinculũ à nobis, nihil recuſo quod ſtatuas, quod decernas ipſe: non enim leges huc daturi venimus, ſed accepturi, non debellare cũ patruo, & Epiroticam frangere inſolentiam quindecim hominum millibus pollicemur. Documento eſt tum Alybaſſæ, tum cæterorum fortuna, & Sebaliæ nuper rara, neque incruenta victoria. In nobis certe diligentem, & fidelem operam non deſiderabis. De cæteris quæ ad euentum huius rei, & vltionem tuarum iniuriarum attinent, neq; Princeps à ſeruo, neque ſolertiſſimus belli artifex ab imperito homine conſilium expectes. *Obedientiã offert.*

Argumentum.

Baſſa Iſaac ſupremus Capitaneus exercitus Turcici quinquaginta equitum millium cum Ameſa proditore, cui pro dignitate & Imperio ex his quinque millia decreta, contra Scanderbegum procedit. At hic cum purpuratis comitia celebrans, omnia produxit in medium quæ eſſent conſideranda, tamen ad bellum cohortatus eſt, acclamãtibus poſtea omnibus, nec voluit etiã petentibus conſilium ſuum belli gerẽdi aperire, ſed dixit ſat ſibi eſſe ſi crederent ei, ſe vna cum eis in eadem cauſa eſſe, neq, valere ſponſionem ſuam vllam in tanto fortunæ iure atque poteſtate, & dum eludit poſtea per fugam hoſtes, improuidos obruit, cũ ipſi in tuto viderentur & ſolliciti eſsent qua materia iã ſibi gloriã ſperatã parerent, declarato rege Ameſa, & non deuicto Scãderb go: Ameſa capitur, Baſsa pnicitate equi fuga dilabitur, Signa militaria p̃cipuę magnitudinis & formę 20.

Digitized by Google

Capiuntur homines viui mille quingenti, cæteri cæſi corruunt, prçda incredibilis, Scanderbegi 60 tantùm deſiderantur, victoria & triumphus magnus, maior propter Ameſam captum.

Oratio Scanderbegi ad congregatum exercitum.

Spes & timor relicti ſunt à natura ad vexãdos mortaliũ animos.

Inter cætera omnia, quæ ad vexandos, & agẽdos mortalium animos in tanta rerum humanarum varietate reliquêre Dii, duo hæc maxima cernimus milites, ſpem, & timorem, lætius illud ac excelſioris cuiuſdam, ne dicam leuioris ingenii. Prudentius hoc, & incruentius, quod & ſi protrahere aliquantiſper deſideria hominum, curare tamen demum, & condire pulcherrimè ſolet. Hinc audire licet veteres imperatores magis vincere ſe conſueſſe omnia timentes quã qui nihil timerent. Hinc Pœnus ille Quintum Fabium ſegnem ſuis, & nimio plus timidum viſum grauem ſibi hoſtem, Terentium Varronem grauiorem patriæ, & populo Romano appellabat. Sed quorſum tam inſolenter, & tam ſordidè timorem nuncupauimus, quod propriore conſilii nomine appellare debueramus? At quoquo modo vocitetis ipſi, haud in magno diſcrimine pono. Vnum illud negare nemo poterit, inde veteres diſciplinas, inde antiquum militia rigorem emanâſſe. Hoc ſpem quoque ipſam fouet, alitque, nihil perperam agit, à fronte, à tergo, à lateribus gerit oculos, & pari lance futura, ac præſentia metitur. Iam ſatis intelligere poteſtis, quo tendat tam caſtigata & tam appoſita oratio noſtra. Volui prius colloqui vobiſcum, & diſ-

Tuta etiam timenda.

Ab exemplo veterũ Imp.

Non timor eſt timor, ſed conſilium.

Timor eſt ſpei nutrimentum.

Digitized by Google

& diſquirere voluntatem ſingulorum quam aliquid de belli huius ratione innouarẽ: vt aut ipſe in veſtram, aut vos in meam (quæ ſemper omnium patientia fuit) ſententiam iretis. Auditis, auditis iam auribus veſtris, qui rerum, qui bellorum motus parentur in nos quotidie. Pulſat en fores Baſſa nouæ Romæ cũ omni Europæ flore, & robore Ottomani Imperii. Non deeſt animus mihi (vt neq; vnquam defuit) fortunam omnem cum eo, neque inglorijs vobis experiri. Sed prudentia m gis, conſilioque, aduerſus tantum hoſtem vtendum, quam ſolito impetu, & ardore animorum ſatius duco. Suadet memorabilis illa Alybaſſæ clades, ſuadent tot inſignes ad hunc vſque diem, victoriarum cumuli, tot rebus ſecundis parta, & confirmata audacia, pares ad vim apertam, & animos, & vires adeſſe nobis. Sed inſtabiles bellorum vires, & nuſquã ſatis cognitum ingeniũ fortunæ, omnia hæc prudentes viros cum obliuiſci, tũ etiã timere facit. Nulli peculiare, nulli hereditariũ fuit ſemper vincere, ſemper ad noua cõſilia, noua ratione eſt opus. Neque quod viceris heri, ideo captiua ſpolia hodie ſpondeas tibi. Hoſpes eſt victoria, huc & illuc vergit, nullum proprium domicilium habens. Licet virtute, conſilioque maximè & paretur, & retineatur, plerumque tamen vbi diligẽter omnia prudẽterq; egeris, multũ adhuc momẽti fortuna, multũ caſus quidã ſibi vendicare ſolent. Exigebam (memini) virtutẽ ſolam in militibus. ſpreta omni extranea cauſa, & cuncta fortunæ obſequia, ſi vos feroces animos promiſiſſetis, vobis conſtãtiſſimè õnia pollicebar.

Prudẽtia vtendum aduerſus hoſtẽ.

A victoriis prioribus.

Inſtabilis belli vis & incognitũ fortunæ ingenium.

Hoſpes eſt victoria.

Sed clades illa noſtra Belgradenſis, cuius memoriam ſemper horret, & horrebit animus, multũ cogitatus meos mutauit, & alium longè æſtimatorem rerum humanarum, ac varietatis fortunæ fecit. Quid ſi aut longior ille dies, aut magis animi Sebaliæ fuiſſet, an non funditùs euerti res Epirotica potuit? Saluati ſumus magis à ſuperis, quàm nos ipſi noſmet tunc ſaluauimus. Diſſipati, vulnerati, feſſi, fame etiam, & ſiti nouiſſima confecti eramus. Quid ſupererat aliud, niſi vt ſegnes victori vinciẽdas dexteras traderemus? Tutata eſt nox, tutatus inprimis D e v s, qui & mẽtem illis, ac vires abſtulit, & nobis copiam ad effugium, ac reſpirandum conceſſit. Opportuna iniuriarum erat multis locis prouincia, ac paſſim ſparſi agreſtes ignari fortunæ noſtræ. Expectabat fermè præda victorem, nihil abſtulit, nihil abduxit; nimio plus parti decoris ſtudioſus, & timens forſitan eos, à quibus maximè timebatur. Non refero idcirco hæc, vt quempiam veſtrum deterream, ſed admoneam potius, & cõſulrem vobiſcum, quomodo ſint nobis tanti conatus vel eludendi, vel conterendi, quomodo quærenda inſignis aliqua ſine precio ſanguinis, & rerum veſtrarum victoria. Hoſtium ingens eſt numerus, atque nunquam ad hunc vſq; diem, (niſi vrbium oppugnatio ſit quæſita) maior viſus nobis in Epiro. Si fixis ſignis apertis in campis expectetur, dubius eſt euentus belli. Age age feliciter nobis, & ex voto res cedat. Cadetis profecto, cadetis multi (vtinam falſus ſim vates) priuſquã vel terga, vel inermes dexteras, & ſupremã vobis confeſſionẽ tantus exercitus tradat,

Quomodo Scanderbegus contra Sebaliam vicerit.

Salus à Deo.

dat. Mixta cum lachrimis victoria, & non multũ diſpar victoris, ac victi mœſtitia erit. An pauci apud Belgradum cecidimus? Itane ea iactura reſarcienda? Quanta ibi militaris ætas vix multis recuperanda annis? quot fortiſſimorum virorum corpora cæſa? Euacuetur citò Epirus, ſi tam audaci propoſito, glorioſas ſolum victorias quæramus, neceſſe eſt. Belligerandum igitur ita eſt nobis hodie, vt cras etiam belligerare poſſimus. Neque par eſt hac in re noſtri & hoſtium ratio, minor eſt iactura Tyranno, minus æſtimantur cæſa quadraginta & quinquaginta millia, quam mihi centum ex vobis. Pauci ſumus, idcirco maximo ſtudio ſeruandi. Et ſi cauſa noſtra id nõ facere curaremus, vxorum ſaltem & liberorum faciamus, quorum ſalus & libertas omnis à ſolo ſpiritu veſtro pendet. Noſco numerum, noſco vultus veſtros, & nomina ſingulorum. Hoc quoque magis ſtudioſum facit, magis anxium ſalutis veſtræ, non tamen negarem ipſe fortunam omnẽ huius certaminis apertiſſimè ſubeundam, ſi depugnare cum Ottomanis hoc ſolo prælio poſſemus. Si finem aliquem laborum in poſterum, & ærumnarum ſperaremus, exponerem libenter caput ipſe meum cum corporibus veſtris, ad perpetuã quietem, & pacem poſteris parandam. Sed nouus ſemper hoſtis exoritur, noua ſemper bella nos manent. Iſaac exitum, alter ſubito Iſaac excipiet, fatigabimur ſẽper recentibus armis, circũdabimur recentibus periculis. Ad hoc deſtinata eſt (vt videre videor mihi) Epirus, ad hoc natæ ceruices, & capita noſtra. Colligendi itaq; cogitatus, diſpenſandę vires, partiendum ita patrimonium,

Iactura apud Belgradum.

Minor iactura Tyranno.

Vt finis laborum ſit cum Ottomanis omnia pollicetur Caſtriotus.

Epirus deſtinata ad hoſtium inſultus.

vt quotidie emergentibus creditoribus ſoluendo eſſe poſſimus. Dabit tamen Deus his quoque finem, neque bona, neque mala diuturna homini eſſe poſſunt. Reſpirabitis aliquando & ipſi, exaturabitur hoſtis tot vanis conatibus, atque deponet tandem perpetua odia iſta iuuabitq; olim vos tot laborum, tot periculorum memoria. Nunc (quod ad rem attinet) reliquam ſententiam meã ſequor. Dixi victoriæ incõmoda, damnaq; Quid ſi vincimur? Vbi reliqua præſidii ſpes? vbi auxilii erit modus? An cruentus hoſtis, & victoria tumens expectabit, donec vires inſtauremus, & noua illi occurramus acie? Inſtabit, vrgebit, donec quippiã ſupererit reliquiarum, & nobis expugnatis in oppida demum noſtra, & patentem iniuriæ prouinciam reliquum furoris ſui profundet. Inſidiis excipiendum aduentum illorũ, non aperto Marte quiſpiam veſtrûm forſan dicet, noſtra quoq; nõ diſpar omnino ſententia eſt. De tempore tamen diſſentio à nobis, fallendos tunc puto, quum falli ſe non credent, quum in poſſeſſione quadam victoriæ, laſciuientibus præ licentia animis, fraudẽ nullam metuent. Nunc tot alienis documentis, tot ſuis exẽplis inſtructi, hac aſſidua ſuſpicione, & intentis iampridem oculis ex Conſtantinopoli veniunt Habent præterea ſecum ſceleratum nepotem, & domeſticam peſtem noſtram, qui quas nobiſcum olim ſtruxit inſidias, præuidere, & cauere peropportune docebit. Euadendum igitur eſt in arcem ingentis alicuius ac ſupremi conſilii. Qualiter & extra periculum prouinciam ſeruemus, & inſigni aliqua, ſimul ac incruenta (quod raro contingit) victoria, veterem gloriam, & tantam

Quando fallendus hoſtis.

tantam ad hunc vſque diem famam tot rerum geſtarum retineamus, ampliemuſque. Dabit tamen tempus dieſque, ac viſus oculis hoſtis conſilium hoc. Nunc (vt perueniat tandem quo noſtra tendit oratio) primum omnium tollenda eſt omnis materia ſæuitiæ ac victoriæ hoſti, reducēda omnis ætas, ſexuſque ex campis in loca tuta. Præſidiis etiam commeatuque, ad omnem variationem fortunæ munienda oppida. Quis ſcit præterea occulta Tyranni conſilia? An ipſe quoque iampridem huiuſce vltionis, & Epirotici ſanguinis auidus Baſſæ iter ſequatur? Credo fortaſſe, & timeo plura, quam par eſt. Bonum eſt timere omnia, vt nihil timeamus. Si hoc modo prouincia curabitur à nobis, ſi nihil erit in campis, in oppidis quod ditet, alat, quod formidet hoſtem, quod curam, & animos noſtros ab huiuſce contemplatione rei auocet, victores proculdubio erimus, & per ſecurum poſthac ocium, ſi ad voluntatem meam conſilia, & arma veſtra accommodabitis, cædendum vobis hoſtem in manibus tradam, & formidabilius, iuuantibus Diis, hodie Turcarum genti nomen atq; ingeniũ Epiroticũ efficiam, quã vlla forſan auorũ noſtrorum memoria ſit auditũ. Non ipſe me, non fallo fallo vos. Si polliceri quippiam poteſt in rebus humanis, iſthæc polliceor, & in me recipio. Melius tamē fieri hæc, quã dici volo. Interim ne tempus cupiditate iſta loquendi, & inanibus fabulis conteramus, qua nulla maior iactura militi, ſinguli ſingula muniendæ prouinciæ, ac hoſtis expectãdi munia capiamus, nihil impero ipſe aliis, quod mihi ipſi non imperem. Nihil recuſo, vel ſordidum, quod è di-

Occulta Tyranni conſilia.

Bonum eſt timere omnia, vt nihil timeamus.

Militi temporis iactura magna.

Digitized by Google

gnitate & vtilitate omnium cenſeatur futurum.

Argumentum.

Ottomanus valde confuſus, victoria obtẽta à Caſtrioto, neq; totis viribus, propter Vngarica bella, audens Epirũ ingredi, nec conſultũ putans modicũ militem ad cuſtodiam & defenſionẽ mitti, volensq; ſuũ Sanzachũ militem optimũ cum reliquis captiuis liberatum, miſit 15 aureorum millia petita pro vnius libertate, 40 pro reliquis, cũ illa adiuncta cõmiſſione, per Meſlit ablegatũ, vt Sanzachus iam liber cum Epirenſi moderatè tamen de pacis conditionibus ageret. At Epirenſis pecuniã accepit, aliquos etiam humaniter & gratis dimiſit, pacem cum Turca conſtanter reſpuit, inducias tamen dedit, donec Legatus hæc referre poſſet Tyrãno: interim per omnẽ Chriſtianitatẽ quaſi, principibus ſpolia cum equis & captiuis diſtribuit.

Scanderbeg reſpuit pacem cum Turca.

Non, ea, inquit, ratione toties aduerſis etiam etiam meis rebus fœdera à vobis petita contẽpſi, vt nunc ſecundis acciperem. Sed neque ita oblitũ me conditionis humanæ, ac inconſtãtiæ ſuæ hæc qualiſcũq. eſt, proſpera certè fortuna mea eo prouexit, ac inanes tanta ſpe inflauit ſpiritus, vt vel perpetuam eius poſſeſſionem ſpondere audeam mihi, vt tam inſolentem amicitiæ veſtræ contẽptorem futurum ſemper confidam. Mutare poterit hæc fallaces ſpiritus, & petitores nos forſan ſordidioris apud vos pacis efficere. Tamen quicquid occulta rerum ſemina, & abſtruſus fatorum

tum ordo homini paret, non ideo quicquã hodie ex priſtina pertinacia animorũ mutam⁹. Fœdiſſimum omne amicitiæ genus vobiſcũ reputamus, ſtantibus tot vndiq; Chriſtianorum iniuriis, tot cladibus, ac ſanguine adhuc recenti, quo Græcia iam omnis ac Hungaricum ſolum madet. Sic ne Peloponneſiaci imperii iacturam hodierna pace compenſabimus? Sic & nouam Belgradenſem victoriam, ac Hungaricam gloriam, ignauis vobiſcum induciis dehoneſtabimus? Habeat quæ poteſt ipſe Mahumetes fœdera, nos armis, ferroq; captam ſemel pacẽ, & ocium quæremus, præſertim quod non ſolæ nos iniuriæ, ac perfidia veſtra, ſed natura potius quædã hoſtes vobis fecit, ſempiterniſque contra ſe inuicem armauit odiis. Gentiles vobiſcum ipſe, ac hereditarias quaſi inimicitias exerceo, & domeſtici potius ſanguinis, ac meæ ſimul & Epiroticæ ſeruitutis vltionem, quam nouam gloriã vllam, de vobis quæro, nunquam ſatis finem laboribus hiſce, & periculis facturus, donec vel priſtinum ciuibus meis ſtatum, vel inuiſum vobis ſpiritum tradam.

Fœdiſſimum eſt amicitiam inire cum Turca nõ deſiſtente Chriſtianos affligere.

Chriſtianus Scãderbegus.

Argumentum.

Expectat Caſtriotus, quid probaret quid improbaret Tyrannus quod per Meſſit fuit renunciatum: & ecce Hamur & Sinan veniunt miſſi à Barbaro, cuique eorum 10 equitum, 4 peditum millia demandata, vt Epirotica arma fatigarent, non hoſtem laceſſerent. Cum autem Hamus intelligeret ſe armis non multũ profuturum, donis & verbis pacẽ importantibus cõtẽdit virũ inuictũ vincere. ſed inania omnia, munera accepit, reddidit æquiualẽtia, & Tyranni fœdera reſpuit.

Digitized by Google

Caſtriotus reſpuit Tyranni fœdera.

Non ea, inquit, Mahumetis vel fides, vel officia in nos ſunt, vt audire quippiam de amicitia eius æquis auribus poſſimus. Accepta eſt à nobis nuper legatio, poſtulata eius audita, & quibus viſum eſt mihi cõditionibus pro honore, & vtilitate Epirotici imperii appoſitis, ad eũ remiſſà. Reſponſum expectauimus: neque enim (quod ad alia attinet) cogi cuiuſquam voluntas poteſt. Arma interea depoſuimus, quouſque ea quæſita hinc inde fœdera in ſuſpenſo ſtarent, ſed contempti ita ab illo fuimus, vt neque reſponſo ſaltem, quale hoſtem oporteret, dignos eſſe cenſuerit. Quare, quo ad publicæ concordiæ iura, nihil diutius te referente ſumus audituri, tibi, ſi quid in tot communibus odiis polliceri hoſti poteſt, fides à nobis, qualem ipſe promerueris, non eſt defutura. Tamen quod pertinet ad compeſcendam laſciuiam militarem, & aſſuetas prouincialium noſtrorum incurſiones, nihil ipſe polliceor tibi, vel rei vllius periculum in me ſuſcipio. Neque enim genus vllum publici fœderis vobiſcum, quod ſemel contemptus contempſi, admittit animus. Ardor duntaxat ille vltionis tui comitate, ingenii fermè reſtinctus reſedit. Publico odio nihil adimitur, tibi priuata hæc neceſſitudo, ſi quid forte vel temporum, vel fortunæ varietas, parauerit, multũ eſt & decoris fortaſſe, & commodi allatura.

Voluntas nõ cogitur.

Argumentum.

Intereà temporis Alphonſus rex Arragonum,

Caſtrioti

Digitized by Google

Caſtrioti intimus & ad omnia amicus paratiſſimus mortuus eſt, vnde ad Ferdinandum filium conſolatum, ſuos legatos mittit, vnaq; mandat, & Ameſam qui ab illo miſſus prius fuit Alphonſo, vt ibi in cuſtodia arctiſſima detineretur, in Epirum reducerent, qui reuerſus reconciliatus eſt patruo ex integro. Hic autem & gratias agit immenſas & conſilium de liberanda vxore & liberis proponit, quod approbat Caſtriotus: verumtamen à Tyranno ſublatus eſt veneno Ameſa, & inter Turcam & Scanderbegum præter nomen ſolum, effectus omnis publicæ pacis vigere cœpit. Ameſæ hæc eſt oratio.

Sermo Ameſæ ad Scanderbegum, de vxore & liberis.

Salutis tu, inquit, noſtræ rationem, nullo meo merito, ſed ſola patientia tua habuiſti, æquũ eſt me quoque vitæ parcere aliorum, ne dum nimio ſalutis & dignitatis meæ ſtudio liberalitatem amplector tuam, hodie hoc beneficio tuo illos perdã omnino, quos ſatis olim perfidia mea perdidi. Eſt infelix atque innoxia vxor apud Mahumetem, ſunt paruuli, atq; ignaui liberi noſtri, viuunt tamdiu hi, viuentque, donec ſuum me apud te viuere Tyrannus credet. quum abalienatum ſibi præſenti beneficio, & vitæ liberalitatiſq; munere ſentiet, diſcindet protinus, diſtrahet ferus creditor inane fidei noſtræ pignus, & dabit innocens ſanguis paterni ſceleris pœnas. Fallendus eſt igitur arte aliqua Ottoman⁹ nobis, vt ſeruẽ interim id pignus, donec redimere prorſus poſtea oblata occaſione poſſim. Arripiam fugam ego hac nocte ex Croia, velut fractis, te inuito atq; igna-

ro, carceribus, fugiamq; ad Mahumetem omni ſimulatione, atque diſſimulatione veteris in eum animi, fideiq;, nihil omittens vel in audiendo, vel in dicendo de tuis rebus apud credulum Regem, quæ antea meliore noſtra apud eum fortuna cõſueueram, vt adempta illi omni ſuſpicione, ſi quam propter captiuitatem meam, & diuturniorem apud te moram contraxiſſet, aufugere denique ab eo cum tota familia poſſim. Adiuuabis tu quoque multum hanc rem, ſi grauem moleſtiam quandam ex ea fuga noſtra publicè oſtendes, atque culpam eius, cuſtodibus carcerum, (vt ſolet) appoſita criminatione obiicies. Interea tamen temporis donec apud Tyrannum ſtabimus, in expectanda reditus noſtri occaſione, exploratoris, ſpectatoris loco erimus tibi, nihil molietur, nihil apparabit aduerſus te hoſtis, ſcientibus nobis, quod aures, quod iudicium tuum lateat.

Reſponſio Scanderbegi.

Cum vitam, inquit, & reliqua vitam ornantia conceſſerimus Ameſa tibi, nihil prohibemus, qua vtiliore poſſis eam ratione accipere, atque ſeruare ſimul eos, qui te ſalutis, ac libertatis ſuę debitorem non iniuria poſſunt per omnia ſecula poſcere. Ito, perge, accipe tempus, rationemque, quæ potior videtur tibi, & corrige te ipſum tandem, donec ſatis & ad emendandum & corrigendum ſupereſt temporis. Nos omnia credimus tibi, & probamus hoc conſilii genus, neminem falles Ameſa, decipies neminem præter te ipſum, ſi Barbari fidem & conſuetudinem diutius ſequeris, quũ par ibi diſcrimen corporis, & animæ tuæ,

tuæ,& tuorum verſetur. Quandocunque venies, gratius es nihil facturus,& idem erit apud nos tibi fortunæ & dignitatis locus.

E LIBRO DECIMO.

Argumentum.

ALphonſo rege Arragonum mortuo,ex Gallia Ioannes Dux Renati Regis filius,cum ingenti exercitu regnum illud hereditario quodam iure ad ſe deuolui prætendens, ſpem omnem imperii Ferdinando regi extorquere contendit, eo quod Alphonſus nominatiſſimus ea ætate princeps à Ioanna Regina duntaxat adoptatus fuerat,poſt hæc Renatus: ipſe vero Ferdinandus filius fuiſſet, non legitimus, neque populo acceptus,Reguliſque charus, bellicis tamen rebus inſignis & Apoſtolica authoritate poſt teſtamentũ in Imperio confirmatus. Ideo in agro Sarniano pugnatum eſt vtrinque, at victoria penes Iacobum ſtetit, Ferdinandus cum paucis Neapolim aufugit. Pius ſecundus multa conſiderans & auxiliares copias Ferdinando colligens, cum aliis Principibus ad Scanderbegum Legatos mittit, vt properaret cum exercitu ſuo Ferdinandum Regem liberare tutariq; amicum ſuum. Ipſe & propter ſanctam ſedem Apoſtolicam & Alphonſi amicitiam haud vulgarem non inuitus paruit, omniaque diſpoſuit vt debuit, & Raguſium venit, vbi honorificentiſſimè exceptus, donatus in Senatu pluribus diuerſiſque muneribus, & in concione laudatus eſt, à Dauide Raguſinorũ ſcriba, qui virtutes ſuas cum laude recenſuit, vt illum ad prædictam defenſionem alliceret.

Digitized by Google

Dauidis Raguſinorum ſcribæ, laudatio Scanderbegi.

Neſcio quod hodie, Scanderbege Princeps illuſtris, vrbi noſtræ, & populo Raguſino clarius, fulgẽtiuſq; ſydus, irradiantiorq; ſtella, præſẽti⁹ numen, propitiusq; tuo benigniſſimo aſpectu, tuaq; præſẽtia exoriri, apparereq; potuerit. Verè hodierna die, qua vrbem noſtrã inuectus es, omnia nobis clara, omnia lucida, omnia læta atq; proſpera euenêre. Cœlum iam obſcuratum, obnubilatũq; ſerenum, lucidum, atq; perſpicuum tuo cõſpectu factum, redditumq; eſt. Terra quoq; ipſa te ingrediẽte, gaudere, lætari, atq; iubilare viſa eſt. Ciues omnes, cunctuſque populus te tanquam DEVM, & numen quoddam cœleſte conſpicere, atque intueri viſi ſunt, læta nobis vndique iucunda atque feſtiua omnia perſtrepere, perſonareq; audita ſunt. Verè nos, vrbemq; noſtrã, lares atq; penetralia, veluti ſolis ſplendidiſſimus radius illuſtrâſti, illuminâſtiq;. Nam vt primũ littoribus noſtris te applicuiſſe nunciatũ, omnes ciues, ſenes, iuuenes, virgines, mulieres, adoleſcentes, pueri, ſani, languidi, & infirmi, ad te videndum, tuoque conſpectu, & præſentia perfruẽdum, certatim conglobatimque accurrerunt, nomenque tuũ, Princeps Sereniſſime, non tantũ hîc, & in Epiro, verum etiam per vniuerſam Italiam, concupitum, exoptatumque eſt. Quid plura? Te DEVS optimus maximusq;, rerum omnium creator & moderator in terris miſiſſe creditus, vt non ſolum in Epirum, & Macedoniam patriã illam tuam, magnorum Regum, atque Principum inuictiſſimorum ſedem & altricem, verùm etiam

A iubilo publico.

A concurſu publico.

Epirus et Macedonia magnorum Regum & principum ſedes.

Dau-

Digitized by Google

Dauniam, Italiamque, omnium virtutum, & bonarum artium Reginam atque inuentricem, decorates illuſtraresque, protegeres atq; defẽderes. Ecce iam nomen tuum, Princeps inuictiſſime, vbique euolat. Ecce te omnes in auxilium & defẽſionem inuocant, te aſſertorem, protectorem, & liberatorem appellant. Ecce Reges & Principes orbis terræ in ſui tutelam & ſubſidium te implorant. Ecce nunc Pius ille DEI Vicarius, ac totius orbis caput & Princeps, cum Sfortia Mediolanenſium Duce, & Ferdinando Siciliæ Apuliæque Rege, oratores ſuos ad te mittunt, vt in eorum auxilium, & Italiæ liberationem, acceleres atque feſtines. O felix patria, quæ te talem & tantum virum produxit. O felices parentes, qui te genûere. O felices proceres, & commilitones, qui te ducem, te rectorem, principem, & Imperatorem ſequuntur, qui tanto Rege gaudẽt, vtuntur, fruunturque. Ibis ô Rex tremẽde & inuicte in Apuliam. Ibis ô lux & decus Albanæ in Italiam, liberabis eam, vinces hoſtem. Viciſti iam Amurathem illum Turcarum Regem potentiſſimum, qui toties Hungaricam ferocitatem & potentiam profligauit: viciſti Mahumetem eius filium, qui tot Reges, tot duces & principes, tam ſuæ ſectæ quam Chriſtianæ fidei ſuperauit, qui tot regna & imperia ſubegit, qui toti orbi timor fuit. Cepiſti, obtruncâſti, profligâſti tot eorum duces, tot principes, & Imperatores. Tu n. ſolus Turcarum timor, tu ſolus Turcas vincere nôſti. Ibis felix inuictiſſime Princeps, felicior redibis. Non ſic Alexander tuus Epirotes, nõ Pyrrhus ille Epirotarũ rex, fulmen, bel-

Nomen Scãderbegi.

Principes orbis.

Pius II.

Italia.

Patria.

Parentes.

Milites.

Amurathes victus.

Mahumetes.

Digitized by Google

lique artifex, victores ex Italia rediêre, quemadmodum tu potens, & generoſe rex, victor felixq; in patriam redibis. Ecce populus, & ciues tui Raguſini tibi arã conſtituunt, ecce te tanquã DEVM, & numen colunt, venerantúrque. Ecce pro te, vt victor & incolumis redeas, preces iugiter ad DEVM effundere parati. Ecce tibi vrbem, familiam, liberos, quicquid habent, poſſident, ſeque totum denique in mancipium dedunt atque tradunt.

Raguſinorũ gratitudo.

Argumentum.

Vniuerſa claſſe & exercitu inſtructo, Paulus Angelus Dyrrachinus Archiepiſcopus, qui omniũ laborum, periculorum, & conſiliorum ſocius, & particeps fuit Scanderbego, ad ciues & populũ Raguſinum gratias exoluens in hunc modum elocutus.

Oratio Pauli Angeli Dyrrachini Archiepiſcopi ad ciues & populum Raguſinum.

Credo equidem, Patres conſcripti, ciues optimi atq; præſtantiſſimi, nullo humano ingenio, ſed diuino potius, vrbem hanc, & mœnia fundata fuiſſe, vt vnicuiq; mortaliũ in ſumma eſſent admiratione. Quis enim vnquam tam eleganti fretum ſe putarit ingenio? Quis eâ doctrinę copia? Quis tanta eloquentiæ, vel arte politus, vel natura præditus? vt eius laudes, non explicare, ſed concipere tantum aut valeat, aut audeat? Raguſina enim vrbs, quæ alio quoque digniori nomine Epidaurum dicta eſt, quaſi ciuitas ſuper omne aurum, immò omni auro dignior excellentiorque, verè, rectèque Epidaurum appellatum: nam

Raguſina vrbs Epidaurum dicta & laus ipſius.

Digitized by Google

nam quæ vrbs noſtra ætate, quæ ciuitas huic comparari poteſt? Ea enim cunctis opibus; ac diuitiis plena refertaque: hæc optimis moribus, & virtutibus ac diſciplinis prædita. In ea Senatus ampliſſimus, Reſpublica florentiſſima, patres cōſcripti, & ſenatores, maieſtate quadam auguſta, & venerabili, qui cum omnibus gentibus & populis amicitiam, pacem, atque concordiam perpetuo ſeruare nouerunt. Quid enim per DEVM immortalem vrbibus pace melius, iucundiuſve? Præterea hic artes omnes liberales, Philoſophia, Theologia, Leges, cæteræque artes, & diſciplinæ vigent. Sed quid potiſſimum de naui factiua, de mercatura (pace enim cæterarum vrbium & ciuitatum dixerim) cum quibus vrbs veſtra non cōtendere tantummodo, ſed illas etiam longe ſuperare poteſt. Nam quæ maria Raguſini mercatores nōn nauigant, quas terras ii non permeant, quæ loca tam abdita atque remotiſſima, ad quæ non accedant atque penetrent? Quid igitur vrbe Raguſina nobilius? Quid clarius atque præſtantius? quæ nulli ſubdita neq; obnoxia, legibus ſuis viuit, moderaturque. Hinc mare, inde terram habet, agro ſatis feraci, & bene culto atque amæno fruitur, inſulas, ſcopulos, in quib. omnis amænitas atq; cultura reperitur. Oppida munita cum ſalinis, portu ſatis tuto accommodatoq; vtitur. Sed quid de pietate & miſericordia veſtra in naufragos, profugos, exules, pauperes, ac mercatores dicam? Quid plura de vrbe Raguſina, niſi id quod de Roma iam olim dici conſueuerat, Aſylum eſſe mortalium & patriam, parique modo nunc de vrbe Raguſina dicendum: *Raguſinum altera Roma.*

Eam eſſe portum tutiſſimum, confugium, & receptaculum omnium mercatorum, diuitum ac pauperum, ſcholã & magiſtram omnium virtutũ, exemplar, & lumen bonorum morum, decus & ornamentum totius Dalmatię, Illyrici, Adriatici, Ægeique maris. Ideo dicendum Raguſium, ſiue Epidaurum, ab Epidaurenſibus, diuino quidem nutu hoc in loco poſitum atque fundatum eſſe. Neque forte quis vanus eſſet vates, ſi hãc vrbem veſtram inter cæteras maximas vrbes orbis terrę, altius caput aliquando elaturam prædiceret, & cũ his de imperio, armis, viribus, potentia, virtuteq; certaturam. Sed quid de liberalitate veſtra Patres cõſcripti, de magnificentia & humanitate dicam? Quis enim vnquam mortalium ciues egregii, & præſtantiſſimi, tot & tanta præclara opera, totq; beneficia veſtra in nos, dignis ſatis extollere laudibus poſſit? De quibus mihi tacendum ſatius puto, quam pauca dicere, vel ea frigidè laudare. Quia quanto plura de his proferrem, eo maiora mihi proferenda eſſent, crederem equidem mihi potius diem quam materiam defuturam. Verũ tamen ne omnino ingratus videar, pro veſtra in nos munificentia, ac liberalitate, vtcunq; & quaſcunq; valeã, poſſimue, pro inopia, ac ingenii mei imbecillitate gratias agam, referre enim minimè poſſum. Itaq; in primis tuæ ſerenitati, Princeps illuſtriſſime, tuoq; ſublimi conſilio, benigniſſimoque Senatui, atque Reipublicæ infinitas ac immortales ago gratias. Deinde vobis ciues egregii atq; præſtantiſſimi huius almæ atque magnificæ vrbis: poſtremò vobis omnibus cuiuſcunque generis gradus, & conditionis, quibus polliceor,

DEVM

Digitized by Google

DEVM teſtor, fidemque meam obſtringo, quod ob veſtra in nos beneficia collata, voſque, nomenque veſtrũ, vrbiſque ſemper, & quoad vixerimus, & nomen Epiroticum durabit, animis, mẽtibus, & cordibus noſtris, oſſibuſque medullitus fixa inhærebunt, & in archiuo, viuoque lapide ſculpta atque inciſa, ſemper apud nos permanebunt. Quæ nullus vnquam caſus tollet, aut aliqua ætas delebit, noſq; filiis, ac nepotibus noſtris, iique filiis ac nepotibus ſuis, ea referent atque prædicabunt. Quamobrem in præſentiarum DEVM ſummum optimumque, qui omnium benefactorum ac bonorum operum retributor optimus eſt, exoramus, obſecramuſque, vt ipſe vobis pro tot ac tantis veſtris in nos beneficiis condigna merita, & æterna præmia retribuat atque condonet, Vos, regnum, imperium veſtrum, vrbem, Senatum, Rempublicam, liberos, opes, familiam, nomen veſtrum, perpetuo conſeruet, corroboret, conſolidet atque confirmet.

Argumentum.

Scanderbegus ordinatis omnibus, quę ad tantũ exercitum vltrò confluentem, commeatum & apparatum neceſſaria iudicauit, iam traiecturus è prætoria naue, ſilentio per præconem facto, ante omnia DEVM in auxilium implorauit, quod hoc bellum pro gloria ſua, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ & Italiæ libertate geſturus ſit, poſt quem Archiepiſcopus ſacrum celebrauit & feliciter diſceſſum fuit.

Digitized by Google

Deprecatio Scanderbegi ad Deum antequam ſolueret.

Domine IESV CHRISTE, inquit, fili DEI viui, qui ad dexteram ſummi patris omnipotentis in gloria ęterna ſedes, qui ex nihilo cũcta à principio creâſti, eaq; nutu, & imperio tuo, regũtur, & moderantur, qui ab ęterno tuã ſanctiſſimã fidẽ Chriſtianam præelegiſti, tuo pretioſiſſimo ac ſanctorum Martyrum, Apoſtolorumque tuorum ſanguine, eam miro ordine fundâſti, & per vniuerſum terrarum orbem dilatâſti, ampliaſtique, cui PETRVM beatiſſimum & ſanctiſſimum vicarium tuum, Principemque Apoſtolorum, eiuſque ſucceſſores conſtituiſti, quibus omnem poteſtatem ligandi & abſoluendi, tam in cælo, quam in terra, tribuiſti, donâſtiq;: quorum monitis & mandatis mortalibus omnibus, Chriſtianis præcipuè tuis, & præelectis mandâſti, iuſſiſtique, vt obedire, & fidem tuam Catholicam, & Eccleſiam Romanã totis viribus, & ad ſanguinem vſque tutari atque defendere deberent. Eorundemque iuſſibus atq; præceptis, ego ſupplex & humilis tanquam indignus de eorum grege, hanc expeditionem & prouinciam humeris meis libenti animo ſuſcepi vt Eccleſiam tuam ſanctiſſimam, vrbem Romanã, fidem Catholicam, & Italiam ab impugnatoribus & hoſtibus, te duce, te rectore, protegerem, atq; pro viribus defenderem, liberaremq.. Itaq; Pater omnipotens & miſericors, colende, tremende, inuoco, deprecorque, vt ceptis meis annuas, & dexteram, brachiumq; tuum mihi porrigas, & emittere digneris Michaëlem Archangelum, ſanctiſſimum bonorum nuncium atque miniſtrum tuum,

tuum,qui ſit mihi propicius, mecumque die noctuque cohabitet, (eſt enim mihi venerandus) vires,robur, fortitudinem,ſuggerat ſuppetet,atque miniſtret, quo fauſtum felixque mihi ſit iter atq; nauigatio iſta,& ſoſpes incolumiſq; in Apuliã cum vniuerſo exercitu meo traiiciam, fugatiſque hoſtibus,atque profligatis perduellibus,compos voti mei,ſaluus, incolumiſque in patriam, & ad lares meos victor, ſpoliis decoratus, præda onuſtus,triumphans reuertar.

Argumentum.

Scanderbegus paucis diebus, impeditus licet aliquantulũ tempeſtate oborta, ad vicina Apuliæ feliciter cum exercitu ſuo appulit & quærens quæ eſſet terra proxima quam videbat, audiuit, eſſe mõtem S. Angeli,ideoq; dixit: Placet, huc dirigite naues, eſt enim mihi Archangelus Michael ſẽper venerandus, qui vt in conſpectu terra fuit, DEO gratias egit quod bono ſuo ſociorumque Apuliam viderit, & breui temporis ſpatio terræ applicuit, vbi poſteà ipſe cum Archiepiſcopo & quibuſdam militibus deſiliens è naui, ſpeculatores præmiſit vt ſicubi hoſtes viderent, illi renunciârent,qui ad ad eum reuerſi, non procul abeſſe nunciârunt.Ibi ſumptus cibus, & copiæ omnes in terrã expoſitæ ſunt. Verum cũ Dux Ioannes,vna cũ Comite Iacobo, vidiſſent Scanderbegũ tã ingenti inſtructoque exercitu in Regis Ferdinandi auxilium veniſſe, obſidionem deſeruerunt, & cum copiis ſuis fere ad 30. millia paſſuum procul inde ſecedentes, caſtrametati ſunt. Intereà Ferdinandus videns, ſe ab obſidione liberatum & hoſtẽ iam diſceſſiſſe, præ gaudio vrbem egreſſus, Scanderbego obuiã proceſſit,præmiſſiſq; mutuis

Digitized by Google

amplexibus, congratulationibus & lachrymis, ingẽti omniũ applauſu Baretim ingreſſi ſunt. Tandẽ altero die prædatum cum quibuſdã copiis ſuis agrum eorum, qui ad hoſtes defecerant, proficiſcitur, & magna cõuecta præda Baretim reuertitur, quam omnem inter milites ſuos & oppidanos diuidendam conceſſit: ad noctem verò in concionẽ vocat omnem militẽ, & ad pugnam ſic accendit, ad victoriam ſic exhortatur.

Exhortatio Epirenſis ad ſuos pro victoria.

Memini me aliquando, viri fortiſſimi, & cõmilitones mei ſtrenuiſſimi, audiuiſſe, Bellizarium illum ducem & Imperatorem Byzãtiorum, cum in Belgas ſiue Anglicos expeditionẽ ageret, & magna claſſe aduerſus eos proficiſceretur (quos etiã obtinuit) vt primum copias ſuas in terram expoſuiſſet, naues omnes incendio cõbuſſiſſe, arſiſſeque, ne forte milites ſui ſpe & commoditate earũ detenti, animum redeundi in patriam haberent, & pro victoria conſequenda totis viribus, & ad ſanguinem vſque minime pugnaturi, victi nõ victores eſſent, quod quidem milites mei amantiſſimi haud abſimile valde nobis ab his hoc tẽpore contigiſſe clara luce intueor. Nos vero procul à domo, à patria, trans mare, in hoſtili terra, inter omnia inimica, infeſtaq; ſolo alieno, omni ſpe ac commoditate ad propria redeundi deſtitutos penitus eſſe, in eoq; loco res noſtras ſitas, vt an maneamus, an redeamus hinc, deliberare minime poſſumus, cũ præter equos, arma & animos, armorũ memores, nihil nobis relictũ ſit. Quinimò ſalus vitæ nobis adẽpta eſt, niſi de hoſte præclarã inſi-

Ab exemplo inſigni.

Rationes vincendi.

Digitized by Google

inſignemq; victoriã reportemus. Sed bono quidem ſimus animo milites, cum diuino nos nutu, ac voluntate huc omnes cõueniſſe videam, quo Chriſti patrimoniũ, domumq; eius, Eccleſiam, ac ſedẽ ſuã tueamur, atq; protegamus, qui de cœlo nobis victoriã facilem & expeditam mittet. In cuius nomine ac virtute pugnaturi cum hoſte, illum profligabimus, victoreſq; in patriã reduces, & incolumes triumphando redibimus. Cuius rei (haud dubium eſt mihi) cùm veſtram primùm ſolitam virtutem, fortitudinemq; in memoriam reuoco, cùm tot victorias à vobis partas, tot de hoſtibus clades, & ſtrages editas ante oculos propono. Ideo fretus viribus, virtuteque veſtra, humeris meis hanc expeditionem libẽter ſuſcepi, vt pote qui alios longè maximos validiſſimosque exercitus, & copias fundere atque proſternere veſtra virtute cõſueui, quo magis milites mei fortiſſimi ſtrenuiſſimique has paruas copias, hunc debilem exercitum & hoſtem in fugam conuertetis, atq; profligabitis, qui (vt vidiſtis) ad nomen ſolum noſtrum priuſquam nos viderit (vt ita dixerim) manusq; vobiſcum conſeruerit, fugam arripuit, & obſidionem deſeruit. Reliquum eſt igitur milites, vt ipſum timidum, & iam fugientẽ inſequamur. Sed aduertite quæſo, quod ſi forte hoſtis iſte, timidus atq; imbecillis, nos expectare velit, manuſque nobiſcum conſerere, (quod non credo) velit, ei in primis illudamus, & leuibus excurſionibus, aſſiduiſq; hinc inde prælijs, atq; crebris infeſtationibus ludificemus, illumq; feſſum omnino reddamus. Quo facto, tunc aut internecioni (ſi placuerit) dabimus aut viuum facile capi-

Quare pugnandum.

In Dei nomine pugnandum.

Ab hoſtis fuga.

Digitized by Google

emus. Eſt enim is graui armatura grauiq; onere, & ſarcina præpeditus, atque armatus, equos habet cataphractos, qui nec ad nos perſequendum ſunt habiles, nec ipſi ad fugiendum ſunt apti. At vero nos omnes (vt cernitis) tum armis expeditiſſimi ſumus, tum equos citiſſimos velociſſimoſq;, & ad omnia promptiſſimos habemus. Proinde commilitones mei amantiſſimi, ſtrenuiſſimique, quilibet veſtrû ſe accingat, arma, tela, equos, cæteraq; ad pugnam neceſſaria præparet, quia DEO duce, craſtina die in hoſtem egrediemur.

Argumentum.

Scanderbegus leui primum certamine tentauit Gallos, poſtea tota acie pugnauit, & feliciter, vt Comes Iacobus Piceninus rogaret Scãderbegum publicè, videns in ſua manu iam quaſi eſſe victoriam, vt receptui caneret, quod & ipſe ſe facturum promiſit, & ſic ficto ſimulateque nec minus doloſe, Albanum Principem, ad cuius conſpectum primo quidem obſtupuit, rectaque tum ad Epirenſes quatuor armatorum militum acies captas duci aduertit, erant enim circiter centum, adorſus eſt.

Oratio Picenini ad Caſtriotum.

Scãderbege, Princeps illuſtriſſime & generoſe, video (quod & pariter admiror) præfectos & milites tuos contumaces tibi eſſe, & rebelles, valdeq; irreligioſos. Hi enim (vt nôſti) poſt edictum noſtrum, quod pariter vno eodemq; ore atque cõſenſu fieri iuſſimus, vt per omnia hinc inde caſtra milites à pugna deſiſterent, acies has meas, & milites edicto noſtro illico libenti animo paren-

tes

tes aggreſſi perturbârũt, oppreſſeruntq;, & ſumma cũ ignominia dèdecoreque, eos ad te pertraxerunt, quod valde iniquũ atq; iniuſtum, & contra fidem atque decorem tuum mihi eſſe videtur. Nihilominus ego tũ fidei tuæ, tum virtuti plurimũ confiſus, te enim ſemper magnifeci, inuictiſſime Princeps, quod fidem tuã & promiſſa ſemel mihi præſtita (vt quemq; Principem & magnanimum virum decet) te nunc quoque ſeruaturum non deſpero. Quãmobrẽ Scanderbege, Princeps generoſiſſime, peto abs te, vt has meas acies, & milites; quos tui duces, & præfecti huc ad te contra ſacram militiæ diſciplinam tanquam captiuos trahunt, impunè & incolumes dimittas, mihique armatos reſtituas. Quo in hoc quoque ego fidem tuam, animi magnitudinem atque liberalitatem, quam de te ſemper Princeps generoſiſſime prædicare audiui, nunc oculis videam, clareque perſpiciam.

Cui Caſtriotus reſpondit.

Non poſſum equidem Comes Iacobe non admirari, te virum clarum & illuſtrẽ, iſta non minus leuia, quàm ab omni prorſus veritate aliena, vel crediſſe, vel dixiſſe, quod milites mei & duces poſt edictum noſtrũ tuas acies inermes, & nihil tale timentes, violata fide, præter ſacræ militiæ cõſtitutiones aggreſſi oppreſſerint, maximoq; dedecore atq; ignominia ad me pertraxerint. Nam vidiſti (nec inficiari potes) vt primũ conuenimus milites mei & præfecti, priuſquã edictum noſtrũ deponendi arma, & ceſſandi à pugna, ad vniuerſũ exercitũ perueniſſet, tuas acies, quas fortiſsime pu

Digitized by Google

gnãdo deuicerant, ad me (vt iam vidiſti) perduxerunt, quod an adeo iniuſtum tibi videri poſſit, non ſatis ſcio. Nam ſi per totam ferè diem (vt dixiſti) pugnatum eſt à nobis, quo nam pacto fieri potuit, vt tam breui ſpacio edictum noſtrum ad omnes caſtrorum partes vbique peruolauerit? Et adhuc amplius quod magis me mouet, quòd milites, & præfecti tui videntes acies meas, & armatas, & pugnantes, ipſi arma depoſuerint, & à pugna ceſſauerint. Quę dum (vt dicis) religioſiſſimi ſcilicet homines, & mandatorũ tuorum obſeruantiſſimi eſſe malunt, turpius oppreſſi in captiuitatẽ traherentur, an inuiti potius belli ſorte ſuperati victoriæ ceſſerunt, & ſeruitutem meritò ſubierunt. Præterea quod milites noſtros contumaces & irreligioſos appellas, ſane eſt mirandũ. Siccine igitur ego cũ iis ipſis, & pauciſſimis quidẽ quandoq; (abſit temeritas verbo) tot Barbarorũ & Turcarum validos exercitus fudiſſem, & tot duces eorũ fortiſſimos, & Principes conuerſos in fugã cepiſſem, ſi iſtiuſmodi eſſent, quod diuino certè auxilio, nulla virtute, nullo ingenio humano effici potuiſſet. Nam quod ad obedientiam & ordinem militarem attinet, illud auſim dicere me ductorem, & commilitonem ſuum magis etiam ab eis timeri, quàm ipſi à vobis. Propterea ſi de legionibus iſtis & militibus ita inſignem facilemq; victoriam conſecuti ſunt, nihil eſt quod eos accuſes, nihil quod de me conqueraris, ſed tũ belli fortunæ, tum imbecillitati, atq; tuorũ ignauiæ imputes, liberalitatem tamen meam, & animi magnitudinem, quam (quæ eſt ingenii tui bonitas) mihi tribuis, hodie non deſiderabis.

Quod

Digitized by Google

Quod enim acies iſtas tuas, quæ meritò nobis iure belli, & captiuitatis ceſſerunt, cupis, vt gratis, & incolumes tibi reſtituã, atq; donem, nihil fruſtra petieris. His enim quibus ſuperſtitibus in bello eſſe contigit, ego nec vitam, nec libertatem eripere conſueui. Memor præterea illius egregii & præclari facinoris, quo Pyrrhus ille meus Epirotarum Rex in Romanos vſus, qui cum eorũ exercitum in his campis acriter pugnando profligâſſet, captiuos omnes, quos ceperat (vt magni & generoſi animi erat) dono, gratiſq; miſit, atq; cõceſſit. Eius ſane præclarum dictum illud ad Romanorũ legatos extat, qui ad ipſum pro redimendis captiuis venerant: Nec mî aurum poſco, nec mî preciũ dederitis, Nec cauponãtes bellũ, ſed belligerãtes, Ferro, non auro, vita certemus vtriq;, Vos ne velit, an me regnare hera, quidve ferat ſors, Virtute experiamur, & hoc ſimul accipe dictũ, Quorũ virtuti belli fortuna pepercit, Eorundẽ me libertati parcere certum eſt. Dono, ducite, doque, volentibus cum magnis Diis. Duc proinde tu quoque captiuos tuos gratis potius, quàm aliquo iure cauſę, Princeps nobiliſſime, te petente cum Deo optimo maximoque. Sat enim mihi eſt illos ferro viciſſe, quibus iterum Deo iuuante, virtute, fortitudine militum meorum me potiturum haud animus deeſt.

Pyrrhus Epirotarum Rex.

Victos dimittit & vincẽdos ſperat.

Argumentum.

Piceninus die altero, in conſtituto loco expectans Caſtriotum, vt illũ ſpe colloquii per ſuos in inſidiis poſitos caperet vel trucidaret, quod ille per

Digitized by Google

A militum ſuorum rebus prius & claregeſtis.

quendam ex hoſtibus audierat & Piceninum non tantum fœdifragum vocabat, ſed die ſequẽti ad certamen apertum prouocabat, nocte cum ſuis procul receſſit, ſciebat.n. Epirenſem nocturnas ſæpe moliri irruptiones, & ſtuduit præoccupare montem Segianum. Nam (vt fama ferebat) qui montem illum & tumulum cepiſſet prior, ille erat futurus in acie ſuperior, cum propter loci opportunitatem ad bellum peragendum proſequendumque, tum rerum omnium maximam commoditatem. Vnde Iacobus ſuos de præteritis rebus benè geſtis laudat & ad maiora extimulat, licet promiſſiones effectum non habuerint.

Oratio Picenini ad exercitum ſuum.

Non me fugit milites, quanta ſit virtus & fortitudo veſtra. Nec per ſingula rerum veſtrarum geſta immorari atque diſcurrere nũc opus eſſe videtur, quum omnia mihi manifeſta & in aperto ſint poſita. Verum ne ab alto exordiar, pauca in præſentiarum tantummodo in mediũ afferre de vobis contentus ero. Nonne vos eſtis milites, qui Ferdinandum regem cum copiis [illegible] quo campo collatis ſignis, toties fudiſtis [illegible] profligaſtis, quem & in vrbe Regia Neapolitana, & poſteà in Bareti oppido obſediſtis, & vniuerſo regno Apuliæ, Siciliæque ſpoliâſtis, & expuliſtis. Nonne præterea milites vos ii eſtis, qui exercitus, & præſidia Pii Pontificis, & Franciſci Sfortiæ, ducis Mediolani, quæ in auxiliũ regis Ferdinandi veniebãt, non ſemel tantum, ſed bis in fugam conuertiſtis, obtrun-

obtruncaſtiſq;? Quid ſupereſt igitur, milites, vt & Apuliæ, & totius Italiæ imperium vobis vendicetis? Quis reſiſtet? Quis obuiabit vobis? Ferdinandus rex iam fatigatus à vobis, fugatuſq; arma, & furorem veſtrũ fugiẽs, de imperio iam deſperãs, neſcio quo in angulo hucuſq; latitauit. Nunc vero quia hoc præſidii quod videtis ei allatũ, nobiſcũ bellum non gerere (quia impoſſibile ei) ſed tentare tantummodo contra nos velle videtur. Sed heu miſerrimum & infeliciſſimum hominem, aptum ad fugam potius, quàm ad pugnam, victus ſemper à vobis, nunquam vincet, profligabimus eum abſque dubio cum omni præſidio, ſuppetiis, & auxiliaribus ſuis, delebimus, & ad internecionem dabimus, aut illum (ſi volueritis) captiuum cum omnibus faciemus, vel è regno fugatum omnino, & expulſum deiiciemus. Eſtote itaque milites bono fortique animo atque intrepido, & de victoria certi, quam (vt videtis) in manibus habemus. Vincere enim nos ſoliti, sẽper vincemus. Fata enim vobis Apuliæ regnum iam promiſerũt. Decretum, conſtitutumq; iam eſt milites, hæc omnia vobis à ſuperis euenire. Sed quid Apuliæ tantum? Verumetiam totius Italiæ imperium vobis promitto, vrbes omnes, municipia, caſtella, diuitias habetote, veſtraq; ſint. Vos ô Galli viri fortiſsimi, & fortunatiſsimi, terror & pauor Italiæ, totiuſque orbis. Vbi Romani triũphatores mũdi, quos toties æquo cãpo tota acie sẽper fudiſtis & profligaſtis? Vbi Roma totius mundi caput? Nõne à vobis capta incendio conflagrauit? Omnes Patritios & Senatores in ea trucidaſtis? Vos Chriſtiani, vos Mahumetani, vos oẽs ſectæ, gentes, &

Ferdinandi regis contemptus.

Vincere ſoliti ſemper vincunt.

Decretum permiſſa.

Laus Gallorum.

Præſumptio.

Digitized by Google

Barbaræ nationes ſummoperè verentur, timent, & ad nomen tantū veſtrum & famam fugiunt. Vos bellatores veri eſtis, vos fatales, vos diuini, vobis non ſolum Apuliæ, Italiæ, ſed vniuerſi orbis imperium à DEO promiſſum eſt. Itaque milites bono, forti, & conſtanti eſtote animo. Hoſtes quos videtis (pudet enim hoc vobis referre) nihil penitus timeatis, quos hinc ad modicum temporis interuallum omnes captiuos veſtros fore promitto, aut (ſi vobis placuerit) obtruncare licebit. Eorum diuitiæ, ſpolia, equi, impedimenta veſtra erunt. Hoſtes noſtri, & aduerſarii fugituri potius, quam pugnaturi ſunt. Res cum fugitiuis nobis erit, non cum pugnacibus. Nec hunc Scanderbegum, ô milites, Epirotarum Principem, qui nuper ex Epiro & Macedonia cum ſuis Epiroticis nudis & inermibus militibus contra nos in Regis auxilium huc traiecit, quicquam timeatis, aut exiſtimetis, quia ipſe cum agmine ſuo & militibus primo impetu à vobis fuſus, profligatuſque erit. Sunt enim inermes Epirotæ omnes, & nudi, quos noſtri ſcloponarii, & ſcorpionarii prima fronte & ictu de medio tollent atque proſternent. Sed puto illos potius latituros eſſe, quam pugnaturos, quia conſueti & apti potius hac illac circumcurſare, & diſcurrere, quam pugnare. Res non cum Turcis eis agenda erit, aut cum Aſiaticis mollibus, & effeminatis hominibus, ſed cū fortiſſimis viris, & ſtrenuiſſimis militibus, & indomitis Gallis, qui omnes graui armatura armati ſunt. Equi noſtri Cataphracti omnes. Itaque milites minime perdurare in pugna poterunt, ſed à nobis fugati trucidabuntur, ex quibus victo-

Extenuatio militum Scanderbegi.

Epirotas eſſe latrones non pugnatores.

Comparatio militum utriuſque partis.

victoriam cum triumpho proculdubio reportabimus. Nunc vero Ferdinandus victus expugnatus, ac omni regno deiectus atque priuatus erit, qui tentat tantummodo nunc nobiſcum bellum. Hic eſt eius vltimus conatus. Nihil ô milites ei aſtutiæ ſuæ proderunt. Omnia eius conſilia & auxilia in irritum cadent, huic bello finem imponemus, vrbes, agri, cætera omnia veſtra erunt milites. Vos cum liberis, coniugibus, poſteriſque veſtris hæc omnia perpetuò poſſidebitis. *Ferdinandus contẽnitur.*

Argumentum.

Comes Iacobus Piceninus poſtquam his finẽ fecit properans ad occupandum montem Segianum, illum à Scanderbego iam præoccupatũ inuenit. Ex quo mæſtus Princeps admodum in caſtra reuerſus, de victoria (vt aiũt) diffiſus, Caſtrioto illam adiudicauit. Qui tamen (vt erat callidi ingenii, rerumque militarium peritus,) ad confirmandũ militum animos, cõuerſus ad ſuos inquit.

Exhortatio Picenini ad ſuos.

O ſocii & commilitones mei amantiſſimi, ſtrenuiſſimique, nunquam certe de victoria diffidẽdum, neque deſperandum eſt, nuſquam euentus incertior, quam in bello. Quum totum iſtud, quicquid eſt victoriæ, in incerto ſit, & in manu (vt aiunt) fortunæ. Proinde fortiter & intrepidè incumbamus, in hoſtem irruamus, & cum eo acerrimè dimicemus, vt vel vitæ prodiga virtus, vel belli ſors aliqua nos tandem ſuperiores oſtendat. *Victoria in manu fortunæ.*

Digitized by Google

Argumentum.

Picenin' quávis ſingulari arte aciẽ ſuã inſtruxerat, teſte etiã Caſtrioto & aliis peritis, qui poſtea omnia perluſtrarũt, tamẽ eo die plurimi fuga elapſi, Apulũ ſociorumque cæſa ſupra 4 millia, mille ferè viri capti, cũ ſignis vigintiquinq. militaribus, victores ad mille cecidêre, comes Iacobus cũ duce Ioanne paucis equitibus inter tumultũ elapſus profugit, & errãs hincinde per Italiã, viliſſimo indutus habitu latitauit, donec à Franciſco Sfortia Mediolanẽſium Duce dolis atq; blanditiis pellectus, falſisq; deceptus nuptiis, eius gener factus, moxq; ad Ferdinandũ regem tanquã amicus miſſus, ab eo necatus, diem ſuũ obiit. Dux Ioannes in Galliam reuerſus eſt. Poſtquã igitur omnia in Regis ditionem & poteſtatẽ venêre, & vniuerſũ regnum ac imperium pacatum tranquillumq; effectũ, & omnis timor tumultusq; in prouincia ſedatus eſt, Rex cum Scanderbego, impoſito vbiq; locorũ præſidio firmiſſimo, quo poſt obtentã victoriã triumphantes intrarunt, Neapolim, ouantes poſthac ad regiã vrbẽ ambo reuerſi ſunt. Venerunt Legati Pontificis & Principũ Italiæ gratulatũ cum muneribus, Pius Pontifex 2. etiã dignitates priuilegia & beneficia ſpiritualia promiſit. Sed quia iam annus erat, ex quo Scanderbegus cum copiis & exercitu ſuo in Apuliam traiecerat, volebat in Epirum cum exercitu redire. Tunc Ferdinandus antequam Scanderbegum à ſe dimitteret, conuocatis omnibus caſtrorũ Principibus & præfectis in concionem, ſic eum allocutus eſt, referens à principio omnes laudes illius, ſemper illum poſthac patrem appellans. Cui & præter

ingen-

ingentem auri atque argenti copiam equosque cataphractos cæteraque arma, dona militaria, egregia ac pretioſa, vrbem Trani & duo nobiliſſima oppida hereditaria in regno Apuliç dedit dono, & honorificentiſſime dimiſit, & hic feliciſſime ad ſua reuerſus eſt.

Oratio Ferdinandi plena laudum Scanderbegi.

Etſi vnquam, Scanderbege, Princeps illuſtriſſime, nomini tuo deditus fui, nunc vero in præſentiarũ permaximè tibi deditiſſimus ſum: plura etenim profecto, ac ſupra quam de te dici & prædicari ſolet, ego coram re ipſa & vidi, & iam expertus ſum. Nec mirum, cum tu huiuſmodi progenitoribus, & loco originem traxeris, inuictiſſima ſiquidem Epiro, ſiue Albania, quæ quondam Macedonia dicebatur in qua tot generoſiſſimi & inuictiſſimi Principes, tot fortiſſimi & ſtrenuiſſimi duces, & Imperato[illegible]ti, in ea ſemper floruerunt, qui vel totum terrarum orbem armis acerrime pugnando ſubegerunt, quibus poſtea ſucceſſiue progenitores tui, tuq; inuictiſſime Princeps, diuinitus, & tanquam cælitus demiſſus, ſucceſſiſti, quo tot tantaque præclara, & propemodũ immortalia pro re Chriſtiana gereres. & fidẽ catholicã, orthodoxamq; defenderes, illuſtrareſq;. Quid in primis de te, tuiſq; rebus præclariſſimis, Princeps ſereniſſime, commemorem? quomodo tu admodum puer apud Amurathem Turcarum Principem à parente tuo in obſidem cum fratrib. tuis datus, ab eoq; poſtmodũ præfectus copiarũ creatus, validiſſimos hoſtium exercitus tam in Aſia, quam in Europa fudiſti, profligaſtique. Quomodo tu coram eodem Ottomano Principe,

A Deo datus Chriſtianis princeps.

Ab infantia.

Digitized by Google

Aduellis. à fortiſſimis viris & ſtrenuiſſimis ducibus ſingulari certamine prouocatus, præclaram egregiamque victoriam ſemper reportaſti. Quomodo ingenio tuo ſingulari & prudentia omnes eius inſidias fictas, ac ſimulatas fraudes, quas ſæpe ſæpiusq; in mortẽ tuam molitus fuerat (extinctis tamẽ ille prius veneno fratrib. tuis) fortiſſimè, egregièque ſemper euaſiſti, ac eximia arte illa tua, animiq; inuicti celſitudine vniuerſum regnũ tuũ auitũ, & paternũ, breui tẽporis interuallo è manibus eius extorſiſti, tibiq; præclarè vendicaſti. Quomodo tu tot fortiſſimos, maximosq; exercitus, & innumeras eius copias, parua (vt ita dicã) manu in fugã cõuertiſti, duces & Imperatores cepiſti, & obtrũcâſti ipſũ quoq; Amurathẽ Principem, qui in te, copiis ſuis omnibus & maximis irruerat, tandẽ ad durã, turpiſſimãq; mortem compuliſti. Omitto præterea, quomodo tu ingẽtes munitiſſimosque exercitus Mahumetis Principis, qui tot & tãta mala ac dãna, tot iniurias ac cõtumelias Chriſtianis, & Catholicę fidei intulit, fortiſſimè debellaſti. Tu ille Scanderbege Princeps es, qui tum tua, tũ tuorũ ferè omniũ confeſſione, qui tecũ omnib. expeditionib. & pugnis ſemper interfuêre, ſupra tria millia Turcarũ propria manu pugnãdo ſolus obtruncâſti. Tu es, inquam, Principũ inuictiſſime, quo in re tumultuaria & ſubita promptiorẽ neminẽ, celerioremq; neminẽ vllus vnquã vidit. Ideò te ſępius dixiſſe memini, multitudinẽ imperãtium nullo pacto laudandã, ꝙ propter ſententias varias, & diſſẽſiones, ſæpius Reſpublicæ magnas calamitates paſſæ eſſent, præſertim cùm in bello, req; ſubita maturè facto opus ſit. Nam bellorum neceſ-

Ab ingenio ſuo.

A recuperatione regni paterni.

A victoriis.

Scanderbeg ſua manu 3. millia Turcarum occidit.

A promptitudine ſua.

Multitudo imperantiũ nunquam laudanda.

Belli neceſſitas non expectat humana conſilia.

neceſſitates humana conſilia,& cunctationes nō expectant. Comparare enim ſoles multitudinem imperantium, & vnius Principatum duobus animalibus, quorum alteri plura eſſent capita, alteri verò vnicū tantum, quę cum venatorū iacula fugerent,pariterq; trūcum arboris vetuſtæ ingreſſę, à venatoribus circūdatæ, non inde aliter extrahi poſſent,niſi adhibito igne,incenſoq; trūco. Beſtia cui vnum caput erat, ſubito & feſtinato cōſilio in fugam ſe conuertit, & in locum tutum ſe recepit. At cui plura erant capita, diu cogitans, quo pacto ſibi ſalutem vendicet, igne correpta, ſtatim abſūpta fuit. Idem rei publicæ,ſiue populari frequenter accidere dicis, quæ longo ambitu ſententiarum atque conſiliorum diſtractæ cadunt,labunturq;. Ex quo optimum tibi ſemper eſt,ſi ab vno principe ſapientiſſimo cuncta regerentur. Tu ille, inquam es,cui toties ęquo campo,collatisq,ſignis cum hoſte congredi cōtigit. Verū enimuerò alias quoq; virtutes tuas,inuictiſſime Princeps, taceo, aliaque complura egregia, ac diuina propè facinora,quæ cōmemorare lōgum eſſet, quibus cum omni vetuſtate,vnus ætate noſtra facilè potes cōtendere. Venio tandem ad ea,quæ nuper ipſe oculis meis perſpexi. Nam quum tu, Principum inuictiſſime, omni ſublata mora iſtuc ad nos nauigâſti,cōuolâſtiq;,& hoſtis,qui nos vallo,& obſidione iam cinxerat, nomen tuum tantum audiuiſſet, priuſquàm te vidiſſet, derelicta vrbis obſidione, fugam arripuit, quo timorem de te ſuum cunctis indicauit. Quem tu poſteà perſecutus eximia virtute tua, & ſingulari ſcientia, tuorūq; ducum, & militū incredibili fortitudine,

A ſimili.

Optimum ſi ab vno ſapientiſſimo Principe cuncta regantur.

Scanderbegi nomen terrori.

collatis æquo campo ſignis, iuſto prælio ſuperâſti, profligaſti, inſignemque de eo victoriam & triumphum reportâſti. Me ingenti honore, laude, & gloria in regiam ſedem repoſuiſti, vniuerſũ regnum, & imperium breui mihi pacatũ, atq; tranquillum reddidiſti. Proinde quo fructũ, qua mercede, quo præmio, quo honore quibuſve meritis, tot, tantiſque tuis in nos officiis ſufficiam, non video, vel quonã pacto argumentum aliquod nõ ingrati animi aperiã tibi, nõ reperio. Regnũ itaq; meum, & imperium, quicquid mihi eſt, quicquid habeo, poſſideove, quicquid ero, quũ à DEO diſceſſerim, ad te refero, cõditoris, parẽtis loco mihi ſemper eris. Omnia igitur noſtra, vitam quoque, animam ipſam, & ſi quid altius & potentius in anima latet, in tua manu & poteſtate eſſe exiſtimato. Ius omne, imperiumque noſtrum, tibi tuiſque ſemper cõmune, nihil à te diuiſum, nihil ſeparatum, æqua nobis vtriuſque, parique lance atque proportione ſit regnandi poteſtas.

Ferdinãdus rex parentis loca habet Scanderbegum.

E LIBRO VNDECIMO.

Argumentum.

DVM Scãderbegus in Apulia moraretur, antequam trãsfretâſſet, & induciæ pacis factæ, inter ipſum & Turcarum Principẽ finirẽtur, Mahumetes per id tempus ſecunda vſus eſt fortuna. Is enim non parua additamẽta regno & imperio ſuo fecerat. Nam multa tam à Græcis quã à Mahumetanis, in Aſia atque Europa abſtulerat. Inflatus itaque Barbarus tãto rerum incremẽto, ad

Scan-

Scanderbegum opprimendum (ad quod animũ ſuum ſemper intendit) conuerſus eſt, contra quẽ Synam præfectum ſuum cũ viginti millibus miſit vt improuiſus eum adoriretur. Sed Scanderbegus ſubito ab amicis præmonitus, cum octo millibus equitum, peditumque illi occurrit, & montem quendam, qui Mocres dicitur, quo ipſe Syna cum exercitu ſuo trãſiturus erat, nocturno tempore præoccupauit, quẽ ex improuiſo aggreſſus, cum omni exercitu ſuo fudit atque diſſipauit, quorũ maior pars, amiſſis ſignis & impedimẽtis, cæſa eſt, ipſe vero Syna vix cum paucis aufugit, multi ex Barbaris, qui viui capti fuere, pecuniis redempti ſunt, quas Scanderbegus ſimul cum reliquis ſpoliis, & impedimentis militibus ſuis donauit. Per idem quoque fere tempus Aſſambegus citra Ocridam 30. millibus ſuperatus, vno tantũ modo eodẽque memorabili prœlio, vel proſtratus potius, Scanderbegi non clementiam minus, quam bellicam virtutẽ ſenſit. Et cum Scanderbegus informatus Aſſambegũ quatuor millibus paſſuum poſt fugam tantum abeſſe, ad eas victoriæ reliquias expediendas conuolauit, equitatu fere omni ſequente, à longè venientẽ Barbari conſpicati, & mœſti omnia mœſtiori duci exponẽtes, in conſilio eius nõ militare fortaſſe, imperatoriũq;, neceſſariũ tamen, atq; ſalubre conſiliũ ineunt, vt inermes omnes pediteſq; victori obuiã progrederentur. Et ita dux auctorq; cõſilii multo deformatus cruore, ac ſqualore obſitus, nõ Marco Antonio abſimilis, ad Lepidum ex Mutinenſi clade illa fugienti, primus ante ſuos vadens, ac ducis noſtri habenas apprehendens, ſola ac præclara

Syna, præfectus Turcæ, cum 20. millibus vult Scanderbegum inuadere.

Aſſambegus cum 30. millibus ſuperatur.

Conſilium vt inermes omnes & pedites victori obuiam procederent.

Aſſambegus victus loquitur victori. *Vincere non ſemper decorum.*

voce illa, ſe ſuosq; omnes ſaluauit. Immò & cultorem vix credibilem calamitatis ſuæ inuenit, ô Scanderbege, clamitans, quo tendis? in quem ſtrinxiſti ferrum? in quem ſpicula direxiſti? Non ſemper vincere decorum, nõ glorioſum eſt, vinci patiâre interdum, vinci patiare. Ita victus meliùs, quam victor vinces, & laudabilius clemẽtiæ tuæ, quàm hoſtium triumphos exercituum atque victoriarum numerabis. Subridens (vt moris ſui erat) Epirota, & ad ſuos conuerſus:

Oratio Scanderbegi ad ſuos de Aſſambego.

Nihil, inquit, mala fortuna acutius: nihil neceſſitate prudentius, quàm ſcitè, quàm eleganter victi loquimur, quę nunquam ſciremus victores: & hoſtilem quoque manum apprehendens, bono animo eſſe iubet, neq; enim quicquam vel crudele, vel ſeruile paſſurũ. Deinde à ſe dimiſſum coli curarique accuratiſſimè iubet, & neceſſariis omnibus adiutum, à quibuſdam ſuorum in tutiſſima loca deduci.

Iuſſumbeg interea cum 18. millibus Scopiam ingreſſus, Epiri quoque interiora penetrare conceperat animo, non tot ſuorum cladibus, non recenti Aſſambegi ſtrage, ſatis edoctus atq; perterritus. Scanderbegus eius aduentu audito, miratus tantã hominum velut certam obliuionẽ, vel ſanguinis ſui ſitim, prout & Barbarus dixerat poſteà, quod nunquam tantum ſui cõtemptum, nunquã tantam hoſtilem audaciam ratus, vt ſic lõge fines ſuos egreſſus Scanderbegus cum hoſte & in hoſtilibus locis fortunam belli experiretur, vbi neq; victus euadere, vel copias reparare, neque victor ſatis tutus foret. Itaque primo fermeimpetu Iuſſumbeg animo & viribus fractus fugam arripuit

Iuſſumbeg cæſus & fugatus.

& poſt

Digitized by Google

poſt illum exercitus. Sic autem Epirota prius ad milites conuerſus ait: Agite dum commilitones mei, gens laborib⁹, vel victoriis potius nata, prodeamus obuiā nouo hoſti, nouo Imperatori, honoremus hominē nos, mihi credite, primo congreſſu honoraturum.

Nihil profecerat Iuſſumbeg. Ideo gloriæ cupidus Carazabeg quidam Aſiaticus multis expeditionibus celebris, at ſenex, militem contra Scanderbegum obtinuit circiter 40 millia, ſed ignominioſe turpiterque terga vertere fugamque arripere coactus fuit. Sic autem ad Mahumetē locutus dicitur.

Oratio Cazarabeg ad Mahumetem.

Accumulaui hucuſq; ſub te, patreq; tuo, Princeps mi ſplēdidiſſime, totidē ferè triumphos quot annos, nunc & horum, & illorū obliuio quædā, ac nauſea velut me præ tot Scāderbegi victoriis, tot cladibus noſtris, tanta Epirotica inſolentia cepit. Stat hodie mihi emerito iam militi, ſeniq;, omnia in alea ponere & aut ſceleratiſſimū illū & ingratiſſimū Ottomani olim captiuū domus, nūc Epiroticarum ſordidum regem, tot cæſorū exercituū tuorū, tot cæſorū Imperatorū debitorē viuū, vel mortui cadauer, ad hoſce protrahere pedes, aut gloriā eius hac ceruice, hoc iugulo magis magiſq; illuſtrare. Militē itaque ex ſententia mea cōſcribi permitte Imperator, & delectū fieri. Ego omnia nō velut dux, ſed miles atq; paſtor, hiſce tractabo manibus, & in eligendo, & in inſtruēdo exercitu ſolus omniū officia obibo. Bellū enim cū prædonibus eſt, cū maximo inſidiarū artifice, & multis elato victoriis, multis ſaginato ſpoliis prædaque.

A triumphis ſuis.
Ab indignitate hoſtis.
Extrema promittit.

Digitized by Google

Argumentum.

Carazabeg iam exploratus à Scanderbego, de quo idem primò dixerat, ſe ducem magis quam totum exercitũ timere, niſi ſenex eſſet, meliusq; ſibi conſuluiſſet, vt erat cõtubernalis ante & notiſſimus, ſi ætati fortunæq; ſuæ pepercillet, nam infans olim iuuenem contempſerat, dolens ſe ſuumq; exercitum proditum,& oppreſſos multos, occiſos & in fugã conuerſos audiẽs, dubius quid facere, an Conſtantinopolim rediret an pugnaret; miſit tamen, pudore confuſus vt nõ differret bellum, rogans Scanderbegum vt collatis ſignis, non more prædonis certare vellet. Epirenſis anum vetulãq; appellans, mox ſe reſponſurũ dixit, & ita dato ſigno irrumpit in hoſtẽ imparatũ, ſed pluuia triduana prohibuit, ne quid memorabile geſtum: ideo primo vere ad Mahumetem reuerſus, à quo primum acriter reprehenſus, deinde collaudatus, quod ſaluâſſet exercitũ. Videns autem Mahumetes Scanderbegum armis expugnari nullatenus poſſe, excogitauit eũ inſidiis ſi poſſet circumuenire, & Ottomana fraude ſeducere. Itaq; nuncium ſuum cum muneribus & huiuſmodi literis ad Scanderbegum direxit.

Carazabeg anus & vetula.

Mahumetis litera ad Scanderbegum.

Mahumetes Begus, Amiræ Soltanus, omniũ mundi partiũ, Orientis atq; Occidentis Dominus & Imperator, Scãderbego Albanorũ, Epirotarũque Principi S. P. D. Nullam puto, Scanderbege mi, arctiorẽ neceſſitudinẽ eſſe, nullã firmiorẽ amicitiã, quã quæ à longa conſuetudine inuicẽ, & aſſiduo victu emanauit, præſertim ſi ea ſit à puerili,

Ab amicitia quam ineunte ætate contraxerunt.

rili,

tili,& tenella ætate inita, vt nobis vtriſque contigiſſe non ignoras. Qui ambo à teneris (vt aiunt) vnguiculis in regia patris mei, cum obſes apud eũ eſſes, diu vna vitam traduximus, incredibilique amore atq; beneuolentia, vel omni temporis momento tenebamur. Cum igitur Scanderbege mi, hęc omnia & alia, quibus illa ętas noſtra delectabatur, in memoriam reuocẽ, præter hæc memor ego omnium, quæ tu pro imperii noſtri, ac Ottomanæ familiæ, & regni gloria, amplitudineque ſemper geſſeris, quibus equidem nunc ſummopere te, & amore, & affectu quodã ardentiſſimo proſequi debeo. Teſtor enim Deos, nihil mihi gratius, nihil in vita iucundius contingere poſſe, quam te apud me habere, tuoq; aliquantulũ frui conſpectu. Nec de aduentu ad me tuo quicquam pertimeſcas. Quod paulo ante milites mei in regnũ tuũ irruperint, illudq; deprædati ſint, ii iniuſſu id, & extra imperiũ noſtrũ fecere. Itaque ſicut debui, maxime moleſte tuli. Neque diſplicuit vllatenus illos ab exercitu tuo cæſos, & profligatos, ſcelerum ſuorũ pœnas ſoluiſſe, remque tibi, (qui iuſtã fouebas cauſam) ex animi ſententia ceſſiſſe. Verum his omiſſis, reuocata in medium priſtina amicitia, & beneuolentia noſtra, facile in hanc ſententiã ſum adductus, vt inuicẽ cõponamus, & perpetuo inter nos cõfœderemus, quo peruetus amicitia, & neceſſitudo illa noſtra, quæ propter diutinam vtriuſque abſentiã pene abolita, reuiuiſcat, augeatur, confirmetur, ſi non iniquæ videntur omnino hæ ſint pacis noſtræ conditiones, ſcio enim eius qui non petit, eſſe, leges dicere pacis. Primum enim eſt, quod à te petimus, vt

Merita Scãderbegi in Domum Ottomanicam.

Cupit ſui præſentiam.

Excuſat ſe Mahumetes.

Cupit confœderationẽ.

Conditiones pacis inter Turcam & Scanderbegum.

exercitum noſtrum per agrum & regnum tuum ad Venetorum vrbes infeſtandas, & agrorum depopulationes liberè & impunè tranſire permittas. *Secunda.* Vt Iohannem filium tuum nobis in obſidem tradas, quẽ vt vtrumq; ſemper ex filiis habebimus. *Tertia.* Vt mercatores & negociatores noſtri regnum tuum cum mercimoniis ſuis vbique permeent atque percurrant, & ſecuri atque immunes negociari valeant. *Quarta.* Præterea vt tu ipſe ad nos ſecurus & intrepidus accedas. Quibus rebus ſi ad nutum noſtrum obſecutus fueris, regia tibi fide, regnoque tuo veram pacem, perpetuamq; tranquillitatem obſeruare pollicemur. Neminemque apud nos vel fideiuſſorem, vel chariorem te vnquam futurum. Regnumque tuum ab vllis vel meorum, vel aliis hoſtilibus armis, pro viribus noſtris vexari nunquã permittemus. Quæ vero ex ore nuncii huius noſtri, & Oratoris Muſtaphæ recognoueris, plenam his adhibito fidem. Vale. Ex Conſtantinopoli regia noſtra, VI. Non. Maii, M.CCCCLXI. à generatione Ieſu.

Argumentum.

Scanderbegus conſilio ſuorum pacem à Mahumete oblatam acceptat & reiectis reliquis conditionibus hanc poſtremam de vtriuſq; mercatoribus, vt liberè poſſint negociari hinc inde, admittit.

Litera Caſtrioti ad Turcam de pace.

Athleta Chriſti Georgius Caſtriotus, aliâs Scanderbeg, Albanorum Epirotarũq; Princeps, Mahumeti Turcarum Principi S. P. D. Redditæ ſunt nobis literæ tuæ, Princeps illuſtriſſime, quibus ſcribis, te maximo in me amore, mi- *Repetit verba Mahumetis.*

raque

raque animi beneuolentia affectum, quod teſtimonio antiquæ illius conſuetudinis noſtræ cõprobari dicis, quæ longo inter nos vſu coalita, & radicitus nixa, & in naturam conuerſa, vim ſemper & robur obtinebit. Verum quia propter longam, diutinamque inter nos veluti conſopitam à ſomno excitare viſum, vt quoddam pacis vinculum, & nouam fœderis compoſitioné iniremus, cuius has conditiones propoſuiſti, vt exercitus tuus liberè per regnum meum iter ad Venetorum agrum depopulabundũ habeat. Cui quidem petitioni tuæ Mahumetes Princeps, conſentire me neq; ex æquitate foret, neq; ex dignitate mea, cum Veneti & cõfœderati mihi, & neceſſitudinis vinculo valde ſint aſtricti. Illud vero, quod Iohannem filium meum apud te pro obſide habere deſideras, quo pax inter nos firmior permaneret: facerem id fortaſſe, neque inuitus, Princeps Mahumetes, ſi paternus pateretur affectus. Sed cũ vnicus ſit nobis, & ætate tenellus, nunc à parentũ abduci complexibus, cũ muniri, noſtriſque moribus imbui debeat, neq; illi, neque nobis conducibile videri poteſt. De mercatoribus tuis quod exigis à me, vt quacunq; voluerint, liberè poſſint, & immunes per regnũ meũ negociari. Iſtud ipſum & duces ac præfecti mei omnes comprobant, & admittunt. Egoq; vnũ maxime deſidero, vt merces, & negocia vtriuſq; noſtrûm liberè poſſint hincinde prouehi, atq; expediri. Ad hæc hortaris me ſummopere, vt adeam te, idque & intrepidus, & ſecurus, quo mutuo aſpectu, cõſuetudineque tam diutinæ abſentiæ noſtræ deſiderium repleatur. Laudo in hoc, Princeps opti-

Contra primam conditionem.

Cõtra ſecũda.

Ioannes filius Scanderbegi cur non detur obſes.

Ad tertiam.

Cõtra quartam.

me, ingenii tui bonitatem, laudo naturæ liberalitaté. Amplecterer itaq; audacter conſiliũ tuum, ſi id per negocia mea & regni gubernationé, integrum nunc mihi eſſet. Sed quid faciam? Eſt (vt iam dixi) Ioannes filius paruulus admodum, & ad imperii gubernacula minime idoneus. Eſt gẽs mea (vt ſcis) ocii impatiens, & populi feroces, & indomiti quos regere vel ipſi mihi perdifficile eſt omnino. Adibo tamen te prout iubes, commodiori duntaxat veniendi tempore captato. Vale, meque ama. Ex caſtris noſtris, III Kalend. Iun, M.CCCCLXI.

Reſpondet Barbarus perlectis continuo literis.

Mahumetes Begus, Amiræ Soltanus, omnium mundi partium Imperator, Scãderbego Principi Albanorum, Epirotarumque S. P. D. Dediſti Muſtaphæ nuncio, & Oratori noſtro literas tuas ad nos, quibus ſcribis, nullam ex pacis noſtræ cõditionibus, quas propoſueramus tibi, præter vnicam tantum de mercatoribus & negociatoribus noſtris placuiſſe, vt liberè ſcilicet hinc inde, & ex arbitrio merces ac negocia ſua deuehere, & expedire poſſent. Hacque tantum lege pacem polliceris mihi, idque ex volũtate dicis, & mente tuorum eſſe. Amplector ipſe voluntatem iſtam tuã. Excuſationes cæteras ęquo animo admiſi. Polliceor itaque tibi Scanderbege mi, in meque recipio omnia quæ petis, & menti tuæ tuorumque inhæreo. Pacem ſanctam, inuiolabilem, perpetuo tibi (quoad nobis vita ſupererit) ſeruaturum polliceor, nî prior tu rumpendæ, violandæque cauſam præſtiteris. Idcirco has noſtras, quas Muſta-

De pace inter Mahumetẽ & Scanderbegum. *De publicatione & violatione eius.*

Digitized by Google

ſtaphæ nuncio & Oratori noſtro ad te dedimus, ſigno meo imperiali & conſueto obſignauimus, quo pacem iſtam perpetuo duraturam confirmemus. Ea propter tu quoque (ſi placet) his noſtris te ſubſcribas, & ſigillo tuo ſolito illas munias, quo mentem & voluntatem tuam ſimiliter habeamus. Iubeas præterea, vt vbique per regnũ tuum iuſſiones & edicta fiant, quod & ipſe per vniuerſa imperii mei loca fieri præcipiam. Scias præterea me, quo amor iſte in te meus clare omnibus innoteſcat, propria motum liberalitate, omnia quæ in Albania & Epiro vi à parente meo abſtuliſti, legitima tibi facere, vt ita illa poſſideas, ac ſi tua, tuorumque ſemper fuiſſent. In te igitur, tuoſque, omne ius, omnemque poteſtatem, quæ mihi prius erat, transfero, vobiſque trado, concedo, atq; confirmo. Teque deinceps in Principem Albanorum, Epirotarumq;, ſemper habebo, atque idipſum appellabo. Nunquã imposterũ (vt fide regia promiſi tibi) armis te tuaque vexabo, nî tu cauſa extiteris. Itaque his ſigillo tuo appoſito, eas Muſtaphæ noſtro haud dubiæ fidei nuncio, ad nos perferendas dato. Cui quicquid ipſe retulerit, dixeritve, plenam, inuiolabilémque fidem adhibeto. Vale, & in amore reſponde. Ex Conſtantinopoli regia vrbe noſtra, x. Kalend. Iulias, à generatione IESV, M.CCCCLXI.

Confirmat regnum Epiroticum & titulum.

Argumentum.

Pax licet erat ab vtroque publicata, tamen à Barbaris non ſeruata, quia Scanderbegi fines inuaſerunt, & inde maximam prædam abegerunt. Qua de re Scanderbegus cum Mahumete

expoſtulauit, qui ſe id neſcire reſpondit, idque excuſando ſe ægrè ferre ſimulauit, itaq; nonnulla ei reſtitui curauit. Et quia ſub eodem tempore Barbari Venetorum agrum in Peloponneſo deprædati ſunt, miſerũt Veneti ad Scãderbegũ Oratorem ſuum Gabrielem Tr uiſanum, qui ſtatum Venetorum exponeret & pacem Turcarum Scãderbego diſſuaderet, prout & diſſuaſit.

Oratio Veneti Oratoris Paulique Angeli ad Caſtriotum.

Venimus ad te, Princeps inuictiſſime, nõ vt omnes ferè, qui eiuſmodi legationis obeũt munus, facturi accedunt, vt te laudibus extollamus, patrięque tuę dignitatem, & generis antiquitatem, nec non rerum geſtarum, excellentiam mentis, præconiis celebremus. Neque enim id cuiquã vel diſertiſſimo ex facili concedi poſſe contenderẽ, & alioquin præſentis ratio temporis, vt id decẽter fiat, haudquaquã expoſcere videtur. Sed hortaturi potius, & admonituri, rogaturiq; inſuper, vt mentis tuæ aciem, quæ procul ſemper intueri, & futura adhuc in occulto poſita perſpicere, & penetrare ſolet, ad impendens Reipublicæ Chriſtianæ periculum, ad pullulans iã & exoriens malũ, moxque, niſi cito occurratur, vniuerſam Europã inuaſurum, dirigere, & intendere velis. Certum enim tibi ſit, atque exploratum, Princeps Sereniſſime, quod perfidus & ſubdolus Tyrannus iſte non alia ratione, quàm ſumma perfidia atque ſimulatione pacem tecũ inierit, cùm nullum Turcis, Epiroticoq; generi naturale amoris cõmercium intendere poſſit, vt quo primum ſcilicet reliquos

Non vult ad laudes Scanderbegi ſe cõuertere.

Legationis argumenta.

Tyrannus arguitur perfidia ſua perpetua.

quos Reges, & Principes Chriſtianos tibi vicinos ſibi ſubiecisſet, (videbat enim à te, armisque tuis valde infeſtari, nec ea ſufferre poſſe) propagatis dehinc viribus, & imperio ſuo, in nos arma conuerteret. Iam vidimus poſtquam Barbarus iſte tecum pacem compoſuit, & ab armis viribusque tuis tutum ſe eſſe & quietum perſpexit, confeſtim arma ſua in Raſianos populos, & Triballos conuertit, eosque peſſumdedit. Deinde Illyricos debellatus eſt, Thraces euertit, Græcis è regno deiectis, Trapezuntium imperium expugnauit, vires ſuas auxit, remque in maius prouexit. Nunc vero rupto pacis fœdere, omnique violato iure, in nos arma conuertit. Agrum tuum pariter & noſtrum longè lateque depopulatus eſt. Ecce Scanderbege Princeps, fides tibi à Barbaro quàm bellè ſeruata bellum excitauit, arma intulit, iam ad pugnā prouocat te, & haud perplexè ſuam indicat voluntatem atq; furorem. Ferenda ne hæc æquo animo? Tacendum adhuc? Confidendum Barbaro? Standum promiſſis eius? Dum Chriſtianum nomen euertat, & nos funditus perdat, quum infelix bellum, tam ignominioſæ paci præferendum eſſet. Itane igitur oblitum putas Barbarum, turpiſſimæ illius paternæ mortis, quàm ignominiosè ſubire à te compulſus eſt? Adde cædes, & calamitates exercituū, ducum, & imperatorum ſuorum abs te editas. Cogitat hæc omnia rabidus, & truculentus Mahumetes, animo continuè voluit, die noctuque præ oculis habet, vlciſci appetit, atque exoptat. Sed heu Princeps ſplendidiſſime, ſimulat, ſimulat, (crede mihi) arte ſua Ottomana vtitur, machina-

Ab expugnatis gentibus & regnis.

Barbarus iniuriarum nō obliuiſcitur.

Digitized by Google

tur aſſiduè, queadmodũ dolis, & inſidiis ſuis te capere, te circũuenire poſſit. Blanditus eſt hucuſque tibi, vt à bello deſiſteres, arma deponeres, quoad bellum conficeret, cæteroſque Reges & Principes Chriſtianos tibi circũvicinos opprimeret, atque proſterneret, quorum nullum alium, præter te, videbat, q armis ſuis poſſet occurrere. Nũc verò poſtquã omnes alios ſubiecit ſibi, & omnia ei ex ſententia ſucceſſerunt, ad te conuertitur. In te arma intendit, quo te cum omnibus Epiroticis, & regno tuo de medio tollat, & nos abſorbeat, & rabiem ſuam Barbaram expleat. Quid igitur amplius Princeps optime, immorandum? Quid vlteriùs expectandum? Iam in eo res eſt, vt Mahumetes iſte aut hoſtis, aut dominus habendus ſit. Sumamus nos quoque aduerſus eum arma, vires viribus conferamus, exercitus ad inuicem coniungamus. Bellum, quo nos prouocat, ei vltro inferamus. Agrum eius, vt par eſt, incendamus, diripiamus, nec patiamur tandem nos arte atque inſidiis eius circumueniri. Quippe quum nihil aliud molitur perfidus, nihil parat, quàm ſeorſim nos opprimere, donec orba conſilio auxilioque res Chriſtiana, in manum eius ſine vlla dimicatione tradatur (Dii meliora) & deploretur in perpetuum communis omniũ libertas. Quos ſi vnà coniunctos eſſe viderit, arma noſtra formidabit, vires perhorreſcet, vel ſi inſtare maluerit, omninò fortaſſe victus abibit. *Ventura mala qua.* Sed ſi ſeiũctos animaduerterit, facili negocio obruet. Ita vnus eſt hodie potentiſſimus. Deinde non permittamus hanc peſtem, hanc contagionem, hunc morbum in Europa eſſe, cui niſi celerius

rius occurramus, totam inficiet profecto atq; cõtaminabit. Noſti enim iam Ottomanorum fraudes, noſti dolos, & inſidias, quibus omnia ſua expediunt. & quæque maxima perficiunt. Quis vnquam, Princeps inuictiſſime, valeat huius truculentiſſimi Tyranni ſcelera & flagitia cõmemorare? quibus vel omnes maiores ſuos longe ſuperat, qui vel domeſtico ac familiarium ſuorum ſanguine quotidie non ſatiatur, qui etiam rem noſtram Venetam aggredi totis viribus cupit, quæ (vt nôſti) fidei Chriſtianæ ſemper columen, & propugnaculum fuit, vt ea demum concuſſa, fracta, atq; euerſa, non Epirotas modo, ſed âlias etiam Chriſtianorum nationes ſuppeditet atque proculcet. Sed neque hoc ſolum ferus & immanis Tyrannus intendit, quamuis magnum ſit, & viris non tolerãdum, verũ vt fidẽ ipſam deſtruat, & quæ ſola via eſt ſalutis, hominib. interdicat. Errat enim, ſi quis Mahumetem regiones magis Chriſtianorum deuaſtare, depopularique velle exiſtimat, quam fidem ipſam conterere, & ab hominũ cordibus euellere credit. Quid igitur? Quid tandẽ, bone DEVS, nos Chriſtiani ſperemus à belua iſta? qui & fide alieni, & omni viuẽdi genere ac ratione ab eo diuerſi, alieniq; ſumus. Itaque Scanderbege, Principum inuictiſſime, Chriſti athleta & miles accelera, feſtina, tolle moras, tolle abs te & ceruice tua mala & pericula. Caue tibi, caue rei & imperio tuo, quum poſſis (potes enim ſi vis) priuſquã mala & pericula te obruant & euertant. Nã poſtquam tibi (quod abſit) euenerint, voles profecto & non poteris. Ideo (vt mihi videtur)

Venetia columen & propugnaculum fidei Chriſtianæ.

Prouide & circumſpecte agendum.

longe tibi melius atque facilius erit, ſi antea proſpexeris, quam poſt illatum, (vt aiunt) ſuſceptumque vulnus & ictum, remediũ & medelam quęrere velis. Conſule igitur, conſule mi Princeps optime, quantocius, ne Mahumetis Principis rabies, peſtis, & contagio te inficiat, polluat, atq; corrumpat, qui nihil certe aliud quærit, parat, atque molitur, niſi vt te pellectum ad fidẽ & crudelitatem ſuam, ad interitum & internecionem perducat, qui ſemper Chriſtiani nominis & ſanguinis inſidiator & effuſor, cui Chriſtiana orthodoxaq; fides ſummopere exoſa atque inuiſa fuit, quam totis viribus die noctuque prophanare ſcindere atque perdere ſtudet atq; conatur, Ad quã tutandam, protegendamq, à furore immanitateq, rabidi truculentiſſimiq; Tyranni, te Princeps inuictiſſime, qui athleta & Chriſti miles vocaris, imò ſis Princeps noſter, cum vniuerſo Senatu ſuo Veneto inuitat, inuocat. Aurũ tibi, argentũ, milites, & quicquid in huiuſcemodi expeditionib. opus eſt, abunde pollicetur & offert. Te igitur Princeps glorioſiſſime ſine mora præcinge, militẽ expedi, exercitum tuũ & acies inſtrue, ferrũ acue, corripe telum, irrue in Turcas orthodoxæ fidei acerrimos hoſtes, quos facile viciſti ſemper, & ad vincendum fatalis quædam, & diuinitus tibi data eſt poteſtas. Cui niſi celerius occurramus, totam inficiet profecto, atq; contaminabit. Nôſti enim iam Ottomanorum fraudes, nôſti dolos & inſidias, quibus omnia ſua expediunt, & quęque maxima perficiunt. Quis vnquam, Princeps inuictiſſime, valeat huius truculentiſſimi Tyrãni ſcelera & flagitia commemorare? quibus vel omnes ma-

Mahumetis furor quis.

Venetorum obligatio.

Fatalis Scãderbegi pugnandi poteſtas.

maiores ſuos longè ſuperat, qui vel domeſtico, ac familiarium ſuorum ſanguine quotidie non ſatiatur. Quid igitur, quid tandem bone Deus, nos Chriſtiani ſperemus à bellua iſta, qui & fide alieni, & omni viuendi genere ab eo diuerſi ſumus?

Argumentum.

Scanderbegus habito conſilio cum primoribus ſuis, concluſit contra Ottomanum nullatenus bella excitanda. Quamobrem Venetus Orator re intellecta & infecta mœſtus admodum à Sanderbego diſcedens, ad Paulum Angelũ Dyrrachienſem Archiepiſcopum Scanderbegi intimum, Venetorum obſeruantiſſimum, quem idẽ ob illius modeſtiam, vitæ cultum & integritatẽ, ſumma in veneratione habebat, Epirotæ tanquã oraculum venerabantur, ſe contulit, & effecit, vt Scanderbegus pacem cum Mahumete faceret irritam, maximis adductis argumentis, quæ ibi notantur.

Oratio Archiepiſcopi pro bello aduerſus Mahumetem inchoando.

Felices, & perbeatas fore Reſpublicas, regna, & imperia, Princeps inuictiſſime, diuinus exclamat Plato, ſi eas ab optimis & ſapientiſſimis gubernari contigerit. Quod quidem hac tempeſtate Albanis noſtris eueniſſe clara luce intuemur, qui à te vno Principe ſapientiſſimo, optimo, duce inuictiſſimo reguntur. Propterea non immerito omnes Reges & Principes proximi, ac circum vicini, te vnum ducem, ſtrenuum, & imperatorem ſingularem, tanquam cælitus miſſum

Reſpublica beata quæ à ſapiente reguntur.

Scanderbegus cælitus miſſus ad Ottomanam feritatem cõprimendam. *Mahumetis intentio contra Chriſtianos.*

ſibi delegerunt, vt eorum imperia & regna ab Ottomana rabie, Barbaraque feritate protegetes. Qui hucuſque præclare egregieque armis, prudentiaque tua, virtuteque ducum & militum tuorum ſemper tutati ſunt. Nunc vero cum id Mahumetes omnium ſagaciſſimus, callidiſſimuſque inſidiator; & Chriſtianæ religionis perſecutor acerrimus animaduerteret, appetens immanitate ſua infandum odium in Chriſtianum nomen conceptum explere, verſutiis, & calliditate ſua Ottomana egit, vt icto tecum fœdere cum eo componeres, bellumque ſedares, ne armis tuis, quæ ſummopere timebat, infeſtaretur. Qui quaſcunque pacis conditiones, quæ tibi placuerunt, perfacile conceſſit. Sed heu, Princeps inuictiſſime, quis non videt Barbarum hæc omnia tecum Barbarica fide geſſiſſe, fraudulenterq; pacẽ iniiſſe, vt primũ alios Reges tibi vicinos, & Chriſtianos Principes de medio tolleret, dehinc arma ſua in te cõuerteret, vt effecit? Vbi vbi ſunt n. Raſciani Principes? Vbi Illyrici Reges? Quo Trapezuntiũ, Conſtantinopolitanũ migrauit imperiũ? Nũc nũc demũ ad te conuerſus rupto fœdere, violata fide, agrũ tuum longe lateq; depopulatus eſt. Cõfœderatos tibi aſſiduis excurſionibus perturbat, atque exagitat. Quis enim Princeps nobiliſſime, queat explicare immaniſſimi huius Tyranni immenſum aduerſus te odium? An ita mortem Amurathis patris, luctuoſas exercituum ſuorum ſtrages, cædem ducum, & imperatorum ſuorum inultã omiſſurum putas? Confidis verbis, ac promiſſis beluæ iſtius? Accipis excuſationes illius? Seruabit ne tibi fidẽ?

Barbari acta.

Vlciſcitur iniurias antiquas.

ſer-

ſeruabit, q̃ nunquã habuit, neq; cuipiã ad hãc vſq; diẽ ſeruauit? Quis vnq̃, bone DEVS, flagitia huius truculentiſſimi Tyrãni verbis poſſet recenſere? q̃ tamẽ ſilẽtio inuolui nefas eſſe duxi. Quãdoquidẽ voluptas quædã eſt in criminoſum, & improbum inuehi, & auctores vitiorũ ac ſcelerũ in lucẽ proferre, illoſque nominatim appellare, quo cæteri à vitiis & flagitiis deterriti ſeſe abſtineant. Igitur ſicut nec virtus merito relinquẽda eſt, quin laudetur, ſic nec vitium quin vituperetur. Ex vtroq; enim idẽ percipitur fructus, & ex bonis laudandis, & ex improbis vituperãdis. Iuſtũ eſt itaque, vt improbi omnes, & flagitioſi male audiant. Verũ Mahumetes hic Tyrannus eo magis, quo cęteros ſua improbitate excellit, ſuperatq;. Cuius quidem vitã, mores, & facinora, quo notiora ſint tibi, illaque effugias, perſtringẽdo q̃ breuiſſime percurrã. Mahumetes infimo infeliciq; loco, humilimiſque parentib. natus eſt, ea gente, q̃ Barbarorũ peſſima locis loca mutare ſemper cõſueuit. Nã cũ Scythæ Mœotici Barbarorum peſſimi ſint, ipſe adhuc turpiore infamioreq; loco natus perhibetur. Scythia ceterum illius regio eſt, ſed villa Otmanach, ex qua Ottomanorũ genus ſiue familia originem traxit. Cuius homines ſe ſeruos eſſe gaudẽt, nihil eius ꝓgenitorib. turpius, nil vilius. Amurathes igitur ei⁹ pater, cui ex genere imperiũ tenere minime ꝑmiſſũ erat, quũ ex Ottomano familia eſſet, q̃ ſeruitio nata, atq; ſẽper addicta fuiſſet, imperia Aſię, aliaq; regna fraude ſceleribuſq, occupauit, omnia auxit, atq; propagauit, remq; à ſordidis & ſceleratis profectã initiis eo prouexit, vt iã magnitudine laboret ſua. Cæterum vt ad mores etiã eius deſcẽdam:

Fidẽ non habet Barbarus.

Voluptas eſt in improbum inuehi.

Vita, mores, facinora Mahumetis.

Mahumetes peſſimo loco natus.

Mahumet quis.

Digitized by Google

Mahumethes magna vi animi & corporis, ſed ingenio malo prauoque humani generis hoſtis, & communis inimicus ſanguinis effuſor, caput ſcelerũ, Princeps omnium vitiorũ, inuitator mortis, & pater omnium malorũ, inſatiabilis homicida. Qui cum talibus natus eſſet auctoribus, Barbarã intemperantiam immanitatemq; ſeruans, idem sẽper æquabili peruerſitate per omnẽ ætatẽ fuit. Huic ab adoleſcentia bella, cædes, rapinæ, diſcordiæ grata fuêre. Ibiq; iuuentutem exercuit ſuam, animus audax, ſubdolus, varius, cuiuslibet rei ſimulator, alieni appetens, ardens in cupiditatibus, immoderata, incredibilia, ſemper immenſa cupiens. Primò igitur pecuniæ, dehinc imperii cupido ſupra quam dici poſſit, in eo creuit. Mens prauis artibus imbuta, libidinibus nõ caruit, impudicus adulter, vitiorum inuentor, quę vel ipſa abhorret natura. Hic eſt Mahumetes ille, qui regnandi cupiditate fratrem iugulauit. Raſcianos Principes, Regẽ Boſnę pfide obtrũcauit, cognatos partim in ſeruitutẽ & captiuitatem traxit, partim luminibus priuauit, aut aliqua corporis parte mutilauit. Quid de aliis dicam? in quos omnia ſuppliciorum genera eſt expertus, in ſeipſum profectò videtur ſæuiturus, ſi alia abſint, ita trux ingenium illud, ac præferuida ira nunquam exaturari poteſt. Nãque animus erga Deos impurus, hominibus infeſtus, perniciem ſemper machinatur, inimicitias non ex re, ſed ex commodo vendicat, nuſquam modum, nuſquam modeſtiam ſeruat, fœda, crudelia in amicos ſubditoſque committit, delubra publicè & priuatè ſpoliat, ſacra prophanat, omnia polluit, omnino rapit, omnia trahit, pudorem, pudi-

Mahumetes fratris occiſor & malorum multorum author.

pudicitiam, diuina, humana promiſcue confundit. Nonnè omnes fere cõtra fœdera ſubiugauit, interfecit, in ſeruitutem traxit?

Argumenta, quibus ſuadetur Scanderbego, ne fidat Tyranno.

Propterea quidnam noui eſt, Princeps ſplendidiſſime, ſi fœdifragus Mahumetes fidẽ tibi nõ ſeruat? Quum omni vitiorũ genere contaminatus, ſcelera illa gentilicia, ac perfidiam hereditariã retineat. Proinde ne confidas Tyranno, ne verbis aut promiſſis eius ſtato, ſed ab omni eius amicitiâ abſtinens, pacem quam prior ipſe tibi ſcidit atque diſſoluit, ſolutam putato, neque illius gratia bello eum perſequi ſuperſedeto. Conſule, conſule iam tibi, regnoque, ne Barbarus inſidiis atque dolis te tuoſque opprimat. Nihil cogitat ſubdolus, nihil molitur perditus veterator, niſi quomodo fidem Chriſti expugnet atque obruat, pro qua (vt ſcis) ſemper inſudare atq; laborare propoſuiſti tibi, & iuramento affirmâſti, teque ſæpius dixiſſe memini, ad hanc tutandam, defendendamq;, te natum, procreatumque fuiſſe. Cur igitur (pace tua dixerim) arma depoſuiſti? Cur militum tuorum animis ocio luxuriantibus, fidem Catholicam iam à Tyranno oppreſſam deſeruiſti? Bonum commune ſepoſuiſti, militię renuntiâſti? Tibi tantum ſoli viuere delegiſti? An mediocre diſcrimẽ conditionis ſecuturũ tibi ex hoc reputas? Veteranus dux fortiſſimus bello, compreſſis manibus ſedẽs? Videbit nunc quiſpiam (proh pudor) videbit ocio luxuriare, atque euaneſcere viuidũ illud quondã tanti Principis ingenium. At Mahumetes amicus tuus non torpeſcit, non ocio tabeſcit, inuigilat, la-

Barbarus fidem Chriſti vult expugnare.

Ad defendẽdam fidem Catholicam natus Scanderbegus.

Studium Mahumetis.

borat, accelerat, vt Chriſti Euangeliũ prophanet, Petri nauiculam ſubruat, veſtẽ Chriſti diſcindat, atq; dilaceret, ſecutus maiorũ ſuorum veſtigia, & Pſeudoprophetæ ſui traditiones. Qui ſtatuit, vt Chriſti nomẽ tanquã inuiſum, & prophanum acerrime à ſuis perſequeretur, ſanguiſq; innoxius Chriſtianorum effunderetur abſque vlla pietate. Ex quo Tyrannus iſte fidem Chriſti ſemper præ cæteris acerrime inſectatus eſt, in quem Principum inuictiſſime, ſi tu nunc arma tua non exponas, vires non excites, illi bellum non inferas, omnes profecto te timidũ, formidoloſum, & ocio deditum cenſebunt. An neſcis quomodo omnes Chriſtiani Reges & Principes vna cũ ſanctiſſimo Pontifice noſtro Pio, ſummo orbis Antiſtite, aduerſus hunc Tyrãnũ conſpirauere? Quẽ Deo adiuuante omnino perſequi, & extra Europam expellere ſtatuerunt. Iã à ſummo Põtifice exiit edictum, & per omnia Chriſtianorum ora propalatũ eſt, quo omnes Reges & Principes Chriſtiani veniã peccatorum ſuorũ conſecuti, aduerſus Turcarum Regẽ cum ipſo ſummo Pontifice quãprimum exeant, & proficiſcantur. Ex quo Veneti tui cum Principe ſuo, & omni Senatu, tam terreſtri, quam maritimo apparatu, vna cum Pontifice maximo noſtro ad hanc expeditionem contra Mahumetem te inuitant, & implorant, teque Principem, ducem & totius Chriſtiani exercitus generalem Imperatorem præficiunt. Et quamprimum Pontifex traiecerit, & Dyrrachium intrauerit, in Regem Albanorum & Epirotarũ declaraturum te conſtituit, dignũ apprime, cui ſumma huius belli demandetur. Igitur Scanderbege Princeps

Pius ſecundus contra Turcam.

Edictum ſummi Pontificis contra Turcam.

Digitized by Google

Princeps feliciſſime, quid facis? quid immorâris? *Dilemma.*
Aut in perpetuum bellũ armaq; obliuioni danda ſunt, iugumq; accipiendũ, aut huic, cũ quo de imperio & totius rei ſum̃a certetur, nec virtute nec patientia cedendũ? Excita animum & vires tuas, conuoca duces tuos, & imperatores, cõtrahe vndiq; gentes, & populos, inuita Reges, & Principes vicinos tibi confœderatos, inſtrue acies & legiones, ſequere omniũ fidelium cætum, & Chriſtianorum collegium, obtempera ſummo Pontifici, conſequere veniã peccatorũ tuorum cum omni exercitu tuo. Ecce Veneti me tui miſerunt, vt hæc tibi annunciẽ, te inuitem, te exhorter, quo vires viribus, ſigna ſignis, copias copiis cõferas. Sunt n. Veneti (vt nôſti) Principes Chriſtianiſſimi, benigniſſimi, terra, mariq; præpotentes, qui aurum & argentum abunde pollicentur, offeruntque tibi. Itaque Scãderbege, vere inq̃ Scanderbege, tu tu prior, Principum decus, copiis tuis Barbaro bellũ infer, agrũ eius inuade, terrorẽ & formidinẽ hoſti incute, qui prior te prouocauit, rupto fœdere, fide, & pace violata. Nam leges & iura omnia clamant, permittunt, fidem non ſeruanti non ſeruãdam. Audacter, audacter igitur Chriſtianum pręi exercitum, hoſtem prior aggredere, Barbaro bellum vniuerſale annuncia, & ſummo Pontifici iter præpara. Nam ecce iam Pius, ecce Veneti tui, ecce Francigenæ, Hiſpani, Belgæ, Hungari, Germani, Boemi, Poloni, Itali, & omne Chriſtianum nomẽ te ſequitur, tibi adeſt. Ex quo fieri non poteſt, Barbarus tot Regibus & Principibus, tot copiis & exercitibus vt reſiſtere valeat. Ideo fugam ſtatim arripiet, Europam deſeret,

Non proderit ſuperbia Ottomano, non doli, nõ inſidiæ, non fraudes ſolitæ eum leuabunt. Aduertendum eſt tamen, & prudenti animo præcauendum, quod callidus Mahumetes hæc omnia præſentiens, ſtatim nuncios & Oratores ſuos ad te deſtinabit, quo alliciat te, vt arma deponas, vt violatam ab illo pacem ſerues. Auerte tamen animum à malefica eius natura, occlude, obſtrue aures illecebris. Iam illius noſcis imperium, ſat odoratus es hominem, & Ottomanæ gentis fraudes, vel (ſi quiſquam) optime perſpectas habes.

Argumentum.

Aliis pacem propter propria commoda domeſtica, aliis bellum ſuadentibus, quod Tyrannus prius pacem rupiſſet, neque credendum Tyranno, qui vellet allicere ad ſe Epirotam, qui iam Chriſtianorum omnium conſpiratione & maxime Pii Pontificis conſenſu, declaratus eſſet ſummus dux belli contra Mahumetanos, determinauit religioſe Scanderbegus bellum intrepide aduerſus communis fidei hoſtem excitandum, præſertim, quod ipſe Pius Pontifex maximus cũ omnibus Chriſtianorum viribus in eum conſpiraſſet; & nec ſanctum nec honeſtum eſſet, ſummo Pontifici Dei Vicario ac vniuerſo Collegio Chriſtianorum non adhærere. Decreto igitur aduerſus Ottomanum bello, exercitum inſtruit, ſumma vi & impetu in Turcicum agrum per ſuos in limitibus conſtitutos irrumpit, 60 millia boum, 80 millia pecorum, tria millia equarum cum pullis ſuis, qui de turma (vt aiunt) & ipſius Mahumetis Principis grege erãt, abigit, omnia deuaſtat

& igne

Digitized by Google

& igne & ferro. Tyrannus valde commotus, tamē dolorem ſupprimens, & maiora timens, vultu hilari dixiſſe fertur: Quid mihi Scanderbege iſta, qui Orientis & Occidentis Principatum teneo? Tamen extrema minans Scanderbego, & timens ſimul omnium iudicio etiam Barbarorum, ſi in tali expeditione Chriſtiana aduerſus Ottomanũ Scanderbegus egreſſus eſſet, procul dubio Chriſtiano victoriam adiudicandam iri, & de re Ottomanique imperio deſperatum. Ideo Mahumetes omni calliditate ſua laborabat, vt cum Scãderbego pacem hinc inde iuramento præſtito vallaret, vt ex his cognoſcitur literis.

Litera Mahumetis ad Scanderbegum.

Mahumetes Amiræ Soltanus, Orientis atque Occidentis Imperator, Scanderbego Principi Albanorum, Epirotarumque, S.P.D. Fidem tuam & probitatem, Scanderbege Princeps nobiliſſime, ſemper admiratus ſum. Propterea non planè credibile mihi fuit, te magnanimũ & generoſum Principem, fidem & pacem, quam mecum iampridem inieras, tam facile & temere ſoluiſſe. Nam (vt audio) maxima manu fines meos tranſgreſſus, omnia igni, ferroque deuaſtans, maximam inde tecum prædam abegiſti. Cuius quidem rei cauſam Venetos fuiſſe, mihi certum exploratumque eſt, quorum conſilio & ſuaſu ad hoc faciendum impulſus es. Nam eorum illecebris, calliditate & aſtu ſeductus, mihi bellum intuliſti, ruptor fœderis, violatorque gentium iuris factus. Idcirco exiguo, aut nullo potius tibi vitio eſſe dãdũ cenſeo, cauſã magis ignominiæ intuens, quàm

A fide & probitate Scanderbegi.

Arguuntur Veneti.

Excuſatur Scanderbegus.

Digitized by Google

Scanderbegus prædo. ignominiã ipſam, ſed omnem in eos culpam reiicio, qui mihi ſemper hoſtes & infenſi fuerũt. Sed quid hæc mihi Scanderbege? qui tot & tãta poſſideo, adeone graui quadã iactura imperium noſtrũ afficere putaſti? dũ prædonis magis cuiuſdã, quam hoſtis more in agris noſtris depopulãdis, & abigẽdis pecoribus tã inſolẽs es factus, quod ego tamẽn neq; iniuriæ loco duo. Sed perge age, ſi ita ęquũ videtur tibi. Pluris nanq; ipſe facio amicitiã, & beneuolentiã tuã, quam omnia, quæ mihi ſunt chara, quod te (vt ſcis) ſemper vnice dilexi, & eximio quodã amore sũ proſecutus. Nã quoties tęnellã ætatẽ illam noſtrã & conſuetudinẽ, dũ vna in regia patris mei, Adrianopoli cõmorabamur, in memoriã reuoco, nõ poſſum equidẽ nõ omne officii genus debere tibi. Propterea Scãderbege mi, te etiã atq; etiã rogo, & hortor, vt priores pacis noſtrę cõditiones renouãtes, eã iureiurãdo ex integro cõfirmemus. Nam ſi illa prius iuramento hincinde vallata fuiſſet, nequaquã à Venetis te ſeduci, aut circumueniri permiſiſſes. Quamobrẽ opus eſt, vt nunc denuo fœdus inter nos & pacem iureiurando ſacris hincinde adactis perpetuo muniam⁹ atq; cõfirmem⁹. Quod ſi feceris (vt ſpero) & me audieris, proculdubio tu cũ poſteris tuis sẽper regnabis, & tua omnia tibi ſalua erũt. Sin ſecus pœnitebit te (mihi crede) quam ocyſſime. Noſti iam vires meas, quibus an poſſis reſiſtere, tute conſule. Nõ reguli tui vicini, nõ Veneti ſeductores te poterunt à vi, & furore meo eripere. Nonne Græcos ferè omnes exterminatos vides? Trapezuntium Imperatorem à nobis imperio deiectum? Raſcianos Principes, & Triballos euerſos? Illyricos

Amicitiam vult Scanderbegi præ omnibus.

Vult renouãdas pacis conditiones & quidem iuramento.

Quæ ex pace ſequentur.

Si non.

A potentia ſua.

Illyricos proſtratos, totiuſque Aſiæ regna, alioſque Reges & Principes perdomitos, ac ſubiectos mihi? Sequere igitur, Scanderbege, conſilium meum promiſſis ſtato, non enim falleris mehercule. Muſtaphæ ſeruo & nuncio noſtro, qui ad te venit, de iis mandauimus, cui indubitatam fidem adhibeto. Vale. Ex Conſtantinopoli vrbe noſtra regia, Nonis Maii, à generatione IESV, M.CCCCLXIII.

Argumentum.

Scanderbegus DEVM, Eccleſiam ſanctam, Remp. Chriſtianam, propriam conſcientiam, occaſionem optimam, & Mahumetanam perfidiam conſiderans, Mahumeti conſtanti atque infracto reſpondit animo.

Reſponſio Scanderbegi.

Athleta Chriſti Georgi' Caſtriotus, alias Scãderbegus, Albanorum, Epirotarumq; Princeps, Mahumeti, Illuſtriſſimo Turcarũ Principi, S. P. D. Admiraris Mahumetes Princeps, quod milites mei (vt inquis) contra fœdera, ruptis pacis noſtræ conditionibus, ingreſſi fines tuos maximam inde prædam ſecum abſtulerunt. Cuius rei auctores Venetos aſſeris, quos hoſtes tibi acerrimos dicis, ſubdiſque, ꝙ iſta parum offendunt te, tũ Principẽ potentiſſimum, tum quia propter maximã in me beneuolentiam omnia æquo fers animo, & maximè quod aliorũ conſilio ſeductus id ediderim, facili negocio omnia remittis mihi, dummodo fœdus, quod prius inter nos ictũ fuerat, eiſdẽ tecũ conditionibus iuramento confirmẽ, impelliſq; ad id maximè, admones & hortaris, vt conſiliũ iſtud

Repetit verba Mahumetis.

tuum amplectar, mihi, & poſteris meis mirum in modum profuturum, niſi forte dum Venetis obſequi ſtudeo, malim indignationem tuam ſubire. Adhæc, vt magis deterreas me, enumeras longo ordine gentes populos, Reges, Principes à te deuictos, & tibi ſubiectos. Sed quidnã noui (rogo te per DEVM immortalem) quid tantum admiraris Mahumetes Princeps? & illud primum, quod milites mei id in agrum tuum fecerint, quod à tuis identidem militibus priùs in rebus eorum cõmiſſũ magnoperè (vt debuerant) dolebant, ac de me conquerebantur. Proinde ſi ipſi quoq; militari quadã laſciuia (vt tuus eſt dicendi mos) vlciſcentes illatam, non nouam inferentes iniuriam proſpexerint ſibi, & damnum dãno compẽſarint, nihil eſt quod admireris & me accuſes. Cohibuiſſem ipſe (verum ingenuè fateor) homines licet acerrimè læſos, ſedaſſem animum eorum tãtoperè ad omne vltionis genus prouocatũ, ſi vel cuncta tu eis, quæ amiſerãt, reddenda curâſſes, Princeps vnus omnium opulentiſſime & liberaliſſime, vel hanc tuorum licentiam, quam laſciuiæ velamẽto tegis (vix pueris dignas ambages) vt par erat, caſtigaſſes. Quamuis enim delicta vbique grauia exiſtunt, in rebus tamen militaribus grauiora cenſeri debent. Quid quæſo? vis ne me iſtam tuorũ laſciuiam interpretari? tanta præſertim accepta iactura, quos & cohibere priùs, & punire poſt factũ potuiſti. Accipe igitur tu quoque Mahumetes ſapientiſſime, verba iſthæc noſtra, quę nobis hucuſque pulcherrimè & dare, & vendere conſueuiſti, dum ſemper fraudi excuſationem & ſpeciem aliquam iuris imponis. Illud tamen, quod dũ me obtentu

Ad primum de milite.

Par pari.

Excuſat ſe in Mahumetem culpã reiiciens.

Fraudis eſt ſemper excuſatio.

obtentu priſtinæ conſuetudinis,& beneuolentię noſtræ excuſas,in Venetos inueheris,iniuria mehercule facis. Non enim erãt Principes optimi,iuſtiſſimi, ſãctiſſimi à te tãquã ſeductores calumniãdi. Quid prætereà opus Venetę Reipublicę cõſiliis mecũ agere,illecebris me allicere?vt tibi ſim iratus, te vt hoſtẽ perſequar, qui ſoli, ſoli inquam, quando ita res ferat,& apertè poſſunt tecum contendere, & facili negotio te ſuperare. Nam quod ſuades mihi, vt eorum conſuetudine abſtineam, fruſtrà agis mi Princeps. Quis enim mortaliũ ita perditus eſt,ita ſuis ipſis inuiſus,qui non malit vel maximè errare cum Senatu illo, quam tecum optimè ſentire: ego præſertim,qui & cõfœderatus eis iampridem ſum, & vnus omniũ amicus,quod tu tamen (quæ tua eſt perfidia) nihil curâſti, agrũ eorũ in Pelopõneſo,ruptis pacis fœderibus quotidie infeſtando, diripiendo. Sed nec minæ tuæ hoc loco deterrebunt me, Ottomane Princeps, quas Barbaro more effundis in me, ingeris, euomis,ni conſiliũ tuum fuerim ſecutus. Nã & pati, quãdo ita res ferat,& facere fortia Albanũ eſt. Nõ timorẽ incuties mihi, puſillo regulo cum Venetis meis. Quis tantus, (vt ipſe te appellas) Oriẽtis Occidentis, & omniũ mundi partiũ Imperator? Riſum profectò hoc loco excitâſti mihi. Ridẽt te alii quoq; Chriſtiani Principes. Quomodo ita imprudenter, ne dicã impudenter, totius orbis imperiũ falſo vocabulo vſurpâſti tibi? Quid in maiore Aſia poſſides? nihil certè. an omnia, quæ in minori cõtinẽtur, tua ſunt? minimè. In Europa quid habes ꝑter Thraciã, Myſiã, partẽ Gręciæ, atq; Pelopõneſi, Mytilenẽ, & Tauricam regionẽ? Aphri-

Excuſat Venetos & laudat.

Contra minas.

Pati & facere fortia, quãdo ita res fert, Albanum eſt.

Contra titulum ſuperbũ.

cam nunquam pes tuus calcauit. Hic ne eſt vniuerſi orbis Principatus? Sed finge, finge Mahumet Princeps omnia ab ipſo vſque Oceano ſubiecta ſeruire tibi, non tamen idcirco inſurgendũ eſt adeò tibi, vt alios cõtemnas omnes. Deſine, deſine gloriari, & diſce iam (ſi potes) humanæ inconſtantiæ ſingulare documentum. Nam vbi ſunt Aſſyrii, qui orbis terrarum quandoq; imperiũ tenuerunt? Vbi Medi? Vbi Perſæ? vbi Græci? Vbi denique Romani rerum domini? Maior certè fuit Tamerlanus ille Scytharum rex, terror (vt ſcribitur) gentium, quam tu. Qui auum tuum Paiazetem illum, qui armis tot, & tanta geſſerat, cum 200. millibus in finibus Armeniæ profligatum, & in fugam conuerſum captum vinctumq; cathenis triũphantis more ante currũ ſuũ traxit, in cuius exercitu duodecies cẽtena millia hominũ fuiſſe tradũtur, Xerxe, atq; Dario maior, quorum exercitu maria cõſtrata, ſiccata flumina prodiderũt antiqui. Exterminati tamẽ ſunt omnes ab exterminatore gentiũ, Mahumet Princeps, digit⁹ dei omnes extinxit. Diſce proinde te quoq; hominẽ eſſe cognoſcere: noli tãtoperè copiarũ, & exercituũ multitudini cõfidere, ſæpe nãq; maiores exercitus minoribus ceſſiſſe hiſtoriæ teſtãtur. Quare non immerito receptũ eſt illud: Nec laudaueris ducis virtutẽ, niſi quũ ductus fuerit ad triumphũ. Devm quoq; ipſum meliorẽ cauſã fouere, an dubitandum videtur Mahumet? Scis tamen tu benè, ſcis ad totius imperii ius te quicquã pręter Deum habere, omnia violenta eſſe, omnia perperam à te, & iniuſtè poſſideri. Propterea non deeſt mihi animus Ottomane Imperator, tibi tanto rerum do-

Documenta humana inconſtantiæ.

Tamerlanus Scytha Paiazetem Turcarum Principem ſubiugauit.

Exercitus maximus.

Digitus Dei.

Maiores exercitus ſæpe minoribus ceſſerunt.

Pulchrum dictum.

Non laudaueris Ducis virtutem niſi cum ductus fuerit ad triũphum.

Digitized by Google

domino venienti modò reſiſtere, ſed vel prior te intrepidè, & audacter in campum prouocare, inſigneq; de te (Deo propitio) & ſperare, & referre victoriam. Sunt & nobis milites, qui & ipſi tela tractare, procedere ante ſigna, verſari media in mole pugnæ ſciant. Quæ igitur de pace iterũ firmanda agis mecum? Fruſtrà iam huiuſmodi delinimentis me circumuenire quæris, ita eſt mihi & fides tua ſuſpecta, & beneuolentia vſquequaq; inuiſa. Quippe cum fictè ſemper, & doloſè maiorum tuorũ mores ſecutus, quicquid agis, quicquid polliceris mihi, facis omnia, quo facilius euertas me, regnoq; exuas. Euaſi tamen ipſe huc usq;, Deo autore, inſidias tuas omnes, dolos & fraudes omnes. Sed breui, breui (vt ſpero) his omnib9 finẽ dabis, quum non artes tuæ iſtæ, non inſidiæ vllæ leuabũt te, non Ottomanũ ingeniũ, non tumor iſte Barbarus proderit tibi, neq; tamẽ vnus ego in te hos animos gero. Lõgus poſt me ordo eſt Chriſtianorũ Principiũ. Ecce namq; armatur in te, totisq; viribus contendit, quicquid eſt vſquã Chriſtiani nominis & ſplendoris. Cõiurârunt in te vnâ cũ noſtro ſummo Pontifice, Reges & Duces omnes, & ad euertendũ te, regnoq; ſpoliandũ iamiã aderunt. Quamobrẽ ego obtentu priſtinæ cõſuetudinis noſtræ, quãuis tu eam grauiter læſeris, penitusq; violaueris, admonẽdũ tamẽ de his te duxi, mi Princeps, quo diligẽtiori aliqua cõſultatione cogitatus oẽs colligeres, tibiq;, atq; regno tuo cõſuleres. Vides impetus, atq; vires tantorũ Principum, quas an ſic facile poſſis euadere, non ſatis ſcio. Poteris tamẽ, ſi me audies, poteris & imperiũ nomẽq; tuũ, ex magno maximũ, ex felici feliciſſimũ, ex celebri reddere efficereq; celeberrimum,

Magnanimitas Scãderbegi.

Fides Mahumeti ſuſpecta & beneuolẽtia inuiſa.

Gaudet de euaſione.

Coniuratio Principum Chriſtianorum in Turcam.

Mahumetes quomodo poſſit facere maximum imperium ſuum & feliciſſimum.

ſi perfidia iſta, & Mahumetanæ ſectæ erroribus depoſitis, ad Chriſti fidem & veritatem te conuertere volueris, animęq; tuæ tandem habere rationem. Neque tu quoq; qui altiori ſpiritu, & ingenii magnitudine maiores tuos omnes lōgè excellis, ceu hereditario quodam iure, in errore, & pertinacia iſta te tuoſq; verſari amplius patiaris, faciaſq; iā ſponte tua (vt ſapientiſſimū Principem decet) ꝙ es propediē neceſſitate facturus. Turpiſſimū habitū ſemper eſt ex ore Imperatoris audire: Non putaram. Reſipiſce aliquando, tecū habita. En offert materiā tibi Devs optimus maximus, quo modo & rerū tuarū ſtatū omnē trāquillū reddas, & ōnes te Reges & Imperatores noſtri ament, venerētur, obſeruent, neq; hac in re te regnandi cupido, ac bonorū iſtorū, quæ poſſides, ſollicitudo excruciet. Quicquid n. iniuſtè, quicquid illicitè vſurpâſti, omnia profectò Chriſtiani Principes velut propria & hereditaria, licitè & iuſte te habere concedent, confirmabunt, ſancient. Eris verus Princeps, legitimeq; dominaberis, dūmodo fidem hāc, & verū Dei cultū amplectaris. Quam vt primum ſenties, dolebis per Devm immortalē non maturius cognouiſſe: dolebis amiſſi temporis diſpendium, exterminabis, eliminabis, quicquid mēdacii, quicquid fœtoris apud vos reliquit ſpurciſſimus Pſeudopropheta ille Mahumetes. Ex caſtris noſtris 7. Kalendas Iunias, M.CCCCLXIII.

Stultiſſimū eſt ex ore Imperatoris audire: Non putaram.

Hortatur Turcam pro ſuſcipienda fide Chriſtiana.

Argumentum.

Poſtquā Scanderbegus huiuſcemodi literas ad Mahumetē dedit, interim literis ſummi Pōtificis ei nunciatur, quod ipſe cū innumeris copiis cruce ſigna-

Digitized by Google

ſigna'vs contra Ottomanum Principem propedi m vrbem egreſſurus erat, & Anconæ portum, maritimaque petiturus, quo inde in Epirum cum vniuerſo exercitu traiiceret. Vbi primum Paulum Angelum Dyrrachinum Archiepiſcopum in Cardinalatus dignitatem & purpuram aſſumeret, Scanderbegumque Albanorum atque Epirotarum Regem declararet, ipſumque Chriſtianis copiis præficeret, vt expeditionem, quam cum omni fidelium cœtu in Barbarum ſuſceperat, totis viribus perſequeretur. Quamobrem eum admonebat, exhortabatur, vt copiis præiret, & Barbaro vniuerſale bellum indiceret. Quibus literis coram omnibus Principibus & & præfectis caſtrorum perlectis maximo plauſu atque lætitia, Scanderbegus mox copiis inſtructis, in agrum Turcicum & hoſtilem maximo impetu irrupit. Quem longe lateque diſcurrens, omnia igni, ferroque deuaſtauit atque diripuit, & maximum Barbaris terrorem inferens, Mahumeti generale bellum indixit. Verum cum Ottomanus iamiam Scanderbegi literas perlegiſſet, per idem fere tempus ad eum nuncius venit, Scãderbegum in agrum ſuum irrupiſſe, omnia diripuiſſe, atque incendiſſe. Quo triſti nuncio Mahumetes admodum territus, totuſque ira atque furore in Scanderbegum percitus, Seremetium præfectum ſuum cum 14. millibus equitum ad cohibendum potius impetum & furorem eius, quam aliud quippiam præclare agendum contra eum miſit. Statimque ipſe Princeps conuocatis ducibus omnibus, & præfectis ſuis, coram eis ſic elocutus eſt.

Digitized by Google

Oratio Tyranni ad duces & præfectos ſuos.

Nunquam dubiũ mihi fuit, Principes optimi & cõmilitones mei, vobis omnibus illud vnum eſſe certiſſimum, exploratiſſimumq;, regnum, ius, imperium meũ omne vobiſcum ſemper fuiſſe commune. Eius proinde ſalus & incolumitas, non minùs curæ vobis, quàm mihi ipſi eſſe debet. Nôſtis .n. bene, nôſtis, quanti vos fecerim ſemper, vt me ipſo apud me non eſſetis inferiores, quã humanè, quã benignè egerim vobiſcũ, vt nõ tanquã Regẽ veſtrũ & Principẽ, ſed velut commilitonẽ aliquẽ ex vobis vſquequaq; me geſſerim. Qui non mihi tantum, ſed vobis, vobis inq̃, liberiſq; veſtris vixi, laboraui, inſudaui, & ad ſanguinẽ vſque ſtudium operamq; omnẽ præſtiti, quo regnũ vobis pacatũ, tranquillum & vndecunq; maximum redderem, efficeréque, quo inimicorũ impetum omnẽ propulſarẽ, propellerẽ, & ciuitates, populos, vxores, liberos, fortunaſq. veſtras augerẽ, illuſtrarẽ, extra periculum ponerẽ. Effectum, effectumq; eſt ita diuinis auſpiciis, vt omnia, duce tamẽ virtute, fortitudineq; veſtra, ex animi ſententia, ceſſerint nobis: nihilq; fere hodie, vel peragẽdũ, vel optandũ ſupſit vobis duces inuictiſſimi, ꝙ vel ad nominis ſplẽdorẽ attineat, vel ad imperii ãplitudinẽ. Quid n. enumerẽ domitã iã Aſiã omnẽ, puictam Thraciã, expugnatos Triballos, ſubiectas vtraſq; Myſias, debellatã Tauricã regionẽ, Alycarnaſeũ Regẽ è ſede deiectũ, Principes Illyricę expulſos, Pãnones profligatos? Quæ regio eſt (rogo vos per DEOS imortales) q̃ tellus fortiſſima, ferociſſima, quã nõ arma veſtra penetrarint? Qui populi, quæ gentes indomitæ & inuictiſſimæ, quæ nomen, virtutem-

Imperium ſuum fuiſſe omnibus ſuis cõmune: ergo & curam eſſe debere. A regni ſui adminiſtratione.

Narrat ſuas victorias per compendiũ.

Digitized by Google

temque veſtram vel non timuerunt prius quam ſenſerint? Nunc vero (proh pudor) quid iſtud dedecoris eſt viri Principes? Quis tantus rerum tumultus? Vnde nouus & inſuetus timor hic? Tãtos nimirũ rerũ euentus pertimeſcitis? quos ignauus, ſubdoluſq; Chriſtianus iamiã minatus vobis. Perſuaſit, itane perſuaſit omnia vobis (q̃ veſtra eſt leuitas) Scanderbegiolus ille doli totius artifex, inexhauſtæ malitiæ caput. Vultis, vultiſne ita facili negocio homines fugæ magis q̃ virtutis memores, abſq; pugna, abſq; cõtentione, imbelli, inutiliq; Chriſtiano cõcedere ea, q̃ cũ maiores veſtri, tũ ipſi vos tot ſudoribus, tot vulnerib. cõparâſtis? Cur n. liberius mihi apud vos loqui nõ liceat pro rebus, pro liberis, pro fortunis veſtris? Nõ diſputare apud vos de rei totius ſtatu? Nõ accuſare vos vnq̃ licebit mihi, quos & ſeruaui hucuſq;, & nunc maxime ſtudeo conſeruare? Vultis ne ſic abſque cęde abſq; cruore deſtituta Europa, q̃ tãto & deſiderio & labore poſſediſtis, in Aſiã turpiter confugere, & rẽ, ſtatũq; veſtrũ cuiuis mortaliũ optabilẽ, hoc ignauo animi torpore vltro relinquere? Quare nihil hoſti in vniuerſa vita optabilius, nihil iucundius eſſe poſſet. Sed age tuti ne in Aſia eritis? vbiq; gẽtium perſequi vos nõ abſtinebunt. Quo vertemus? Quæ ſpes reliqua nobis futura? Quis Rex aut Princeps nos excipiet, gentem omnibus inimicã ęque ac inuiſã? Idcirco fortaſſe quia quicquid habemus, quicquid poſſidemus, alienũ eſſe, violentumq; dicunt, ſed iniuria mehercule. Dictũ eſt enim, & vere mehercule dictum: Quodcunq; pes equi tui calcauerit, id totum tuum ſit. Nihil mortales in hac vita tulerunt ſecum. Nihil horum quæ hic ſunt, cuipiam proprium eſſe poteſt,

Scanderbegiolum vocat in contemptum.

Turcæ præ timore volunt fugere in Aſiam.

Digitized by Google

omnia fortium virorum ſunt. DEVS omnium eſt dominus, & aperto campo cũcta in medium poſuit. Quibus igitur eius nutu & permiſſu potiti ſumus, quæ omni merito iure ſumus adepti, & diuina voluntate per tanta temporum interualla poſſidebimus nũc, nũc ſunt nobis pertinaciſſime tutanda, ſeruandaq;. Quãobrẽ, cõmilitones fortiſſimi, audite, animis adeſte, nolite terreri, ne hoſtibus magis atq; magis audacia increſcat, ſed vna omnes, vt par eſt, conſiliis non tumultuoſis, & turbidis, ſed ſedatis, & quietis rem tantã capeſſite, cogitatus veſtros confirmate. Si pulchrũ ducitis vos, vitamque ipſam, tot regna, tot imperia diuinitus permiſſa vobis, vxores deniq;, liberos, fortunaſq; veſtras cõtra Chriſtianam rabiẽ & furorẽ ꝓtegere, atque cõſeruare, arma veſtra intrepidè, audacter in Chriſtianos ſumite, acriter aduerſus eos (vt conſueuiſtis) pugnate. Neque magni negocii atque operoſa res videatur, quod auditis Chriſtianorum Principes communi quadam concordia & conſenſu in nos arma excitâſſe. Nihil eſt adhuc vobis de ſumma victoriæ ambigendum. Quid tandem eſt, cur cælum ac terras miſceant? Edocti eſtis ſæpenumero gentem iſtã quã ignaua ſit, quam imbellis, nullorumq; neruorum. Ignaui ſunt omnes, timidi, languidi, ſomnolenti, otio aſſueti, deliciis & voluptatib. dediti. Omnes in plumis, omnes in Venere educati, in curia, in Senatu, pugnaces verbis, non rebus animoſi, otio ſemper affixi hærent, in foro viuunt. Nullũ neq; bellandi ſtudium, neque belli artem tenent, neq; laborem corpus, neq; animus perferre periculũ poteſt. Molles habent artus, & delicatos, nõ dura

Deũ aſſerit verũ omniũ Dominum.

Armat contra Chriſtianos.

Chriſtianos vituperat.

Nota huius temporis adhuc Chriſtianos.

aſſueti

aſſueti diſciplina. Æſtus, frigoris, inediæ, laboris, penitus impatientes, non curæ militaris gnari, vt vos cõmilitones amantiſſimi, qui quot milites eſtis, quot bellatores fortiſſimi, tot videre videor mihi optimos imperatores. Qui vitã omnẽ in expeditionib⁹, & totas ferè noctes in armis & inſomnes ducitis Nihil ita durũ, ita difficile, aſperum, quod nõ vobis & lene, & facillimũ videatur. Qui ex tanta periclitãdi aſſiduitate, hi eſtis periculorũ cõtẽptores effecti, vt nõ modo nõ nolitis timere, ſed etiã nõ poſſitis, qui ſpreta plumarũ mollicie, duros artus duriori iugo diſciplinæ premitis in bello & pugna, paucis minimiſq; contenti humi procumbitis, dura & extrema omnia pati aſſueti. Ita ad victoriã cõtẽditis, ita properatis, vt nihil ꝙ ſitis paſſuri, ſed quo peruẽturi tantũ cogitetis, vulnerũ prorſus, mortiſq; immemores. Hæ ſunt, duces optimi, fortiſſimorũ, hęc optimorũ militũ ſtudia, hęc officia, hę artes, hęc vera militaris diſciplina, hi ſtrenue pugnãt, hi facile ſuperãt, hos certa manet, hos indubitata victoria. Cõtendant igitur ad nos Chriſtiani loquaces Principes iſti, veniant magnifici adhortatores, verbis tãtũ feroces, operũ militariũ expertes, neſcio quo fato, diu forsã longũq; huiuſmodi expeditionis recordaturi, quũ nõ ingeniũ, nõ artes vllę eos leuabũt, nõ facũdia proderit, nõ erit eis cõtionib⁹ vtendũ nõ enſes (vt ſolẽt) muliebrib⁹ cõcinnãdi ſpeculis, ſed hoſtili cruore aſpergendi, quũ ſtrenuus ab ignauo, ab imbelli bellator exterminabitur. Hi ne timẽdi vobis milites pręſtãtiſſimi? His cedẽdũ? quib. nihil humilius, nihil cõtẽptius reperiri poteſt. Quid miraculi cõſpicor, in ancipiti ſententia nutat animus. Ponite

Laudat ſuos à vera militari diſciplina.

Digitized by Google

quæſo ante oculos vniuerſi, ponite ſinguli, facti huius dedec⁹, atq; indignitatē. Reuocate animos, priſtinā excitate virtutē. Itane abiit omnis maiorū memoria? Nihil iā illius ſanguinis ſupereſt? Nihil mouet præterea fortuna felicior, quæ in omni vos expeditione, & maximis bellorū motibus eſt ſemper ex animi ſententia, & comitata, & ſecuta? Nihil efferūt tanti rerū ſucceſſus? Vtimini proinde (ſi Diis placet) tāta rerū occaſione. Viderūt tumultuoſi Chriſtiani iſti, habēt in oculis adhuc luctuoſæ fortunę ſuę nō vetuſtū, ſed recens exēplū, confractas, contritaſq; reliquias Varnenſes & Baſiliēſis prælii. Quid de Græco imperio? Quæ vices rerū? Qui motus? Quantæ mutationes? Omnes tandē ſub haſta venierunt, ſed clamāt rapaciſſimi, temerarii & fugaciſſimi defendunt ignauiā ſuam, excuſant imbecillitatē, fortunæ caſus, ac ſuorum perfidiam deteſtantur, nō veſtrā admirantur virtutem. O ridiculū remedii genus, hos Imperatorū inſcitia amiſit, hos militū ſocordia, hos belli fortuna abſūpſit, illos inteſtinæ ſeditiones, alios credulitas nimia, & perfidia domeſticorū exitio tradidit, atq; aliis deinceps nocuit diſſolutior hoſtiū cōtēpt⁹. Siccine igitur hos veniētes timetis, nedū vēturos exiſtimatis, Viri fortiſſimi? id ꝙ maximè optandū vobis fuerat, & votis omnibus expetendum. At ego (vt efferam planè quod ſentio) nec venturos puto, domi ſe cōtinebunt, (mihi credite) nec inuiti, deponēt minas iſtas. Demittēt animos ridiculi bellatores. Satis pugnatum videbitur eis, ſi hoſtē prouocârint. Laborāt præterea ſeditionibus aſſiduis, factionibus agitantur. Omnes præeſſe, omnes imperare volūt, parere nemo, tanta inter eos

A prioribus rebus feliciter geſtis.

Quomodo multa ſunt perdita.

Chriſtianorū diſcordia inter ſe.

ter eos animorũ diuerſitas, multi ſunt inter illos Reges, multi Imperatores, quilibet in conſilia ſua pro libito volũtatis fertur. Nullus commune bonum & commodũ procurat, ſimulant Chriſtiani inter ſe, ambitioſi ſunt omnes, cupidi omnes, odia inter eos maxima, conſenſus nullus, obedientia nuſquã, in quib. vis imperii verſatur, in bello prę-ſertim, nanq; his deficiẽtibus, res militaris omnis ruit, nedum claudicat. Præter hæc, mutua cæde gaudet gens iſta tã ſancta, tã religioſa, vltionẽ inter ſe quotidie, & inſidias parãt. Quas ob res, quæ perfidus trãsfuga ille Scãderbegiolus ad nos literis ſuis tot minis & terroribus ſcripſit, cõtemnite æque, ac irridete. Coniurauit ſcilicet in nos omnis Chriſtianorũ cœtus, & turba, vna cũ Principe ſuo, quẽ illi Papã appellãt, quẽ illi vt nos Calliphũ noſtrũ veneramur. Cõſpirauerunt omnes fidei illius Principes & Reges, iã arma cõmouent, vt nos omninò perſequãtur, Europã patrimoniũ eorũ iniuria à nobis occupatã vẽdicẽt. Secũ nimirũ moliuntur hæc, ſecũ videlicet loqui didicerũt, nõ ſtulti homines, ita eſt vnuſquiſq; ſibi bon⁹ interpres. Sic & Agamẽnõ apud Homerũ die quadã anteq̃ ſol occũberet, ſacros Troiæ muros diruere volebat, ſed auerſos oculos tenebat Iupiter, ridebat hominis vota. Properãt Chriſtiani ad cõparãdã ſibi ſingularẽ gloriã, ſed perinde difficilẽ, augebũt, amplia bũt (fidẽ meã obſtringo vobis) rẽ, imperiũq; veſtrũ, dũ abſorbere cupiũt. Quid.n. (vt cętera omittã) de rerũ, ac locorũ incõmodis dicẽdũ? q̃d de cõmeatib', cæteriſq; impedimẽtis? in quib. vel maxime ſtat robur, & ſubſidiũ belli. Nõne omnia, quę deerũt eis, vobis in expedito ſunt futura? Locus ipſe præterea vos tutabitur, & rebus omnibus affatim

Rei militaris ruina qua.

Contra Scãderbegum.

Calliphus Turcarum Papa.

Agamẽnon.

Commeatus robur belli eſt.

A commoditate Turcarum pugnãdi.

Digitized by Google

armabit, ad inferendã magis, quàm ad recipiendã iniuriam idoneus, & tam ad inferendum, quã referendũ pedem fidelis & habilis. Domi pugnabitis, vbi cuncta vobis affatim reſpondebũnt. Incitabũt ad pugnã omnia, ſuggerẽt omnia vobis animũ, & modũ vincẽdi. Hinc ſeniorũ parẽtũ lachrymæ, hinc paruulorũ liberorũ oſcula, hinc dulciũ vxorum amplexus. Gentes ipſæ demum, quæ auſpicia veſtra ſequuntur, fidẽ pertinaciſſimè ſeruabũt, nullis cõſiliis opus erit, nõ ſtimulis, nõ hortaminibus, accẽſi erũt omnes. Inuitat, hortatur, cogit vnũquemq; cõmune periculũ, cõmune ſuorũ exitiũ, vocat æque cunctos ęqua belli ſors, monẽt rerum maximarũ vices, ac euentus. Hîc vna libertas, hic ſeruit⁹ perpetua, hic totius rei sũma verſatur, hic patriã, imperiũ, liberos, fortunaſq; veſtras, omnia in alea poſita videtis. Agite ergo viri ipſa virtute maiores. Huc omnes gradũ ſiſtite, animos firmate, dũ tempus agit, rẽ conſulite, ne enerues Chriſtiani iſti (niſi inſtituti huius eos fortaſſe pœnituerit, & ſatius domi ſe cõtinere tãdẽ exiſtimârint) ignaros nos & imprudẽtes operiãtur, adoriãturq;. Quippe cũ in omni actionũ genere euẽtus maximè in periculo eſſe ſolẽt, quos nõ diligẽs aliqua, & expedita cõſultatio anteceſſerit. Quin etſi contemptibilis gens iſta æque ac ſuperſtitioſa, vel ſua ſponte (vt moris ſui eſt) ab incœpto deſiſtere maluerit, vel demũ quiſpiã eorũ conſilia, & rẽ ſuo ipsã molimine grauẽ præuerterit, ipſi vltro in eos progrediamur, vltro irruamus. Sic & impoſterũ quicquid periculi è medio tollemus, & ſuperabimus forſan omnes, (vt vno verbo cuncta abſoluam) ita ſuperabimus, vt hodie orbis totius imperia

Euentus omnis in periculo.

peria

peria ſint in vos facili negocio peruentura, quod diuinitus eſt genti noſtrę promiſſum, vt ex aſtrorum ſcientia didici. In qua diuina arte (vt nôſtis) vel ab ineunte ætate operę plurimũ impẽdi, & ex ea fructus maximos cepi, quam qui rectè tenent, neq; falli, neq; errare queunt. Vniuerſam namq; mũdi huius machinã à ſuperioribus motibus atq; ſtellis gubernari nemo ambigit. Non deerũt præterea vobis (ne domo diſcedã) milites fortiſſimi, nõ validiſſimi exercit⁹, nõ multitudo, ac bene innumerabilis copiarũ immẽſitas, nõ equi, nõ arma optima cuiuſcunq; generis, nõ tormẽta, non qui eis perite vtantur, quæ ad victoriã comparandam ſunt potiſſima, cum aſtrorũ benignitate, & Deorum auxilio diſceſſerimus. Quod vero ad Scanderbegũ attinet, qui tantis rerum ſucceſſibus ferocior factus, fines noſtros quotidie infeſtat, Macedoniæ veſtibula obſidet, & ad nos omni tempore nuncios mittit, nouum doctrinæ genus ſuadet, quod ſeipſum malè docuit, extirpabimus (quando res ita feret) delebimus. Extinguemus vno ictu totum hominem cum omni gente & poſteritate ſua, & ſi viuus ſorte aliqua in manus meas venerit, edam in nephario corpore illo omnia crudelitatis exẽpla. Ita vnus omniũ maximè tanquã lerna quædam malorum, (vt de patris morte taceã) animum meũ offendit, remq; & imperium noſtrũ afflixit, tot Ducibus, Principibus, tot fortiſſimis viris abſumptis. Sed indulgeat nunc aliquantulũ ſtultitię ſuę ſtultiſſimus hominum, deſipiat, glorietur regno iſto ſuo atque ambitioſa paupertate, quouſq; ſibi fata permittunt, quãdoquidẽ hodie maiora nos rerum pondera vocant.

Turca ex aſtris colligit orbis imperia ſibi promiſſa.

Minatur atrocia Scanderbego.

Argumentum.

Omnibus iurantibus in verbũ, imperium, ſeruitiumq; Tyrãni, ipſe Seremetiũ præfectum ſuũ cum 14 millibus militũ, ad fines tutãdos, in Thraciam & Macedoniam miſit, quem Scanderbegus præoccupauit propè Alchriam, ad tria millia paſſuum cum 10 millibus equitũ peditumq; in inſidiis conſiſtens. Et cum præmiſiſſet, qui hoſtẽ ad pugnam prouocarent, frigide tamẽ reſiſterent, donec fugientes illos inſecuti Barbari ad locũ inſidiarũ peruenirẽt, videretq; hoſtẽ appropinquâſſe, repente ex inſidiis proſiliens, ſummo impetu eum ex omni latere adortus, fudit, cæſi ex hoſtib. ſupra 10 millia, capti plures, inter quos ipſe Quęſtor cum filio pręfecti caſtrorũ, aliusq; 12 magnæ authoritatis viris, qui vincti ad Scãderbegũ deducti, tandem 40 millibus aureorũ ſe redemerunt. Inter hunc triumphum, nuncium triſte venit Pium ſecundũ mortuũ Anconæ, & militẽ Chriſtianum ad propria rediiſſe, valde ille mœrore perculſus vna cum milite ſuo, qui iam de victoria Ottomani gloriabantur. Vnde dolorẽ ſuum Domino DEO cõmmendauit, multas Pontificis laudes enumerans.

Oratio Scanderbegi.

Vt Scãderbegus tulerit mortem Pii Secundi.

Dominus meus & Deus meus, cunctorũ cognitor, qui nôſti omnia antequã fiant, cui præterita & futura tanquam præſentia patent, & in cõſpectu tuo ſunt, à quo omnia in vero & recto iudicio fiũt, qui cuncta optimè regis atque moderaris, cuius diuina & immenſa ſapientia, à fine ad finem vſque pertingit, & omnia ſuauiter diſponit, vota mortalium, & deſideria noſtra quandoq; fruſtraris, nec nos permittis ſemper his ex animi

ſentẽtia potiri. Quæ & ſiquidẽ bona nos & vtilia apparẽt, in cõſpectu tuo tamen longè aliter ſe habent. Multa etenim profectò, quæ nobis vidẽtur profutura, maximè aduerſa à te fore dignoſcũtur. Nanque (vt quod intendit meus iam exprimat animus) nulla eſt ita magna ciuitas aut populus, qui ſi foris hoſtem nõ habeat, domi nõ inueniat, cum quo certet & contendet, quo etiam præualida corpora ab externis cauſis tuto, ſuis ſe viribus premunt, & onerãt. Vtinam Romani Carthaginẽ ſibi æmulã, & aduerſariam non euertiſſent, hoſtem foris ſuſtuliſſent, quo haberent quem ſemper timerẽt. Nam ciuilibus inter ſe bellis nõ conflagraſſent, arma in ſeipſos non conuertiſſẽt, res eorũ & imperiũ nunc forte ſtaret. Nam timor externus, qui optimus tutor, & maximũ domeſticæ concordiæ vinculũ eſſe dicitur, eos tutatos eſſet, atque conſeruaſſet. Ita nunc dicendũ forſan nobis nec iniuria, de Chriſtianis & fidelium populo. Qui ſi hoſtẽ foris non haberemus, aduerſario careremus, qui nos ſollicitatos & timidos teneret, proculdubio arma propria in nosmet ipſos conuerteremus, & domeſticis, ciuilibusq; bellis vnà omnes rueremus. Igitur nequaquã inutile Chriſtiano populo fuiſſe exiſtimo, quod hæc Turcica & hoſtilis expeditio modo non proceſſerit, ne dũ hoſtem fugaremus, magis dolendum & truculẽtius domi pararemus nobis incendium. Quamuis fatendum eſt indubitãter illud atq; pro certo habendum, Ottomanum imperium, quod vi, inſidiis & peſſimis artibus exortum atque auctum eſt, & diuinis humaniſque obrutum ſceleribus, cito caſurum eſſe, periturumque, quia malè parta

Timor externus maximũ domeſticæ concordiæ vinculum.

Ottomanum Imperium malè partũ.

(vt ſapienter dictum eſt) malè dilabuntur, vt nemo diu tenet violenta imperia. Rem verò Chriſtianã, & Petri nauiculã diuino ore fundatã atq; erectã perpetuò duraturam certũ eſt. Ex quo DEVS omniũ domine, & rex omnipotens, qui longe nobis vtiliora atq; meliora quã ipſi poſtulare nouimus, tua benignitate dare atq; cõcedere dignaris, te ſupplices humiliter deprecamur, vt mala & peccata noſtra diluas, fidemq; tuã & populũ Chriſtianũ à rabiè & Ottomano furore defendas, quẽ hic truculentiſſimus Tyrannus, Mahumetes cõtinuè perſequitur, ſuaq; immanitate perdere atq; euertere conatur.

Argumentum.

Audita fuga & cæde militum ſuorum cum Semetio prefecto Ottomanus, Ballabanũ Baderã contra Epirotã indignabundus dimittit, cum 15. millibus equitũ & tribus peditũ, virum aliâs bellicoſum, quiq; in expugnatione Cõſtãtinopolitana ſub Mahumete primus muros aſcendit, vrbemq; ingreſſus eſt, Epiro aliâs oriundus ille at obſcuris parẽtibus & ſubditus patris Scãderbegi. Hic ad fines Macedoniæ pertingens, ad Scãderbegũ maxima miſit dona, at occultè, & ſimulatè, vt eũ opprimeret. Verũ inſidiarũ Turcicarũ peritus Epirota, amicitiã eius reſpuens, eidẽ ligonem, vomerẽ, falcem, aliaq; inſtrumẽta ruſticana dono remiſit, mandans ei, vt omiſſis rebus bellicis, ruralia officia more maiorũ ſuorum exerceret. Ballabanus indignè ferens iurauit vlciſci ignominiã hanc, noctu in eũ molitus eſt irruptionẽ. Scanderbegus in valle Valchalia, ſuos cohortatus eſt, & collem qui à tergo ſibi imminebat, prẹoccupandũ. Barbarus Scander-

Scāderbeganos aufugere ratus, inordinato milite vallē ingreſſus eſt, quod Scanderbegianis aliâs imperterritis etiā profuit, prout & victoria obtenta: ſed octo optimi duces capti, Cōſtantinopoli excoriati, quantūcumq; propter illos Epirota ſollicitaret, vel aurum vel alios captiuos obiiciendo.

Adhortatio Caſtrioti ad ſuos.

Commilitones mei, compertum eſt mihi hodierna die hoſtes nos ad pugnā prouocaturos eſſe, ſed prius quàm veniāt, hinc caſtra amoueam' & coliē, qui cōtra nos eſt, ꝑoccupemus, quo tutiùs commodiusq; eſſe poſſimus. Verū aduertite, quod hoſtis, cum nos hinc diſcedētes viderit, nos fugam arripere exiſtimabit, quia numero pauciores ſumus, ideo repentè impetum in nos faciet, ſed vos viri fortiſſimi impetum eorū fortiter ſuſtinete, in eosque conuerſi acerrimè, intrepidè, (vt ſemper facere cōſueuiſtis) irruite, perterrefacite, & in fugā cōuertite, quos (haud mihi dubiū eſt) ſtatim ꝓfligabimus. Sed cauete, cauete (quæſo) milites mei optimi & ſtrenuiſſimi, cum hi in fugā cōuerſi fuerint, & vos cædēdo, obtruncandoq; eos perſecuti fueritis, fauces illas, & Valchales furcas nequaq̄ ingrediamini, nec vlterius procedite, quia in his Barbarorū inſidiæ latitāt. Noui enim milites mei amantiſſimi, noui, inquā, Barbarorum ingeniū, noui eorū ſtrategemata, & calliditates, in quibus huiuſcemodi hominū genus plurimum verſatur. Hæ enim anguſtiæ & fauces, quas videtis milites mei egregii, plenæ ſunt armatis, q nos in inſidiis poſiti expectāt. Vbi ſi ingreſſi fueritis, omnes profectò ad vnū trucidabimini. Satis ſit igitur vobis victoriā ad fauces vſq; ſequi.

Hoſtis prædictio.

Argumentum.

Ottomanus, poſtquã Ballabanus ſuus Moſẽ Dibrenſẽ Scanderbego maximè charũ ac fidũ aliosq; ſeptẽ viros bellicoſiſſimos ceperat, qui & Conſtantinopoli excoriati fuerũt, valde gloriatus eſt, vt diceret, Nũc verè ſcio, nunc certũ eſt mihi Scãderbegum corruiſſe, vires eius cõſternatas, atque proſtratas etiã fortitudinẽ & audaciã ſuam amiſiſſe. Poſtquã eum ſolus Ballabanus puer meus & filius meus ex omnibus ducibus & præfectis meis, qui ante eũ fuerunt, ſtrenuus vnus & bellicoſus, vincere, ſuperareq; nouit, à quo tot duces noſtri & Imperatores fortiſſimi bello & pugna ſuperati, partim ſub iugo in captiuitatẽ ducti, partim cæſi & obtruncati ſunt. Ideò remiſit illũ cum 15 millibus equitũ & tribus peditum contrà Scanderbegũ, ſed hic exercitum eius vniuerſum penè deleuit, caſtriſq; eius potitus eſt, haudquaquã tamen incruento milite ſuo. Idem tamen ex imperio Barbari cum 12. millibus equitũ & tribus peditum rediit, vnde Epirota ſic ſuos cohortatus eſt.

Cohortatio Scanderbegi ad milites.

Noſtis ſocii & commilitones mei, nos aduerſùs fures, prædones, atque Reipublicæ Chriſtianę perſecutores, pro eiuſdem ſalute atque tutela pugnare. Quamobrem forti, paratoque animo ſitis, vt cùm ad rem ventum erit, patriam, liberos memineritis vobiſcum, gloriam, decus omne, prętereà libertatem ferre, fortunaſque veſtras. Si ſuperiores erimus, omnia tuta erũt nobis: ſi imbelles, timidique, nihil infelicius, nihil contęmptius.

Deus

Digitized by Google

Deus ipſe prætereà, qui hoſtes veſtros perſequitur, fouet nos, vireſque ſuggerit, qui ad iniuriam propulſandam occurrimus, quo audaciùs aggrediamini, priſtinæ virtutis memores.

Argumentum.

Egreſſurus Scanderbegus aduerſus hoſtes, imprimis Deo optimo maximo, pro victoria vouerat, deinde militibus dona varia diſtribuerat, atq; ordinata acie ſua in partes quatuor palàm pugnabat, cum hoſtibus, omnia officia Imperatoris & militis ſubiens, vt Barbari agnoſcerent cũ Chriſtianis, Scanderbegum maximum in orbe terrarum bellatorem, Deum produxiſſe. Nam cæſi ferè omnes profligatique ſunt, Ballabanus autem amiſſis caſtris & impedimentis vix euadere potuit, & cum pauciſſimis ferè militibus ad Ottomanum præfectus; à quo acriter reprehenſus ob multiplicem cladem acceptam. Ballabanus tamẽ ita ſe excuſare conatus eſt, quem & in ſententiam ſuam traxit, vt pro voluntate ſua aduerſus Scanderbegum omnia ageret & bellum conficeret.

Scanderbegus maximus in orbe terrarum bellator.

Oratio Ballabani ad Ottomanum.

Nihil ſanè turpius (vt opinor) Princeps ſereniſſime, nihil fœdius, nihil ingratitudine deteſtabilius, quo vitio, qui aſperſi atq; cõtaminati ſunt, ii non ſolùm ex cœtu & cæleſtiũ collegio, verùm etiã ex numero hominũ, & ex finibus humanæ naturæ prorſus exterminãdi. Quũ n. ſępe ſæpiusq;, Prĩceps inuictiſſime, mecũ cõſidero atq; mẽte reuoluo beneficia, q̃ à tua maieſtate ſẽper in me

Laudat Ottomanum.

(quæ tua eſt liberalitas) collata ſunt, nulli profecto me magis (cum à Deo diſceſſerim) quã tuæ maieſtati debere atque obſtrictum eſſe cõfiteor. Tu enim mihi ſemper parens, tu benefactor fuiſti, per te ſpiritum, per te vitam, & quicquid ſum, habeo. Longũ etenim profecto mihi eſſet, nunc omnes præfecturas honores & dignitates, quib. ſub imperio & auſpiciis tuis functus ſum, enumerare, pro quibus omnibus, quemadmodũ me tibi poſſe gratũ facere, viceſq; referre nõ video, niſi ſi toto tẽpore vitę meę, diu noctuq. inſudarẽ, inuigilarẽ, elaborarẽ, & tandẽ ſanguinem effunderẽ, & animã deſponderẽ, quod (Deos teſtor) me ſẽper feciſſe, ac in poſterũ omni fide, ſinceritate, atque obſeruantia facturũ ſpõdeo. De Scãderbego illo, Epirotarũ Principe, hoſte noſtro acerrimo, nunc tota res agi, verſariq; videtur, à quo nuper (ſic forte Diis volẽtibus) profligatus, atq; in fugã conuerſus ſum, ex quo tuæ maieſtati (forte non immeritò) me dignũ reprehenſione fore viſũ eſt. Sed nunquid à Scanderbego tantũ, an Deorũ voluntate potius profligatus ſim, nũc tempus diſſerẽdi mihi eſſe nõ videtur, verũ potius deliberãdũ, quid ſit cũ hoc hoſte agendum, hoc tantũ me dixiſſe tuę Maieſtati nũc ero cõtẽt⁹. Teſtor n. Deos, omneſq; cõmilitones meos, qui ex hoc prælio & certamine ſuperfuerunt, ꝙ antequã ad rem deuenirẽ, & cum hoſte congreſſus eſsẽ, omnia paraui, omnia diſpoſui, omnia locaui, atq; firmaui, nõ cõſilium defuit mihi, non tẽpus aptum, accommodatumq; ad pugnã, nõ locus, non miles, nõ ordo, nihil quod pro victoria, & ad victoriã conſequendam faceret, aut omiſi, aut prætermiſi. Verũ quia hæc

Scanderbegus hoſtis Turcarum acerrimus.

Digitized by Google

hæc nõ in manu noſtra, ſed in manu fortunæ eſt, quæ pro animi ſui libidine humanas res & negocia verſat, alternat, variat, eademq; extollit, atque iterum deprimit, ideo non armis tantum Scãderbegi, ſed voluntate Deorũ potius me victum, ſuperatumq; fuiſſe attribuo, quorum cõſilia & decreta nobis occulta, atq; omnino ignota ſunt. Sed ad propoſitum redeo Multa hercle de Scãderbego ſupra hominem prædicare audio, ſereniſſime Princeps, illum eſſe fatalem, & diuinum, bello inſuperabilẽ, armis inuincibilẽ, ferro inuulnerabilẽ, quem mater eius in vtero geſtans, per noctem in quiete vidiſſe dicitur, ſerpentem immenſæ vaſtitatis & magnitudinis ſe parituram, qui aperto ore caput protendens in terram & gentem noſtram, omnes nos dilaniabat, atq; deuorabat. Pedes verò & reliquas corporis partes in mari extendens, inter Chriſticolas pacificè quieteq; tenebat. Quę cum ſomnii horrore vehementer exterrita expergiſceretur, tota tremebunda, viro ſuo Ioanni Caſtrioto quod viderat per quietẽ, retulit: ipſe lætus atq; hilaris ſic eius ſomniũ interpretatũ fuiſſe ferũt, ipsã bono eſse animo nihilq; timere, quia nõ ſerpentẽ, ſed filium pareret, qui vir magnus, armis clarus, & ſtrenuus euaſurus, Turcis, & Ottomanę legi hoſtis acerrimus atq; perpetuus foret: Chriſtianorũ vero, eorumq; fidei propugnator maximus atq; mirificus. Verũ quid ego de homine plane ſentiã, nunc proferã, & in mediũ adducã. Scanderbegum virum ſtrenuũ, & bellicoſum eſſe, belli & militiæ peritũ, ſcientiã, & artẽ militarẽ poptime callere, non eo inficias. Nam ſemper vel quaſi à teneris annis arma exercuit, pertractauitque &

Vaticinium de Scanderbego & de laudibus illius.

Somnium matris de Scanderbego filio & patris interpretatio.

Ballabani iudicium de eodem.

Digitized by Google

militem eſſe, militiamq; inchoaſſe clarũ eſt. Præterea in bello fortunatũ, & velut fulmen, & fulgur in pugnã deſcendere, & cum hoſte manũ cõſerere, tamen illum hominẽ eſſe, & mortalẽ quẽadmodũ cæteri homines, inſuper vincibilẽ bello, armiſq; ſuperabilẽ, nec ſẽper victorẽ fuiſſe aſſeuero, nã & ipſe alias victus eſt. Quis n. mortaliũ tam demens & fatuus, gloriari ſe audeat victorẽ ſemper, & non victũ quandoq; fuiſſe? vel perpetua in hac vita, felicitate, ſynceraq; voluptate vſum fuiſſe? quin ex altero dolio (vt aiunt) deguſtauerit. Nonne Scanderbegus (vt tua nouit Maieſtas) in Belgradi obſidione à Sebalia præfecto tuo viro clariſſimo & ſtrenuiſſimo profligatus, eiuſq; exercitus totus pene cæſus, ipſe nocturnis tenebris cum parua admodũ manu fœdiſſimã fugam arripiens, vix euaſit? Ad anguſtias & Valchales furcas nonne à militibus meis peſſime habitus cum exercitu ſuo, omnes fortiſſimos eius duces, & caſtrorũ præfectos pugna & prœlio ſuperatos captos, cũ maxima iactura & pernicie, tã eorum q̃ totius Epiri, ad vrbẽ regiã tuæ Serenitati vinctos miſi. Qui poſtea iuſſu tuo excoriati, turpiſſima morte necati ſunt. Igitur extenuatę ſunt iam vires eius, & exinanitæ, ob hęc & alia complura ingentia, & aſſidua bella à nobis ei continuè illata. Nec mihi dubium eſt, Sereniſſime Princeps, quin (ſi nobiſcum pugnare voluerit) aut eum viuũ capiamus, aut prœlio & pugna victũ ſuperatũque profligemus, & cædamus, vel (quod facilius crediderim) non valens armis noſtris, copiis reſiſtere, cedens victoriæ conſilium fugiendi capiet, & vacuã nobis Epiri poſſeſſionẽ abſq; cæde, abſq; prœlio & ſan-

Fuga Scanderbegi in obſidione Belgradi.

Captiui excoriati.

Perſundet bellum ab extenuatis viribus.

Digitized by Google

& ſanguine deſeret, atq; deſtituet. Nouit nanque tua Serenitas, quod nulla in re plus ambiguitatis, maior incertitudo atq; inſtabilitas verſetur, quã in bello. Nã qui hodie vincit, cras vincetur, & qui victus eſt hodie, poſtero die victor erit. Ea própter dici ſolitũ eſt, incertos eſſe bellorum exitus. Quod quidẽ rei noſtræ haud diſſonũ videtur, nã & ſi pridie victi fuimus, hodie vel cras victores erimus, quia nec sẽper victi, nec ſemper victores perpetuo ſunt mortales. Et ſi vna nobis non ſucceſſerit via, aliã qua ſuccedat omnino aggrediamur, nec vnquam de victoria deſperandum, ſed ſæpe, ſæpiuſque fortuna tentanda eſt, quæ maxime in bello plurimum dominatur. Itaq; & nos bellum cũ Scanderbego ex integro experiamur, arma aduerſus eum ſumamus, exercitus validiſſimos conficiamus, quia (vt ſpero) ſi dictis, & opinioni meæ aures, & aſſenſum præſtiteris, Princeps Sereniſſime, victores omnino nos futuros eſſe, nec Deos ſemper iratos auerſoſque habituros. De quo ego nunc facilem certamq; victoriã nos Diis propitiis conſequi poſſe, animo concepi excogitauiq;. Placeat Maieſtati tuæ, Sereniſſime Princeps, decernere, ſtatuereque, vt duo optimi Imperatores, duo pręclariſſimi duces, & pręfecti, cum valida manu, & florido exercitu aduerſus Scanderbegum deligantur, qui non vna & eadẽ via, ſed alter ab ab altero ſeorſim, ſeparatimque ab inuicem per diuerſa loca & itinera, ſimulantes, alio potius, quam in Epirũ tẽdere, deflexo poſtea itinere omni cũ celeritate atque ſilẽtio regionẽ intrẽt, ipſumq; Scãderbegũ medium intercipiant. Nec vnus ſine altero hoſtem adoriatur, aut

In bello ſumma incertitudo.

Spes victoriæ contra Scanderbegum.

Modus conſequendi.

militem eſſe, militiamq́, inchoaſſe clarũ eſt. Præterea in bello fortunatũ, & velut fulmen, & fulgur in pugnã deſcendere, & cum hoſte manũ cõſerere, tamen illum hominẽ eſſe, & mortalẽ quẽadmodũ cæteri homines, inſuper vincibilẽ bello, armiſq; ſuperabilẽ, nec sẽper victorẽ fuiſſe aſſeuero, nã & ipſe alias victus eſt. Quis n. mortaliũ tam demens & fatuus, gloriari ſe audeat victorẽ ſemper, & non victũ quandoq; fuiſſe? vel perpetua in hac vita, felicitate, ſynceraq; voluptate viuum fuiſſe? quin ex altero dolio (vt aiunt) deguſtauerit. Nonne Scanderbegus (vt tua nouit Maieſtas) in Belgradi obſidione à Sebalia præfecto tuo viro clariſſimo & ſtrenuiſſimo profligatus, eiuſq; exercitus totus pene cæſus, ipſe nocturnis tenebris cum parua admodũ manu fœdiſſimã fugam arripiens, vix euaſit? Ad anguſtias & Valchales furcas nonne à militibus meis peſſime habitus cum exercitu ſuo, omnes fortiſſimos eius duces, & caſtrorũ præfectos pugna & prœlio ſuperatos captos, cũ maxima iactura & pernicie, tã eorum q̃ totius Epiri, ad vrbẽ regiã tuæ Serenitati vinctos miſi. Qui poſtea iuſſu tuo excoriati, turpiſſima morte necati ſunt. Igitur extenuatę ſunt iam vires eius, & exinanitæ, ob hęc & alia complura ingentia, & aſſidua bella à nobis ei continuè illata. Nec mihi dubium eſt, Sereniſſime Princeps, quin (ſi nobiſcum pugnare voluerit) aut eum viuũ capiamus, aut prœlio & pugna victũ ſuperatũque profligemus, & cædamus, vel (quod facilius crediderim) non valens armis noſtris, copiis reſiſtere, cedens victoriæ conſilium fugiendi capiet, & vacuã nobis Epiri poſſeſſionẽ abſq; cæde, abſq; prœlio & ſan-

Fuga Scanderbegi in obſidione Belgradi.

Captiui excoriati.

Perſuadet bellum ab extenuatis viribus.

& ſanguine deſeret, atq; deſtituet. Nouit nanque tua Serenitas, quod nulla in re plus ambiguitatis, maior incertitudo atq; inſtabilitas verſetur, quã in bello. Nã qui hodie vincit, cras vincetur, & qui victus eſt hodie, poſtero die victor erit. Ea propter dici ſolitũ eſt, incertos eſſe bellorum exitus. Quod quidẽ rei noſtræ haud diſſonũ videtur, nã & ſi pridie victi fuimus, hodie vel cras victores erimus, quia nec sẽper victi, nec ſemper victores perpetuo ſunt mortales. Et ſi vna nobis non ſucceſſerit via, aliã qua ſuccedat omnino aggrediamur, nec vnquam de victoria deſperandum, ſed ſæpe, ſæpiuſque fortuna tentanda eſt, quæ maxime in bello plurimum dominatur. Itaq; & nos bellum cũ Scanderbego ex integro experiamur, arma aduerſus eum ſumamus, exercitus validiſſimos conficiamus, quia (vt ſpero) ſi dictis, & opinioni meæ aures, & aſſenſum præſtiteris, Princeps Sereniſſime, victores omnino nos futuros eſſe, nec Deos ſemper iratos auerſoſque habituros. De quo ego nunc facilem certamq; victoriã nos Diis propitiis conſequi poſſe, animo concepi excogitauiq;. Placeat Maieſtati tuæ, Sereniſſime Princeps, decernere, ſtatuereque, vt duo optimi Imperatores, duo pręclariſſimi duces, & pręfecti, cum valida manu, & florido exercitu aduerſus Scanderbegum deligantur, qui non vna & eadẽ via, ſed alter ab ab altero ſeorſim, ſeparatimque ab inuicem per diuerſa loca & itinera, ſimulantes, alio potius, quam in Epirũ tẽdere, deflexo poſtea itinere omni cũ celeritate atque ſilẽtio regionẽ intrẽt, ipſumq; Scãderbegũ medium intercipiant. Nec vnus ſine altero hoſtem adoriatur, aut

In bello ſumma incertitudo.

Spes victoriæ contra Scanderbegum.

Modus conſequendi.

Digitized by Google

cum eo bellum committat, ſed expectato altero collega, de cõmuni pòſtea conſenſu, vno eodemque tempore ſimul illũ inuadant atq; opprimãt. Ex quo perfacile victoriã conſequentur, & illum cum omni exercitu ſuo obtruncabunt, quia fieri non poteſt, vt hoſtis vndiq;, & à tot laterib. interceptus, occluſuſq;, poſſit euadere, nec tot copiis & multitudini reſiſtere. Sed ipſe profecto victus à nobis, ſuperatuſq; finis Epiroticæ inſolentiæ atq; belli erit.

Argumentum.

Ballabanus, impetrato quod voluit, nihil in vita optabilius ſibi fieri poſſe cenſuit, niſi Scanderbegum profligatum cum exercitu ſuo, cæſumque audire aut extra imperium profligatum deiectũque, delectu quam maximo facto, ex robuſtiſſimis viris exercitum confecit, & aſſumens ſibi Iagup Arnauth in collegam, partitis cum eo copiis, illum admonuit, vt à parte maritima per Græciam & Theſſaliam iter conficeret in Epirum, & expectaret donec & ipſe cum exercitu adeſſet, qui citius q̃ alter per Thraciã in Epirum ingreſſus eſt. At Scanderbegus ab exploratoribus & amicis per literas præmonitus, cũ Ballabano rẽ expedire volebat, ne ſimul cum duobus exercitibus, vno eodemq; tẽpore adortus opprimeretur. Adiutorio ergo Dei, cui res Scanderbegi curæ erãt, cũ videret exploratores miſſos ad caſtra Ballabani exploranda, corruptos vtiq; & cõſanguinitate & largitionib. exploratũ non redire, contra Ballabanũ profectus eſt & in loco inſidiarũ ſibi poſitarũ vix cũ ſocio euaſit, reliquis cæſis, quẽ inſecutus ſolus qdã Barbarus ab eo obtrũcat⁹ eſt. Alii cũ in caſtra rediiſ-

Res Scanderbegi cura Dei.

Digitized by Google

rediiſſent, in loco qui Petralba dicitur ab hoſte ad 15 millia paſſuum vbi octo millia equitum quatuor peditum valentiſſimorum inerant, contra hoſtem accingit, periculum in mora iudicans, quantumuis alii aliter ſuadebant, prout & illum cunctantem, & collegam fruſtra expectantem, ſtrenue fortiterque vicit, ipſe licet viriliter pugnabat vltimo tamen cum paucis in fugã conuerſus, reliqui omnes Barbari aut cæſi aut viui capti ſunt.

Adhortatio Scanderbegi ad milites, ante profectionem ſuam contra Ballabanum.

Turpe & ſuperfluum, Commilitones mei amãtiſſimi, eſſe duxi, hodierna die, nouo apud vos dicendi genere, longa orationis ſerie contexere. Cum res gerenda ſit nobis non cum nouo hoſte, nouoq. Imperatore, ſed cum eo hoſte, qui à vobis vinci, facileq; ſuperari conſueuit. Nonne milites hic eſt ille Ballabanus Ottomani præfectus, aptior magis (vt ſcitis) ad ligoné, vomeremque, agriculturam, quàm ad arma, remque bellicam, quem vos non ſemel, ſed pluries profligaſtis, de eoque triumphum cum ingentibus, ſpoliis reportâſtis. Nonne hic hoſtilis exercitus, quem prę oculis habetis, reliquiæ ſunt cladis ſuperioris diei? quas Ballabanus ductor ſecum affert vobis tanquam debitas, & dicatas victimas, vt de ſpoliis eorũ vos, domuſque veſtras & impleatis, & ditetis. Verum enimuero de hoc quid dubii? quid difficultatis eſt perſpicere? Nam ii omnes Barbari, quos nunc videtis, hinc ferè ad horam (Deo propitio) aut captiui veſtri erunt, aut à vobis (ſi volueritis) internecione occiſi. Nam illos hoc in loco (vt ſpero) intra vallum, & tanquam pecora in ouile claude-

A facilitate vincendi.

Digitized by Google

mus, noſtroſque milites per montes, colles, & itinera, ne inde exire poſſint, circumquaque diſponemus, atque locabimus. Igitur omnes hodierna die cum Ballabano eorum duce vobis tanquam victimæ offeruntur. Itaque milites oſtendite vos viros, excitent maiorũ vos præconia, excitent laudes, & fortia facta. Capite animos, capite vires & robur, imitemini veſtigia, imitemini illorum acta. Acuite ferrum in Barbaros, æternos hoſtes veſtros, ſternite equos, præcingite enſes, corripite tela, aſſumite clypeos, procurate omnia quæ ad pugnam, & pro victoria faciunt. perſequimini hoſtes. Coërcete, cõterite infideles, cõculcate, & peſſundate, eosq; penitus delete, quia ecce in fugam conuertuntur.

Argumentum.

Nondũ Scanderbegus ex ipſa valle cũ exercitu exierat, nec dũ ſpolia Ballabani exercitus inter ſeſe milites diuiſerant, adhuc hoſtium corpora palpitantia humi proſtrata iacebant, cum nuncius Mamizæ ſororis à Petrella ciuitate, vbi ipſa cum cohorte & familia ſua conſederat, cum literis ad Scanderbegum euolauit, quibus ipſa admonebat, Iagup illum cum 17 millibus equitum, per viam Belgradi in Epirum irruiſſè & omnia depopulatum igni ferroque dediſſe, & nunc in Tyranna minori iuxta flumen caſtrametatum. Quibus auditis Epirota, illuc quo Iagup, caſtra poſuerat ire pergit, anxius & ſolicitus ne Iagup cum exercitu ſuo fugeret, ſi fortè de cæde & fuga collegæ ſui audiſſet. Ita autem ſuos animauit.

Adhortatio Scanderbegi ad milites.

Etſi vnquam aliâs exhortatio ducis vel Imperatoris

Digitized by Google

ratoris ad milites minime neceſſaria fuiſſe viſa eſt, hodierna certe die, id mihi muneris apud vos commilitones mei minus neceſſarium eſſe duxi, quum ſuperuacaneum atque ſuperfluum ſit, equo (vt aiunt) currenti, maximeque concitato calcaria adhibere. Video enim vnumquemque veſtrûm, milites mei amantiſſimi, ſine Imperatoris edicto, ſine ducis imperio libenti animo præſto eſſe, ordinem ſeruare, vexilla, & ſigna propria ſequi, vigilias, excubiaſque, ducere, agereque officia, & munia militaria certatim ſubire, interdiu noctuque ſolicitos, peruigiles, indefeſſoſque, nunquam deſides, nunquam pigros & ocioſos, ſed abſque ſtimulis & calcaribus concitatos, promptiſſimoſque, & ad omnia, quæ ad victoriam faciunt, & pro victoria conſequenda expediunt, intrepidos, inuictiſſimoſque, hoſtem quinetiam extra ordinem viriliter, animoſeque inuadere, atque opprimere, de victoria nunquam diffidere, neque deſperare. Propterea ſi vnquam duci, aut imperatori de militibus ſuis gloriari licuit, hoc mihi quoque tempore de vobis conceſſum eſt. Cum quibus & ſi ſemper pauciores hoſtibus fuerimus, vſquequaque tamen ſuperiores, hodie victoriam de Ballabano hoſte noſtro acerrimo (quod tantopere optaſtis) præclaram, & egregiam adepti ſunt. Qui quum tanta eſſent apud Ottomanum authoritate, & fide, quicquid ab eo petiit, contra nos obtinuit, eique pro libito voluntatis ſuæ omnia conceſſa ſunt. Nam ipſe cum ingentem,

Equo currenti nõ opus eſt calcaribus.

Laus militum.

Scanderbegus ſemper pauciores hoſtibus habuit.

Ballabanus hoſtis Scanderbegi acerrimus.

Digitized by Google

floridumque exercitum coëgiſſet, totis in nos viribus intendens (vt compos voti ſui eſſet) & fidē, quam de certa contra nos victoria potiunda promiſerat, adimplere poſſet, duobus quam maximis nos exercitibus medios, inſcioſq; intercipere, dolo atque inſidiis opprimere, atq; delere credidit. Sed (Deo propitio & virtute veſtra) factum eſt, vt nos priores in eum irruentes, illum cum omni exercitu ſuo profligatum, cæſumq; deleuerimus. Nunc vero nobis nondum lotis (vt aiunt) manibus, nondum finito conuiuio, nondum remotis menſis, Iagup Arnauth, vt bonus & optimus conuiuator, totum vult prandium apponere, & ſuos conuiuas non fraudare, ſed bene & optime illos accipere, ne fameſcant, exercitumque ſuum tanquam reliquias afferre. Ecce milites mei amantiſſimi, antequam vallem egreſſi ſimus, antequam à ſanguine hoſtili manus noſtras coinquinatas lauauerimus, antequam thela terſerimus, & arma purgauerimus, & ea in vaginis, & tecis recondiderimus, ipſe Iagup ad nos venit, vobis ſua munera, dona, & xenia, id eſt, exercitum, & reliquias ab Ottomano contra vos miſſas dicatas offerre, vt pro libito voluntatis veſtræ ex eis quicquid viſum fuerit, aut deguſtetis, aut deuoretis. Itaque ſocii & viri fortiſſimi & feliciſſimi, accedamus ad nuptias, ad quas Iagup nos inuitat, conuocat, vt eis ad ſaturitatem abutamur, & quum affatim deuoremus, tum nobiſcum etiam auferamus. Expediamus igitur nos hinc, egrediamur vallē, occurramus Iagup, & exercitui eius, qui quidem tenuis eſt, & tantummodo profligatus. Nam ſi Balla-

Pulchrè dictum.

Nuptiæ Iagup

A maiori ad minus.

banum

banum ipſum cum 24 millibus concidimus, cur non Iagup cum 16 millibus mactabimus? In hoc maxime veſtro belli ardore, qui nondum bellicum furorem, nondum Martiales animos veſtros & ſpiritus depoſuiſtis. Videor enim mihi videre milites, & præ oculis verſari Iagup à vobis cæſum cum omni exercitu ſuo atque profligatum. Quare acceleremus ad eum, feſtinemus ad replendos, ſaturandoſque appetitus noſtros, & vt ſpoliis diuitiiſque hoſtilibus pleni, onuſtique domum ad lares proprios, liberos & vxores reuertatis, nunc totis viribus contendite. *Pulchra imitatio.*

Argumentum.

Scanderbegus occaſione pugnæ noctu, poſtquam ad caſtra Iagup peruenit, nonnulla cæſorũ capita exercitus Ballabani, quæ ſeruata cum cura attulerat, proiici ante hoſtiũ ſtationes, captiuoſq; vinctos, vt erant, oſtendi iuſſit. Iagup autem tanto ſimul publico familiarique ictus luctu agnoſcere ſe fortunam Ottomani fertur dixiſſe. Scanderbeg autem aduertens ad Iagup, penetrans omnes hoſtium cuneos, eum haſta primum tranſfixit, deinde capite obtruncauit. Barbari viſo Iagup mortuo, omnes in fugam conuerſi, & palantes cæduntur, viuique capiuntur. Qui vero ex hoſtibus manus & militum furorem euaſerunt, à colonis, habitatoribuſque locorum hincinde fuſi per agros, ſyluas & campos, aut viui capiebantur, aut trucidabantur. Nunquam ex duobus exercitibus vno eodemque fermè tempo-

Digitized by Google

re & bello, tantum hoſtium à Scanderbego interfectum eſt. Viginti quatuor millia hoſtium cæſa, capta ſex millia, præda magna alia cum omnis generis, tum auri argentique. Colonorum, qui capti apud hoſtes erant ſupra 4 millia capitũ recepta. Scanderbegus cum magno gaudio omnium & gloria Croiã rediit mittens varia Principibus munera, militibuſque omnibus ſatisfaciens.

Inſignis victoria.

E LIBRO DVODECIMO.

Argumentum.

HIs auditis Mahumetes cum 200 millibus militum ad Croiam oppugnandam proficiſcitur, quam in modum coronæ vbiq; cinxit, & quia ſuis ſciebat Scanderbegi nomen eſſe terrificum & formidoloſum, ſubornauit duos, qui illũ veneno aut ferro interimerent. Chriſtiani autem ſic doloſe facti & baptizati diſſidẽtes, alter alterũ prodidit & ſic ambo ſuſpenſi dederunt pœnas. Venerat & ad eius obſidionem Ballabanus Badera Mahumetis præfectus cum octuaginta millibus electiſſimorum equitum, qui quotidie cum Croienſibus pugnam committebant, vario certaminum euentu, Croienſibus tamen vt plurimum vincentibus, ſed & Scanderbegus in campo copias ſuas habens quotidie ſine quiete vlla infeſtabat, & iacturas maximas inferebat. Vnde deſperans Mahumetes de victoria Croiæ, diſceſſit, Ballabanum cum viginti tribus millibus electorum militum in obſidione reliquit. Cui etiam octo alios militum præfectos addidit, cuilibet ſeptem millia optimorum militum ſubiiciens, atq;

inter

Digitized by Google

inter proficiſcendum, quædam loca Scanderbegi, & populos multis promiſſionibus in fidem ſuam accepit, ad octo millia hominum præter mulieres & infantes ſic trucidare fecit, poſtquam in Scanderbegum ſæuire non potuit. Indignitatem hanc & Ballabani hominis villani nomen ægerrime ferens bellum cõmune & gerere decreuit, & in caſtra eius irrumpere. Itaque conuocatis vndique Principibus, ſociis, & confæderatis ſic locutus eſt.

Oratio Scanderbegi ad ſocios, Principes, & confæderatos, pro auxilio ab eis impetrando.

Credo equidẽ vobis haud ignotũ eſſe, Principes & Commilitones amantiſſimi, quamobrem huc vos conuocauerim, quidve in præſentia ſim diſſerturus. Noſtis enim omnes quanta rabie, quantaque immanitate Mahumetes ille Turcarum Princeps in Chriſtianum nomen, & orthodoxam fidem conſpirauerit, illamque magis atque magis omni tempore inſequatur ac premat. Pro qua nobis illi fortiter reſiſtendum, atque etiam ſi mori contigerit, alacriter pugnandum eſſe duco. Maiores eius Aſiam peruerterunt, dehinc in Europam traiicientes, tot Reges & Principes Chriſtianos prauis artibus de medio ſuſtulerunt. Hic vero illorum ſequens veſtigia, in nos ceu maiorũ ſuorum reliquias verſis (vt aiunt) prioris furorem ſuũ euomere, nomenque noſtrum penitus delere conatur. Mahumetes inquã iſte truculentiſſimus, qui velut ſorte quadam prope in æternum hoſtis mihi datus, ſumma vi opeque me rerumque mearum ſtatum omnem penitus euertere contendit.

Mahumetes Chriſtianorum hoſtis peſtimus, & origo illius.

Digitized by Google

Qui cũ paulo ante cũ toto exercitu iñ me impetum feciſſet, nec ex ſententia ei res ſucceſſiſſet, tãquam furibundus & ſpe omni deſtitutus, prę mœrore & triſtitia hinc diſcedens, octo millia virorũ ex meis, exceptis mulieribus & infantibus, quos fide ſua, vel perfidia potius in deditionem acceperat, ferro ſuſtulit atq; trucidauit. Qui ſi profectò mihi nunc eſſent, viuerentque, nequaquam opus eſſet alienum implorare auxilium. Proficiſcens hinc igitur Mahumetes, Principes inuictiſſimi, hunc Ballabanum, quẽ præ oculis habemus, ſui exercitus præfectum cum huiuſcemodi copiis in Croiæ obſidionem reliquit, quo illam tam diu duriſſima obſidione cinctam teneret, præmeretque quam diu in eius ditionem veniret. Quod ſi quo caſu accideret (quod abſit) nec de vobis (vt reor) nec de veſtris coniugibus & liberis, rebusq; omnibus bene profectò eſſet. Nam ſæpiùs me dixiſſe memini, quod rabidus & truculentiſſimus hoſtis iſte nihil aliud molitur, nihil aliud mente agitat, & expetit, quam nos ſeiunctos & ab inuicẽ diſtinctos opprimere, atque de medio tollere, regna, imperiaque noſtra arripere, ſibique vendicare. Quare Principes amantiſſimi, nolite pati, vt perfidus Tyrannus iſte, atq; cõmunis omniũ hoſtis, ſub iugo nos infidelitatis ac perfidiæ ſuæ ſubiiciat, fidem & religionem noſtram opprimat, regna & imperia peſſundet, vxores, liberosque noſtros in ſeruitutem tradat. Proinde omnes admoneo, rogo, obteſtorq; vt hoſti ſine mora occurrere properetis, qui præ foribus & in limine adeſt, qui feſtinat, & ad nos opprimẽdos totis viribus accelerat. Itaque in auxilium & tutelam fidei

A perfidia ſua.

Mahumetes conatur à Scanderbego ſuos fidiſſimos auertere.

Digitized by Google

ſidei veſtræ, cui quicquid corporis, vitæ, ac ſanguinis ſupereſt, & deuouere debemus. Vos Chriſtiani Principes inuito, inuoco atque imploro, vt Ballabanum hunc communem hoſtem noſtrum, quem videtis ex vrbe noſtra, è regno, è patria expellamus, reiiciamus, qui profectò ſi me oppreſſerit, nec vos impunitos relinquet (Epirotica enim gens inimica Turcico nomini eſt) & ex mea iam-iam futura eſt veſtra publicaq; omnium fortuna. In belluas ſtrinximus ferrum, hauriendus illarũ, aut dandus noſter eſt ſanguis. Cæterùm fidem meam vobis promitto, quod veſtra ope & auxilio mihi præſto exiſtentibus hunc Ballabanum homuncionem, viliſſimum & abiectiſſimum hominem, cuius maiores vitam ſemper ruralem & paganam ſub parente meo traduxerunt, qui & ipſe ſæpenumero (vt ſcitis) eſt à me antea multiplici clade fœdatus, fuſus, profligatus, nũc cũ omni exercitu eius in fugã verſum, viuum aut aut mortuum (vt ſors dederit) vobis tradam, victoriamque de eo inſignem, atq; præclariſſimam referã. Iam ſcitis, Patres optimi, me hucusque nullum à vobis vnquam auxilium, opemvè imploraſſe, ſed ſolus ſemper cum copiis & militibus meis, propriis viribus contra communes hoſtes, vos, regna, imperiaque veſtra protexiſſe, atque conſeruaſſe. Nunc verò iam tot bellis attritus, tot expeditionibus exinanitus, tam longo tempore cum militibus meis continuè armis inſiſtendo, viribus ferè exhauſtus ſum. Quorum maior pars & fortiſſimi bello ceciderunt. Alii acerrimè dimicantes capti ſunt, aut vulnerum multitudine

Epirotica gens inimica Turcico nomini.

Ballabanus vilis homo & ruralis.

Scanderbegus Ballabanum viuum aut mortuũ ſperat ſe habiturum.

Digitized by Google

corporibus mutilatis inutiles bello facti ſunt. Propterea opus eſt ſocii, vt nunc ad vos confugiam, veſtrumq; implorem auxilium, quo ab hoc communi hoſte, quē in ianuis & oculis habemus, vrbem meam, vosque pariter liberem atque defendam. Quare maturè ſuccurratis mihi, me me ſequamini, & quod ductu meo facere ſemper ſoletis, vincite. In hunc Turcicum & hoſtilem exercitum irruamus, impetum faciamus, quem ſtatim (vt ſpero) in fugam conuertemus, facileque de eo victoriam conſequemur, arma, inſignia, aurum, argentum, ſpolia optima nobiſcum referemus, milites noſtros exuuiis ditabimus. Rem igitur tantam mecū capeſsite, victores enim (Deo propitio) omninò nos fore ſpero: vosque pleni fortunarum, ac gloriæ ſimul, publicè, ſimul priuatè triumphātes domum ad penates veſtros redituros. Nunquam vos profectò decepi, nunquā fefelli, nunc tempus eſt ô ſocii, quo nos, regnaq; noſtra, vxores, liberos, aras, focos, & demum fidem Catholicam à tyrānide & iugo barbaræ ſeruitutis atque captiuitatis vindicemus, liberemusque. Victoriam cum ingenti gloria & triumpho de hoſte reportemus.

A fide Scanderbegi.

Argumentum.

Cum oratione hac habita, omnes ſe in Scanderbegi fidem arbitriumque committerent, ipſe cōſtituit vt quam maximus & validiſſimus exercitus cogeretur, interim dum hæc geruntur, ſine mora ſagulo gregali & viliſſimo admodum habitu

bitu indutus, Romam ad Paulum 2. Pont. pro auxilio profectus eſt. Quem Pontifex ob nominis claritatem & viri præſentiam perbenigno vultu honoreque maximo & donis ſuſcepit, atq; in Conſiſtorium admiſſus talia verba habuit. *Scanderbegus it Romã vti ruſticus vilis ad obtinendum auxilium.*

Oratio Scanderbegi ad Pontificem Paulum.

Quis vnquam mortaliũ, Romane Præſul maxime atque Sanctiſsime, Reuerendiſsimi Ampliſſimiq; Patres, non lingua dicam exprimere, ſed ne animo quidem concipere poſſet, loci huius & ſedis ſacratiſsimæ, in qua ſtatis, celſitudinem, & ſublimitatẽ? Cuius nulla pars eſt, nullus angulus, quin totus ſanctitate, diuinitate plenus, vndique reſplendeat atque refulgeat. Vbi Petrus primum ille ſanctiſsimus, beatiſsimuſq; Chriſti Vicarius, vbi Paulus Doctor egregius, vas electionis, atq; totius orbis Chriſtianæ Religionis buccinator? vbi tot viri ſanctiſsimi, præſules & patres integerrimi diuinitus miſſi, cœlibem & diuinam vitam traduxerunt, vbi tot Reges & Principes inuictiſſimi, glorioſiſſimique commorati ſunt, qui omni ſanctitate, omni virtute præditi, omni ſcientia referti, mundum totum, fidemque Catholicam erexerunt, decorarunt, illuſtrarunt. Quibus tu poſtmodum Romane Antiſtes ſanctiſſime, ad hoc dignitatis faſtigium natus magis, quam vllo mortalium iudicio vel conſenſu electus diuino quidem nutu, hac ætate tam aurea, tam felici ſucceſſiſti, qui totius fidei & religionis

A loci ſanctitate. *Petrus.* *Paulus.* *Cœlebs & diuina vita Romæ.* *Paulus ſecundus natus Pontifex.*

noſtræ ſummum lumen eſſes, ſummum decus, ſummus ſplendor, qui Chriſtianum nomen vel ad vltimas terras transferres, & ab omni Barbarica rabie vendicares. Magna profecto fuit expectatio iampridem, Pater beatiſſime, vel animi, vel ingenii tui, quam non vt æques modo, ſed longe quoque ſuperes omnia. Habes ex voto innocentiam vitæ, ſapientiæ, atque conſilii magnitudinem, naturæ liberalitatem, experientiam rerum, qui in vniuerſa natura, in qua quicquid eſt neruorum, quicquid admirandi, ita es vndecunque complexus, habeſque in manu, vt liceat ſemper ex te, tanquam ex theſauro aliquo depromere. Felicem me igitur, qui te hodie intueor, alloquor, admiror, quo nihil poterat iucũdius mihi, nil optabilius contingere in vniuerſa vita. Sed feliciorem plane Romanam Rempublicam, quæ Principem te paſtoremque ſuum ſentit, experitur, fruitur, quo meliorem, digniioremque alium optare nõ potuiſſet, nedum inuenire. Cuius an grauitatem magis admireris, an pietatem in omnes amplectaris, an Maieſtatem atque eloquentiã obſtupeſcas, neſcias penè. Qui (vt vno verbo omnia perſtringã) nulla re alia magis eminet, quam virtutum omnium excellentia, qui omnium maiorum ſuorum, & ſuperiorum Principum gloriam nõ æquaturus ſolum, verum vno omnium iudicio ſit ſuperaturus, longeque à tergo relicturus. Gaudeat proinde & exultet, quicquid eſt vſquam Chriſtiani nominis vel ſplẽdoris. Lætentur gentes, iubilet DEI Eccleſia pene afflicta, quæ per te ſit ſpiritum & ſanguinem receptura. Nihil iam timeat, tuta quoſque pelagi

Laus Pontificis.

Felix Scanderbegus ex alloquio Pontificis.

Felix Eccleſia ſub Paulo ſecundo.

lagi æſtus, hilaris cuncta æquoris diſcrimina contemnat, Petri nauicula, te rectorem, te gubernatorem nacta, qui Chriſti fidem & Euangelium ſemper augere, amplificareque ſtudes: qui vnus & paſtor optimus & Antiſtes ſapientiſſimus non ſolum ſuper oues & gregem tibi à DEO commiſſum, exactiſſime omnẽ curam & ſollicitudinem impartiris, ſed alienas quoque ouiculas errantes, vagas, diſperſas, in tuum ouile, & Eccleſiæ gremium reducere, ac congregare die noctuque inuigilas atque inſudas. Bone DEVS, cur mihi non eſt tantum eloquentiæ, ea dicendi vis, qua poſſem virtutes tuas omni laude maiores, nõ pro merito dixerim recenſere, ſed ſaltem non minores efficere: etſi non debitum perſoluere, huic tamen meæ tantæ, tamque ſuauiſſimæ ſiti potum aliquem afferre. Sed & ſi poſſem, Pater beatiſſime, non eſt integrum hodie mihi per hos rerum tumultus, per tot maxima diſcrimina. In quo, neſcio quo fato cum gentibus & populis meis ſum vnus omnium maxime coniectus atque immerſus. Non permittit, non patitur Mahumetes, Turcarum Princeps ille truculentiſſimus, me vobiſcũ diutius cõmorari, Patres ſanctiſſimi, vos contẽplari, vos admirari Principes meos, DEOS terrarũ, ac mũdi totius luminaria, q maiorũ ſuorũ veſtigia ſequutus, ac ſpurciſſimæ illius Mahumetanæ ſectæ nephandus profeſſor & propagator, veſtrum ouile quotidie inuadit, perſequitur, diſſipat. Et non contentus malis cædibus & rapinis, quibus in Aſia vſus eſt, non ſatiatus Chriſtiano ſanguine, quem nuper tantum in Europa fudit, vt totam infecerit, polluerit, contaminauerit, &

Miſeria Scanderbegi cum Mahumete. Cardinales dii terrarum mundi luminaria. Contra Turcam.

Digitized by Google

Chriſti nomen prophanauerit, ſed nunc me, gentemque meam tanquam hoc vltimum certamen relictum ſibi euertere, atque de medio tollere conatur. Cui niſi repẽte (quæ tua ſanctitas eſt atque clementia) occurras, obſiſtas, tu Principũ Chriſtianorum Pater, iubar, atque ſydus radiantiſſimum, actum eſt de re omni, actum de imperio meo, quippe populus Epiroticus tot bellis, tot cladibus exhauſtus iam corruit, iam defecit. Huc igitur ego conceſſi Patres Sanctiſſimi, ad vos ipſe confugi, domi incendium maximum reliqui, hoſtem in ipſis veſtibulis, qui non tantum gentem meam, & regionem aſſiduè diſſipat, euertit, depopulatur, in ſeruitutem trahit, ſed & ciuitatem ipſam meam Croiam, prouinciæ robur atque caput iam diu innumero milite obſidet. Neq; hãc obſidionem deſerendam propoſuit ſibi, antequã vrbe ipſa, aliquo modo potiatur & potietur (vereor) nì ſublimitas tua ſuccurrat atque ſubueniat. Ita oppidanos in rerum omnium neceſſitatem, & vltimum diſcrimen adduxit. Conſulti igitur Patres optimi atq; ſanctiſſimi (quæ ſodum tẽpus patitur, proſpicite, atq; opportune prouidete mihi. Cohibendus eſt enim impetus & ius nephandiſſimi Tyranni, reprimendus eius furor, atque violentia, qui in tantum excreuit, atque inualuit, vt iamiam extrema omnia Chriſtianæ Reipublicæ, ac DEI Eccleſiæ, quã orthodoxæ fidei audeat minitari. Sed quid amplius? (proh pudor) quid peius? quid durius expectemus? Edidit iam in Chriſtianum populum, edidit in gregem tuum omnia crudelitatis exempla, prophanauit, ita

Vna ſalus poſt Deum in Pontifice.

Croia prouinciæ robur & caput.

Tempus reprimendi Mahumetem.

ita iam fœdauit, omnique ludibrio habuit (pudeat Deorum, hominum, fidem, religionemq; veſtrã) vt non minus moleſtum mihi ſit dicere, quã vobis turpe audire. Videtis, ecce ingentis cuiuſdam mali, non ſuſpicionem modo, ſed apertam ſpeciẽ obſeruari ante oculos omniũ. Videtis Patres ampliſſimi Aſiam fere omnem huic nephando, ſpurciſſimoque hoſti ſubiectam, Græcos quaſi cũctos ab eo exterminatos, Raſcianos Principes, Triballos, & Thraces euerſos, Illyricos perdomitos, Peloponneſum ſubactum, magnã Macedoniæ atq; Epiri partẽ direptam, incẽſam, deuaſtatam. Vnus ego ſuperſum, Pater beatiſſime, cum puſillo & tenui imperio, cũ militibus meis, adeo tot prœliis attritus, tot certaminibus exhauſtus, vt nihil iam integri ſit in corpore ad noua vulnera accipiẽda, neque quicquam ſuperſit ſanguinis, quod dari amplius pro Christiana Republica poſſit. Hoc eſt reliquiarum ex tot Principibus, tot ducibus, in feraci Macedonia illa regum altrice, quod nunc perfidus Barbarus iſte totis viribus, arte, ingenio perdere, atque delere contendit. Iam nemini ignotum, nemini dubium eſt. Audiſti Antiſtes Sanctiſſime, audiſtis Patres religioſiſſimi, quot bella, quot expeditiones cum perfida gente iſta maiores mei tot armis geſſerint. Quibus ego poſtmodum ordine naturæ, diuino tamen præſeruatus auxilio in regno ſuccedens, nullum vnquam tempus, nullum diem quieti aut ocio mihi concedere potui, ſed cum prophana gente, bella maxima ſemper pertractaui, præſertim cum rabidiſſimo & truculentiſſimo Mahumete

Populi ſubiecti Turcæ.

Vnus Scanderbegus ſuſtinet Mahumetem.

Macedonia Regum altrix.

A laboribus ſuis.

iſto, qui iam tot malis rem meam, tot cladibus affecit, vt nihil reliquum ſuperſit mihi; niſi (proh pudor) herbam victori (vt aiunt) dare. Reſtiti hucuſque, reluctatus ſum, & diuina ope adiutus ſemper fere incolumis atque victor euaſi. Sed nunc tot malis tam præteritis quam inſtantibus feſſus, tot certaminibus exhauſtus, tot ducibus amiſſis, tot populis, viribus adeo exinanitus ſum, vt nihil fere præter animos feroces ex antiqua fortuna ſuperſit. Et Barbarus iſte (ſic forte peccatis noſtris expoſcentibus) ſupra quam dici poſſit, ſuas vires auxit, imperiumque ſuum ampliauit. Propterea mundi totius iubar, ac Chriſtianæ Religionis decus ſplendidiſſimum, ad tuæ Maieſtatis pedes ſupplex, & qua decet veneratione confugio, tuum nomen inuoco, opem & auxilium imploro. Defendas iam Pater Sanctiſſime, prouideas, quo his tot procellis, & bellorum turbinibus obſiſtere, eaſque non ita certo periculo vitæ, ac rerum mearum diſpendio perferre queam. Fidemque veſtram ſanctiſſimam, ſanctiſſimi inquam Patres, contra vim & impetum huius immaniſſimi Tyranni protegam atq; defendam, pro qua & vſque in præſentem diem omnia extrema ſum perpeſſus. Et impoſterum me deuoui, neque vllum mortis vel periculi eſt genus, quod pro quocunque veſtrûm commodo & dignitate, in aliquo vitæ meæ tempore ſubterfugiam.

Herbam dare ſermo prouerbialis eſt, victorem agnoſcere. Plin lib. 22. c. 4. & Feſt. Pomp.

Petit auxilium.

Scanderbegus extrema ſubiuit & vult ſubire.

Argumentum.

Ballabano, vti diximus, ad obſidionem remanente

nente frater ſuus Ionimas venit in auxilium. At Scanderbegus reuerſus ex vrbe, exercitum vndique maximum, ingentesque copias & validas in vnum contraxerat, vti nunquam antea ex validioribus & pugnacioribus. Ideo aduentum Ionimæ audiens, ſine mora electo flore & robore militum, relictoque ibi reliquo exercitu, per totam noctẽ ad Ionimam ſumma celeritate perrexit, eumque de improuiſo aggreſſus fudit atque diſſipauit, viuumque cum Heder filio ſuo cepit. Indeque per noctem eadem celeritate in caſtra ſua victor reuerſus eſt. Mane vero Ionimam cum eius filio vinctum in conſpectu fratris adductum oſtendit. Dehinc monte Cruino quem Ballabanus propinquiſſimum Croiæ occupârat deturbato, hoſtium præſidio potitus, in eius ſummitate victor euaſit. Ballabanus deſperata victoria, Croienſes multis promiſſis ad portam citato equo, vt ſe dederent, petere contendebat, qui maxima vi eum adorti in fugam conuerterunt, & ictu ſclopi letaliter in gutture percuſſus, mortuus ante tabernaculum ſuum in terram corruit, quo mortuo per omnia caſtra tumultuatũ eſt, vt & magno ſilentio, relictis omnibus diſcederent. Duo tamen è caſtris Barbarorum venerunt petitum, vt illis vita tantum ſuperſtite abire concederetur. Et quamuis omnes reclamarent, & fame Barbari confecti ferro viam ſibi tandem, licet multa illorum cæde & malo aperire coacti, ſic Scanderbegus ſuis perſuadere conatus eſt.

Victor Scãderbegus.

Oratio Epirenſis ad Principes, præfectos, & vniuerſum exercitum.

Noui iampridem, viri fortiſſimi, & commili-

tones mei, virtutem: noui ſatis fortitudinem, & conſtantiam veſtram, qua ſemper Barbarum acriter perterruiſtis, debellaſtis, in fugam conuertiſtis. Neque vereor hodie vobis animum deeſſe, hunc quoque hoſtem, quem in conſpectu habemus, expugnatum à vobis, profligatumque iri. Sed animaduertendum eſt, milites optimi, animo ſæpius reuoluendum ſapientis illud. In tranquillo tempeſtatem aduerſam optare, dementis eſſe: ſanioris vero, quauis ratione ei occurrere, cum tempus aut neceſſitas vrget. Deus cælitus nobis victoriam ſine ferro, ſine pugna, ſine cæde demiſit. Vrbs ab obſidione liberata eſt. Ballabanus hoſtis noſter, qui tot mala edidit, & indies minabatur nobis, extinctus eſt. Exercitus eius fugā arripuit, ſumus in pace, ſumus in quiete, omnia arrident. Cur bellum quæramus? Cur aduerſam exoptemus tempeſtatem? Cur fortunam cæcam, & incertam tentemus? Noſtis enim milites, quā inemendabilis, quam incorrigibilis ſit Martis error. Nam aliis in rebus ſiquidem erratum eſt quidpiam, corripi tamen, emendarique poteſt. At vero poſt prœliorum delicta, locus emendationi minimè conceditur. Ex quo veteres illi duces glorioſiſſimi non tam numeroſos exercitus, quam armis eruditos eſſe voluerunt. Dubius enim eſt pugnæ euentus, incerti bellorum exitus, qui non in manu noſtra, ſed fortunæ magis repoſitus eſt. Hoſtis ſemper timendus eſt, nunquam paruipendendus aduerſarius, nnnquam contemnendus, quin & poſt conſummatum bellum, poſt conſequutam victoriam, non minori, quàm

A laudibus militum.

Pulchrum dictum ſapientis.

Locus emendationi poſt prœliorum delicta non conceditur.

in

Digitized by Google

in principio diligentia vtendum eſt. Neque vnquam cum hoſte temere confligendum aut pugnandum. Quare ſi nos bellum cum hoſte hoc, quem in oculis habemus experiri voluerimus, ſi fortunam tentabimus, ſalutem & rem noſtram, quæ iam in tuto, & in portu eſt, in ſummo (quod abſit) diſcrimine & periculo adducemus. Cohibete itaq; impetum iſtum, inhibete animi feruorem, ſatis victoriæ eſt adeptum. Multum iam de hoſte triumphauimus, contenti eſſe debetis tot cędibus tot cladibus de hoſte ſumptis, tantiſque afflatibus fortunæ, qua ſemper tam obſequenti vſi eſtis. Videtis præterea has Barbarorū copias innumeras, ac pene infinitas neque eſt hominum certe colluuies, ſed eximius flos atque robur vniuerſi Mahumetis exercitus, viri electiſſimi, fortiſſimiq;, bello accincti atque inſtructi, neceſſitate præterea armati, quæ vltimum telum, ac maximum eſt, nihil præter pugnā cupientes, quo vindictam de morte Ballabani ductoris ſui, & aliquid præclari facinoris ad Ottomanum Principem perferant, atque reportent. Simulant enim Barbari (mihi credite) ſe nobis dedere velle, fingunt timorem & pauorem. Noui commenta & fallacias eorum, noui inſidias, dolos & fraudes, in quibus maxime huiuſcemodi hominū genus ſemper verſatur. Nihil profecto magis quam pugnādi copiam expetūt, quam ex nobis vltionē ſumere. Itaque milites cauendum (ſi fieri poteſt) cum his bellum committere, fortunam tentare. Sed age nihil ſit doli, nihil fraudis, rabidi fere ſunt omnes, ſpe omni deſtituti, ignominię cladiſq. pleni,

Cum hoſte nunquā temere pugnādum.

Neceſſitas telum vltimum.

Fallacia Turcica.

Digitized by Google

Vna ſalus victis nullã ſperare ſalutem.

Omnia timentes nihil timent. Nihil periculoſius quàm cum eis manus conſerere, quibus vna tantum ſalus eſt, nullam ſibi ſalutem ſperare. Audacter dimicat, qui nihil ſibi reliquit, nihil in ſpem ponit. Quid & ſi omnes illos vel deleamus, vel in fugam conuertamus, & non iſtud ipſum ſine malo veſtro, ſine naufragio, ſine cruore, ſine vitæ diſpendio. Omnis ea victoria eſt mihi luctuoſiſſima futura. Quas ob res, milites amantiſſimi, ſi me audieritis, ſi conſilia mea capeſſeritis, profecto ſine pugna, ſine ferro eos ſuperabimus. Laborant enim Barbari rerum omnium penuria, & maxime re frumentaria, ſine qua exercitus abſque ferro vincitur. Occludamus vias & itinera, ne quicquam ſubſidii, commeatuſve quoquo modo ad eos perueniat. Nos interim vrbem noſtram Croiam fortiſſimo milite, omnique præſidio communiemus. Hi vero ſic occluſi & obſeſſi fame teterrima omnino peribunt, & funditus ſine ferro, ſine pugna euertentur.

Suadet fama hoſtem perimendum.

E LIBRO OCTAVO.

Argumentum.

OTtomanus audita Ballabani morte & obſidione Croiæ fracta, validiſſimo exercitu in Epirũ profectus, vlturus ignominiam omnem ſibi illatam, ideoque Dyrrachium vrbem maritimam primo expugnare tentauit, quaſi immunitam imparatamque, ſed eum ſua fefellit opinio.

Nam

Nam tum Veneti ipſi, tum Scanderbegus Princeps, tam terreſtri quàm maritimo milite omnique præſidio eam munierant, à qua Ottomanus Princeps cum multa cæde ſuorum turpiter repulſus eſt. Credens autem Scanderbegum ibi eſſe eò, quod milites ſuos aliquos nouerant ſibi familiariſſimos, Croiam ſe contulit, quam in modum coronæ vndique cinxit, primumque ab oppidanis petiit, vt vrbem, ſeque in eius poteſtatem traderent, additis promiſſionibus & muneribus. Cui cum Croienſes variis tormentorum ac telorum generibus reſponſum dediſſent, poſtea erumpentes ex vrbe, acerrimè cum eo decertarunt, victoreſque cum gaudio & multis cæſorum hoſtium capitibus in vrbem redierunt. Scanderbegus vero in campo nunquam impune ire permiſit, caſtra die noctuque infeſtauit, varia damna inferens, vt coactus fuerit triſtis Byzantium redire, vnde venerat, licet per montes & valles omnis populus eum fuerit hoſtiliter inſecutus. Poſt cuius diſceſſum illico duo è ſuis præfectis, Ali, & Alias venere, miſſi ab ipſo ad tutandos ſaluandoſque duntaxat fines ſuos, qui Barbara arte vſi ad conciliandum ſibi Scanderbegum egregia dona miſerunt, quaſi Ottomano inſcio, quibus ille vt animi ſui magnificentiam cognoſcerent, pulcherrima iterum munera miſit. Interea tamen idem iuſſit vndique delectum fieri, vt maximo coacto exercitu ad vrbem Valmorum expugnandam, quam in hoc vltimo ingreſſu in Epirum Mahumetes tanquam deſertam fundauerat, Epirotis periculoſam. Morbo tamen

Noui hoſtes.

Digitized by Google

graui implicitum, ab ea expeditione, fortuna eum ſubtraxit. Nam quum vniuerſam prouinciam ad recenſenda capita obequitaſſet, & Lyſſum tandem perueniſſet, Venetis ſubditã, vt ibi confœderatos ad conſilium congregaret, in grauem febrem incidit. Qua inualeſcente & finem vitæ aduentaſſe ratus, omnes ſocios Principes, Venetorum Legatos, duces ſuos, caſtrorum præfectos, & alios conuocatos ſic benigne allocutus eſt, teſtamentũ condens vltimum, terrena terrenis relicturus.

Febris & mors Scanderbegi.

Teſtamentum & verba, quibus Scanderbeg ad ſuos duces & præfectos caſtrorum vſus eſt.

Summam veramque virtutem atque Religionem, Principes optimi, voſque commilitones amantiſſimi, eſſe arbitror, Deum ſummum optimumque imprimis iuſtè, ſanctè, pieque venerari, colere, obſeruare: Dehinc patriã, remq; publicam, in qua natus quiſque educatusque eſt, non amare ſolum, tutari, ſemperque præ oculis habere, ſed etiam ad ſanguinem vſque protegere atque conſeruare. His enim omnibus, qui hoc faciunt, proprium in cœlo locũ diffiniuere ſapiẽtes. Quę quidem omnia, quæ ſemper mihi cordi fuerint, ad eaque omni ingenio, totiſque viribus contenderim, Deum imprimis, voſque optimos mihi teſtes adduco. Iam trigeſimus peractus eſt annus, commilitones mei, quod impias atque nepharias Amurathis Turcarũ Principis manus euaſi, & in regnum meum auitum ac paternum confugi. Ex quo bella aſſidua, cum pro rei totius noſtræ

Deus ſumè colendus etiam ſanguine.

Trigeſimus annus quod euaſerit Amurathis manus.

noſtræ tutela, tum Chriſtianæ Reipublicæ dignitate aduerſus perfidam gentem, & Ottomanam rabiem geſſi ſemper, atque ſuſtinui, omniaque propitio DEO fauſte, feliciter, & ex animi ſententia ceſſerunt nobis, nec victum vnquam iuſta acie, aut profligatum me Principẽ & commilitonem veſtrum, ſed victoriam ſemper de hoſte (liceat hoc & mihi dicere) excepiſtis: neque memini vnquam me præterquam ſemel ſagitta in pede dextro à Barbaro quodam ictum fuiſſe, quem illico in totius exercitus conſpectu obtrũcaui, caputque eius cruentum ante pedes veſtros proieci. Alias quidem nunquam (vt noſtis) membra hæc, corpuſq; meum tot bellis, tot periculis expoſitum, vel ferrum hoſtile ſenſit, vel vulnere aliquo indoluit. Nunc vero (ſic rerum humanarum ordine procedente) reuoluto tertio & ſexageſimo ætatis meæ anno, iã in ſeniũ vergens, ecce ô ſocii, ecce cõmilitones chariſſimi, morbo graui correptus, & totus naturali virtute, & robore deſtitutus, iam iam deficio. Sentio iam commilitones mei, ſentio inquam, diuina ſic iubente prouidentia, qua cuncta conſtare, regique non immerito fatemur, depoſita fragili hac mortaliq; ſarcina, ad alia loca concedendum, vitæque huius breuitatem, atque ęrumnas cum iis, quæ vera ſunt commutandũ eſſe mihi, neque cogitatio me hæc, aut neceſsitas potius (Deũ teſtor) aliquo modo perturbat. Nõ inuitus iugum hoc ſubeo, quod naſcentibus nobis fata dedere. Nihil dolendum eſt, nihil ingemiſcendum, quod præter legem patimur. At ea ſumus lege nati, vt omnes in hac

Felicia prælia ſua.

Semel vulneratus Scãderbegus.

Scanderbeg vixit annos 63.

Omnib. moriendum, ideoq; libentib.

Digitized by Google

mortalitatis neceſſitate poſiti ſimus. Scio autem, quod omnibus neceſſe eſt, id ne miſerum eſſe vni poteſt. Reddenda eſt tandem terra terræ, obtemperandũ naturæ, reſtituẽda æterna hæc, immortaliſq; anima, cæleſtiſq; ſpiritus, illi, qui tradidit, cõmodauitq; nobis. Neq; tamen hãc moriendi ſortẽ idcircò ita æquo nunc animo ſubeo, ãplector, ô ſocii & cõmilitones dulciſſimi, quo pericula illa fugiã, labores euitem, ærumnis me abſtrahã, in quibus huc uſq; pro Chriſtianæ Reipublicæ dignitate & fide, annos omnes expoſui & vitam peregi, quippe quum & plura, & maiora ſemper pro ea ſubire paratus ſim. Sed video, video iam hanc eſſe diuini numinis voluntatem, ſentio Deum, clareque perſpicio, cui omnino eſt parendum, vt ex hac terrena fece, ac infelici ergaſtulo tandẽ recedã. Satis præterea naturæ indulſi, vixi iam ſatis, & quem dederat curſum fortuna peregi. Verùm antequam & ſpiritus me, & vos ipſe deſeram, atque relinquam, illud occurrit imprimis, de quo vos alloquendos, ac commonendos putaui, vt ſolitus ſum ſemper, dum per melioris ætatis annos integrum fuit mihi, vt Chriſtianæ Reipublicæ, ac Catholicæ fidei ſalutem atq; dignitatem; ſicut pro ea huc uſq, viuente me tanto omnium Chriſtianorum Principum fauore & admiratione ad extremum vſque ſpiritum elaborâſtis, inſudetis, ita impoſterum mortuo quoque vnam ſemper in animis, vnam præ oculis ſemper habeatis. Habebitis autem (mihi credite) facillima ſemper omnia vobis, feliciſſimaque, ſi primum mutuam inter vos pacem & concordiam,

Non moritur vt labores euitet.

Ad defenſionem fidei Catholicæ hortatur.

diam, qua vel minima quæq; maxima fiunt, fidemq; atq; beneuolentiam inuicem ſeruetis, omniaq; ſemper infrà commune bonum, & vtilitatē publicam ducetis. Nullum eſt enim tam potens, validumque imperium, quod non corruat quandoque, atq; dilabatur, vbi mutuis odiis atq; diſſidiis præbeas locum, vbi priuatam vtilitatem, propriumque commodū publico bono anteponas. At verò ſi concordes inuicem & coniuncti eritis, neq; hoſtis vllus, neque aduerſarii impetus obeſſe poterit vobis: regna imperiaque veſtra durabūt, ſemper permanebunt: populos, gētes, vxores, liberos, fortunasq; veſtras, in quiete, & felicitate perpetua collocabitis. Non Ottomani rabiem, non Barbarum furorem timere poteritis, non doli eius artes, vel inſidiæ aduerſus vos quicquam proficient, qui vt vos, viresque veſtras ſeparet atque ſeiungat, dies noctesque molitur atque laborat, quo veſtrum vnumquenque ita ſeorſim, ſigillatimque oppreſſum, ex animi ſui voto deleat atq; euertat. Præter hæc, ſocii & milites fortiſſimi, Iohānem filium meum, quo maiore poſſum ſtudio, diligentia, cura, commendo vobis, fideique atque virtuti veſtræ dedo atque trado. Qui propter ætatem infirmus, & balbutiens ferè adhuc, neque ad præuidendam, neque ad propulſandam calamitatem eſt ſatis idoneus, ne feræ & rabidi tigrides eum deuorent atque dilanient, ne Mahumetes perfidus, & communis hoſtis illum, regnumque eius opprimat (ad quod ſemper anxius eſt & ei rabido atque cruento ore omni tempore inſidiatur.) Et obtinebit (prò dolor) obti-

Ad pacem & concordiam mutuam.

Scanderbeg moriturus, filium ſuum Ioannem cōmendat.

nebit, opprimet miſellum, nî virtus veſtra, armaque eum protexerint, atque conſeruauerint. Quum primum enim ſentiet truculentiſſimus Tyrannus me ab humanis ademptum, non ſtabit vel temporis momento, aduolabit quam ocyſſimè, tanquam rabida bellua, vt tot mala, tot clades, tot iniurias à patre acceptas, in paruulo infelicique filio vlciſcatur, atque reſarciat, edatq; in eo (heu me miſerum) omnia efferatiſſimi animi, atque crudelitatis exempla. Amplectimini igitur ſocii & commilitones amantiſſimi, rem & Imperium eius, ea fide, ea diligentia, qua ipſe cũcta commoda & ornamenta veſtra (ſi vera fateri velitis) omni vitæ meæ tempore ſum amplexus. qui non mihi vixi ſolùm, ſed vobis omnibus, liberisque veſtris, itaque laboraui, inſudaui, vt neque dies, neque noctes à laboribus, & vigiliis ceſſarē. Non ocio, non quieti ſuperfuit mihi tempus aliquod in vniuerſa vita, non locus certus, non tempus cibi, ſomnive ſumendi fuit vnquam, noctes pares diebus inſomnes ducebam. Cura & incolumitas regni, & imperii veſtri non minus cordi mihi, quam propria erat. In quos, (Deum teſtor) vt nunc ſaltem, poſtquam in hunc incidi ſermonem, animum meum aperiam vobis, nihil vnquam fraudis, nihil doli aut feci, aut machinatus ſum. Vosque non vt milites, ſatellites, aut miniſtros, ſed vt ſocios, & fratres ſemper habui, & dilexi. Nemo veſtrum à me vnquam (quod meminerim) non modo manu violatus, ſed ne verbo quidem inclementiori appellatus. In caſtrenſi cura, & labore, in militari officio, in excubiis,

Quid poſt mortem ſuam futurũ ominetur.

Non vixit ſibi ſoli.

Labores ſui & amoris teſtimonia.

cubiis, in vigiliis nunquam vobis inferior eram, ſed tanquam vnus ex commilitonibus me habebam, & facta mea, non dicta ſequi volebam: nec diſciplinam modo, ſed exemplum à me peti. Nullum vnquam laborem, nullum diſcrimen aut periculum recuſabam, ſiue aliqua ſimulatione, aut tergiuerſatione fugiebam. In hoſte aggrediendo (abſit inuidia verbo) inter primos verſabar: è prœlio & pugna cum vltimis redibam. Exuuias & hoſtium ſpolia, prædaſque Barbarorum vobis imprimis impartiebar, diuidebamque, nihil mihi de his retinebam. Regnum, imperium, fortunas, mea deniq; omnia communia faciebam vobis. Nihil proprium erat mihi, aut certum, nihil diuiſum à vobis, nihil ſeparatum. Nunc commilitones chariſſimi, ecce morior, ecce vos deſero. Quare rogo omnes, obſecroque, vt hanc fidem, beneuolentiam, charitatem, quam in me vos vel nullo temporis momento deſiderare potuiſtis, eã in Ioannem filium, regnum & imperium eius vltrò exhibeatis, atque impendatis, quem ego effigiem, atque imaginem meam, vicarium pro me vobis, do, dicoque.

Bona Principum conſcientia.

Sic autem ad Filium.

Fili mi Ioannes, fili mi, ecce iam morior, & te infantulum atque tenellum relinquo. Equidem tibi ego regnum, & imperium trado firmum & ſtabile, ſi bonus eris: ſi verò malus, debile & imbecille. Stude igitur, fili mi, innitere, vt bonitatem & virtutem ſolam rebus cæteris

Scanderbegus alloquitur filium moriturus. Hortatur ad virtutem.

omnibus anteponas. His enim & teipſum conſeruabis, & regnum atque imperium tuum, non tranquillum ſolum, & quietum efficies, ſed augebis quotidie, in maius prouehes, atque illuſtrabis. Verum quia nunc per ætatem impotens es fili, neque idoneus ſatis ad habenas imperii tui ſuſcipiendas, præterea ſunt hoſtes vndique tibi, ſunt feræ peſſimæ, quæ te continuè deuorare, atque dilaniare ſtudent. Eſt enim Mahumetes ille Tyrannus communis omnium Chriſtianorum hoſtis, qui, ſi modo, fili mi, ita paruulus & infirmus paterni regni tui curam ſuſcipias, te omnino opprimet, atque euertet. Ideo anime mi, quamprimum oculos paternos contexeris atque compreſſeris, & corpus meum tumulo tradideris, confeſtim cum matre tua in Dauniam traiicito, & ad vrbes, ciuitateſque tuas quam maturè properato, ibique vſque ad puberes annos moram trahito, quoad imperii tui regendi gubernandique idoneus efficieris. Poſtquam vero adoleueris, Venetum adeas imperium, vt tibi regni tui auiti & paterni ſceptrũ reddat, atque reſtituat. Sub cuius nunc tutela atque regimine illud relinquo, fideique committo, vt curam illius gerat, ab hoſte protegat, tibique ſeruet. Manent enim ſic inter me & Venetos fœdera, ſic leges, pacta, & conditiones initæ ſunt, vt regnum tuum ab hoſtibus & inimicis tueantur, tibique ſeruent, atque in eo te, cum aptus ad id muneris fueris, reponant. De quorum fide & diligentia in rebus tuis nihil dubito, cum ſoli ſint Veneti inter cæteros Chriſtianos Principes

Veneti curatores.

Venetorum Laus.

Principes (pace omnium dixerim) qui cum grauitate, prudentia, & rerum geſtarum magnitudine nemini cedant, tum fidei maxime & bonitatis præſtantia imprimis amandi, obſeruandique ſunt. Quod ego toto imperii mei, & vitæ tempore, in omni actionum genere, tantis rerum experimentis vnus melius, quam alius quiſpiam cognoui, comprobaui, & expertus ſum. Qui & ſocii mihi, ac confœderati, locoque charorum parentum ſemper fuere. Eoſdem tibi igitur fili parentes, eoſdem Principes, eoſdem tutores relinquo. Ab eorum monitis, conſiliis, & præceptis, nunquam diſcedas. Soli ſunt Veneti patres iuſtiſſimi, ſanctiſſimi, Catholicæ fidei & religionis tutores aſſidui, pupillorum, viduarum, & omnium imbecillium, ac miſeratum perſonarum protectores. Adeo præterea chariſſimi mihi, vt res eorum & imperium, curæ mihi, cordique perinde atque meum ſemper extiterit. Tanta noſtra in eos fides, & beneuolentia, vt vrbium, ciuitatumque ſuarum ius atque arbitrium, in manu mea omni tempore reliquerint, commiſerintque, eaſque ita (propitio DEO) dum licuit mihi, maxima felicitate, tutatus ſum, & ex animi eorum ſententia conſeruaui. Itaque fili mi tutus eſto, & ſub eorum vmbra atque tutela ſecurus viuito, ad eoſque, quum ætas tua patiatur, hilaris, & intrepidus accede, quia in ſedem te vel cupide reponent. Vrbes ciuitateſque, regnum, & imperium perbenignè reddent tibi, atque reſtituent. In quo, ſi bonus & fidus eris, ab omni hoſtium vi & impetu, ab armis & telis ad-

Præcepta pro Principe formando. uerſariorum protegent te ſemper, illudque tibi incolume ſeruabunt: vtpote qui Principes potentiſſimi, ſapientiſſimi, terra marique inuictiſſimi, nullum ſocium ſibi fidum, nullum amicum deſerunt aut deſtituunt, neminem fraudant aut circumueniunt vnquam. Quum vero fili mi in regnum tuum pacatum & trãquillum reuerſus ſederis, illiuſque curam & regimen *Iuſtitia.* ſuſceperis, iuſtitiam imprimis cole, quæ omnium virtutum apprime eſt clariſſima: æquitatẽ ſerua, faciei pauperis, diuitis, & potentis nullo habito diſcrimine, in omnibus modeſtia & temperantia *Amici, præſidia regni ſunt.* vtere. Regnum tuum amicitia vallato, ſtabilitoq;. Nam neq; theſauri, neq; exercit⁹ ſunt præſidia regni, verũ amici, quos neq; armis neq; auro habere queas, officio & fide parantur. Quare extat di- *Philippi vox in Alexandrum regem.* uina illa Philippi patris in Alexandrum Regem obiurgatio: Quæ te fili ratio in hanc tam vanam ſpem induxit, vt eos fideles tibi futuros exiſtimares, quos pecunia ad amorem tui pellexiſti, à charitate iſtud præſtatur. Veluti enim terra iſta hunc ſolem, quem videmus, maxime deſiderat, ita vita humana amicitia plurimũ indiget. Comparabis igitur fili cuncta hæc, comparabis (mihi crede) deuinces, tibi obligabis omne hominum genus, ſi *Laus humanitatis & beneficentiæ.* præcepta mea ſeruaueris. Quum ſola quippe humanitas, ſola beneficentia ſit, quæ DEO gratæ, hominibus acceptæ, tutę vbique, & extra periculum poſitæ, mirabiles in omnium animis ſui amores generant, & cæteras facile ſuperant virtutes, ac longo poſt ſe interuallo relinquunt. Solæ vel ſingulari ſapientum teſtimonio atque con-

conſenſu, cum omni hominnm genere, tum Principibus maxime neceſſariæ. Habent enim omnium ingenia in ſua manu, poſſident omnium animos in ſua poteſtate. In arduis demum & aduerſis fortis eſto, fili. In ſecundis vero & proſperis felicem fortunam virtute moderaberis, atque domabis. Mollis, quietis, atque effœminati ocii impatiens eſto, inde enim mala omnia proueniunt. Fomes omnium malorum ocium eſt. Milites tuos ignauia, vel deſidia tabeſcere non permittas, ſed laboribus, vigiliis, ſudoribus aſſiduis exerce, eos tamen non vt miniſtros, ſed vt ſocios & commilitones tractes. In caſtrenſi labore, & cura militari, non Imperatorem te tantum, verumetiam militem exhibeas. Delicias maxime abhorre, luxuriam fuge, quibus fortiſſimi etiam & robuſtiſsimi viri molles, effœminatique fiunt. Seueritatem quoque nimiam, & crudelitatem, quę proprie ferarum eſt, euitato. In laboribus patiens, & periculis intrepidus eſto. Rerum viciſsitudinẽ & varietatem, fortitudine, atq; prudentia moderare. Moleſtiorem fortunã ita feras, vt cœlato, diſsimulatoq; vulnere nihil habeat hoſtis, quod de te glorietur, nihil quod calamitati tuæ inſultet. Quid enim minus eſt conſtantis, & recti Imperatoris, quam cuius animi motum vultus detegit. Barbarorum inſidias præter cætera, in quibus maxime huiuſcemodi hominum genus verſatur, vt fugias ſemper præ oculis habe. Fuge perfidiam, fuge dolos perfidæ gentis, contemne amiciciam, abominare ſocietatem, & beneuolentiam

Ocii fomes omnium malorum eſt.

Digitized by Google

nephandiſſimi Tyranni ſperne munera, blanditias, & promiſſa eius, ne, dum allicere cupit, & incautum te opprimat, & in æterna mala detrudat. Ideo conſiliarios tibi notos, fidos, charos, omni tempore adhibeas. Hæc ſunt, lux mea fili mi, præcepta & inſtituta, quæ ipſe à parente meo haud pœnitendo magiſtro accepi, & didici, quibus delectatus ſum ſemper: his me inſtruxi, his edocui, his ætatem, & vitam omnem formaui, ex his denique fructus maximos cœpi. Igitur vt ea nunc tu quoque te ipſum doceas, amplectaris, imbibas, obſerues, te maxime hortor, admoneo, & (ſi pateris) parens, parens inquam rogo, oro, obſecroque.

Quales conſiliarii.

Argumentum.

Interea rumor per vniuerſam vrbem excitatur, Ahamathum Turcarum principem ſiue præfectum cum 15. millibus in agrum Scodrenſem irruiſſe, incendiſſeque, quo rumore inflammatus Scanderbegus è lecto aſſurgens, arma clypeumq; ſuum petiit & equum ſterni, ita vegetum ingenium in pectore viuebat viuido: ſed vacillantibus & trepidantibus membris procidens in lectum ad milites conuerſus hæc verba dixit. Egredimini, egredimini milites in hoſtes & Barbaros præite, præite me, quia vos ſtatim ſequar. Quorum nonnulli equites vrbem egreſſi, ad caſtra Barbarorum peruenerunt, qui Scodrenſem agrum deprædati, iuxta torrentem, qui Clirus dicitur, prope vrbem Scodræ caſtrametati fuerant.

Vene-

Venerat enim Ahamathius præfectus cum 15 millibus ad agrum Scodrenſem depopulandum, Quos vt Barbari viderunt, Scanderbegum adeſſe arbitrati, continuo vndique caſtris tumultuantibus, trepidantibuſque, relicta maxima parte prædæ, per aſpera & fere inuia, nocturno tempore aufugerunt: erat enim Menſis Ianuarii, niueſque totam tellurem cooperuerant. Qui quum per ardua, & montium cacumina tranſirent, à regulis & incolis, qui ea loca inhabitabant, oppreſſi ſunt, qui funeſtam eius populationem, & cruentam prædam fecerunt. Nam plures fuere capti, multi cæſi, prædam fere omnem amiſerunt. Scanderbegus vero eadem nocte, qua Turcicus & Barbarus exercitus aufugit, poſt ſacram pœnitentiam, cæteraque Eccleſiaſtica Sacramenta, qua decet veneratione percepta, continue ſe animumque ſuum Deo Maximo tradens 16. Kalend. Februarias, Anno Domini M. CCCCLXVI. extremum diem ſuum obiit. Fertur igitur Scanderbegus 63. annos natus, 24. ſui imperii anno è vita migraſſe. Auguratus eſt autem Scanderbegus prima auſpicia imperii ſui quarto Kalendas Decembris, anno eiuſdem Domini, M. CCCCXLIII. Quem Lechas Duchaginus regulus Epirota, de quo ſuperius mentio facta eſt, cum mortuum conclamari audiſſet, in publicum ſe proripuit, mœſtoque vultu, & voce confuſa, barbam ſibi euellens & capillos: Concurrite, concurrite, inquit, Reguli omnes & Principes Albani. Hodie clauſtra Epiri & Macedoniæ perfracta ſunt. Ho- *Oratio funebris pro Scanderbego.*

Q

die præſidia & mœnia noſtra corruerunt. Hodie robur omne & vires noſtræ defecerunt. Hodie ſedes & imperia noſtra collapſa ſunt. Hodie omnis ſpes noſtra cum hoc homine penitus extincta eſt. In eius quoque obitu equus quem ipſe equitabat, cum pugnaturus eſſet, ferus, rabidus, & indomitus factus eſt, ita vt nullum amplius dorſo ſuo perpeti vellet, qui paulopoſt extinctus eſt. Sepultus autem eſt Scãderbegus in vrbe Lyſſi in Eccleſia maiori diui Nicolai, cuius exequiæ & feriæ, more maiorum ingenti pompa, luctuque militũ ſuorum, & omnium Principum & Ducum dolore maximo, patrio ritu, deductæ ſunt. Eoq; loco oſſa eius repoſita in pace quieuerũt, quo ad Mahumetes Turcarum Princeps in Albaniam & Epirum ad oppugnandam vrbem Scodræ venit. Quo Tempore Turcæ & Barbari potiti vrbe Lyſſi, corpus Scanderbegi ſummo deſiderio repertũ de tumulo extraxerunt, & quam tantopere viuum reformidabant, & ad eius tantum auditum nomen fugiebant, mortuum & iam diſſolutum (neſcio an id diuina diſpenſatione factum ſit) videre ſummopere cupierũt, ne dicam venerari, & adorare oſtẽderũt. Nam omnes quidem ita ad eius cineres oſſaq; certatim confluebant, vt felix, & perbeatus is fore exiſtimaretur, qui ea videre & tangere, feliciorque tamen, qui minimam ex illis particulam vẽdicare ſibi poſſet, quam alii argento, auro alii recondere atque exornare faciebant, & ad collum appendebant, ſibi tanquam rem diuinam, ſanctam, & fatalem, & ſumma veneratione ac religione obſeruabant,

Sepultura.

Oſſa Scanderbegi in veneratione ſumma apud Turcas.

ſeruabant, exiſtimantes illos omnes, qui eas ſecum reliquias ferrent, conſimili quoque fortuna & felicitate in vita vſuros eſſe, qua ipſe Scanderbegus à Diis immortalibus impetrata, ſolus ex omni hominum memoria dum viueret, ſemper vſus eſt.

E LIBRO SECVNDO Scodrenſium oppugnationis.

CVm Ottomanus Scodram vrbem nobiliſſimam, prouinciæ principem, & caput Epiroticæ gentis, præſidium, oculum, robur & munimentum totius regni, ianuam Ionii Adriaticique maris, propugnaculum Italiæ, omniumque Chriſtianorum eſſe animaduerteret: ſpem quam maximam animo concepit, ſi ea potitus foret, ſe facilem expeditumque aditum ad totam Dalmatiam, Illyricumque ac Dauniam habiturũ, planeque voti ſui compotẽ fore. Et quanquam optime compertũ haberet, vrbem illam mirum in modũ & natura & manu munitam eſſe, omnique præſidio fultam: tamen fretus vi atque potentia ſua, ſibi perſuaſit, eam minime vires ſuas & impetum toleraturam, ſed breui expugnatum iri, itaque ingentes copias ad illam oppugnandam mittere decreuit. Expectatoque tempore veris, quod expeditionibus commodum & aptum eſt, præparatis rebus omnibus bellicis, delectuque quàm maximo habito, Sulimanum nouæ Romę præfectum toti exercitui præpoſuit: qui Idibus Maiis, *Scodra vrbis deſcriptio.*

Digitized by Google

præmiſſis ſpeculatoribus, & leuis armaturæ equitibus (vt eorum moris eſt) ipſe deinceps cum reliquo exercitu maxima pompa ſubſecutus eſt, ipſamque vrbem & mœnia vndique circumuallauit: & eueſtigio ingenti terrore formidineque obſeſſos, copiis atque omni genere tormentorum vrgere ac opprimere conatus eſt: & exciſis euerſisq; muris, omni vi, apparatuq;, tũ machinarũ bellicarum, tum fortiſſimorum militum, vrbis expugnationem tentauit. Longum eſſet commemorare, quot millia Turcarum turpiter amiſerit: vtq; ciues Scodrenſes ſe patriam, vxores, liberos, acerrime pugnando protexerint. Quare quum incaſſum elaboraſſet, retrocedens quam maxima ignominia atque clade, ab oppidanis expulſus eſt. Demũ quum omnia, vt vrbe potiretur fruſtra expertus eſſet tribus poſt m·nſibus eã obſidionem reliquit. Ex quo Scodrenſes ob tam egregiam & præclariſſimam victoriam, duce rectoreque Antonio Lauretano, æternum ſibi nomen & gloriam adepti ſunt. Ille vero exactis 4 annis omnem potentiam vireſque ſuas ad bellum Scodrenſe adhibuit, atque vt ad eam expeditionem vehementius excitaretur, conſtituerat vni quoddam ſtipendium, vt quotidie ſibi Scodræ oppugnationem ſuggereret. Scodrenſes vero è contra omnia quæ ad defenſionem patriæ ſpectabant, & ipſi ſummo ſtudio inſtituebant, nec decipi patiebantur dolis hoſtium, quorum perfidiam ſatis probe norant. Et cum exercitus Barbari in maximo numero ad oppugnationem conueniſſet, miſſi ſunt duo qui præ cæteris authoritatem &

graui-

Digitized by Google

grauitatem inſignem præ ſe ferebant, & ab omnibus venerabantur, qui verbis ſui Principis quædam ad præfectum vrbis, reliquoſque oppidanos ſe relaturos eſſe dixerunt, nec aliud niſi deditionem illorum ſollicitarunt, prout oratio illorum teſtatur, at conſtanter, illi negarunt.

Oratio Legati Turcici ad obſeſſos Scodrenſes.

O viri & oppidani, cuiuſcunque generis & gradus eſtis, hæc Princeps noſter ad vos referre mandat: Videtis enim, in quantis anguſtiis, quantiſq; periculis poſiti ſitis: quos longè maiora atq; grauiora expectant, ſi rebus ſtatuique veſtro maturè non conſulueritis. Audiſtis enim aliquando, quanta ſit vis ipſius Principis quantæque opes. Sed nunc re ipſa ſentietis, quam terribilis quamque tremendus ſit eius aduentus. Noſtis præterea, quocunque expeditionem fecerit, nullum locum, adeo munitum & inexpugnabilem, viribus illius minime obſiſtere potuiſſe. Teſtantur nanque id & omnibus palam exemplo ſunt, nobiliſſima atque Regia vrbs Conſtantinopolitana: Ad hæc Eubœa inſula, tam opulentiſſima, quam egregia: Præterea Taurica regio, aliæque innumeræ. Quamobrem vobis omnibus conſulit Princeps noſter, & exhortatur, vt confeſtim in eius deditionem veniatis, vt Croienſes, qui veſtro Principi parebant, deditionem pridie fecere: nec eius iram atque indignationem expectetis: non tormentorum ictus, neque machinarum, non militum ſuorum robur atque impetum,

A periculis præſentibus.

Potentiam Tyranni prioribus exēplis commonſtrat.

Croia exemplo.

Promiſſa hoſtis.

quorum manus nullo pacto euadere poteſtis: quod ſi feceritis, omnes vos cuiuſcunque gradus & conditionis ſummis muneribus & honoribus afficiet. Ciuibus enim, vt in patria libere, & ex voto degant, permittet. Reliquos vero exteros peregrinis præmiis maximis proſequetur: neminem equidem indonatum prætermittet. Sin vero alia mens, aliuſque animus vobis extiterit, varia mortis genera, diuerſa ſupplicia & cruciatus vos expectare iubet.

Scodrenſes per Petrum Pagnanum ciuem egregium, virum eruditum, communi conſenſu reſponderunt, nolle ſe dedere.

Scodrenſium reſponſio.

Tria militū genera Scodra.

Vnus animus omniū.

Vna fides.

O viri, & magni Ottomani nuncii, ſcire vos velim, in vrbe noſtra tria eſſe hominum genera, Italorū, naualium militum, & Scodrenſium, ſiue Epirotarū: inter quos ſumus rerū omniū eſt conſenſus, nec minima alicuius diſſidii ſuſpicio: quia oēs Chriſtiani ſum⁹. Vnus De⁹, vna fides omnib. nō Meumethē, non Lunam, neq; Solem adoramus: non Martem, neque Mercurium: non Idola, nec quenquam alium fictitium, ſed Chriſtum Dei filium colimus atque veneramur: qui vnus & idem cum Deo patre, & Spiritu Sancto fuit ab æterno, eſt, ſemper erit. Qui quidem ſummus Deus eſt, optimuſque creator atque moderator omnium: à quo cuncta manarunt: in cuius verbo & nomine cuncta ſunt poſita, cuncta fiunt:

unt: cui cuncta parent, flectuntur, & tremunt: nec alius eſt Deus præter hunc: nec eſt qui ei reſiſtere poſſit. In hoc ſpem ponimus, huic confidimus, ipſe pro nobis pugnabit, ipſe nos ab impetu Principis veſtri defendet, atque liberabit. Quare, quũ Chriſtum Deum noſtrum, qui pro vniuerſa humana redemptione in cruce mori voluit, nobiſcum certum indubitatumque habeamus: quid Principis veſtri vires? quid artes? quid demum copias timeamus, quum omnia ipſe ſolus poſſit? Proinde ſciat Princeps veſter, nihil eſſe tam horrendum quod timeamus, quin omnia pro nihilo habeamus. Adducat ſecum quaſcunque copias velit, tormenta bellica, & cuiuſuis generis machinas præparet, & tandem omnes vires ſuas & conatus in nos intendat: iam nos ipſos ſemel pro Principe noſtro, & Veneto imperio, deuouimus: ſemel pro hac vrbe defendenda & ſanguinem & animam effundere parati ſumus: qua ſi Princeps veſter tantopere potiri exoptat, ferro, & quacunq; vi poteſt, irruat, & ad expugnandam prodeat: nam ciuibus nihil eſt patria charius. Italo & nauali militi fides firmiſſima: præmia verò & munera à Principe noſtro longè maiora atque digniora expectamus: qui nunquam de ſe benè merentes deſerere ſolet. Quare Principi veſtro mentem noſtram, & quicquid vno omniũ conſenſu decreuimus, nunciate. Nam nulla eſt inter nos ſimultas, nullaque diſſidia: ſed idem velle omnibus, atque idem nolle. Hæc ſemel vobis dicta ſunt, vt in poſterum omnem ſpem

Chriſtus Deus pro illis.

Conſtantia. alicuius fœderis & cōpoſitionis abſcindatis. Aut DEO bene iuuante victores erimus, aut ſi res aduerſæ cadent, internecione omnes occidemus. quod ſi aliàs tale quiddam tentare audebitis, pro reſponſo gladium acutum, pro verbis tormenta, miſſilia atque iacula ſemper reportabitis.

Argumentum.

Scodrenſes vehementer perterriti fuerunt audita ob famem incredibilem deditione Croiæ, quæ Scodra diſtabat ad quinquaginta ſeptem millia paſſuum: vehementius, quando ſingulis diebus tormentis ingentibus fuerunt oppugnati: vehementiſſimè cum Mahumetem adueniſſe intellexerunt, cuius tabernaculi ambitus, duo millia paſſuum & amplius continebat, & circiter quadraginta millia paſſuum campi omnes & montes vndique tentoriis albeſcebant, ex quo rerum periti, & qui alias cum ipſo Mahumete militauerant, cenſuerunt trecenta & quinquaginta millia in caſtris Barbarorum fuiſſe. Quæ tam innumera multitudo fideliſſimos Chriſtianos ad contemplationem & admirationem traxit. Sed cum animaduerterent agi de omnium ſalute aut citam mortem aut victoriam lætam inſtare, quo animos fortiſſimos & pectora conſtantiſſima ad pugnam præpararent, concionem omnium ciuium, Ducum & militum, in ædem intemeratæ virginis conuocârunt. Tunc Bartholomæus Epiroticus, ſacræ Theologiæ magnus aſſertor, ordinis prædicatorũ, vir *Bartholomai Epirotici laus.* qui-

quidem prudẽs, magnæq; auctoritatis, diſertus, corpore decorus, haud obſcuro loco natus qui olim dum nondum ſacris initiatus eſſet, ſtrenuę rem militarem ſub diuo Scanderbego contra Turcas geſſerat, eorumque vitam, mores, actaque quam optime nouerat: & in Italia quoque ſub Ducibus clariſſimis ſtipendia multa meruerat, ita publicè concionatus eſt, vt omnes pro fide Catholica, pro imperii Veneti ſalute ſe deuouerint: coniurarintque, quicquid ingenii, quicquid virium ſibi eſſet, id omne abſque mortis terrore expoſituros, atque inuicem ſe complexi in oſcula mutua abierint, Euchariſtiam deinde ſuſcipientes & omnes ſanctos præcipuè verò D. Marcum inuocantes.

Oratio.

Oportet, viri optimi, & cõmilitones ſtrenui, eos multa grauia, aſpera, ac dura ſubirę ac perpeti, qui ad veram gloriam nituntur. hoc enim pacto virtutes magis magisque eluceſcant, præclarioresque reddantur, hisque homines in altum ſublimeque prouehantur, neceſſe eſt. Traditum eſt enim à ſummis viris, præclariſſima quęque laboribus aſſiduis, & vigiliis confici: præmia verò ſudoribus ac duriſſimis rebus rependi. Vnicuiq; noſtrũ perſuaſum ſit, nos omnes huc ſolo DEI nutu voluntateq; conueniſſe, vt hæc vrbs noſtra, præclare glorioſèque diuino eius numine fauẽte à Tyrannide, tantęque Barbarorum multitudinis excidio, virtute veſtra hac tempeſtate defẽdatur, conſeruetur q;: & vt fides orthodoxa minimè peſ-

Ad veram gloriam via aſpera.

Laboribus magna conficiuntur & præmia ſudoribus rependuntur.

Fides orthodoxa.

ſumeat, ſed ad ſummum ſplendorem proueha-tur: & vt Tyrannus hic inſolentiſſimus & ſæ-uiſſimus, tandem certiſſimis ſignis exploratum habeat, ſolam fidem Chriſtianam veram eſſe, & indubitatam: & Chriſtum dominum no-ſtrum, cuius nomen profitemur, colimus, vene-ramur, verum eſſe & vnicum Deum, omni-um patrem, creatorem, rectorem, cuius nu-tu cuncta regantur, & Tyrannorum omnium violenta imperia ſtatim concidant, & vires, quantæcunque ſint, corruant, & momento col-labantur. Nec impiiſſimus atque inſolentiſſimus iſte Tyrãnus ſibi perſuadeat, ſperetq; ex eo quòd tot regna, tot imperia, tantas vrbes atque ciui-tates expugnauerit & eripuerit, vrbem hanc quo-que è manibus noſtris vi, dolo, aut metu aliquo ſubtrahere poſſe, potirive. nam neminem ve-ſtrûm ignorare arbitror, quemadmodum, ô milites, ſubdolus hic, nefandusq; Tyrannus locũ nullum munitum Chriſtianorum vi aut armis expugnauerit: ſed dolo ſemper, ſiue proditione aut deditione facta, multis pollicitationibus oppreſſerit: quas quidem fidem datam cui-piam nunquam ſeruaſſe palam eſt. Parcet ne i-gitur vobis, ô Scodrenſes, ſi in deditionẽ recipiet? Seruabit ne vos impunitos truculentus Otto-manus, à quibus tot cædes tot contumelias paſ-ſus eſt? Nonne memoria tenetis, nunc quartum agi annum, ex quo ſuperiori bello, quod vobiſcũ geſſit, tot millia ex ſuis à vobis cæſa amiſerit? Igno-ſcet igitur vobis? Dimittetne vos impunè? minime profectò. Diſcerpet membra veſtra, & vt lanii pe-cora in macello, ita viſcera veſtra dilaniabit. Non-ne Cro-

Argumenta Tyranni refelluntur.

Turca dolo ſuperat.

Turca vlciſcitur antiquas iniurias perfidus.

ne Croienſes finitimos noſtros, quos heſterna die in deditionem hac lege acceperat, vt eos incolumes abire ſineret, omnes acerbiſſima morte affecit? In Myſia nonne etiam Regem, qui ſeſe certo fœdere cum patruo ſuo dediderat, Meumethes ipſe, qui ſanguine humano exſaturari non poteſt, ſua manu (vt fertur) iugulauit? Raſcianis Principibus nonne oculos eruit? In deditione Theodoſiæ vrbis, quæ nunc Capha dicitur, in Taurica ripa poſita, quot Chriſtianos, quibus fidẽ dederat, trucidauit? In Lesbo quot puberes palo transfixit? De aliis quid dicam quamplurimis, quos omnes vix infantibus parcens, violata fide, contra iura fœderis dire necauit? De quibus ſi ſigillatim recẽſere vellem, ſane nimis prolixus eſſem. Sed quid hoc mirum, ô commilitones mei? nam quo pacto quis alteri, quo prorſus ipſe careat, præſtare poſſit? Quum enim hic perfidus ſemper fuerit, quomodo fidem vlli ſeruare poſſit? Ad hoc accedit, quod omni vitio intemperantiæ, perfidiæ atque ſuperbiæ contaminatus ſit, & à teneris (vt aiũt) vnguiculis animum ſuũ crudelitati, inſolentiæ, libidini, auaritiæ, flagitiis denique omnibus aſſuefecerit. An igitur credibile, vt impius impurusq; animus his omnib. innutritus, in ſenectute iſta deponat, quæ iamdudum ab incunabulis, & à natura inſita habet? Nemo n. in animũ inducere poteſt, vt tot & tanta iuſte poſſideat cũ illum tam breui tantã imperii molẽ propagaſſe videat. Omnia profecto contra ius faſque ſibi vindicauit, in rebus enim haud quicquam habuit: diuina atque humana eodem modo polluit cun-

Vita Tyranni.

ćta doloſè, perfidè atque libidinoſè ſemper egit. Nullus eſt inceſtus, nullum ſtuprum, nullum adulterium, quod non nefariè commiſerit. Hic tẽpla violauit, hic ſacerdotia omnium ſuſtulit, hic ordines cõfudit: regna fœde contaminauit: quicquid religionis, quicquid dignitatis, quicquid honeſti fuit, leges, inſtituta vitæ, mores, fidẽ omnẽ, honeſti partes, rectam diſciplinam perdere atque confundere ſemper ſtuduit. Hæc ſunt quæ nos ad inſidias tanti Tyranni vitandas admoneant. Aures noſtras eius illecebris occludamus, nõ verba, non minæ nos moueant. Pollicitationes eius penitus reiiciendæ ſunt. omnia n. ſcelera, omnia flagitia, omnẽ Tyrannidem exuperat Plura quidem Catholicis polliceri conſueuit, quo in poteſtatem ſuam redigat, quorũ nemini vnq̃ pepercit, ſed eorũ cruorẽ veluti tigris truculenta sẽper appetiit. Sed quid hæc tam multa ad perſuaſos? Bono ſum equidem animo, cũ nos omnes inflãmatos accenſosque ad tuẽdam fidem catholicam videam, & fortiſſimos intrepidoſq; ſpem quã optimam victoriæ in hoſtem cõcepiſſe: præterea conſtantiam veſtrã, ac millies (ſi daretur) pro fide orthodoxa, Veneroque imperio deſiderium expirandi, hoc eſt, quod me lætum, me alacrem, me intrepidum reddit. nam omnes vnanimes eſſe intueor, nihil inuicem diſcrepare: ſed omnibus eundem animum, eandemque ineſſe voluntatem, promptiſſimos labores ad opera die noctuq; peruigiles, indefeſſoſque. Et quod ſummum eſſe exiſtimo, omnes diuinis maxime intentos, DEVM ſummum optimumque omni cultu, fide ac pietate

Non credendum hoſti illi.

Praeoccupatio à zelo religionis.

tate colere, obſeruareque: qui quidem cum fidelibus ſuis ſemper faueat, ac propitius ſit, quid eſt quod timeamus? quod nos dubios trahat? Quis erit contra nos? quis nobiſcum ſub tutela diuini numinis pugnare audebit? Veniat igitur Meumethes ille, quem tot & tanta geſſiſſe ferunt cum Spaolanis ſuis, Charaſſariis, Anguriis, Polluis, Cutagiis, Menteliis, Sarchanis, Aidinis, Carailis, Pigiis, Pruſiis, Macrinis, Alagiis, Amaſiis, Concellis, Meneſeniis, Giagidis. Veniant Caramani, auxiliares & ſocii ſui: veniant Vrgatinocli, Candelorii, & omnes Aſiatici: veniant item Turcambei, Auranes, Caſtoriæ, Serræ, Conſtantini, Sophiæ, Nicopolæi, Zachariæ, Zermai, Zurulli, Calliopolei, Sfricæ, Scopiæ, Coiaziæ, Garripides, Saluatarii, Magullides. Veniat præterea Ottomanus ipſe longe ſtipatus Salofcariis ſuis, Olofanziis, Muſelinis, Aſapis, Mihiis, Caripytleriis, Dochanziis, Achanziis, Ianizaris, vniuerſaque cohorte ſua. Veniant præterea ambo Baſſæ, & nouæ Romæ, & Aſiæ, cum omnibus legionibus & copiis ſuis. Veniant poſtremo vniuerſi Barbari, qui ſub potente Meumethe, ferociſſimo ſuperbiſſimoque Tyranno, militant: oblatrent circum vrbis muros, exclament, irruant in nos tormentis omnibus atque machinis, vt facere conſueuerunt: contorqueant in nos miſſilia cuiuſuis generis: ſpargant ſagittas vndique in modum roris: exerceant demum omne tormentorum, machinarum, inſtrumentorum militarium genus, quod omnis ætas adhuc cogitare potuit, vel poteſt. Quid ad nos?

Nomina militarium officiorum.

Digitized by Google

Dextra Dei pro nobis. omnia enim ſuſtinebimus, omnia perferemus, omnia denique ſuperabimus ac peruincemus. quia virtus DEI nobiſcum eſt: dextra DEI pro nobis pugnabit. Quis enim potentiſſimum duriſſimumque Pharaonem perculit, peſſundeditque, niſi manus DEI? *A Pharaone.* Quis Iſraeliticum populum de manu eius ab Ægyptiaca ſeruitute liberauit? Quis primogenitos omnium Pharaonis populorum occidit? Quis mare rubrum diuiſit? Quis Oloferném maximum ducem Nabuchodonoſor proſtrauit? *Ab Oloferne.* Quis populum ſuum liberauit, qui in captiuitatem breui redigendus erat, niſi DEVS, eo occiſo capiteque à Iudith obtruncato? Hic profecto benignitate ſua populum ſuum electum, ſub Aſſuero Rege captiuum, cum Aman crudeliſſimus, vt is populus trucidaretur, omni vi & auxilio intenderet, exitiali iam ſententia damnatum eripuit. *Aſſuerus. Aman.* Hic inquam, Abraham illum ſummum Patriarcham de manibus Chaldaorum, & filium Iſaac de gladio & immolatione patris liberauit, *Abraham.* Iacob de perſecutione Eſau fratris, & Ioſeph de inſidiis fratrum ſuorum, Noe à diluuio, Loth ab euerſione Sodomorum, Saulem in monte Gelboe, Dauidem Regem à vi & oppreſſione Saulis & Goliæ gigantis: tres pueros, Sidrach, Miſach & Abdenago de camino ignis ardentis, Ionam de ventre ceti, & Adam de profundo inferni, Petrum de naufragio, & Paulum de vinculis & carcere extraxit. *Ioſeph. Noe. Loth. Saul. Dauid. Tres pueri. Ionas. Adam. Petrus. Paulus.* Quid alios quoque complures ac innumeros commemorem? Quos omnes DEVS ſua ſumma potentia protexit atq;

atque defendit. Itaque, ô milites, hunc inuocate, hunc pia puraque mente colite: huic vos humiles ſupplicesque commendate, cor, animumque veſtrum dedite: nam ipſe pro nobis pugnabit: nos vrbemque noſtram à feritate immanitateq; ſpurciſſimi nefandique Tyranni vindicabit, euelletque. Scriptum eſt enim: Niſi Dominus ciuitatem cuſtodierit, fruſtra vigilant qui cuſtodiunt eam. Ad hymnos, ad preces vos conuertite, quibus peccata delentur, pœna pro his debita imminuitur. hæ enim nubes penetrant, oranti præſidium afferunt, aduerſario vero incendium. Quodcunque, ô milites, à DEO immortali ſupplici mente petieritis, abſque dubio reportabitis. Rectæ enim preces inefficaces eſſe non poſſunt, impetrant, exorant. Quis enim Albam Græcam, quam noſtri Belgradum vocant, à manibus furoreque huius ſæuiſſimi inſolentiſſimique Tyranni protexit, niſi preces? Danielem de lacu leonum, Suſannam de falſo crimine quis liberauit, niſi hæ? Plus enim Moyſes precando perfecit, quam Ioſue pugnando. nam de Moſe legitur, in bello Malechitarum, quod eo precante, Iſrael vincebat: eo à precibus ceſſante, populus fugabatur. Nonne Theodoſius Imperator, ille ſenior, ſuis precib. nō ſine miraculo de Eugenio & Arbogaſte victoriā reportauit? cū tela & iacula hoſtiū violentiſſimus ventus in ipſos retorqueret, illa vero Theodoſii ſupra vires humanas in eoſdē inferebātur. Igitur, ô Chriſtiani fideliſſimi preces oēs pura & integra mente ad redemptorem noſtrum effundite, in illis ſpem ponite, confitemini peccata veſtra:

Alba Græca.

Daniel.

Suſanna.

Moyſes.

Theodoſius Imperator.

Preces commendantur.

Digitized by Google

præmiſſis ſpeculatoribus, & leuis armaturæ equitibus (vt eorum moris eſt) ipſe deinceps cum reliquo exercitu maxima pompa ſubſecutus eſt, ipſamque vrbem & mœnia vndique circumuallauit: & eueſtigio ingenti terrore formidineque obſeſſos, copiis atque omni genere tormentorum vrgere ac opprimere conatus eſt: & excifis euerſisq; muris, omni vi, apparatuq;, tũ machinarũ bellicarum, tum fortiſſimorum militum, vrbis expugnationem tentauit. Longum eſſet commemorare, quot millia Turcarum turpiter amiſerit: vtq; ciues Scodrenſes ſe patriam, vxores, liberos, acerrime pugnando protexerint. Quare quum incaſſum elaboraſſet, retrocedens quam maxima ignominia atque clade, ab oppidanis expulſus eſt. Demũ quum omnia, vt vrbe potiretur fruſtra expertus eſſet tribus poſt m nſibus eã obſidionem reliquit. Ex quo Scodrenſes ob tam egregiam & præclariſſimam victoriam, duce rectoreque Antonio Lauretano, æternum ſibi nomen & gloriam adepti ſunt. Ille vero exactis 4 annis omnem potentiam vireſque ſuas ad bellum Scodrenſe adhibuit, atque vt ad eam expeditionem vehementius excitaretur, conſtituerat vni quoddam ſtipendium, vt quotidie ſibi Scodræ oppugnationem ſuggereret. Scodrenſes vero è contra omnia quæ ad defenſionem patriæ ſpectabant, & ipſi ſummo ſtudio inſtituebant, nec decipi patiebantur dolis hoſtium, quorum perfidiam ſatis probe norant. Et cum exercitus Barbari in maximo numero ad oppugnationem conueniſſet, miſſi ſunt duo qui præ cæteris authoritatem &

graui-

Digitized by Google

grauitatem inſignem præ ſe ferebant, & ab omnibus venerabantur, qui verbis ſui Principis quædam ad præfectum vrbis, reliquoſque oppidanos ſe relaturos eſſe dixerunt, nec aliud niſi deditionem illorum ſollicitarunt, prout oratio illorum teſtatur, at conſtanter, illi negarunt.

Oratio Legati Turcici ad obſeſſos Scodrenſes.

O viri & oppidani, cuiuſcunque generis & gradus eſtis, hæc Princeps noſter ad vos referre mandat: Videtis enim, in quantis anguſtiis, quantiſq; periculis poſiti ſitis: quos longè maiora atq; grauiora expectant, ſi rebus ſtatuique veſtro maturè non conſulueritis. Audiſtis enim aliquando, quanta ſit vis ipſius Principis quantæque opes. Sed nunc re ipſa ſentietis, quam terribilis quamque tremendus ſit eius aduentus. Noſtis præterea, quocunque expeditionem fecerit, nullum locum, adeo munitum & inexpugnabilem, viribus illius minime obſiſtere potuiſſe. Teſtantur nanque id & omnibus palam exemplo ſunt, nobiliſſima atque Regia vrbs Conſtantinopolitana: Ad hæc Eubœa inſula, tam opulentiſſima, quam egregia: Præterea Taurica regio, aliæque innumeræ. Quamobrem vobis omnibus conſulit Princeps noſter, & exhortatur, vt confeſtim in eius deditionem veniatis, vt Croienſes, qui veſtro Principi parebant, deditionem pridie fecere: nec eius iram atque indignationem expectetis: non tormentorum ictus, neque machinarum, non militum ſuorum robur atque impetum,

A periculis præſentibus.

Potentiam Tyranni prioribus exēplis commonſtrat.

Croia exemplo.

Digitized by Google

Promiſſa hoſtis.

quorum manus nullo pacto euadere poteſtis: quod ſi feceritis, omnes vos cuiuſcunque gradus & conditionis ſummis muneribus & honoribus afficiet. Ciuibus enim, vt in patria libere, & ex voto degant, permittet. Reliquos vero exteros peregrinis præmiis maximis proſequetur: neminem equidem indonatum prætermittet. Sin vero alia mens, aliuſque animus vobis extiterit, varia mortis genera, diuerſa ſupplicia & cruciatus vos expectare iubet.

Scodrenſes per Petrum Pagnanum ciuem egregium, virum eruditum, communi conſenſu reſponderunt, nolle ſe dedere.

Scodrenſium reſponſio.

Tria militū genera Scodræ.

Vnus animus omniū.

Vna fides.

O viri, & magni Ottomani nuncii, ſcire vos velim, in vrbe noſtra tria eſſe hominum genera, Italorū, naualium militum, & Scodrenſium, ſiue Epirotarū: inter quos ſumus rerū omniū eſt conſenſus, nec minima alicuius diſſidii ſuſpicio: quia oēs Chriſtiani ſum⁹. Vnus De⁹, vna fides omnib. nō Meumethē, non Lunam, neq; Solem adoramus: non Martem, neque Mercurium: non Idola, nec quenquam alium fictitium, ſed Chriſtum Dei filium colimus atque veneramur: qui vnus & idem cum Deo patre, & Spiritu Sancto fuit ab æterno, eſt, ſemper erit. Qui quidem ſummus Deus eſt, optimuſque creator atque moderator omnium: à quo cuncta manarunt: in cuius verbo & nomine cuncta ſunt poſita, cuncta fiunt:

unt: cui cuncta parent, flectuntur, & tremunt: nec alius eſt Deus præter hunc: nec eſt qui ei reſiſtere poſſit. In hoc ſpem ponimus, huic confidimus, ipſe pro nobis pugnabit, ipſe nos ab impetu Principis veſtri defendet, atque liberabit. Quare, quũ Chriſtum Deum noſtrum, qui pro vniuerſa humana redemptione in cruce mori voluit, nobiſcum certum indubitatumque habeamus: quid Principis veſtri vires? quid artes? quid demum copias timeamus, quum omnia ipſe ſolus poſſit? Proinde ſciat Princeps veſter, nihil eſſe tam horrendum quod timeamus, quin omnia pro nihilo habeamus. Adducat ſecum quaſcunque copias velit, tormenta bellica, & cuiuſuis generis machinas præparet, & tandem omnes vires ſuas & conatus in nos intendat: iam nos ipſos ſemel pro Principe noſtro, & Veneto imperio, deuouimus: ſemel pro hac vrbe defendenda & ſanguinem & animam effundere parati ſumus: qua ſi Princeps veſter tantopere potiri exoptat, ferro, & quacunq; vi poteſt, irruat, & ad expugnandam prodeat: nam ciuibus nihil eſt patria charius. Italo & nauali militi fides firmiſſima: præmia verò & munera à Principe noſtro longè maiora atque digniora expectamus: qui nunquam de ſe benè merentes deſerere ſolet. Quare Principi veſtro mentem noſtram, & quicquid vno omniũ conſenſu decreuimus, nunciate. Nam nulla eſt inter nos ſimultas, nullaque diſſidia: ſed idem velle omnibus, atque idem nolle. Hæc ſemel vobis dicta ſunt, vt in poſterum omnem ſpem

Chriſtus Deus pro illis.

Digitized by Google

Conſtantia. alicuius fœderis & cõpoſitionis abſcindatis. Aut DEO bene iuuante victores erimus, aut ſi res adverſæ cadent, internecione omnes occidemus. quod ſi aliàs tale quiddam tentare audebitis, pro reſponſo gladium acutum, pro verbis tormenta, miſſilia atque iacula ſemper reportabitis.

Argumentum.

Scodrenſes vehementer perterriti fuerunt audita ob famem incredibilem deditione Croiæ, quæ Scodra diſtabat ad quinquaginta ſeptem millia paſſuum: vehementius, quando ſingulis diebus tormentis ingentibus fuerunt oppugnati: vehementiſſimè cum Mahumetem aduenisse intellexerunt, cuius tabernaculi ambitus, duo millia paſſuum & amplius continebat, & circiter quadraginta millia paſſuum campi omnes & montes vndique tentoriis albeſcebant, ex quo rerum periti, & qui alias cum ipſo Mahumete militauerant, cenſuerunt trecenta & quinquaginta millia in caſtris Barbarorum fuiſſe. Quæ tam innumera multitudo fideliſſimos Chriſtianos ad contemplationem & admirationem traxit. Sed cum animaduerterent agi de omnium ſalute aut citam mortem aut victoriam lætam inſtare, quo animos fortiſſimos & pectora conſtantiſſima ad pugnam præpararent, concionem omnium ciuium, Ducum & militum, in ædem intemeratæ virginis conuocârunt. Tunc Bartholomæus Epiroticus, ſacræ Theologiæ magnus aſſertor, ordinis prædicatorũ, vir qui-

Bartholomæi Epirotici laus.

quidem prudẽs, magnæq; auctoritatis, diſertus, corpore decorus, haud obſcuro loco natus qui olim dum nondum ſacris initiatus eſſet, ſtrenuę rem militarem ſub diuo Scanderbego contra Turcas geſſerat, eorumque vitam, mores, actaque quam optime nouerat: & in Italia quoque ſub Ducibus clariſſimis ſtipendia multa meruerat, ita publicè concionatus eſt, vt omnes pro fide Catholica, pro imperii Veneti ſalute ſe deuouerint: coniurarintque, quicquid ingenii, quicquid virium ſibi eſſet, id omne abſque mortis terrore expoſituros, atque inuicem ſe complexi in oſcula mutua abierint, Euchariſtiam deinde ſuſcipientes & omnes ſanctos præcipuè verò D. Marcum inuocantes.

Oratio.

Oportet, viri optimi, & cõmilitones ſtrenui, eos multa grauia, aſpera, ac dura ſubirę ac perpeti, qui ad veram gloriam nituntur. hoc enim pacto virtutes magis magisque eluceſcant, præclarioresque reddantur, hisque homines in altum ſublimeque prouehantur, neceſſe eſt. Traditum eſt enim à ſummis viris, præclariſſima quęque laboribus aſſiduis, & vigiliis confici: præmia verò ſudoribus ac duriſſimis rebus rependi. Vnicuiq; noſtrũ perſuaſum ſit, nos omnes huc ſolo DEI nutu voluntateq; conueniſſe, vt hæc vrbs noſtra, præclare glorioſèque diuino eius numine fauẽte à Tyrannide, tantęque Barbarorum multitudinis excidio, virtute veſtra hac tempeſtate defẽdatur, conſerueturq; & vt fides orthodoxa minimè peſ-

Ad veram gloriam via aſpera.

Laboribus magna conficiuntur & præmia ſudoribus rependuntur.

Fides orthodoxa.

ſum eat, ſed ad ſummum ſplendorem prouehatur: & vt Tyrannus hic inſolentiſſimus & ſæuiſſimus, tandem certiſſimis ſignis exploratum habeat, ſolam fidem Chriſtianam veram eſſe, & indubitatam: & Chriſtum dominum noſtrum, cuius nomen profitemur, colimus, veneramur, verum eſſe & vnicum Deum, omnium patrem, creatorem, rectorem, cuius nutu cuncta regantur, & Tyrannorum omnium violenta imperia ſtatim concidant, & vires, quantæcunque ſint, corruant, & momento collabantur. Nec impiiſſimus atque inſolentiſſimus iſte Tyrãnus ſibi perſuadeat, ſperetq; ex eo quòd tot regna, tot imperia, tantas vrbes atque ciuitates expugnauerit & eripuerit, vrbem hanc quoque è manibus noſtris vi, dolo, aut metu aliquo ſubtrahere poſſe, potirive. nam neminem veſtrûm ignorare arbitror, quemadmodum, ô milites, ſubdolus hic, nefandusq; Tyrannus locũ nullum munitum Chriſtianorum vi aut armis expugnauerit: ſed dolo ſemper, ſiue proditione aut deditione facta, multis pollicitationibus oppreſſerit: quas quidem fidem datam cuipiam nunquam ſeruaſſe palam eſt. Parcet ne igitur vobis, ô Scodrenſes, ſi in deditionẽ recipiet? Seruabit ne vos impunitos truculentus Ottomanus, à quibus tot cædes tot contumelias paſſus eſt? Nonne memoria tenetis, nunc quartum agi annum, ex quo ſuperiori bello, quod vobiſcũ geſſit, tot millia ex ſuis à vobis cæſa amiſerit? Ignoſcet igitur vobis? Dimittetne vos ìmpunè? minimè profectò. Diſcerpet membra veſtra, & vt lanii pecora in macello, ita viſcera veſtra dilaniabit. Nonne Cro-

Argumenta Tyranni refelluntur.

Turca dolo ſuperat.

Turca vlciſcitur antiquas iniurias perfidus.

ne Croienſes finitimos noſtros, quos heſterna die in deditionem hac lege acceperat, vt eos incolumes abire ſineret, omnes acerbiſſima morte affecit? In Myſia nonne etiam Regem, qui ſeſe certo fœdere cum patruo ſuo dediderat, Meumethes ipſe, qui ſanguine humano exſaturari non poteſt, ſua manu (vt fertur) iugulauit? Raſcianis Principibus nonne oculos eruit? In deditione Theodoſiæ vrbis, quæ nunc Capha dicitur, in Taurica ripa poſita, quot Chriſtianos, quibus fidẽ dederat, trucidauit? In Lesbo quot puberes palo transfixit? De aliis quid dicam quamplurimis, quos omnes vix infantibus parcens, violata fide, contra iura fœderis dire necauit? De quibus ſi ſigillatim receſere vellem, ſane nimis prolixus eſſem. Sed quid hoc mirum, ô commilitones mei? nam quo pacto quis alteri, quo prorſus ipſe careat, præſtare poſſit? Quum enim hic perfidus ſemper fuerit, quomodo fidem vlli ſeruare poſſit? Ad hoc accedit, quod omni vitio intemperantiæ, perfidiæ atque ſuperbiæ contaminatus ſit, & à teneris (vt aiũt) vnguiculis animum ſuũ crudelitati, inſolentiæ, libidini, auaritiæ, flagitiis denique omnibus aſſuefecerit. An igitur credibile, vt impius impurusq; animus his omnib. innutritus, in ſenectute iſta deponat, quæ iamdudum ab incunabulis, & à natura inſita habet? Nemo n. in animũ inducere poteſt, vt tot & tanta iuſte poſſideat cũ illum tam breui tantã imperii molẽ propagaſſe videat. Omnia profecto contra ius faſque ſibi vindicauit, in rebus enim haud quicquam habuit: diuina atque humana eodem modo polluit cun- *Vita Tyranni.*

cta doloſè, perfidè atque libidinoſè ſemper egit. Nullus eſt inceſtus, nullum ſtuprum, nullum adulterium, quod non nefariè commiſerit. Hic tẽpla violauit, hic ſacerdotia omnium ſuſtulit, hic ordines cõfudit: regna fœde contaminauit: quicquid religionis, quicquid dignitatis, quicquid honeſti fuit, leges, inſtituta vitæ, mores, fidẽ omnẽ, honeſti partes, rectam diſciplinam perdere atque confundere ſemper ſtuduit. Hæc ſunt quæ nos ad inſidias tanti Tyranni vitandas admoneant. Aures noſtras eius illecebris occludamus, nõ verba, non minæ nos moueant. Pollicitationes eius penitus reiiciendæ ſunt. omnia n. ſcelera, omnia flagitia, omnẽ Tyrannidem exuperat Plura quidem Catholicis polliceri conſueuit, quo in poteſtatem ſuam redigat, quorũ nemini vnq̃ pepercit, ſed eorũ cruorẽ veluti tigris truculenta sẽper appetiit. Sed quid hæc tam multa ad perſuaſos? Bono ſum equidem animo, cũ nos omnes inflãmatos accenſosque ad tuẽdam fidem catholicam videam, & fortiſſimos intrepidoſq; ſpem quã optimam victoriæ in hoſtem cõcepiſſe: præterea conſtantiam veſtrã, ac millies (ſi daretur) pro fide orthodoxa, Venetoque imperio deſiderium expirandi, hoc eſt, quod me lætum, me alacrem, me intrepidum reddit. nam omnes vnanimes eſſe intueor, nihil inuicem diſcrepare: ſed omnibus eundem animum, eandemque ineſſe voluntatem, promptiſſimos labores ad opera die noctuq; peruigiles, indefeſſoſque. Et quod ſummum eſſe existimo, omnes diuinis maxime intentos, DEVM ſummum optimumque omni cultu, fide ac pie-

Non credendum hoſti illi.

Praeoccupatio à zelo religionis.

tate colere, obſeruareque: qui quidem cum fidelibus ſuis ſemper faueat, ac propitius ſit, quid eſt quod timeamus? quod nos dubios trahat? Quis erit contra nos? quis nobiſcum ſub tutela diuini numinis pugnare audebit? Veniat igitur Meumethes ille, quem tot & tanta geſſiſſe ferunt cum Spaolanis ſuis, Charaſſariis, Anguriis, Polluis, Cutagiis, Menteliis, Sarchanis, Aidinis, Carailis, Pigiis, Pruſiis, Macrinis, Alagiis, Amaſiis, Concellis, Meneſeniis, Giagidis. Veniant Caramani, auxiliares & ſocii ſui: veniant Vrgatinocli, Candelotii, & omnes Aſiatici: veniant item Turcambei, Auranes, Caſtoriæ, Serræ, Conſtantini, Sophiæ, Nicopolæi, Zachariæ, Zermai, Zurulli, Calliopolei, Sfricæ, Scopiæ, Coiaziæ, Garripides, Saluatarii, Magullides. Veniat præterea Ottomanus ipſe longe ſtipatus Saloſcariis ſuis, Oloſanziis, Muſelinis, Aſapis, Mihiis, Caripytleriis, Dochanziis, Achanziis, Ianizaris, vniuerſaque cohorte ſua. Veniant præterea ambo Baſſæ, & nouæ Romæ, & Aſiæ, cum omnibus legionibus & copiis ſuis. Veniant poſtremo vniuerſi Barbari, qui ſub potente Meumethe, ferociſſimo ſuperbiſſimoque Tyranno, militant: oblatrent circum vrbis muros, exclament, irruant in nos tormentis omnibus atque machinis, vt facere conſueuerunt: contorqueant in nos miſſilia cuiuſuis generis: ſpargant ſagittas vndique in modum roris: exerceant demum omne tormentorum, machinarum, inſtrumentorum militarium genus, quod omnis ætas adhuc cogitare potuit, vel poteſt. Quid ad nos?

Nomina militarium officiorum.

Digitized by Google

atque defendit. Itaque, ô milites, hunc inuocate, hunc pia puraque mente colite: huic vos humiles ſupplicesque commendate, cor, animumque veſtrum dedite: nam ipſe pro nobis pugnabit: nos vrbemque noſtram à feritate immanitateq; ſpurciſſimi nefandique Tyranni vindicabit, euelletque. Scriptum eſt enim: Niſi Dominus ciuitatem cuſtodierit, fruſtra vigilant qui cuſtodiunt eam. Ad hymnos, ad preces vos conuertite, quibus peccata delentur: pœna pro his debita imminuitur. hæ enim nubes penetrant, oranti præſidium afferunt, aduerſario vero incendium. Quodcunque, ô milites, à Deo immortali ſupplici mente petieritis, abſque dubio reportabitis. Rectæ enim preces inefficaces eſſe non poſſunt, impetrant, exorant. Quis enim Albam Græcam, quam noſtri Belgradum vocant, à manibus furoreque huius ſæuiſſimi inſolentiſſimique Tyranni protexit, niſi preces? Danielem de lacu leonum, Suſannam de falſo crimine quis liberauit, niſi hæ? Plus enim Moyſes precando perfecit, quam Ioſue pugnando. nam de Moſe legitur, in bello Malechitarum, quod eo precante, Iſrael vincebat: eo à precibus ceſſante, populus fugabatur. Nonne Theodoſius Imperator, ille ſenior, ſuis precib. nō ſine miraculo de Eugenio & Arbogaſte victoriā reportauit? cū tela & iacula hoſtiū violentiſſimus ventus in ipſos retorqueret, illa vero Theodoſii ſupra vires humanas in eoſdē inferebātur. Igitur, ô Chriſtiani fideliſſimi preces oēs pura & integra mente ad redemptorem noſtrum effundite, in illis ſpem ponite, confitemini peccata veſtra:

Alba Græca.

Daniel.

Suſanna.

Moyſes.

Theodoſius Imperator.

Preces commendantur.

Digitized by Google

Euchariſtiam, quo ardore, qua reuerentia decet, ſumite. Vos quoque ſacerdotes religioſiſſimi, omni pietate, cultu, & quibus poteſtis precibus, DEVM immortalem flectite: nec dies noctesque à ſacris hymnis ceſſate: vt populus Chriſtianus de hoſte ſæuiſſimo victoriam clariſſimã conſequatur. Credite omnes, ô fideles, in DEVM protectorem noſtrum: in quo ſpes quidem nullum fruſtratur: confidite ei: quia nos perire non permittet, nos ab omnibus periculis liberabit. Hoc inter cætera vos impellere & concitare debet, vt non vitæ, nõ ſaluti parcatis, cum nobis munus defendendi totã Catholicam fidẽ & omnes Chriſtianos iniũctũ ſit. An ne vobis parũ hoc videtur, quod in hac expugnatione hoſtili, & ſalus & iactura vniuerſæ Reipublicæ Chriſtianæ poſita ſit? Quare ab aſtutiis ac verſutiis & dolis Barbarorũ cauete: in quibus plurimum huiuſcemodi hominum genus verſatur. Laborate, inſudate, vos vrbemque veſtram vallis cæteriſque præſidiis ac munimentis firmate: die, noctu inuigilate. Scriptum eſt enim: Vigilantibus data eſt palma, datus eſt honor, his quoque præmium. Sed quid hæc? cum currentes (vt aiunt) excitem. nam perſpicio vos omnia, quę ad vrbem tuendam, veſtráque incolumitatem conſeruandam neceſſaria ſunt, vltro & certatim ſubire. Bono equidem ſimus animo. nam ad victoriam nobis nihil profecto deeſt. In portu ſumus, & in tuto. Arma, tela, bellica inſtrumenta, munitiones, præſidia omnia nobis abunde adſunt. Non hic enim eſt multitudo imbellis & inutilis, non lixæ, nec

Salus & iactura vniuerſæ Reip. Chriſtianæ in quo.

Vigilantia.

A Scodrenſiũ preparatione & virilitate.

nec coci, non mulieres, non infantes, non molles, neque effeminati: viri quidem omnes ſumus, ad arma prompti, belloque experti. Nec eſt quod multitudinem Barbarorum admiremini, aut formidetis. nam eorum maior pars ignaua & deſes, potius prædæ & latrocinio aſſueta, quam præliis & oppugnationibus. Nos præterea munitiſſimus & natura & arte locus tuetur. Eſt enim mons arduus, viæ anguſtę & aſperæ. Decem ex noſtris mille facile detrudere poterunt. nam hoſtes in aſcenſu magnopere laborabunt. Etiam nullis repugnantibus, feſſi admodum ad vrbis muros venirent. Idcirco nos integris viribus, & recentes, hoſtes, quanto frequentiores erunt, tanto maiori ſtrage, cæde & ruina ad ima montis præcipitabimus. primi cadẽt, & medii: vltimorum vix aliqua pars ad ſuos tutum receptum habebit. Turpiter terga dabunt: & eos, qui altera oppugnatione erant ſucceſſuri, penitus terrebunt. Quamobrem fortiſſimo & lætiſſimo animo, vanos & irritos Barbarorum impetus expectate: hoſtem temerarium, & in manifeſtam mortem ruentem irridete. Hæc erit æterna laurea, hoc conſpicuum immortalitatis diadema, hæc palma, hæc vera victoria veſtra, nunc nomen veſtrum, nunc vrbis toto orbe celebrabitur. Deinceps omnes gentes & nationes Scodram, ſcutum & clypeum vniuerſæ fidei orthodoxæ, ex virtute veſtra merito appellabunt. Proinde, ô Itali, viri religioſiſſimi & ingenioſiſſimi, vt magnanimitatem ingenuitatemq; veſtram decet, fortiter, alacriterque aduerſus ho-

A multitudine Barbarorum.

A ſitu loci.

A facilitate vincendi.

Scodra clypeus vniuerſæ fidei orthodoxæ.

Digitized by Google

ſtem pugnate, vrbemque & mœnia, diui Marci memores audacter defendite. Vos quoque maritimi, viri Chriſto deditiſſimi, robuſtiſſimique & intrepidi, qui ſemper Barbaros oppugnare conſueuiſtis, veſtra ſolita acrimonia, fortitudineque eos perterrefaciendo, in fugam conuertite. Voſque cæteri ciues & conterranei mei, viri Catholici, fideliſſimi & conſtantiſſimi, vrbem, patriamque veſtram ferro, vel ſi moriendum ſit, acriter defendite; cui quantum vos debeatis, quis ignorat? In hac primum nati eſtis, communemque auram hauſiſtis. Quid beneficia commemorem, quæ ab hac recepiſtis? Hæc vos tute aluit, honeſte ad hanc ætatem perduxit, bonis legibus, optimis moribus, honeſtis diſciplinis inſtituit. Præterea parentes, vxores, liberos chariſſimos, fortunas denique veſtras reſpicite: pro quibus nullum diſcrimen à vobis fugiendum eſt, omnia pericula ſubeunda ſunt. Itaque vt compotes voti eſſe poſſimus, vos magnopere hortor, vt prius crucis ſacræ ſignum aſſumatis, pectora veſtra illo muniatis, cuius admirabili vi Heraclius ille Romanorum Imperator de Coſroe hoſte maximo, Perſarum Rege, triumphum reportauit. hoc etenim inuictiſſimo ſigno glorioſoque fracta ſunt Tartara, humanum genus liberatum eſt. Vexilla eius in muris, propugnaculis, ſtationibus, & vbique erigite: cuius quidem numine benignitateque omnes ciues tuti & incolumes erunt. ſi anteſignani ante vos ferent, quoties vobis decertandum erit cum Barbaris: tuto in pugnam deſcen-

Crucis ſigni vis.

deſcendere, pericula ſtudioſe ſubire, hoſtem fortiter animoſeque pro fide orthodoxa, pro libertate, pro veſtra vrbiſque ſalute ac incolumitate proterere ac profligare poteritis: cum præſertim Barbarorum primus impetus repentinus ſit, poſt quem ſtatim molleſcunt, & eneruati in fugam conuertuntur. Sed quæ gloria, quæ gaudia, quæ præmia æterna noſtris præparata erunt, qui egregie ſtrenueque pro fide dimicando ceciderint? ad perpetuá enim felicitatem & ineffabilem tranquillitatem cuncti tranſmigrabunt: vbi æterni Regis aſpectu, laurea martyrii decorati, perpetuo ſempiternoque æuo perfruentur: hique cæleſte melos, quam ſuauiſſimos concentus & hymnos inter choros angelorum, immortalitatis decore veſtiti glorioſe referent, hoſteſque ſuos impiiſſimos in æternæ calamitatis abyſſo dilaniatos, & extortos contemplabuntur. Qui vero diuino numine ſuperſtites fuerint, talem ſuorum laborum mercedem à Veneto Senatu reportabunt, vt eis ad honeſtandam & alendam vitam nulla res defutura ſit.

Argumentum.

Cum tanta eſſet multitudo Barbarorum atque atrocitas, copia tormentorum cuiuſuis generis, atque machinarum, & infinitas telorum, ſagittarum vndique miſſarum, quibus Chriſtianorum viſcera transfigebantur aſſiduè, omnes humani ſenſus, quibus hominum vita ſuſtentatur, penitus proſtrati eſſent, vt cuncta ſub cælo tremiſcere ac ruere viderentur, nam hinc aliquos ictus mortatiorum ſub tectis opprimebat, illinc aliorum membra à machinis & tor-

Digitized by Google

mentis carptim diſcerpta atq; dilaniata, in diuerſas vrbis partes ſpargerentur, alii ex vallo ſclopis percuſſi & iaculis transfixi, exanimes deciderent, & humanus fauor iam vrbem deſtituere videretur, ecce vbi humanum deſiit auxilium, ibi diuinum incœpit: DEVS enim exoratus precibus illos erexit, excitauit fide, ſpe, conſtantia, magnanimitate muniuit, virtute cæleſti ac diuina corroborauit ſubito, vt longe viderentur alii, & alter alterum ad labores, ad opera omnia & ad victoriam cohortaretur, vt gigantes reputarentur in ciuitate & extra pugnando. Et ſiquis diligenter omnes tormentorum ictus, qui hactenus vrbis mœnia concuſſerunt, ſupputare velit, duo millia, quingentos & triginta nouem eſſe deprehendet, præter centum & nouem tormenti, quod vulgo mortarium vocant, igneos globos decem, tamen his ſuperatis & hoſte cæſo fugatoque victoria potiti ſunt Scodrenſes: vt Tyrannus conuocare præfectos ſuos ad tabernaculum ſuum coactus fuerit, vota collecturus, quo modo amplius Scodram oppugnare debeat: quibus auditis ipſe ſuam ſententiam ſic breuiter protulit, qua pronunciata, altera die ſtatim vt omnes ad vniuerſale certamen ſe præpararent, decretum fuit.

Vbi humanũ deſinit auxiliũ diuinum incipit.

Tormentorũ ictus quot.

Non homo ſed Deus eſt qui cuncta tuetur agitque.

Oratio Imperatoris Turcici ad milites.

Credo quidem milites, neminem veſtrum ignorare, iam nunc tertium agi menſem, ex quo vrbs

Tres menſes oppugnata iã Scodra.

vrbs iſta à nobis duriſſima obſidione cincta ſit, ac omni genere tormentorum, machinarumque oppugnata, afflicta, atque vndiq; exagitata, mœniaq; penitus euerſa: munimenta variis tormentorum ictibus diſcuſſa, & (vt cernitis) euulſa. Pręterea quoties ignem in propugnacula iniecimus, toties Scodrenſes ad certamen prouocauimus; etiam duplici pugna eos multum vexauimus. Poſtremo vero (vt ſcitis) nihil inexpertum, nihil intentatum omiſimus, quod excogitari potuit, vt eos feſſos defatigatoſque, & viribus exhauſtos, facilius expugnaremus. Quam ob rem (vt mihi videtur) res vlterius non proferenda, nec amplius differendum eſt: ſed antequam hoſtis vires aſſumat, ſeſeque præmuniat, craſtina luce vrbs à nobis corona circumdetur, prœliumque vniuerſale cum Scodrenſibus fiat, & id grauiſſimum. Itaque vnuſquiſque veſtrum ſe accingat: cæteroſque milites in caſtris hortentur, vt quilibet manè circiter horam primam lucis armatus, inſtructuſque, ad vrbem expugnandam prodeat: iam eos experiar, & agnoſcam, qui ſtipendio digni ſunt. Tu Romæ nouæ præfecte, cum tuis legionibus, & cohorte prætoria, vrbis partem oppugnandam inuade: reliquam Aſiæ præfectus cum ſuis cohortibus occupare enitatur. Quiſque enim quæ ad huiuſmodi certamẽ vniuerſale neceſſaria ſunt, præparet, ſecumque afferat. non animus nobis deeſt, quin craſtina luce vrbem iſtam expugnemus. Quis enim nobis reſiſtere poterit? Oppidanus enim (vt videtis) & muro & omni præſidio nudatus eſt. Munitiones & foſſæ vndique ſtratæ

Prœlium vniuerſale intimatur.

Vrbis ruina.

Digitized by Google

ſunt. facilis nobis ad illum acceſſus patet. Scodrenſes feſſi tot bellis, viribuſque deſtituti ſunt, nos verò recentes robuſtiſſimique, hi pauci rarique, nos autem penè innumerabiles. Adde vim magnam tormentorum, quibus præualemus. Eorum plures dum munitiones tueri volent, machinarum ictibus interficientur. Igitur quis neget, Scodrenſes captiuos noſtros eſſe? In eos qui ſupererunt, iure belli & captiuitatis vtar. Agite, ô viri, omnes moras tollite. Nonne Scodrenſe nomen omne vobis, & genus inuiſum eſt? Quis enim veſtrûm non cum ſumma indignatione in memoriam reuocet cædes parentum, aut fratrum, aut propinquorum, aut ſodalium, qui ſæuiſſime ſub his mœnibus trucidati ſunt? An redire vultis abſque extrema vltione? Poteſtiſne odia veſtra in Scodrenſes, & tantas ſtrages eorum ab his editas concoquere? Verum vt priſca tempora, & quas calamitates iam pridem ab his reportauerimus, omittam, proximas clades, & veluti recentes reſpiciamus. Iam nondum peractus eſt quartus annus, quod bellum cum Scodrenſibus geſſimus. In quo tot millia noſtrorum ceciderunt, vt adhuc eorum cædes penè ante oculos verſentur, & vltionem expoſcere videantur. Adhuc mons iſte, ſaxaque omnia eorum ſanguine reſperſa & polluta apparent. Idcirco properate, ô viri, arma in Scodrenſem ſumite, montem valido gradu conſcendite, vrbem acerrimè expugnate, priſtinas inimicitias vlciſcimini. Sanguinem Chriſtianorum ad ſatietatem effundite, ad quod leges noſtræ magnopere adhortantur; ferro & omnibus

Scodrenſium vrbis deteſtatio.

mnibus viribus agendum, vt Scodrenſium nullus ſuperſit: quod quidem perfacile conſequi poteritis, cum omnia pro vobis adſint: nam nihil eſt quod obſtet, nihil vobis ad pugnæ victoriam deeſt: omnia parata, omnia in promptu ſunt. facile enim eſt forti debilem, imbecillem, viribusque defectum, vincere. *A facilitate.*

Argumentum.

Altera die dum Chriſtiani in templis eſſent diuinis officiis vacantes, barbari quaſi ex improuiſo obſidionem & pugnam adornarunt, & iam Scodrenſes alii acerrimè contrà hoſtem pugnabant, rerum omnium conſcii, quæ audientes qui in templo erant, ſuccurrerunt, & prœlium fuit acerrimum, cogente hoſte, vt redirent, qui in fugam conuerterentur, & nunc Tyrannus exultabat ſpe potiundæ vrbis in monte inſpiciens, nunc Scodrenſes victores fore dolens & furibundo ſimilis in tabernaculum ſeceſſit. Chriſtiani templa petunt, DEO gratias agunt, pro omnibus, quæ illis tunc præſtitit ſimul, & glorioſæ Virgini Mariæ, quòd muros & munimenta vrbis quibuſdam religioſiſſimis Chriſtianis tutari viſa ſit, & ſpeciem Barbaris ipſis magnorum numinum, quæ Chriſtianos tuerentur, obtulerit, vt hoſtes poſt oppugnationem teſtati ſunt. Prætereà plures ciues circũferebant, ſibi genitricem redemptoris noſtri in ſomniis occurriſſe, quæ eos ad fortiter pugnandum hortaretur, futuramque victoriam polliceretur. ſic & B. Mariæ Magdalenæ gratias agebant. *Viſio Sãctorum.* *Viſio beatiſſimæ Virginis Mariæ.*

Digitized by Google

Deſiderati illo die quadringenti ferè fideles, vulnerati ferè omnes. Ex Barbaris autem, vt ipſi aſſeruerunt, ſupra duodecim millia trucidati ſunt, ſauciati innumeri, febricitantes terrore machinæ & fuga curati Scodrenſ. Tertio die habito conſilio cum ſuis primoribus, magis inflammatus in Scodrenſes de nouo oppugnationẽ decernit, dicens non iam credibile eſſe Scodrenſes tot cædibus, tot vulneribus & certaminibus exhauſtos, amplius poſſe reſiſtere: itaque conuocatis Imperatoribus, ducibus & præfectis, facilitatem oppugnationis perſuadet ordinemque præſcribit & legem, addita præmiorum promiſſione.

Turcici Imperatoris oratio ad milites.

Non me fugit, viri & commilitones mei, vos, qui mecum ſemper in laboribus, certaminibus, periculis, aliiſque caſibus grauioribus atque durioribus interfuiſtis, continue animo magno, forti, præſentique affuiſſe, vitamque etiam ſi millies opus fuiſſet, intrepidè ingenuèque expoſuiſſe, & ſemper Diis fauentibus victoriam reportaſſe. Ideo hanc expeditionem libenter ſuſcepi veſtris viribus fretus, ſperans vos eoſdem futuros, qui ſemper in aliis oppugnationibus fuiſtis. At in præſentia miror vos animum illum remiſiſſe in re tam facili, & prope peracta: vobiſque fortitudinem ſolitam deeſſe in expugnandis his, qui pene expugnati, ſtrati, viribus defecti & deſtituti ſunt. Nam quid facilius leuiusq;, quam feſſũ exanimatumq;, non

A caſibus & periculis grauioribus.

Arguit illos remiſſioris animi.

A facili.

non repugnantem, & ſe dedentem vincere? Nec miremini, ô milites, ſi ſuperiori proximaque pugna vrbem ingredi non potuiſtis. Nam non verum (vt nôſtis) neque legitimum certamen à nobis vrbi illatum fuit, ſed leuiſſima admodum pugna, nullo ſeruato ordine, tumultuaria, & latrocinii potius ſimilis, quam veri prælii. nam non vniuerſus exercitus, non omnis ordo affuit, non acies inſtructæ: pauci enim montem conſcenderant: nunc autem aperto marte, omnes cuiuſque gradus conditioniſve certamen ſubeant, ordine incedant: nullus recuſet, nullus remaneat: nemo pugnam renuat, nemo cauſetur, non noſtræ cohortis milites robuſtiſſimi, non alii, qui noſtris præfectis & ducibus parent, non milites gregarii, non ſerui, non liberi, non ſummi, non infimi, ſed cuncti ſe accingant, cuncti ſe præparent, cuncti ad pugnam prodeant. nunc agnoſcam viros, nunc pugnaces & bellatores, nunc qui ſtipēdio meo digni ſunt. Partes vrbis oppugnandæ turmatim aſſignentur. Exercitus inſtruatur, & in ſuos ordines diuidatur. Leges, conditiones oppugnandi præſcribantur, legiones aciesque in cornua diducantur. Alii aliis ſuccedant, feſsis quieti atque recentes, vulneratis integri atque intacti. Cuncta palam, cūcta compoſita atque ordinata fiant. Nouæ Romæ Baſſa cum cohorte mea vrbis partes obtineat, quas ſuperiori bello tenuit. Aſiæ verò præfectus alias vrbis partes cum reliquo exercitu inuadat. Edicto tamen prius omnibus iubeatur, quo die armati ad certamen prodeant, & cuncti

Excuſat prioris pugnæ defectum quia certamē non fuit legitimum.

A uirilitate.

Ab ordine inſtituendo.

Digitized by Google

A præmiis. extra omnem ſpem veniæ præſto adſint. Deinde ipſe Princeps militibus prǫmia proponere cœpit. alia fortioribus & dignioribus, qui primi muros aſcendiſſent: alia militibus cuiuſcunque conditionis, ſi vel muros aſcendiſſent, vel aliquod præclarum facinus edidiſſent. Seruis libertatem & honorem pollicitus eſt: his qui maiores honores geſſerant, & multis titulis ornati erant, maiora munera promiſit: & vnumquenque ſe cumulaturum pluribus donis quam enumeraſſet, atteſtatus eſt. Itaque eos longe maiora pollicitis ſperare iuſſit. Præterea ad fortia facta adhortatus eſt, vt ſinguli vires & animos reſumerent, nec in maximis periculis ſibi parcerent, victoriam iam in manibus eſſe crederent, quod vrbs iam valido præſidio orbata eſſet, in eam vndique aditus paterent, ſtationibus relictis, & muris variis tormentorum generibus excisis. Si qui oppidani ſupereſſent, eos iam feſſos & ſemineces, confoſſos & vulneratos eſſe aſſeuerabat. Poſt hæc his verbis vſus eſt:

Oratio.

Diis noſtris propitiis, qui & gloriam & æternam beatitudinem pollicentur, in pugnam prorumpite, oppidanos fortiter inuadite, veſtras iniurias, cædem commilitonum acriter vindicate: *A præmiis & ſpoliis.* hinc honor, hinc laus, hinc præmia cumulatiſſima vobis euenient. Totius vrbis diuitiæ, omnis præda veſtra eſt.

Argu-

Argumentum.

Scodrenſes quorum aliqui illorum linguam Turcicam callebant, de edicto certi, paribus animis, vt Turcæ bellum expectabant. Illi lunam adorabant nouam, qua vniuerſale certamen inire ſolent, ita denſi & conferti in monte proximo quem aſcenderant, vt nec milii granum proiectum, iuxta prouerbium, ſolum cõtigiſſet, nemine ferme ad cuſtodiam caſtrorum remanente. hi à Bartholomæo Franciſcano, de quo ſupra, comitante Nicolao Moneta equitum præfecto, perluſtratis per vrbem noctu omnibus partibus, moniti à ſacris hymnis & canticis non ceſſarunt. Et priuſquam Barbari pugnam illam horrendam inirent, huiuſmodi precibus DEVM placare conatus eſt Bartholomæus ille, vt expoſceret veniam & ſalutem fidelibus Chriſtianis, eludens Barbarorum vanas & irritas ſupplicationes.

Precatio Scodrenſium.

Omnipotens & miſericors DEVS, qui es dominus exercituum, pater & creator omnium rerum, rector & moderator optimus, in cuius manu ſunt omnium poteſtates, & omnium iura regnorum : cuius voluntate ac nutu nos miſeri peccatores in his anguſtiis poſiti ſumus : qui non vis quépiam turpiter iniuria affici: Reſpice in nos quæſumus, & miſerere Chriſtianorum tuorum, quibus in nullo alio ſpes eſt, nec fiducia, quam in ſumma potentia, clementia & bonitate tua, vt

gentes Barbarorum, quæ in ſua immanitate confidunt, dexteræ tuæ potentia conterantur. O IESV, fili Dauid, propitius eſto nobis peccatoribus, defende ſeruulos tuos, & miſerere noſtri, & populi tui Chriſtiani, pro quo mori, & tot cruciatus pati non dubitâſti. O Redemptor noſter adueni, & ſuccurre nobis: quia torrentes & aquæ inundauerunt in nos. Ecce obruimur, ecce immergimur, niſi adueneris & eripueris nos. Tu ſolus es redemptor, tu ſolus qui liberare potes. Ecce Orcus, ecce Pluto nos deglutire paratus eſt. Terram iam dehiſcere videmus, terram aperiri, vt nos abſorbeat. Ecce furor, ecce rabies Barbaricæ gentis adeſt, quæ ad fidem tuam ſanctiſſimam ſcindendam euertendamque accelerat: pro qua tu, ô Redemptor, Petro dixiſti: Pro te, ô Petre, rogaui, ne fides tua comminuatur, ſiue deficiat. Ergo potentiſſime & clementiſſime adueni, ne moreris: circumcinge nos muro tuo inexpugnabili, & armis tuæ potentiæ protege. Libera nos ſemper DEVS Iſrael, clamantes ad te: da gloriam nomini tuo, & erue nos in mirabilibus tuis: qui pro ſanctiſſima fide tua & religione tutanda, tam diras tamque acerbas procellas, tot damna, tantas cædes patimur. Et emittere digneris angelum tuum percutientem, qui iuſſu tuo hoſtes, Meumethanamque gentem proſternat, fuget atque peſſundet: nec aliter quam pro liberatione populi tui Iſraelitici contra crudelitatem Sennacherib: ex cuius exercitu, imperio tuo & voluntate, vna tantum nocte, centum & octoginta millia hominum interfecit:

fecit: fac illis Domine, ſicut Madian & Siſaræ, ſicut Iabin in torrente Cyſon diſperierunt in Endor, facti ſunt vt ſtercus terræ. Pone Principes eorum ſicut Oreb, & Zeb, & Zebeæ, & Salmana. Deinde ad intemeratam Virginem conuerſus, ſuppliciter has preces effudit: O glorioſiſſima & beatiſſima Virgo, mater ſummi Regis, cæli, terræ, maris Regina, ſoſpitatrix, tutela & aduocata noſtra, ſuppliciter ac ſubmiſsè miſericordiam tuam exploramus atque exoramus, vt fidelibus & Chriſtianis tuis adſis: qui pro honore & ſanctiſſima fide vnigeniti filii tui pugnare totis viribus non deſiſtunt. Quibus etenim nulla eſt alia ſpes, nullaque fiducia, niſi in ſuprema potentia miſericordiaq; ſummi Regis regum filii tui, & precibus, ope atque auxilio tui numinis, tuæque Deitatis. Tu enim ſola es, quæ nos ab immanitate feritateque impiiſsimæ ſæuiſsimæq; gentis Meumethanæ tueri, eripereque potes; quia nihil eſt, quod apud filium tuum impetrare non valeas. Omnia enim tibi ex arbitrio tuo conceduntur. Quare age, ô Regina & imperatrix, protege & ſuccurre (res enim feſtinatione indiget) contere brachium peccatoris & hoſtis maligni: debilita & enerua eius virtutẽ, tolle potentiam, obcæca lumen oculorum, colliga pedes eius, & manus, ne fera peſsimaque gens nobis dominetur.

Argumentum.

Venetorum violentia paulo ante oppugnationem exorta, fuit Barbaris augurium quaſi victo-

Digitized by Google

riæ futuræ indicium, quod flatus ille ventorum ſumma magis perflabat, & in vrbem verſus erat, ſtationesque Chriſtianorum euertebat, ſed vanum, vti exitus docuit. Nam cum extrema noctis pars eſſet, ecce vis illa ventorum ad ima & inferiora conuerſa eſt. diuino numine, vt creditur, Turcas ipſos plurimum agitare cœpit & vsque ad ſolis ortum, adeò vt turpiter & cum ſtrage maxima à Chriſtianis retrò detruſi ſint: quo ventorum in eos verſo impetu & animos abiecerunt, & Scodrenſibus victoriam adiudicârunt. Præstereà miraculo fides manifeſta acceſſit. Per totam noctem illam viſi ſunt cerei paſſim per ſtationes & munitiones in cuſpide lanccarum & haſtilium & trabearum ardere; quos in ſignum victoriæ non niſi diuinitus præmiſſos fuiſſe, credendum eſt. Qua ex re Scodrenſes erecti non ad terrorem hoſtium, ſed ad preces conuerſi redemptorem ſuum & intemeratam matrem, S. Marcum & Stephanum ſupplici voce inuocabant. Tum quisque virorum & fœminarum intendebat officio ſibi deputato & rebus omnibus neceſſariis certus, quòd Barbarus aperto marte ante lucem de more vrbem ſit aggreſſurus. Et cum vtrique ſtarent ad pugnam accincti, Iacobus Moneta ciuis & bellator egregius, animos militum Scodrenſium qui cum eo vallum primò aſcenderant, pro victoria ſic exhortatus eſt, vt illi non ad pugnam, ſed ad ludum intrepidi deſcendere viderentur.

Miracula.

Oratio

Oratio Iacobi Monetæ ad Scodrenſes.

Exploratum atque compertum iam nimirum vobis, milites, eſſe arbitror, quanti Ottomanus vos, virtutemque veſtram faciat: cum is diebus ſuperioribus tot edicta, tot minas in ſuos ediderit, vt vnumquemque abſque vlla exceptione in pugnam contra vos prodire cogat. nam quum eorum ignauiam accuſet, timorem ſuum indicat, & quanti vos faciat oſtendit. Iam non fretus virtute & robore militum, collecta viliſſima ex omnibus na ionibus colluuie, quos omnes gregarios milites & ſeruilis conditionis cenſeas, rerum bellicarum prorſus ignaros, expertes, ſola multitudine vos perterrefacere putat. Sed quorſum hæc Ottomanus? nam ſi cum veteranis ſuis & expertis militibus nos expugnare minime valuerit, quomodo nunc cum abiectiſſima turba & mechanicorum manu debellare credat? Scitis iam, ô milites, quod quoties nobiſcum manus conſeruerit, certamenque commiſerit, toties à nobis repulſus eſt, & vſque ad ſtatiua maxima clade atque ignominia profligatus. Fortiſſimus quiſque ſuorum iam interiit: veterani & bellatores eius iam fere omnes cecidêre. putatne Ottomanus cum aquariis, lignariis & cocis vrbem noſtram ingredi? Credibile eſt iam diſceſſurum fuiſſe, niſi dedecore & ignominia moueretur. Tentat nunc Ottomanus, tentat aſtutia & ſagacitate ſua.

Accuſatio ignauiæ eorum eſt teſtis timoris eorum & virtutis noſtræ.

Ignominia ſua Ottomanum retinet.

Hic eſt eius vltimus conatus: non amplius oppugnationem tentabit. Vidiſtis iam ipſum cum ſua verſutia & calliditate nihil profeciſſe, ita nec in poſterum, (ſumus enim curæ DEO) quicquam profuturum confidite. Reliquum eſt nimirum, vt ii, qui à clade ei ſuperfuerint, hodierna luce à nobis humi proſternantur. Exanimati ſunt omnes Barbari, & perterriti, nouerunt enim virtutem veſtram, experti ſunt iam vires: timent quidem vos, ſed vi coactique ad bellum trahuntur. Ecce tanquam belluæ ad occiſionem & interitum ruunt. Ottomanus tanquam pecora ad necem impellit. Sed dicat mihi ſanæ mentis aliquis, quid præclari animus timidus atque inuitus gerere poſſit? Quare, ô ciues fortiſſimi, lares proprios, patriam, quæ hodie ferro defendenda eſt, reſpicite. Miſeremini coniugum, liberorum veſtrorum, quos tanto labore, ſtudio atque cura educâſtis. Nolite ſinere eos iugulari, atque in ſeruitutem rapi, nulla eſt enim pietas in Barbaro, nulla profecto miſericordia, hic dies & periculis veſtris vltimam manum imponet, nolite hoſti ignauo ac imbelli cedere. Omnes enim ſi ceſſeritis, ad vnum tanquam belluę trucidabimini: nuſquam eſt vobis fuga, nulla ſpes alicunde, nec ex alieno præſidio. Incolumitas veſtra, patrię, liberorũ, hodie in manu veſtra ſita eſt: qui ſi fortiter animoſeque hoſti repugnaueritis, victus hoſtis à vobis abibit. nec putetis Turcas inuictos eſſe: vinci enim poſſunt, & ſæpe à vobis victi fuerunt. Quantum autem Turcæ valerent, eorumque arma, virtus veſtra prima obſidione

Timidus & inuitus animus nihil præclari præſtare poteſt.

A laribus & coniugibus &c.

Barbaro non eſt pietas neque miſericordia.

A die præſenti.

ſidione oſtendit. Minor ſane eſt Turcarum potentia, quàm fama feratur. hæ copiæ Barbarorum, hæc multitudo, quæ ad hoc bellum venit, inermis eſt atque imbellis, quam tanquam pecudum gregem nobis diſsipare licebit. Tumultus, vlulatus, multitudinem eorum nolite timere. Virtus ſpectanda eſt magis quam numerus. In multitudine exercitus non eſt victoria belli, ſed diuinitus. Tam facile eſt DEO in paucis, quam in multis vincere. Cauſa noſtra DEI eſt; nos iure pugnamus pro lege DEI, pro fide, pro patria, pro aris & focis, pro liberis. At ii contra, quod nunquam habuere, vi atque iniuria petunt. pro libidine enim vnius, pro auiditate imperandi, nos vita, patria, boniſque priuare contendunt. Sed bono quidem, ô viri, eſtote animo: quia DEVS, cuius prouidentia cuncta reguntur: qui nemini vim inferri, nec iniuſte quenquam vexari patitur, ipſe hoſtes in conſpectu noſtro hodie conteret: hodie nobis de cœlo victoriam mittet: cuius quidem vt non ſimus compotes, quid timeamus? quid dubitemus? Sumus enim egregia bellatorum manus, multitudoque militum delecta, armis exercitata: non deſunt nobis militaria arma, non bellica inſtrumenta, non qui his perite vtantur. Præterea nos locus eminens & accliuis tuetur. illi in aſcenſu trepidi, & ſemianimes, more puerorum timido & titubanti gradu, iniquitate loci plurimum laborabunt. Itaque hodie Barbarus vires noſtras ſentiet, hodie Chriſtiani virtutem fidemque

Extenuat potentiam Turcæ.

Victoria eſt diuinitus. Bellum æquũ Chriſtianorum.

A militibus Scodreſibus.

A præſenti die exuitatio.

Chriſti experientur, quod vera ſit, cæteriſque potentior hodie Turca vincetur: hodie efferata Ottomani rabies proteretur, conculcabiturque: hodie eius ſuperbia ruet, atque cadet. Sumamus igitur arma læto hilarique animo, munimenta viriliter intrepideque conſcendamus, in hoſtem fortiter audacterque irruamus. Hodie hanc peſtem, hunc morbum, hanc contagionem à nobis ex vrbe, è regione noſtra reiiciamus. Debilis eſt hoſtis, nec ab eo vinci poterimus niſi volentes. primo enim congreſſu profligabitur, in fugam conuertetur. Quid dubii? quid difficultatis? Nam Barbari, qui è tot cladibus ſuperfuerunt partim perterriti & feſſi, partim confoſſi vulneratique ſunt. Hi timidi atque inermes, nos vero armati omnes, optimiſque loricis, thoracibus, galeis induti atque inſtructi. Corpora noſtra tota ferro teguntur. Quiſque noſtrûm aut haſtam ferratam, aut manu habilem catapultam fert. Vnus cum mille ſtrenue pugnabit. Quamobrem minime durare poterunt. Iis enim omnia incommoda aduerſantur: nobis vero cuncta adiumento ſunt, & nos defendunt. Sed in primis beatiſſima Virgo, diuuſque Nicolaus: cuius, ô milites, ecce templũ, ecce ædem, quemadmodum tormentis ſæuiſſimi perduelliones, diuinique cultus corruptores violârunt, deturbaruntq;. Mementote, ô ciues, illud diuinum, non reticendumq; miraculum, quod is ſanctus in prima obſidione in Barbaros (vt ipſi atteſtati ſunt) oſtendit. nam primum ſaxum ſphæricum, quod ipſi Barbari in hoc templum & hanc ædem contorſerunt, beatus Nicolaus non ſine magno

A facili.

A militia Scodrenſiũ.

Beatiſſima Virgo.

Miraculum S. Nicolai & auxilium.

periculo

periculo in eoſdem reflexit, ex quo plures interfecti ſunt. proinde, ô commilitones mei, ipſum inuocate : eſt enim mihi quoque venerandus. Ipſi confidite, quia erit nobis adiumento : hic retorquebit tela à Barbaris emiſſa, in eos : hic tormenta, hic eorum vires comminuet : hic eos in fugam conuertet: hic nos ab impiiſſima ſceleſtiſſimaque gente defendet atque liberabit, quæ hodie pœnas ſuorum ſcelerum luet. Quamobrem, ô Christiani & commilitones mei, in hoc die, in quo Devm propitium habemus, exultate, lætamini, & illi ſoli pro tanto in nos beneficio gloriam date : hodie fama veſtra per vniuerſum orbem euolabit, hodie nomen vrbis noſtræ vbique propagabitur: hodie palmam & triumphum ſumma cum laude & gloria ex hoſtibus diuino fauente numine reportabitis : hodie arma & ſpolia ab eis arripietis : hodie fidem Catholicam, cuius incolumitas in manibus noſtris eſt, conſeruabitis: hodie nomen diui Marci penitus illuſtrabitur, labores veſtri non erunt irriti, merces veſtra copioſa erit. nam à Veneto imperio quiſque veſtrûm ſummis honoribus & pręmiis decorabitur. Chriſtiani omnes vos in cœlum efferent, & æterna gloria celebrabunt. Quare agite, perſtringite gladios in Barbaros, ſæuite in fures, & orthodoxæ fidei hoſtes, perfidoſque latrones obtruncate, tela & igneos globos & cætera machinamenta bellica contorquete. O mulieres, ô matronæ, ſaxa ſedulo ſuggerite. O iuuenes, irruite in Turcas: ecce vincũtur, ecce terga dant, aufugiunt.

A præſenti die.

A Venetis.

A Chriſtianis.

E LIBRO TERTIO.

Argumentum.

SCodrenſes & ipſi ſtrenue ſeſe ſemper contra hoſtem geſſere, & heroes & Dii ipſi, hoſtibus poſtea affirmantibus, per vrbem pro Scodrenſibus pugnare viſi, vt tandem Turca ſuſcepti negotii pœnitentiam in ſe ipſo monſtrârit, querelis ſuis nephandis, & in hæc verba voce iracunda proruperit. Vtinam Scodræ nomen ad aures meas non perueniſſet. Fruſtra veni & omnes conatus mei ad irritum cecidere. Deinde temerario impuroque ore de DEO immortali queſtus ſit, qui non vota ſua ſecundârit: quod non & ſibi, vt olim Alexandro Macedonum regi & Cæſari, imperium vrbis concederet, potiri rerum permitteret. Satis ei cæleſtium curam eſſe debere, ſi ſibi aduerſari vellet. Quibus dictis in tabernaculum ſuum ſe proripuit, neminem admittens atque inexorabilem ſe præbens. Tertio die, conuocato conſilio, nouam oppugnationem, omnibus ſuis reclamantibus, ſtatuit aggredi, credens Chriſtianorum vires omnino fractas aut debilitatas, quam oppugnationem vnus è Conſiliariis Ahamathes Begus nomine, qui alios & ætate & rerum geſtarum præſtantia, authoritate & facundia excellebat, oriundus ex Ieureneſorum familia, diſſuaſit.

Pœnitet Turcam Scodræ nominis.

Blaſphemat Deum.

Ahama-

Digitized by Google

Ahamathis Begi oratione, qua diſſuadet nouam oppugnationem.

Summa quidem virtus tua eſt, inuictiſſime Imperator, laudes tuas quis vnquam enarrare poterit? Mens hominum eas non capit, animus his ſtupet, lingua hæret, nec ad enumerandum eas tempus omnino ſuppeteret. Verum illud ab omnibus pulcherrimum exiſtimari ſolet: Si quis, sereniſſime Princeps, à maioribus ſuis imperio accepto tutari conſeruareque integre potuerit: hoc autem maius, ſi illud cum gloria auxerit, & ampliauerit: maximum vero, ſi ex nihilo, vel ex minimo ad ſummum præclaris geſtis perduxerit: hoc extremum virtuti tuæ ac felicitati aſſcribendum eſſe omnes cenſent. Sed inter omnes ego certiſſimum huius rei teſtimonium afferre poſſum. à maioribus enim meis ſæpius accepi, qui Aſiæ fines relinquentes, Ottomanum ſecuti, has ſedes incoluerunt, maiores tuos, vt primum in Europam appulerunt, angulum (vt ſic dicam) circa Helleſpontum tantummodo tenuiſſe: quibus tu poſtea diuinitus ſuccedés, tot regna, tot ꝓuincias tot imperia, tua ſingulari & eximia virtute adiunxiſti, vt ea cõmemorare longum eſſet. Quis enim digne enarrare poſſet, vt in Europa Thraciam domueris? vt Conſtantinopolim caput Imperii Orientalis? Tu Adrianopolim, tu Callipolim, Helleſponti vrbem clariſſimam, tu Achaiam, Græciam, Bœotiam, vbi Thebæ tanti nominis, cepiſti. Attica prouincia, vbi quondam Athenæ ciuitas præclariſſima & mater bonarum omnium atque

A virtute & laudibus Turcæ.

Pulcherrimũ eſt imperiũ à maioribus, acceptum ſcire conſeruare, maius cum gloria augere, maximum, ex minimo ad ſumma perducere.

Tyranni res geſtæ in Europa & Imperio orientali.

Thebæ.

Athenæ.

præſtantiſſimarum diſciplinarum floruit, tibi ceſſit. Tu vero Trapezuntium imperium expulſo Imperatore, expugnâſti: tu vtriuſque Myſiæ regna ſuperioris inferiorisque, tu Peloponneſum eiectis dominis, tibi glorioſè ſubegiſti. Aſiæ verò minoris regna circiter 12. tibi vendicâſti: Pontum, Bithyniam, Cappadociam, Paphlagoniam, Ciliciam, Pamphyliam, Lyciam, Cariam, Lydiam, Phrygiam, Nicomediam, Niceam, Pruſam, opulentiſſimam vrbem: præter hæc Ioniam, Dorim, Smyrnam, Colophona, Epheſum, Miletum, item Alicarnaſſum, Pergamum, Ilion, inſuper Tanaim, & Tauricam regionem domuiſti: Armeniã quoque maiorem valido exercitu ingreſſus es. Tu Raguſeos ſtipendiarios tibi effeciſti: tu Chium & Cohos tibi ſuppoſuiſti: tu complures vrbes & ciuitates Parthorum expulſo eorum Principe ad pactiones accipiendas compuliſti: tu Lesbon inſulam præclariſſimam, Foliam veterem & nouam, Merlinum, regno tuo adiunxiſti. Tu Iazyges & Vindelicos expugnâſti: Tu Domani prouinciam, quæ Sultano paret, euertiſti: tu Eubœã inſulam, tu Lariſſam, Cephaleniam, tu Scandelorium expulſo Caramano cepiſti: tibi munitiſſima Croiæ vrbs tandem in deditionem venit: tu demum Macedoniam intrâſti, Thraces euertiſti, Triballos delêſti, Pœnos expugnâſti, Acarnanes atque Ætolos propriis ſedibus expuliſti. Quid infinitos penè populos, quos fortiſſimè deuiciſti, commemorem? Illud tãtum dixiſſe nunc ſat erit, te viginti prouincias, ducentasque

20 Prouinciæ & 200 vrbes Chriſtianorum ſubiugatæ.

que vrbes ex manibus Chriſtianorum (vt ſic dicam) extorſiſſe. Præterea, quia longum eſſet, quod Principes, quot duces, quotque Reges Machomethanæ ſectæ domueris, profligaueris, enumerare, in hoc tempus non conteram. Omnia tuæ potentiæ, tuis expeditionibus adhuc ceſſerunt. Iam non amplius monumenta priſca Cæſarem, Scipionem, Pyrrhum, Hannibalem, & reliquos vrbis Romæ & exterarum gentium duces, tot laudibus in cœlum efferant. Omnes tibi & numero prœliorum, & multitudine vrbium & prouinciarum captarum abſque dubio cedere videntur. Ottomanum profecto nomen ad imperandum fatale eſt. Breui vniuerſus terrarum orbis ſub iuga tua veniet: gentes omnes tibi parebunt. Id quod ad Scodræ expugnationem pertinet, non te tantopere cruciet. Omnia mortalia & humana (vt ſcis) nonnunquam noſtram opinionem fallunt: in his plerumque fortuna dominatur. Sed huius rei ſecurus eſto: fidem meam maieſtati tuæ obſtringo, modico temporis interuallo me elaboraturum, vt in tuam ditionem veniat. Nonne Croiam vrbem tam munitam, diuque exoptatam, nuperrime in tuam redegi poteſtatem? Quod autem de integro Scodrenſem expugnationem aggredi velis, non is ſum, qui in hanc ſententiam deſcendam: ſed longe mihi alia mens eſt, aliusque animus, nam tentare bellum & ſuccumbere, facile eſt cuilibet, vincere autem, & triumphum de hoſte referre, id pauci aut rari facere nouerunt. Oportet enim eum, qui de tam magnis arduiſque rebus

Ottomanū nomen ad imperandū fatale eſt.

Humana fallunt opinionem noſtrā.

Digitized by Google

Scodrenſes nō vlterius oppugnādos. conſultat, ira atque atque cupiditate carere. Scodrenſis verò amplius ad pugnam prouocādus nō eſt. Fruſtrà enim aduerſus eum laboraremus. nā ſi cum florētiſſima recentiſſimaque multitudine illum expugnare nequiuimus, quomodo nunc cum pauciſſimis, & cum his, qui viribus exhauſti & debiles facti ſunt, vincere poterimus? *Extenuatus exercitus tyranni.* Perluſtraui caſtra, tentoria ſingula exquiſiui: nullum reperi locum, nullum tabernaculum, quod gemitibus, ſuſpiriis, vlulatibus & fletu vacet: vbique dolor, vbique mors, omnia mæſta, omnia luctuoſa. *Iactura quāta vnius certaminis.* Triginta enim millia & amplius ex noſtris proximo certamine cecidére. Sauciati & corrupti innumeri: nullus eſt qui intactus ſit, nullus qui ad rem gerendam mōtem conſcendere audeat. Omnes perterriti & exanimati ſunt. A quibus enim, quum percontarer, inuictiſſime Princeps, quiſnam tantus terror eos inuaſerit, & quænam cauſa tam ferociſſimos atq; pertinaces in primum congreſſum, in fugam conuerterit, aſpectus, aſpectus Scodrenſium, reſponderunt: quorum oculi ardere, flagrareque viſi ſunt? *Aſpectus Scodrenſium fuit Turcis terrori.* Torui atroceſque vultus & ora furibūda hunc terrorem noſtris incuſſerūt. Quare ab oppugnatione deſiſtendū eſſe arbitror. Arte tamen & conſilio omnia in oppidanum experiunda ſunt: nam Scodra oculus eſt & totius prouinciæ caput, ac cæterarum vrbium ſedem & principatum continet. *Scodra oculus & caput prouinciæ.* Ea namque imperio Veneti Senatus paret: cuius quidem quātæ ſint vires terra marique, quantæque facultates, tuam Maieſtatem non fugit. *Venetorum poteſtas.* Soli enim Veneti tuæ po-

tuæ poteſtati cõtinuè reſiſtere, ſoli Meumethanæ legi aduerſari audent. Ideò vrbem hanc robuſtiſſimo milite, machinis omnibus ac tormentis, cæterisq; militaribus armis rebuſque neceſſariis egregiè munierunt. Sed ſuper omnia quid de militibus Epiroticis referam? Quorum plures præcipuè ex multis delecti, hanc vrbem acerrimè tuentur. Sunt enim Epirotæ ſtirps generoſa, genus regale, ſanguis Æacidarum. In humanis rebus ſic inſtitutum eſt, vt vnuſquisque ſemina naturæ ſuæ ſequatur. Animum & vigorem Pyrrhi, à quo originem trahunt, adhuc retinent. Fuit enim Pyrrhus (vt non ignoras) Rex non immeritò inter primores potioresque Imperatores celebratus: à quo quidem munera, inſignia & ornamenta militaria fluxêre. Docuit enim primo caſtrametari, & in Italia Romanis primus bello elephantos oſtendit. Hic eſt inquam ille Pyrrhus Epirotarum Imperator, qui milites inſtruxit, vt locum caſtris caperẽt, commeatus expedirent, ab inſidiis cauerent, tẽpus pugnæ eligerent, aciem inſtruerent, ſubſidiis firmarent, qualis vir & omnibus belli artibus, & pacis fuerit, plurima antiquorum monumenta declarant: nulli in certaminibus & prœliis ſecundus, adeò vt belli fulmen merito dici potuerit. Res igitur eſt nobis non cum mollibus Aſiaticis, aut effeminatis gentibus, ſed cum duriſſimis indomitisque Epiroticis. Scodrẽſis verò fortis eſt & audax in bello, sereniſsime Princeps, noſti robur & animum Epiroticum, noſti cor intrepidum & invictum. fera atque indo-

Epirotæ magni milites, à prima gente.

Pyrrhi laus.

Pyrrhus belli fulmen.

Scodrenſis fortis.

Epirotica gens qualis. mita gens armis vinci neſcit, parêre nemini vult, niſi quem dominum ſibi elegit. Imperiũ externæ gentis recuſat, fidem domino ſuo ſeruat, fidelitatis nomen ei peculiare hereditariumque eſt. Vnum habet Regem & Imperatorem: vnum ſemper Principem Venetum habere vult, alios reiicit. Iam triceſimus ferè agitur annus, ex quo cum Epirota aſſiduum bellum gerimus: quem nec domare, nec in ditionem tuam redigere poſſumus. Quanta autem fuerit ſæuitia, quantaq; crudelitas belli huius, quis ignorat? *Obſidionis tempus.* Iamiam per agitur annus, poſtquam illum vndiq; circumuallauimus, dies noctesque excogitando aſperrimè oppugnauimus: muros vrbis vndecim craſſiſſimis tormentis, interuallo trigintaſex dierum omnes funditus excidimus. *Oppugnationis vis & modus.* Omitto multa alia tormenta, machinas bellicas, omnium telorum genera, globos igneos, & quicquid in expugnationibus aliarum vrbium vllus vnquam excogitauit: hæc omnia in irritum cecidêre. Præterea, quicquid potuit ſuperioribus certaminibus aut vi, aut robore, aut multitudine fortiſſimorum militum adiungi, nihil intentatum omiſimus: non calliditas Ducum, non legionum impetus & ardor in certamen acerrimum defuit. Quid enumerem innumerabiles ictus tormentorum? Quid alia tela more denſæ grandinis in hoſtem immiſſa? nihil tamen horum Scodrenſes ab vrbis cuſtodia deterruit: *Scodrenſes magis contrarii & diuina ope adiuti.* quin fortiores & magis animati ſemper nobis aduerſis pectoribus occurrerint. Credo equidem, illos non humanis viribus, ſed diui-

diuina quadam ope inniti. Credo equidem (ſi fas eſt dicere) Martis prolem eſſe: nec alios mortales ſub ſole robuſtiores validioreſque reperiri poſſe. Hi enim noſtras copias infinitas, noſtram virtutem, tormenta omnia irrident, & loco ludibrii cuiuſdam habent, nihil timent: vitam pro patriæ defenſione exponere, luſum putant: eam veram & ſolidam gloriam eſſe exiſtimant. Loco ſuo dum pugnant, non mouentur: vel tuentur illum, vel ibidem trucidantur. Vere ſunt viri, vere bellicoſi, ſummis præmiis, ſummis honoribus exornandi, toto orbe ſemper celebrandi, & in cœlum ſummis laudibus efferendi. Igitur, quos virtus armorum ſuperare nequiuerit, ingenii viribus expugnare tentemus. nam ſemel à parente meo, inuictiſsime Princeps, dum me moribus & diſciplina inſtrueret, hoc præclarum dictum & accepi & memini: quod ſi quis pomum aut adamanta in medio ſtraguli ſtrati humi capere velit, ita vt partes extremas ſtraguli ipſius minime tangat, neceſſe eſt, vt paulatim ab vltimis fimbriis vſque ad pomum, vel adamanta paulatim inuoluat, donec illud facili manu tangere poſſit. Non aliter tibi faciendum eſſe cenſeo, vt ſi Scodram munitiſsimam vrbem in poteſtatem tuam redigere velis, vt in primis eam caſtellis pluribus circumualles, & ad obſidionem ipſius frequentem & diligentẽ cuſtodiã adhibeas: pontem ſuper Bolianam validiſsimum conſtrui iubeas, ita vt vtraque in ripa

Vitam pro patria ponere, luſum putant.

Scodrenſ. laus.

Egregia adhortatio à ſimili ad expugnandam Scodram.

Digitized by Google

turres ſint munitiſſimæ. Quo peracto, vrbes proximæ capiendæ ſunt, loca finitima ſub iuga tua mittenda, deinde facili negocio Scodra vndique cincta & circumuallata in tuam ditionem veniet. Eſt enim totius prouinciæ caput, quod iam quaſſatum & debilitatũ eſt. Cætera loca, veluti membra exhauſta, attrita, & veluti manca, omnes vires ſuas amiſerunt. Nonne ciues Croię domiti fame, ſtatim in ditionem tuam venerunt? Quare ſine vlla tuorum cæde compos voti eris.

Argumentum.

Tyrannus maledicit vrbi, terra, populo & agro.

Relicto Ahamathe ad obſidionem vrbis cum quadraginta millibus, Mahumetes cum exercitu ſuo totidem militum Byzantium rediit, execratus omnem regionem Epiroticam, omnes incolas, & omnia loca ſigillatim, fruges, ſata, & quicquid fructiferum vbique extaret: ante omnia Scodram vrbem, & omnes eius & ciues, & habitatores: quod cum tot Reges, tot Principes, tot populos, facili expeditaque manu ſubegiſſet, nuſquam tamen tantas clades, tantam militum ſuorum cædem, tantum dedecus, & ignominiam accepiſſet. Ideo fortunam ſuam vehementer incuſauit: quam cum ſemper habuiſſet propitiam & fauentem, in hoc tamen bello tam aduerſam & ſæuam expertus fuiſſet, vt ſibi perſuaſum fuiſſet, hoc fuiſſe veluti prodigium quoddam ſui imperii, vel ſui interitus. Nec hæc prædictio eum fefellit: nam haud multum temporis interceſſit, cum in expeditionem Aſiaticam proficiſceretur,

Scodra inuicta prodigiũ interitus Tyranni.

vitam

vitam cum morte commutauit. Sed tamen interim inter Venetos & illum pax concluſa fuit. Sub his conditionibus, vt Scodra Ottomano cederet, ſaluis ciuibus, & omnibus eorum bonis, & vt eis liberum eſſet, vel ſub Ottomano degere, vel abire quocunque eos voluntas ferret. Sed his auditis, maluerunt ſe Venetis tradere quam Ottomanæ Tyrannidi, ſic perſuadente Florio Ionima, vt vrbem plane relinquant.

Oratio Florii Ionimæ, vt Scodrenſes vrbem relinquant.

Neminem veſtrum, ciues optimi, latere puto, quam iniqua & iniuſta & intoleranda ſit Barbarorum dominatio: quorum natura efferata eſt, & nos non iuſtis de cauſis, ſed odio natiuo & exitiabili perſequuntur. Iam agitur annus triceſimus, ex quo nos exitiali, pernicioſo & aſſiduo bello exagitant, ſua ſponte, non laceſſiti, non vlla iniuria prouocati: agros noſtros depopulati ſunt: omnia diuina, & humana fœde contaminârũt. his malis, & iacturis non contenti, inſuper ter vrbem noſtram & diris oppugnationibus, & duriſſima obſidione capere & excindere, & nomen noſtrum penitus perdere conati ſunt: ſed nos diuino auxilio, & noſtra fortitudine ſemper victores euaſimus: illi turpiter victi cum maxima ſtrage, & ſuorũ cæde abierunt. Quis explicare infandum eorum odiũ in nos poſſet? Omnia pollicẽtur, ſed nulla eorum verbis fides habenda. Omni ratione conarentur cupiditatem ſuam exaturandi odii explere. Nam tempore, quo Meumethes ipſe, qui

Barbarorum dominatio iniuſta & intoleranda.

Enumeratio malorum, quæ Turcæ per triginta annos illis intulerunt.

Turcæ perfidi.

Digitized by Google

nunc nos opprimere conatus eſt, cum omnibus copiis ſuis ad expugnationem Croiæ veniſſet, quam tunc ipſe Scanderbegus tenebat, Meumethem Græculum nouæ Romæ præfectum, cũ 70000. equitum, ad deprędandum agrum noſtrum miſit: qui multa loca diripuit, incendit atq; deuaſtauit, complures Chriſtianos cum armentis cœpit. Demum vrbem ipſam circumuallando hóſtiliter gladiatorieque agmine infeſto oppugnauit: cum maxima tamen clade atque ignominia à nobis depulſus, abiit. Succeſſit deinde & aliud tetrius, acerbiuſque bellum cum ipſis Barbaris, cui Sulimanus Baſſa, vir quidem ſtrenuus, legionum nouæ Romæ Imperator, tam potentiſſimo, tamque compoſito atque inſtructo exercitu præfuit, qui maximam perniciem atque calamitatem vrbi noſtræ intulit. nam longa & dura nos obſidione circumuallauit, eoque compulit, vt tria millia ex noſtris fœda atq; horrenda ſiti extinguerentur, quanquam & ipſe etiam grauiſſima clade accepta à nobis abiit. Nupertimè vero Meumethes ipſe valde inflatus, atq; ſuccenſus, copiis omnibus & viribus ſuis in nos irruens, vniuerſum ferme agrum euertit, vrbem noſtram quam arctiſſime vndique cinxit, illamque omni vi, arte, atque ingenio, non militi parcendo, non ſumptibus, neque laboribus, annum fere die, noctuque oppugnauit. Tandem ipſe ſuſcepta à nobis grauiſſima, multiplicique ſtrage, mœſtus atque dolens, relicta vrbe obſeſſa, turpiter diſceſſit. Nunc vero poſtquam fallax, perfiduſque Ottomanus, qui ſanguinem noſtrum, libero-

berorumque noſtrorum tanquam tigris truculenta ſitibundus appetit, cum vrbe noſtra ita potitus eſt, vt de tot iniuriis, contumeliiſque, quas à nobis ſemper paſſus eſt, vltionem ſuſcipiat, nos pluris facere, charoſque habere diſſimulat: hortaturque, ac rogat, ne à patria, ne à laribus diſcedamus: ne agros & bona noſtra, quæ iam dudum aui, proaui, atauique noſtri tot ſudoribus, totque laboribus compar ârunt, tam facile relinquamus. Itaque calidiſſimus, verſipelliſque hoſtis miſeratione ſe moueri ſimulat, ſed ſub hac ficta ſpecie, dolor interdum ſupprimitur: & qui vlciſci cupit, fronte obducta vltionem ſæuiſſimam parat: hoc eſt, quod Barbarus immanis machinatur, occultis dolis agit, vt nos irretitos grauiſſimo ſupplicio afficiat, & id, quod ſemper in alios, quos hoc pacto in fraudē induxit, efficiat. Quod ſi ſuis ex inſita immanitate non pepercit, quomodo nos, à quibus tot cædes, torq; mala atq; dāna paſſus eſt, innoxios ſeruabit? abſq; dubio nos duriorib. tormētis afficiet. Ideo nullis parcit blāditiis, vt quod iam pridem de nobis concepit ex arbitrio ſuo expleat. Sed vbi fides? vbi humanitas? vbi aliqua ſaltē (vt aiunt) vmbra ingenitę miſerationis apud Barbarum? Qui ſi poſſet, membra noſtra, noſtrorūq; liberorum dentibus cōmanducaret atq; dilacerare t. Arduū & longe difficile eſt inter nos, & Barbaros vitæ conſortionē fieri, à quib. & fide, moribus, & natura lōge diſtamus, qui ad vltionē veluti ſæuiſſimæ feræ cōpelluntur. Quib. oculis nos intuebūtur, & nos viciſſim eos, cū meminerint tot ſuorum à noſtris trucidatos? Quid animi nobis erit, cum parentes noſtros, aut fratres, aut liberos

Scodrenſes & Barbari non poſſunt cohabitare propter multa.

Digitized by Google

crudeliſſime ab ipſis cæſos in memoriam reuocabimus? quo tandem ſtomacho hoſtis hoſtem contueri poterit? nonne bilis turgeſcet, totumq; corpus horreſcet, cum vrbem noſtram mœnibus vndique, templis atque ædificiis deformatam cõſpiciemus? hoc non obliteratum eſſe debet, domos ſolo æquatas, agrum omni ex parte vaſtatum, atque deſolatum: vineas & arbores cæſas, ſegetes depopulatas atque incenſas: culta omnia combuſta, atque penitus ſubuerſa. accedet maioris doloris & indignationis cauſa. Quo animo Barbaros ouantes ingredi vrbem noſtram intueri poterimus? qui domos noſtras commodè habitabunt, nos vero derelicta vrbe, in agris humiles caſas & tuguria, more paſtorum, extruere cogemur. Vix foro noſtro communi, templis, ſepulchriſque maiorum noſtrorum carebimus. Quid cum myſteria ſacrata religionis noſtræ, tanquam ſurdi & muti abſque vllo ſonitu accedemus? Nonne cor eorum, qui fideles ſunt, magnopere diuelletur, affligitabitur? Quæ præterea cum Barbaris nobis vitæ commercia eſſe poterunt? non mos idē, non ratio, nō oratio, nō leges, non iura, nō inſtituta, non eadem religio, non legitima connubia. Quid dicam de victu? de habitu? de cõſuetudine quotidiana? de cõciliabulis? de amicitia ac familiaritate? à quibus in his rebus tantum diſtamus, quantum homines à belluis. Nam cum antiquiſſima iura, & æquitatis & continentiæ, omnes gentes ſemper obſeruauerint, ſemperque corporeas voluptates plurimum deteſtatæ ſint, hi leges nephandas promulgârunt,

Nota.

qui-

quibus omnia ſummæ turpitudinis plena ſibi permiſerunt: non ſtupra, non turpiſſimæ corporis voluptates, nulla denique flagitia ab illis prohibentur. Meumethem illum omnis diuini & humani iuris nephandum auctorem ſequuntur: qui ab orbe condito vnus inuentus eſt, qui omnem religionem, omnes virtutes exterminauerit, & omnia flagitia & ſcelera induxerit. nil ergo à belluis differunt, quin peiores habentur, quia illæ tantum naturæ præſcripto detinentur: hi vero ſenſu & appetitu efferato, in omnia nephanda præcipites eunt. Quapropter ô ciues mei amantiſſimi, ſi non vobis, ſaltem liberis atque poſteris veſtris conſulite, ne eos omnino perdatis: nam vicinitate ac contagione morbi contrahuntur, corpora inficiuntur, pereuntque. Patieminine filios veſtros in tanta labe, vitiorum corruptione, morumque diſſolutione ali, educarique? Creditiſne vos in tam graui peſte ac ſcelerum ſentina, eos bonos proboſque euaſuros? Vultis tandem & vos, & eos, vna & anima & corpore interire? Fugitne vos ô Patres & aliud tetrum, horrendumque Barbarorum flagitium? Eos Chriſtianorum infantes, atque impuberes à matrum complexu rapere, & ab oculis præſentiaque parentum aſportare? vxores in conſpectu maritorum violare? filias corrumpere? viros vtcunque libuerit vexare? in ſeruitium trahere? & illos tanquam pecudes habere? Quis enim his hæc prohibebit? Quis eorum vim compeſcet? apud quem conquereremur? quem iu-

Mahumetes deſcribitur.

Belua & Turca conueniunt.

A contagione.

A ſalute corporis & animæ.

Ab indignitate rei Chriſtianæ.

dicem adhibebimus? cuius auxilium opemve implorabimus? Ipſi vero rei, & ipſi iudices. Erit certe pro ratione voluntas. Quamobrem ô ciues, ô matronæ, ô pueri, dum licet moras tollamus: fugiamus infelicem miſeramque patriam, crudelem & perditam gentem. Fortaſſe aliquis veſtrum occurreret, quonam vertemus iter? quo nos conferamus? quis nos recipiet? quis opitulabitur? In his non deſperandum: nam cum ſimus orthodoxæ fidei obnoxii, Chriſtumque profiteamur, pro cuius fide catholica tam diu pugnauimus, tantas ſtrages & calamitates paſſi ſumus, nihil eſt quod ſperare non debeamus, quia DEVS immortalis iuſtos nunquam deſerit. Præterea nobis occurret D. Marcus, quē piis precibus veneramur, colimus, in cuius tutela nos maioreſque noſtri ſemper fuimus, eiuſque pias partes ſectati ſumus, ab eius Repub. nunquam defecimus, pro ea tamdiu in aſſiduis Barbarorum bellis elaborauimus, tot & tanta perpeſſi ſumus. Nam poſtquam in Senatus Veneti ditionem ſponte venimus, tot arma hoſtilia, tot incurſiones, tot bella atque obſidiones nos maioresque noſtri paſſi ſumus, vt nullo pacto Venetum Imperium relinqueremus, quia nunquam alterius dominationem ſenſimus. Primum enim Balſa in agrum noſtrum irrupit, qui vtriuſque Myſiæ, Græciæ, & totius nouæ Romæ imperium tenebat, vrbemque noſtram in deditionem petiit: cui cum maiores noſtri ſe dedere noluiſſent, eos longa obſidione oppreſſit: ſed tandem ipſo mortuo, vrbs ab obſidione li-

Præoccupatio.

Deſperandū nōn eſſe.

D. Marcus.

Laudatur Venetum Imperium.

Prima miſeria.

ne liberata eſt. Deinde princeps ille Stephanus *Secunda.*
profectus à finibus inferioris Myſię, ingenti multitudine
vrbem vndique cinxit: ſed poſt tres menſes ipſe ab vrbe *Tertia.*
diſcedens, Maſerechum quendam copiis ſuis præfecit, qui duos annos ciuitatem noſtram
opprimens, obſeſſam tenuit: & iam extrema rerum inopia laborans ſe dedidiſſet, niſi *Quarta.*
interim maximus exercitus ex finitimis gentibus, & totius prouinciæ populis coactus fuiſſet: qui caſtra
hoſtium aggreſſus ita fudit, & profligauit, vt ipſe Maſerechus vix cum pauciſſimis euaſerit. Poſtea
Georgius Vuchus ipſius Stephani nepos, innumeras copias contra nos duxit, qui vrbem *Quinta.*
oppugnans circumuallauit: qui tandem icto fœdere cum Principe noſtro diſceſſit. Multis poſt
annis Ioannes Regulus, ſupradicti Balſæ conſobrinus, qui cum diutius antea commoratus *Sexta.*
fuerat, ſe in Apuliam contulit. Deinde quorundam Regulorum ſuppetiis Epirum intrauit, vrbique
noſtræ bellum inferre cœpit: ſed è regno expulſus, vix in Dauniam euadere potuit. Poſt Stephani *Septima.*
interitum iterum Georgius eius nepos in Epirum rediens, aduerſus vrbem nouum bellum excitauit,
ſed ſtatim cum eo fœdus ictum eſt hac lege, vt in eius ditionem Antibarium & Driuaſtum ciuitates
cederent. Non multo poſt hos, dux Stephanus, ipſius Balſæ ſocer, ex ſuperiore Myſia profectus, *Octaua.*
ingenti numero militum totum agrum diripuit atque incendit: ſed demum cum toto exercitu
profligatus, amiſſis Antibario, Driuaſtoque, vniuerſoque agro, turpiter aufugit. Poſtremo vero temporibus noſtris

Digitized by Google

Nona. Altomanus cum ingẽti multitudine nos inuaſit: qui cum agrum depopulatus eſſet, & Bolianam traieciſſet, fugatus à noſtris propè oppidum quod Suaciũ vocatur, cum fratre ſuo captus, Venetias vinctus miſſus eſt. Non omittam Scanderbegũ, quem Epirotarũ Principem, vna cum maioribus ſuis, in annos centum in Macedonia & Epiro regnaſſe ferunt. *Scanderbegi laus.* Hic eſt ille, qui tot & tanta præclara facinora pro fide catholica aduerſus Turcas geſſiſſe dicitur: *Decima.* quum ætate & viribus floreret, collecta magna multitudine militum, in agrum Scodrenſem irrupit, & vrbem vexare cœpit: ſed tandẽ cum Senatu Veneto fædus iniit, & totius prouinciæ Imperator declaratus, ciuitate Veneta donatus eſt. *Vndecima.* Præterea Lechas Duchainus, diuturno bello vrbi infeſtus fuit: & poſt varias cædes in æquas pactiones deſcendit. Acerbior poſtremo peſtis in nos impetum fecit. Nam 28 anni aguntur, ex quo Ottomanus nos aſſiduis incurſionibus & bellis vexare cœpit. Quot clades, quot vulnera, quot damna paſſi ſumus, longum profecto eſſet percenſere. Quare Patres grauiſſimi, cùm tot & tanta pro fide catholica, & pro Veneto Imperio, nos maioreſq; noſtri perpeſſi ſimus, vitam intrepide expoſuerimus, & tandem patriam liberoſq; pariter amiſerimus, læto animo, hilariq; fronte ad ſanctiſſimum Chriſtianorum cætum proficiſcamur, *Italia laudatur.* antiquam, vberrimamq; Italiam, terram omnium terrarum alumnã, eandemque parentem numine Deûm electam, *Venetiæ laudantur.* Venetias omniũ bonorum portum ſaluberrimũ, vrbem terrarum Principem, fidei paciſque domicilium tutiſſimum petamus, quæ vt diuino numine fundata eſt, ita perpetuum

petuum imperium habitura. Ibi nos maxima præmia, maximaqve munera expectant. Ibi aurea corona nobis parata eſt. Conferamus nos tute intrepideq; ad beatum Marcum, patronum & protectorem noſtrũ: ad quem omnes feſſi & miſeri confugere conſueuerũt: qui neminem reiicit, nemini ad ſe proficiſcenti iter præcludit: ſed omnes & præſertim de ſe bene meritos, benigniſſime ſuſcipit, ac omni ope fouet, amplectitur.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google